İKTISADÎ YÜRÜYÜŞ

1949 - 1950

Dış Ticaret Rejimini Tayin İçin Ankarada Yapılan Toplantının Tafsilâtı

1 - İhracatçıların Teklifleri
2 - İthalâtçıların Dilekleri
3 - Sanayicilerin Temennileri
4 - İlim Adamlarının Fikirleri
5 - Ekonomi ve Ticaret, Maliye ve Devlet Bakanlıkları Temsilcilerinin Mütalâaları

Yapılan Bütün Tartışmaların Tam Zabıtları

ÖMSER

TİCARET TÜRK ANONİM ŞİRKETİ

İHRACAT

HUBUBAT

•

BAKLİYAT

•

YAĞLI TOHUMLAR

•

HAM DERİ

•

ZEYTİN

•

FINDIK

•

KURU MEYVE

•

KEPEK

KOMİSYON

ve

MÜMESSİLLİK

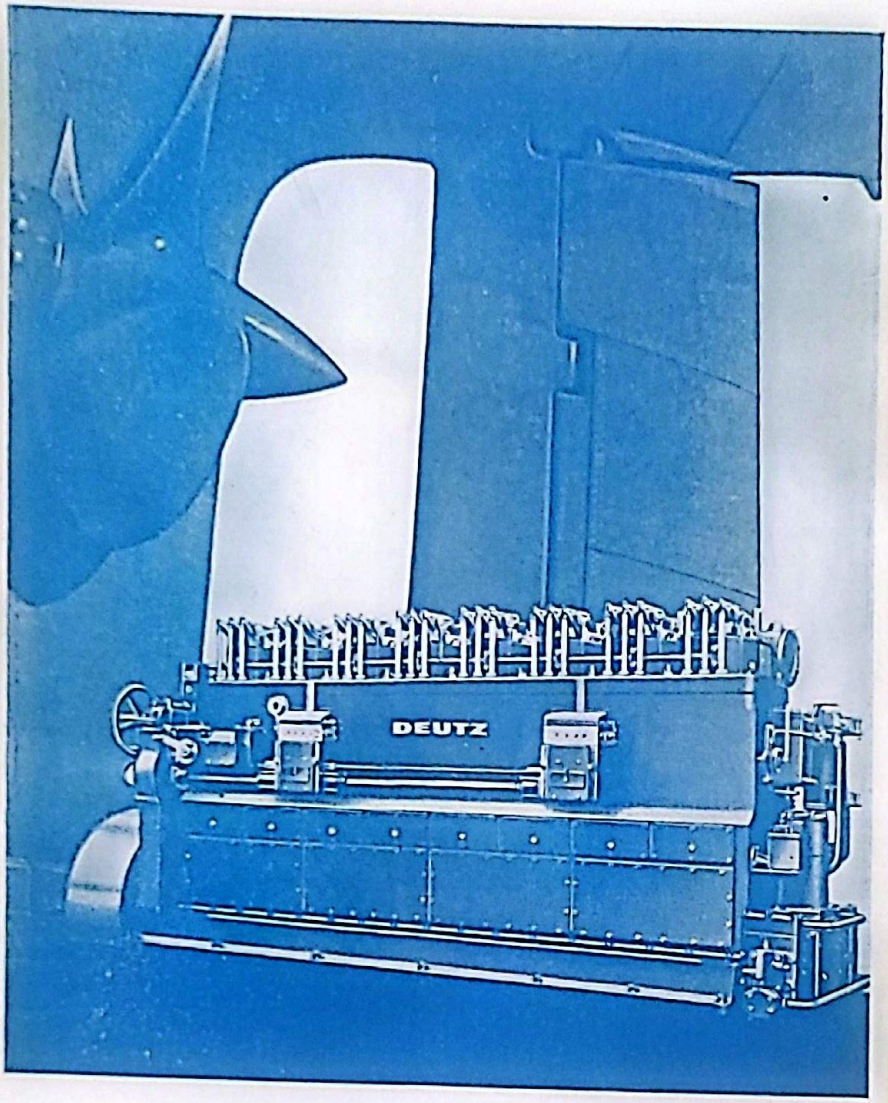

İTHALAT

KERESTE

•

Diesel Kara Motörler

•

Diesel Deniz Motörler

•

Diesel Traktörleri

•

Benzin Kara Motörleri

•

Elektrik Motörleri

•

Grup Elektrojenler

•

Buz Makineleri

•

Türlü Sanayi Motörleri

Deutz Deniz Motörleri

(75, 100, 125, 190, 255 beygir kuvvetinde)

ÖMSER

Ticaret Türk Anonim Şirketi

ADRES :

Yeni Valde Han, Kat: 4, No: 85 - 88

İstanbul

Telgraf adresi : OMSER — İstanbul

Telefon : 24710

DEUTZ

Diesel demir tekerlekli traktörler

(50 beygir kuvvetinde)

DEUTZ

Benzin ve Diesel Kara Motörleri kuvvetleri

Benzin	Diesel
4	5 13
8	9 20

Sahibi ve Başyazarı
ASLAN TUFAN YAZMAN
Yazı işlerini fiilen idare eden:
Y. K. YAZMAN
İdare:
İstanbul Cağaloğlu Nuruosmaniye caddesi No. 82
Posta kutusu : 656

İKTISADÎ YÜRÜYÜŞ

ABONE ŞARTLARI
Seneliği : 1500 Kr.
Altı aylığı : 800 »
Hariç için: Seneliği : 3000 »
Altı aylığı : 1600 »
İLAN ŞARTLARI
İdare ile kararlaştırılır.

Ayda iki defa neşrolunur İktısadî, Ticarî, Sınaî, Zirai, Malî, Hukukî ve İçtimaî Dergi
Bütün yazı ve resimlerin her hakkı mahfuzdur. Özel sayıların bedeli abonelerden ayrıca ve bilâhare alınır.

Yıl : 10. Cilt : 10. Sayı: 227, 228, 229 Fiatı: 500 Kuruş 30 Haziran 1949

Yeni Bakanların dikkat nazarına

Yazan:
Aslan Tufan Yazman

1949 - 1950 dış ticaret rejimini tayine medar olmak üzere 11 - 16 Nisan 1949 tarihleri arasında Ankarada Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında Cemil Sait Barlas'ın başkanlığında bir toplantı yapıldığı malûmunuzdur.

İşletmeler Bakanı
Münir BİRSEL

İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Adana ve Mersin Ticaret Odaları temsilcilerile bir çok sanayicilerin, ilim adamlarının ve ilgili bakanlıklar mümessillerinin hazır bulundukları bu toplantıları, başından sonuna kadar büyük bir dikkatle takip ettik ve konuşulan mevzuları ihtimamla not ettik.

Diğer not tutmuş olan arkadaşlarla karşılaştırdığımız bu notları, konuşan hatiplerin çoğuna göstererek paraflarını da almak suretile toplantının zabıtları haline getirmiş ve ilgili kimselerin istifadesine sunmuş bulunuyoruz.

İthalat, ihracat, endüstri, para, döviz, hayat pahalılığı ve buna mümasil en aktüel iktisadî meselelerimiz etrafında idare, ilim ve iş adamlarımızdan seçilmiş bir grubun fikirlerini, münakaşalarını, çarpışmalarını vardıkları ve varmadıkları neticeleri atmosferiyle birlikte aksettirmeğe çalışan bu eseri, dikkat nazarınıza arzetmeyi önemli bir vazife saymaktayız.

Mesul idare adamları sıfatile meşgul olmağa başlamış bulunduğunuz memleketin en kritik meselelerinde sözlerine ve fikirlerine kıymet verilen bir çok memleket aydınlarının gerek ilmî ve gerekse pratik görüşlerini dikkatle takip etmekten memnun olacağınızı tahmin ediyoruz.

İktisadî meselelerimizin en mühim kısımlarını kucaklayan bu eser elbette bir gün iktısat tarihimize mal olacaktır. Fakat tarif ettiği meseleler, bugün için bütün tazeliğini aynen muhafaza etmektedir.

***

Evvelâ şu noktayı belirtelim ki, toplantıya iştirâk etmiş olan iş ve ilim adamları hemen hemen hiç bir meselede mutabakata varamamışlardır. Hattâ iş adamları kendi aralarında dahi bir anlaşmaya varmış değillerdir. İhracat ve ithalâtçıların yalnız menfaat ayrılıkları dolayısile anlaşamadıkları zannedilmesin, muhtelif şehirlerdeki, ihracatçılar arasında bile müşterek bir noktai nazara varmak mümkün olamamıştır. Ankara ve İstanbul ithalâtçıları ise pek çok noktalarda birbirlerile ihtilâf halindedirler.

Ekonomi ve Ticaret Bakanı
Vedat DİCLELİ

Bu arada, bir çok iş adamları, doların bu gün iki yüz seksen kuruş kıymetinin nazarî olduğunu, realitede 1 doların 400- 450 kuruş ettiğini ve binaenaleyh paramızın realiteye uyularak yeniden ayarlanması lüzumunu müdafaa ederlerken, ilim adamları bunun bizi yeni bir «Devalüasyon» a götüreceğini iddia etmişler, iş adamları ise bunun

(Devamı Sa. 4 de)

En çok beğenilen Radyolar

CRİSTAL - GRANDİN - ORA

RADYOLARIDIR

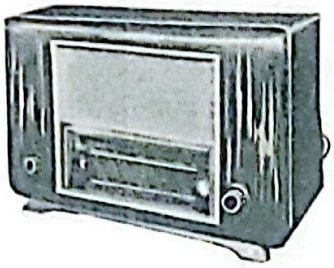
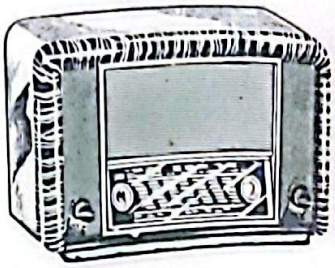

Türkiye Acentesi:

Osman Şakar

Satış Salonu: Radyo Evi Yanında: HARBİYE

MALZEMESİ VE İŞÇİLİĞİNİN
ÜSTÜNLÜĞÜ İLE DÜNYACA TANINMIŞ

İSVİÇRENİN OERLIKON ELEKTRİK

(ATELIERS DE CONSTRUCTION OERLIKON)

MOTÖRLERİ

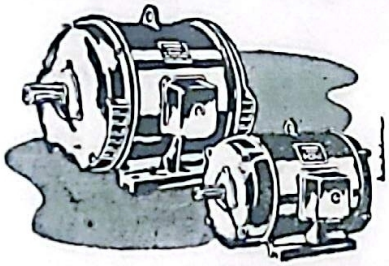

Bakır sargılı, su damlaları. Toz v.s. den müteessir olmaz.
Bilyalı yataklı, derin ve mültiple ankoşlu olup ilk hareket
cereyanı küçük, her takatta motörler.

REKABET EDİLMEZ FİATLARLA SATIŞA ÇIKARILDI

OERLIKON Fabrikaları Türkiye Umumî Mümessili:

BEDRİ GÖKNİL LTD. ŞTİ.

BAHTİYAR HAN - GALATA TELEFON: 41376

Toplantıda Konuşanların
Alfabetik Listesi

AKSAN, Reşat — 12, 40, 41, 42, 44.
ALAM, Muhiddin — 7, 8, 9, 27, 28, 32.
ALBAYRAK, A.Haydar — 7, 28, 31, 32, 49, 57, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 73, 76.
ALTIOK, İhsan — 7, 8.
AMADO 7, 12, 39.
BAKİOĞLU Enver — 7, 8, 10, 11, 12, 18, 19, 30, 35, 51, 53.
BARLAS, Cemil Sait — 5, 6, 7, 8, 49, 73, 74, 76, 79, 81, 82.
BARLO, Hilmi Naili — 7, 66, 67.
BAŞAR, Ahmet Hamdi — 39, 41, 42, 48, 49, 56, 60, 61, 63, 76.
BAYRAKTAROĞLU, Ertuğrul — 60, 64.
BENCAN, Fehmi — 7, 66.
BİLİMER, Vehbi — 7, 8, 12, 37, 39, 40, 49, 69, 70, 71, 76, 78, 79.
BİRGİ, Adnan — 7, 10, 11, 24, 25, 26, 29, 31, 34, 42, 49.
BİRTEK, Cudi — 7, 28, 32, 33, 56, 66, 73.
ÇELİKBAŞ, Fethi — 7, 32, 45, 66.
ERDENER, Muhlis — 7, 8, 9, 11, 23, 28, 29, 30, 33, 35, 39, 45, 49, 50, 51, 52, 53.
ERKİN, Sait Naci — 24, 30, 31, 32, 40, 43, 44, 47, 53.
ERMAN, Fazıl — 7, 30, 31, 35, 39, 40.
ETE, Muhlis — 7, 66, 81.
GÖKNİL, Bedri Nedim — 6, 7, 8, 9, 18, 19, 26, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 45, 50, 52, 53, 56, 58, 60, 62, 65, 73, 76, 79.
GÜREN, Reşat — 12, 57.
HARAÇÇI, Kemal — 7, 24, 40, 47, 49, 51, 57, 59, 60.
İLOĞLU, Asım Süreyya — 7, 66.
İNAN, Şefik — 7, 66.
İZMİROĞLU, Mazhar — 7, 8, 12, 39, 51, 52.
KINACI, Bahri — 7, 8, 34, 40, 58.
KİBAR, Osman — 7, 8, 39, 40, 58.
KOÇ, Vehbi — 6, 7, 22, 23, 24, 28, 49, 51, 64.
KOMİLİ, Salih — 7, 59, 66.
KEVKEP, Tahir — 7, 66.
KUNTER, Hüseyin — 13, 16, 17, 18.
KUYUCAK, Hâzım Atıf — 7, 8, 9, 10, 18, 28, 40, 42, 46, 47, 56, 60, 62, 63, 65, 76.
MİZANOĞLU, Alâettin — 79, 81.
NAZLI, Mustafa — 51, 52.
NEUMARK, Fritz — 7, 11, 12, 15, 16, 25, 26, 27, 32, 43.
OZANSOY, Munis Faik — 8, 9, 10, 12, 13, 18, 19, 24, 26, 44, 48, 50, 52, 58, 65.
ÖZARAR Vahyi — 6, 7, 9, 12.
ÖZİŞ, Fazıl — 7, 8, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 37, 41, 45, 49, 50, 56, 61, 63, 64, 78, 79.
REYENT, Şerif Remzi — 6, 7, 10, 11, 13, 15, 16, 24, 27, 28, 31, 40, 42, 43, 49, 58, 59, 62, 64, 65, 78.
SANVER, Salahaddin — 6, 7, 8, 10, 18, 32, 40, 49, 56, 58, 78.
SİPAHİOĞLU, Mehmet — 7, 32, 66.
SELEK, Cabir — 7, 8, 10, 11, 12, 15, 31, 49, 51, 53, 57, 58, 59.
SELVİLİ, Hilmi — 6, 8, 18, 40.
SEYDA, Mahmut — 12, 13, 14, 15, 48, 57.
SOMUNCUOĞLU, Server — 7, 8, 9, 10, 12, 19, 33, 37, 38, 39, 41, 43, 49, 52, 54, 56.
SUVLA, Refii Şükrü — 7, 10, 12, 13, 15, 16, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 42, 43, 44, 47, 48, 61, 62, 64, 79.
TEKİNALP, Munis — 7, 23, 29, 30, 32.
TÜRKOĞLU, Turgut — 7, 66, 67.
UMUR, Celâl — 7, 8, 12, 49, 59.
YAZMAN, Aslan Tufan — 3, 7, 12, 49, 56, 57, 75, 76.
YILANCIOĞLU, Cemal — 7, 37, 43.
ZAMANGİL, Cahit — 7, 46, 49, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 78.
ZORLU, Fatin Rüştü 15.
ZÜMRE, Şakir — 7, 66, 67.

Toplantıda bulunduklarını tesbit edebildiğimiz resmî ve hususî diğer zevat:

Abdülkadir SAYLAM	Muhsin SARAN
Adnan BELBEZ	Mümtaz YAĞCIOĞLU
ATIF OLGAÇ	Nabi ATAÇ
Behzat TANIR	Necati TOPÇUOĞLU
Celâl BEŞERLER	Nevzat
Celâlettin ABANOZOĞLU	Nuri ALPÜN
Fahri BÜK	Nuri KOZİKOĞLU
Fuat İNAL	Mümtaz REK
Fehmi SİMSAROĞLU	Orhan Dümer
Halit GÜLERYÜZ	Osman KUTAY
Hamdi Sönmez	Ömer İŞKEFYELİ
Hamit PEKCAN	Rahmi ÖREN
Haşan TECİMER	Raik TONER
Hayrettin BAYER	Recai BAŞAN
Hulûsi AÇIKALIN	Salâhaddin CUHRUK
İhsan BELE	Sedat EZDİNLİ
İNANKUR	Selçuk İNAN
İzzet AKOSMAN	Taha TOROS
Kâmil KINAL	Tahir KEVKEP
Kâmuran YETİŞ	Tuğrul ALTUNCU
Kemal GÜÇSAV	Zekâl ÜLKER
Mehmet ANDER	Zeki DORSAY
Mehmet Hilmi ALTAY	Zeki MAĞDENLİ

Yeni Bakanların dikkat nazarına

(Baş tarafı Sa. 1 de)

aslâ bir devalüasyon olmıyacağını ısrarla beyan etmişlerdir. Altı günlük münakaşalarda bu meselede bir karara varılamamıştır.

Bütün toplantı süresince, İzmir ihracatçıları, yapılan ihracattan elde edilen dövizlerin ihracatı yapan tüccara bırakılarak o yoldan ithalâtçılara verilmesini müdafaa etmişlerdir. İlim adamları ise, bu şeklin memleket ticaretine bir fayda sağlamaktan ziyade, ihracatçılara fayda sağlayacağını, ve ortada bir «memleket kaygısı» ndan ziyade ihracatçılarla ithalâtçılar arasında fazla primin taksimi kavgasından başka bir şey cereyan etmediğini, yarı açık, yarı kapalı bir dille anlatmağa çalışmışlardır.

Ankaralı ithalâtçılar, kuvvetli bir raporla toplantıya katılmışlar ve bilhassa ithalât mallarının: (Birinci derecede ihtiyaç maddesi, ikinci derecede ihtiyaç maddesi, konfor eşyası ve lüks eşya) tarzında bir tasnife tâbi tutulduktan sonra, ihracattan mütevellit dövizlerin en fazla ihtiyaç maddeleri ithalâtına hasredilmesini istemişlerdir. İlim adamları, bu şeklin bir «tahsisi varidat» sistemine döküleceğini ileri sürerek ithalâtçıların şahsi menfaatlerini müdafaa etmekte olduklarını imâ etmek istemişlerdir.

Toplantıda isteyerek veya istemiyerek en fazla üzerinde ittifak edilen nokta, dış ticarette takas sisteminin bizi hayat pahalılığına götürmekte olduğu hakikatidir. Bununla beraber tütün ve fasulye gibi maddelerin ihracile uğraşan tüccarlar, takas sistemini açıktan açığa müdafaa etmekten çekinmekle beraber, bu usulün devamını temenni etmişlerdir.

İhracat mallarımızın fiyatlarının indirilmesi keyfiyeti de toplantıyı bir miktar meşgul etmekle beraber sadre şifa verecek bir hal şekli bulunduğuna dair herhangi bir alâmet belirmemiştir.

Dış ticaret zaviyesinden hayat pahalılığı tevlit eden unsurlara dair komisyonlardan birinin hazırladığı rapora yüksek dikkatinizi çekmek isteriz. Tavsiye edilen maddelerin bir kısmının tatbik kabiliyeti olacağına inanmamak için bir sebep göremiyoruz.

Sanayici temsilcilerin ileriye sürdükleri noktalar oldukça enteresandır. Bunların içinde zeytinyağ, yağ, sabun ve pirinaya ait olanlarına bilhassa dikkatinizi çekmek isteriz.

Umumiyetle, bu toplantıda varılan en mühim netice, iktisat ve ticaret işlerini idare etmenin çok zor olduğu neticesidir.

Bu toplantı münasebetile anlaşılmış olan diğer bir vaziyet de dış ticaret mevzuunda, ötedenberi yapılmakta olan bir çok tenkidlerin yersizliğidir. Çünkü gerek Ticaret Bakanlığı Müsteşarı ve gerekse Dış Ticaret dairesi sözcüsünün bir çok tenkidler karşısında verdikleri cevaplar, herkesi tatmin etmiş ve zaman zaman alkışlanmak suretile tasvip edilmiştir.

Dış ticaret ve ekonomi sahasında alınan ve alınacak olan kararların bütün tüccarları ve aynı zamanda halk kütlelerini müsavi derecede memnun edemiyeceği hakikati de güneş parlaklığı ile meydana çıkmıştır.

Bu toplantıdan en çok Dış Ticaret Dairesi faydalanmıştır. Çünkü bir çok tüccarların teknik mesailde ileriye sürdükleri dilekler, bu dairenin müstakbel mesaisine ışık tutmuştur.

Memleket meseleleri mevzuubahs olunca, bir çok tüccarların, kendi menfaatlerine aykırı da olsa, bir çok teklifler ileri sürdüklerini memnuniyetle gördüğümüz bu toplantıların devam ettirilmesini yeni Bakanlardan dileriz.

Aslan Tufan YAZMAN

Türkiye İş Bankası

Genel Merkezi :

A N K A R A

Sermayesi : 5.000.000 Türk Lirası
İhtiyatları : 16.220.000 » »
Karşılıkları : 17.364.920 » »

Şube ve Ajansları

» *Anafartalar* Ankara	Bursa	» *Beyazıt*	Mersin
» Yenişehir	Ceyhan	» Beyoğlu	Nazilli
Adana	Diyarbakır	» *Büyükada*	Ordu
Adapazarı	Edirne	» *Fatih*	Ödemiş
Afyonkarahisar	Edremit	» Galata	Salihli
Akhisar	» *Havran*	» *Kadıköy*	Samsun
Antalya	Erzurum	» *Üsküdar*	Sıvas
Aydın	Eskişehir	İzmir	Tarsus
Ayvalık	Gaziantep	» *Yenigün*	Tire
Bafra	Gemlik	Karaman	Trabzon
Balıkesir	Giresun	Kars	Turgutlu
Bandırma	Isparta	Kayseri	Urfa
Bayındır	İskenderun	Konya	Uşak
Bergama	İstanbul	Malatya	Yalova
	» *Beşiktaş*	Manisa	Zonguldak

Hariçte şube: İSKENDERİYE

Her türlü banka muameleleri — Dünyanın her tarafında muhabirler — Tasarruf hesablarına zengin ikramiye — Kiralık kasalar — Banka işlerinizde sür'at ve emniyet

Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı salonunda yapılan toplantının açılış celsesi

1949 - 1950

Dış Ticaret Rejimini Tayin için

Ankarada yapılan toplantı

1949-50 ihraç rejimini tesbit etmek ve ithalâta müteallik usullerle Ticaret ve Tediye Anlaşmaları üzerindeki fikir teatisinde bulunarak dış ticaret mevzuunda alınacak kararlarda göz önünde tutulacak müşahedeleri toplamak maksadile Ekonomi ve Ticaret Bakanı tarafından davet olunan Üniversite profesörleri ve memleketimizin başlıca ticaret merkezlerindeki ticaret ve sanayi erbabı ile, ilgili Bakanlıkların temsilcileri 11-4-1949 pazartesi günü Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı konferans salonunda toplanmıştır. Toplantı 6 gün devam etmiş ve 16-4-1949 cumartesi günü sona ermiştir.

Kongre pazartesi günü saat 10,30 da Ekonomi ve Ticaret Bakanının Başkanlığında açılmış ve Bakan Cemil Sait Barlas aşağıdaki nutku söylemiştir:

Bakanın Toplantıyı açış söylevi

Arkadaşlar celseyi açıyorum. Hepinizi sevgi ve saygı ile selâmlarım. Önümüzdeki yeni ihracat mevsimi Ağustosda başlıyacak, derdimiz malûm..

Tüccar Derneği İstanbulda bir kongre toplamıştı. Orada bir çok dertler ortaya kondu. Bugün toplantıdan maksadımız, akademik bir kongre yapmak değil, memleketin ithal ve ihraç politikası hakkında realiteye uyan tavsiyelerinizi almaktır. Bu tavsiyelerden tatbik kabiliyeti olanları tatbik edecek ve akademik olanlarını ise not edeceğim.

İstanbul İktisad Kongresinin zabıtlarını dikkatle tetkik ettim. [1] Orada ileri sürülen tavsiyelerin bir kısmını esasen tatbik ediyor idik. Orada da sadre şifa veren müsbet teklifler göremedim. İthal rejiminde istihsali arttıracak vasıtalara para tahsis edelim ve ihracatı artıralım gibi tavsiyeleri biz zaten bir buçuk senedir midemize taş bağlamak suretiyle tatbik etmekteyiz. İhraç maddelerimizin fiyatları hakikaten dünya fiyatlarına nazaran yüksek. İtalya hayvan fiyatlarımızı yüksek buluyor. Avrupa aç olduğu halde fiyatlarımızın yüksekliği yüzünden ihracat zorluğu çekiyoruz. Ziraat memleketi olduğumuz için bazılarının dediği gibi bir harp ekonomisi veya tahditli ekonomiye gidemeyiz. Meselâ Almanyada harp ekonomisini tatbik etmek ko-

[1] Bu kongrenin bütün tafsilâtı (İktisadî Yürüyüş'ün 213 - 216 ıncı kongre özel sayısında) intişar etmiştir.

(Lûtfen sayfayı çeviriniz)

Bakanlığın Daveti

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının 1949 - 50 Dış Ticaret Rejimini tanzim etmek üzere idare, iş ve ilim adamlarını Ankaraya çağıran davetiyenin metni

2-8-948 tarihli ve 239 sayılı sirkülerle 1948-1949 mahsul yılı ihracat rejimi tesbit ve ilân edilmişti. Geçen 8 ay içinde bu rejim tatbik edilmiş ve piyasa şartlarına göre bazı tadiller de görmüştür. Önümüzdeki Ağustos ayından itibaren yürürlüğe girmek üzere 1949/50 mahsul yılı ihraç rejiminin tesbiti zamanı gelmiş bulunmaktadır.

1949/50 ihraç rejiminin; 239 sayılı sirküler tatbikatının ışığı altında, istikrar ihtiyacına daha geniş ölçüde cevap verebilecek ve böylece bütün bir mahsul yılı için tatbik kabiliyetini haiz olabilecek şekilde tesbit edilmesi arzu edilmektedir.

Bakanlık bu yolda alacağı karara esas olmak üzere ilgililerle istişarede bulunmayı lüzumlu görmüştür.

İhraç rejimi, mahiyet bakımından, ithalâta müteallik usuller ve ticaret ve ödeme anlaşmaları ile yakından alâkalı olduğundan, yapılacak toplantıda bu konular da görüşülecektir.

Toplantıya iştirâk edeceklerin, bu mevzular üzerinde şimdiden hazırlanmaları toplantıdan beklenen faydanın temini bakımından uygun mütalâa edilmektedir.

Toplantı 11 Nisan Pazartesi günü saat 10 da Ankara'da Bakanlık binasında yapılacak ve bir kaç gün devam edecektir. İlim adamlarımızla ilgili Bakanlık ve resmî teşekküller ve Ticaret muhiti mümessillerinin de iştirâk edecekleri bu toplantıda Büyük Millet Meclisi'nin Bütçe, Ekonomi ve Ticaret Komisyonları Başkan ve Sözcülerinin de bulunmaları rica edilmiştir.

İştirakler aşağıdaki gibi tertiplenmiştir :

1 — İstanbul ve Ankara Üniversitelerinden, Siyasal Bilgiler Okulu, İstanbul Yüksek Ticaret ve İktisat Okulu ile İzmir Yüksek Ticaret Okulu'ndan, bu müesseselerin seçecekleri profesörler.

2 — Dışişleri Bakanlığı İktisat ve Ticaret Dairesi Umum Müdürü, Maliye Bakanlığı Hazine Umum Müdürü, Tarım Bakanlığı ve Devlet Bakanlığı Temsilcileri, Merkez Bankası Temsilcisi.

3 — İstanbul, İzmir, Mersin, Adana, Bursa, Samsun, Trabzon ve Ankara Ticaret odaları ve İstanbul ve İzmir Sanayi birlikleri, İstanbul Tüccar Derneği, İstanbul İzmir ve Mersin İhracatçılar birliklerinin seçecekleri Ticaret ve Sanayi erbabı.

4 — İstanbul ve İzmir Bölge Ticaret Müdürleri, İstanbul ve İzmir Ticaret odaları ve ihracatçılar birlikleri umumî kâtipleri.

5 — Bu yazıyı alacak olan Üniversite, okul ve yukarıda yazılı ticarî teşekküllerden, toplantıda bulunmak üzere seçecekleri zevatın adlarını Bakanlığa bildirmelerini ve toplantıda hazır bulunmak üzere kendilerine davetimi iblâğ etmelerini rica ederim.

Ankara dışındaki üniversite ve okullardan toplantıya iştirâk edeceklerin yol ve ikamet masrafları Bakanlıkça karşılanacaktır.

Ekonomi ve Ticaret Bakanı
Cemil Sait Barlas

---

laydır. Çünkü orası bir sanayi memleketidir ve işçiler organizedir, harp ekonomisi tatbik edebilirler. Fransa ve İtalyada bu organizasyon tatbik edilemedi. Oralarda da kara borsalar oldu. Bu memleketlere gidenler paraları oldukça her şeyi bulabildiler. İhraç ve ithal politikası tesbit edilirken - mümkün mertebe - bünyemizin organizasyon yapmağa uymadığını göz önünde bulundurmamızı hesaba katarak kıymetli mütalâalarınızı istiyoruz.

Bazı gazetelerde okudum, buraya davet ettiğimiz bazı delege arkadaşlar:

«— Ticaret Bakanı bize düşünmeye vakit bırakmadan bizi toplantıya çağırdı..»

Demişler. Konuşacağımız mevzular esasen yıllardanberi düşündüğünüz ve üzerinde kafa yorduğunuz mevzulardır. Hepinizin tatbikatı ile uğraşmakta olduğunuz şeylerdir, akademik mevzular değildir. Mevzuumuz, ithalât ve ihracatımızı ne yolda tevzin ve ihraç fiyatlarımızı ne suretle tanzim edebileceğimizi araştırmak ve iç piyasada müstehlikin istismarına mâni olmaktır. Elinizde bir ithalât listemiz var. Bu listeye aynen devam etmek uygun mudur, değil midir. Mevcut bazı ticaret anlaşmalarımız yürümüyor. Bunların sebeplerini düşününüz.

***

Bakan *heyeti umumiyeye, ithalât, ihracat ve ticaret anlaşmaları konularını inceleyip bir karara bağlamak üzere komisyonlar halinde çalışmaya başlamalarını ve neticenin bir umumî heyet toplantısında müzakere edilmesini teklif etmiş ve bu hususlaki fikirlerini delegelerden sormuştur.*

Komisyon fikrine itiraz

İzmirden **Hilmi Selvili**, komisyon tarzında çalışmaya itiraz etmiş, Ankaradan **Vehbi Koç**, komisyon usulünün randımanlı olacağını bildirmiş, İstanbuldan **Bedri Nedim Göknil**, bu mevzuların bir kül halinde bu toplantıda ortaya atılmasını ve fikirlerin anlaşılmasından sonra komisyon çalışmalarına başlamasını teklif etmiş, bu fikre İzmirden **Salâhaddin Sanver** ve İstanbuldan **Vahyi Özarar** taraftar olmuşlar, fakat **Hilmi Selvili** eski iddiasında ısrar etmiştir.

İtirazın tesiri

Bunun üzerine Bakan, umumî müzakereyi açmış ve demiştir ki:

«— Biliyorum, İstanbul tüccar zümresinin ekseriyeti takasın aleyhinde, Ege bölgesi ise takasın lehindedir. Her iki tarafı dinledikten sonra bir prensip kararı alacağım. Umumî müzakereyi açıyorum, evvelâ İzmire söz verelim, müşahhas teklifleri varsa onlar üzerinde konuşalım.»

İzmirliler sözcü olarak **Şerif Reyent**'i çıkardılar. İzmirin kongreye getirdiği teklifini **Reyent** okudu:

İZMİRLİLERİN TEZİ

«İHRACAT DÖVİZLERİNİN CİNS VE NEVİ TAKYİDİ OLMAKSIZIN SERBEST FİATLA İTHALÂTÇIYA SATILABİLMESİNE MÜSAADE EDİLMESİ...»

İlk münakaşalar ve komisyon seçimleri

İZMİRLİLERİN KOMPRİME TEZİ

«Bir an evvel serbest döviz usulüne dönmek için hazırlanmakla beraber bu hazırlığın bir adımı olmak üzere ihracat dövizlerinin cins ve nevi takyidi olmaksızın serbest fiyatla ithalâtçıya satılabilmesine müsaade edilmesi.»

İlk Münakaşalar

Bu teklif üzerine **Göknil**, dövizin ithalâtçıya satılmasının mı yoksa tahsisin mi mevzuu bahsolduğunu sordu. **Reyent** (satılması) tarzında cevap verdi. İstanbuldan **Muhlis Erdener** İzmirin teklifinin tekrar okunmasını istedi, ve **Reyent** teklifi tekrarladı. **Göknil** bu usule tekrar itiraz etti. **Salâhattin Sanver** İzmirin teklifini izah etti. **Reyent** de izahatı genişletti. Ankaradan **Vehbi Koç** bu davetin isabetini belirttikten sonra Ankara Ticaret Odasının da bir rapor hazırladığını bildirince Bakan **Cemil Sait Barlas**, bütün bu mevzuların bu celsede görüşülüp karara bağlanamıyacağını, Bakanlığın vereceği rakamların tetkik edilmesini, Maliye Bakanlığı temsilcilerinin dinlenmesini, profesörlerin de mütalâalarının alınmasını ve ondan sonra müsbet bir rapora varılmasının mümkün olacağını söyledi ve komisyonların bir an evvel teşkilinde ısrar etti.

Aslan Tufan'ın sözü

Bu arada başyazarımız *Aslan Tufan Yazman* derhal komisyon teşkili fikrinin mukavemet görmesinin sebebini izah etti ve ezcümle dedi ki:

«— Fikrini komisyonlara kabul ettiremeyen delegelerin öyle mütalâaları olabilir ki Bakanlık bunlardan da faydalanabilir. Heyeti umumiye önünde konuşulmak istenmesinin bir sebebi de budur.»

Bakan, son toplantıda komisyon kararlarından başka ekalliyette kalanları da dinliyeceğini belirtti.

Albayrak'ın teklifi

İzmirden **Ali Haydar Albayrak** hayat pahalılığının nereden ileri geldiğinin bir komisyon tarafından tetkikini teklif etti. Bakan bu teklifi isabetli buldu ve komisyonların teşkili için celseyi 10 dakika tatil etti.

KOMİSYONLARIN SEÇİLMESİ:

İkinci celseye Bakanlık Müsteşarı **Cahit Zamangil** riyaset etti. İki komisyon teşkili için namzedler ileriye sürüldü. Birinci komisyon ithalât, ihracat ve ticaret anlaşmaları konularını, ikinci komisyon da hayat pahalılığını yaratan sebepleri tesbit edecek idi. Birinci komisyon şu zevattan terekküp etti:

Komisyonlara Seçilenler

DIŞ TİCARET KOMİSYONU

I. KOMİSYON

İlim adamları :

Ord. Prof. F. Neumark
Prof. Refii Şükrü Suvla
Prof. Hazım Atıf Kuyucak
Prof. Esat Demirel
Prof. Cemal Yılancıoğlu

İhracatçılar :

Server Somuncuoğlu
Bedri Nedim Göknil
Salâhattin Sanver
Celâl Umur
Munis Tekinalp
Fazıl Erman
Zekâi Ülker
Bahri Kınacı
Şerif Remzi Reyent
Mazhar İzmiroğlu
Hulûsi Açıkalın
Enver Bakioğlu
Salâhattin Cuhruk

İhracatçılar :

Cabir Selek
Fazıl Öziş
Adnan Birgi
Vahyi Özarar
Muhlis Erdener
Osman Kutay
Vehbi Bilimer
Kemal Haraççı
Abdülkadir Saylam
Amado

Sanayiciler :

Muhittin Alan
Osman Kibar
Hilmi Naili Barlo
İhsan Altıok
Halit Güleryüz
İnankur

BAHALILIK KOMİSYONU

II. KOMİSYON

Prof. Fethi Çelikbaş
Prof. Muhlis Ete
Prof. Şefik İnan
Dr. Cudi Birtek
Şakir Zümre
Ali Haydar Albayrak
Mehmet Sipahioğlu
Atıf Olgaç
Hilmi Naili Barlo
Turgut Türkoğlu
Asım Süreyya İloğlu
Salih Komili
Fehmi Bencan
Tahir Kevkep

Komisyon Çalışmaları

Çalışma tarzının tespiti - Ruznamede ihtilâf

Komisyon çalışmaları

Başkanlık Divanı

Bu komisyon isimleri yukarıki listelerde belirtiltilmiş olan kimselerle komisyona dahil olmayıp ta delege bulunan ve rey hakkını haiz olmamakla beraber konuşmalara iştirâk eden temsilcilerin ve Bakanlıklar mensuplarının iştirakile 11-4-1949 günü Bakanın huzurile yapılan ilk umumi heyet toplantısını müteakip Bakanlık içtima salonunda saat 11.30 da ilk toplantısını yaptı.

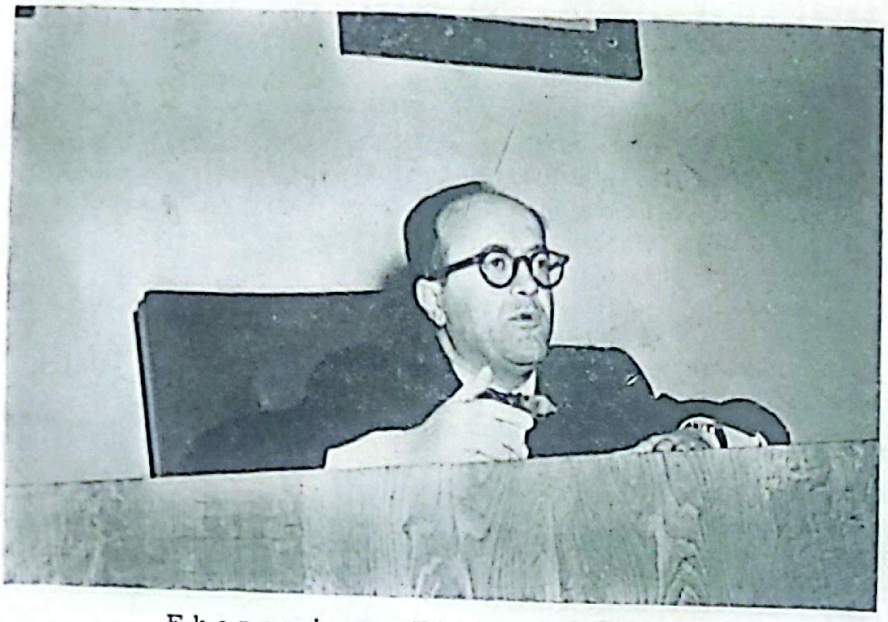

Ekonomi ve Ticaret Bakanı
CEMİL SAİT BARLAS
toplantıyı açarken

Komisyon Başkanlığına **Salâhattin Sanver** (İzmir) ve ikinci Başkanlığa **Cabir Selek** (Ankara), raportörlüklere de **Sarver Somuncuoğlu** (İstanbul) ve **Celal Umur** (İstanbul) seçildiler.

Bakanlık mensupları bütün bu çalışmalarda, Bakanın açılış nutkunda belirttiği şekle sadık kalarak, yalnız komisyonun istediği bilgileri vermek, sadece başkanı aydınlatıcı müdahalelerde bulunmak durumunu muhafaza etmişler, resmi bir tez müdafaasından ve şahsi görüşlerini ifadeden daima içtinap etmişlerdir.

Çalışma tarzının tesbiti

Komisyon başkanı evvelâ bir çalışma sistemi tesbit etmek üzere üyelerin fikrini sordu. **Muhittin Alam, Celâl Umur** ve **Hazım Atıf Kuyucak** çalışmaya başlamadan evvel Bakanlığın gereken dokümanları vermesini ve problemi ortaya koymasını istediler.

Munis Faik'ın sözleri:

Buna karşılık Dış Ticaret Dairesi Başkanı **Munis Faik Ozansoy** şu izahatı verdi :

«— Ortada bir dert var. Onun daha iyi halli için bu toplantıyı tertip etmiş bulunuyoruz. Bakanlığın bu hususta önceden alınmış bir kararı yoktur. Biz derdin ne olduğunu teşrih edecek ve siz de istişari mütalâa vereceksiniz. Bakanlığın tatbikattan gördüğü güçlükler nelerdir, ithalât ve ihracatçının zıd istekleri oluyor, bunları telif edecek sistemin bulunması için bu toplantı yapılmaktadır. Anlaşmaların yürümediği iddia ediliyor. Biz de tam verim alındığını iddia etmiyoruz. Güçlükleri ortaya dökelim, sizler buradasınız, müşavirlerimiz emrinize âmadedir, dökümanları da ortaya koyarız. Bizim empoze etmek istediğimiz bir görüşümüz yoktur. 239 sayılı sirkülerin tatbikatından alınan neticeleri önünüze sereceğiz. Yapacağınız tadillerle bu rejimi bir sene içinde daha az tadilli bir surette yürütmeye çalışacağız.

RUZNAMEDE İHTİLÂF

Bunu müteakip **Hilmi Selvili** münakaşanın gruplar namına mı yoksa ferden ferda mı cereyan edeceğini sordu ve grupların fikirlerinin evvelâ ortaya atılmasını istedi. **İhsan Altıok** fikri tasvip etti. **Vehbi Bilimer,** evvelâ ruznamenin yapılma-sını teklif et... **Osman Kiba...** Selvili'nin fik... ne iştirâk ... **Selvili** yeni ... fikir olarak gru... ların aralarında toplanarak ha... zırlık yapma... rını ileri sürdü.

Enver Bak... oğlu, Fazıl Öz... tâli komisyo... toplanmasına it... raz ettiler. Re... ruznamenin te... biti lüzumun... ileri sürdü. **Se... ver Somunc... oğlu,** Bakanlığ... vereceği izaha... tan sonra ruzn... menin tesbitin... daha uygun ol... cağını müdafa... etti.

Munis Faik Ozansoy, komisy... na verilmek üzere hazırlanmış b... rapor bulunmadığını, talep vaki oldu... takdirde arşivdeki rakamları arzed... ceklerini söyledi. **Muhlis Erdener** gü... demin tesbit edilmiş bulunduğunu, ith... lât, ihracat ve ticaret anlaşmaların... güçlüklerinin tesbitinden ibaret bulu... duğunu söyledi. **Bilimer,** evvelâ İzm... ve Ankara raporlarının okunmasını ... tedi ve **Mazhar İzmiroğlu** bu fikre ... tirak etti.

Bakanlık pasif kalmamalıydı

Bedri Nedim Göknil «Bakanlığın müzakerede pasif kalmaması gerekir... Hazırlanmış bir proje ile toplantıya g... miş olsa idi daha verimli neticeler sağ... nabilirdi. Ticaret anlaşmalarının işley... memesinin sebep ve âmillerinin Bakan... tarafından ortaya atılmasını isterdik, ... bize daha çok kolaylık verirdi, anlaşm... larda sağlam para esasına dayanma po... tikası niçin kabul edilmiştir ve niçin iş... yememektedir» dedi.

Pasif kalma iddiasına cevap

Buna cevaben, **Munis Faik Ozans...** Bakanlığın bir politikası bulunduğu...

Dış Ticaret Dairesi Başkanı

Munis Faik Ozansoy'un izahları

Bakanlık neleri bilmek istiyor

fakat ileriye muzaf olarak vermeği düşündüğü kararı ifade etmiyeceğini, çünkü bu komisyondan alacağı mütalâalarla rejime daha iyi bir istikamet vermeği düşündüğünü, Bakanlığın «anlaşmalarımız işlemiyor» diye bir iddiası bulunmadığını, işlemediği iddiâ edildiği için bu heyetten sebeplerini sormak ve öğrenmek istediğini belirtti.

Somuncuoğlu, evvelâ Bakanlığın vereceği izahatı dinlemek lüzumunda ısrar etti. **Muhittin Alam**, kifayeti müzakere talebinde bulundu. **Göknil**, anlaşmaların işleyip işlemediğini salâhiyetli bir makam olan Bakanlığın elbette bilebileceğini ve açık olarak bunu ifade etmesini istedi.

Dış Ticaret Başkanının izahı

Dış Ticaret Dairesi Başkanı, vaziyetin tersine dönmek istidadında bulunduğuna işaret ederek şöyle dedi:

«—Bu toplantıda biz izahat verecek değiliz, tenevvür edilmek için lâzım gelen izahatı ve istenilen dokümanları vereceğiz. İstiyecek olan biziz, lûtfedip verecekler de teşrif eden azadır.»

Vahyi Özarar'ın teklifi

İstanbul Ticaret Odası temsilcilerinden **Vahyi Özarar** şu ifadede bulundu:

«— Bakanlık yaptığı muamelâtın doğru olup olmadığı hakkında bizden bir şey sormuyor. İzmirliler ve Ankaralılar birer rapor hazırlamışlar. Evvelâ raporların mahiyetine nüfuz edelim, gerekirse ondan sonra Bakanlıktan izahat isteriz. İstanbulluların da bu hususta fikirleri vardır. Tensip ederseniz celseyi burada kapatalım, öğleden sonra devam ederiz.

Bu teklif üzerine komisyonun daha ziyade çalışma programını tesbite yarayan kısa süren birinci celsesi ayni gün saat 15.00 de toplanmak üzere saat 13.00 de birinci celseye son verilmiştir.

İKİNCİ CELSE

Munis Faik Ozansoy'un izahları :

İlk söz Dış Ticaret Dairesi Başkanı **Munis Faik Ozansoy**'a verildi. Ozansoy hülâsaten şu izahatta bulundu:

«— Bugünkü toplantıyı 1949-50 ihraç rejimini tesbit ve evvelki rejim de göz önünde tutularak daha istikrarlı bir rejim tesisi için yapmış bulunuyoruz. İhraç rejimi dolayısile de ithalât politikamıza ve anlaşmalara ait mütalâaları dinlemek istedik. Binaenaleyh ben evvelâ 239 sirkülerdeki ihraç rejiminden kısaca bahsedeyim.

Dış Ticaret Dairesi Başkanı
Munis Faik OZANSOY

Bugünkü rejimdeki zorluklar

1 — Bu rejim, anlaşmalı memleketlerle anlaşmalar çerçevesi dahilinde, anlaşmasız memleketlerle de serbest döviz ve takasla mübadele yapmaktır. Anlaşmaların artması nisbetinde takaslı ve serbest dövizli mübadeleye daha az yer vermiş oluyoruz. Karşılanan güçlükler şunlardır:

239 sayılı sirkülerde anlaşmasız memleketlerle serbest dövizle mübadeleye karar vermiş bulunmaktayız. Ancak tatbikatta, serbest dövizli mübadelemizde piyasa bizi mütemadiyen takasa doğru zorlamıştır. Bunun sebebi nedir?

239 sayılı sirkülerde bünyesini zayıf görerek takasa verdiğimiz maddeler malûmdur. Sene içinde maddeler rejiminde değişiklik yaparak derece derece serbest dövizden sterline, sterlinden de takasa verdiğimiz maddeler de göz önündedir. Gerek müstehlik, gerekse müstahsil bakımından vukua gelecek mahzurları önlemek için maddelerimizin bünyeleri üzerinde durarak fedakârlık etmek lüzumu görülen maddeler varsa ihraç mevsimi başında bunları tesbit edelim.

2 — İkinci mesele, anlaşmaların yürüyüp yürümemesi meselesidir. Anlaşmalı memleketlerden bize zaman zaman hususi takas teklifleri geliyor. Bunun sebebini öğrenmek istiyoruz. Takasa doğru zorlama ve anlaşmalarda hususi takasa gitme işi fiyat meselesine dayanıyor. Her taraftan ileri sürülen ihraç maddelerimizin dünya piyasasına uyması iddiası ne dereceye kadar doğrudur, bunu tahkik etmek istiyoruz. Anlaşmalarımız istediğimiz gibi tatbik edilmek istenmiyor mu, bunu da öğrenmek istiyoruz.

3 — Anlaşmalarda kabul ettiğimiz parite vaziyeti, anlaşmalarda sağlam paraya bağlanmak veya bağlanmamak meselesi bir taraftan maliye, diğer taraftan beynelmilel anlaşmalar çerçevesi bakımından Devlet Bakanlığı temsilcileri tarafından izah edilirse mevzuumuz çerçevelenmiş olacaktır.

4 — İhracattan elde ettiğimiz tediye imkânlarını en iyi şekilde idhalâta nasıl hasredeceğiz.

Genel idhal listesi içinde ihracattan elde ettiğimiz imkânları zaruri olan, istihsale ve kalkınmamıza yarayacak maddelere tahsis etmek politikamız vardır. Bunu temin için idhalât rejimini ne suretle ayarlamalıyız. Bu hususlarda idhalâtçı ve sanayicilerden mütalâa bekliyoruz.»

Bir sual

Muhlis Erdener, bugünkü ihracatımızla idhalâtın yüzde kaçını kapamak mümkün olduğunu ve idhalâtımızın neden ibaret olduğunu sordu. *Profesör Kuyucak* ise, ne idhalâtçı, ne de ihracatçı olmadığını, bu mevzuda kendisine sorulacak suallere cevap verilemiyeceğini, binaenaleyh buraya davet edilmesi sebebini ve problemin mahiyetini anlamadığını söyledi.

Suale cevap

Tekrar söz alan *Munis Faik* profesör *Kuyucak*'a cevapla, şöyle konuştu :

«— İhracat rejimini tesbit etmek için toplandık. Mesele açıktır. Yeni ihracat mevsimine girerken «ihracat politikamız ne olmalıdır. Şimdiye kadar tatbik ettiğimiz politikanın ne olduğu 239 sayılı sirküler de vardır. Serbest

Sual yağmuru

dövizle, takasla anlaşmalar çerçevesi dahilinde muamele yapıyoruz. Henüz anlaşmamız olmıyan memleketlerle serbest dövizle mübadele yapıyoruz. Mütemadiyen serbest dövizden takasa doğru bir tazyik görüyoruz. Bu tazyikin sebebi nedir. Bakanlık bunun cevabını veremediği için bu toplantıyı tertip etti. Bulduğumuz neticeyi tereddütle karşıladığımız için sizden bu hususlarda kararlar istedik.

Sual yağmuru

Şerif Remzi, Bakanlıktan ithalâtçılara kullanmak üzere verilen döviz kifayetsizliğinin menbaını bulmak için, **ithalâta tahsis edilen dövizin ne miktarını devlet, belediye ve resmi müesseselere ve ne miktarının piyasaya tahsis edildiği hakkındaki rakamların açıklanmasını istedi.**

Server Somuncuoğlu da, anlaşmaların işleyip işlemediğini anlamak için ihracatımızın ne mikatrının serbest dövizle, ne miktarının anlaşmalar ile, ne miktarının takasla yapıldığını sordu.

Profesör Refii Şükrü Suvla, Bakanlığın tevcih ettiği sualin cevabını vermenin zor olmadığını, bu heyetin bunu kolayca tesbit edebileceğini ancak sualin:

«— Takasdamı kalalım, yoksa takası bırakalım mı?»

Tarzında sorulursa daha iyi olacağını söyledi ve anlaşmalı memleketlerle olan mübadelemizin tatbikatta ne netice verildiği hususunun izahını istedi.

Cabir Selek'in mütalâası

Türkiye Garanti Bankası İdare Meclisi Reisi Cabir Selek, komisyonun müzakere edeceği mevzu hakkında teredütte bulunduğunu söyliyerek dedi ki:

«— Bazıları Türkiyenin umumi ticaret politikasını, bazıları 1949 senesi ihracat ithalât rejiminin alması lâzım gelen şeklini, bazıları da yapılagelmekte olan üç nevi mübadelenin şekillerinin tesbiti hakkında görüşeceğimiz intibaını taşıyor. **Hazım Atıf** Beyin sorduğu sualden birinci intiba altında bulunduğunu anladım. İzmir ve Ankaralıların ortaya koyduğu fikirlerden de anlaşılıyor ki bu arkadaşlar günün aksaklıklarını düzeltmek için değil, Türkiyenin ihraç ve ithal rejimini değiştirecek mahiyette uzun vadeli teklifler ileri sürmüşlerdir. Bu 1949 - 1950 ihracat rejimi için bir solüsyon değildir.

Ben de **Hazım Atıf** gibi memleketin dış ticaret politikasını ele almağa mütemayilim. Binaenaleyh mevzuumuzu tahdit ve tayin etmeliyiz.»

Takas nispi hürriyet veriyormuş

İzmir ihracatçılarından **Şerif Remzi**

Dış Ticaret Komisyonu Başkanlığına seçilen İzmir temsilcisi
Salâhaddin SANVER

Reyent, bu mevzuda şöyle konuştu:

«— 239 sayılı sirkülerin ihraç rejimimize hizmeti inkâr edilemez. Problem eğer 239 sayılı sirkülerin bir kaç maddesinin değiştirilmesi ve anlaşmalara bir kaç madde ilâvesi ise bu heyet müfit olamaz. Eğer vazifemiz tedbirlerin teferrüatını konuşmak ise bizce yapılacak rol yoktur. Çünkü biliriz ki Bakanlık esasen tedbirleri makulât dairesinde yapmaktadır. Bizim yapabileceğimiz 1949 rejiminin 1948 den daha iyi olmasını sağlamağa çalışmaktadır ki bu mesaimiz istikbale de muzaf olmalıdır. Takasa niçin gittiğimiz soruluyor. Bunun cevabı bellidir. Çünkü para paritesi tutmuyor da ondan. Çünkü takas nisbi bir hürriyet veriyor da ondan..»

Bakioğlu serbest döviz taraftarı

İzmir ihracatçılarından **Enver Bakioğlu** *bu mevzu hakkında şunları söyledi:*

«— Kanaatimce mesele Munis Bey tarafından gayet açık olarak poze edilmiştir. Hükûmet serbest döviz siyasetini takip etmek istemiş, ancak, serbest dövizli ticaret yürümemiş ve mübadelelerin takasa doğru gittiğini görmüştür. Şimdi bize bu takasa doğru kaymanın neden ileri geldiğini ve buna karşı alınması lâzım gelen çareyi soruyor. Bugün 280 kuruş bir dolar hesabına müstenit hiç bir anlaş-

Enver Bakioğlu'nun izahları

mamız yürümüyor. Ne İtalyaya, ne Fra
saya, ne Belçikaya ve ne de Danimarka
ihracat yapamadık. Bundan dolayı tak
kaçtık. Çünkü takasda serbesti vardır
iş yapmak imkânını buluyoruz. Bu
ları düşünen İzmir tüccarları en
çare olarak serbest dövize ve serbest
carete dönmeği teklif etmektedirler.
de takdir ediyoruz ki tamamile
döviz ticaretine gitmek gayri mü
dür. Çünkü bütçemiz gayri mütevaz
Diğer taraftan dış ticaretimiz de
mütevazindir. Ayni düzeni 1949 için
düşünürsek ayni müşküllerle karşıla
ğımız tabiidir. Bundan dolayıdır k
ana prensip olarak serbest dövize dö
ği teklif ediyoruz.

Hükûmet bunu yaptığı takdirde
elzem olan gıda maddelerini - meselâ b
day, arpa, mısır, fasulye ve saire gi
tahdit eder veya kontenjante eder,
kalanları da lisansa veya kayde tâbi
madan serbest bırakmalıdır. Bundan
dımız dövizi kontrol etmemek değ
Yani ihracatçılarımız ihracattan elde
tikleri dövizleri muayyen bir zama
kullanmalı ve hesabını Kambiyo Mü
lüğüne vermelidirler. Bidayette itha
mız, ihracatımızdan üstün olduğu için
halâtta yer tahdit düşünülebilir. Bu
susda umumi bir ithalât listesi ve
madde için ihtiyaca göre bir plâfon d
nülebilir, tamamile lüks maddeler m
dilebilir. İştira kabiliyetimiz bir tez
gösterinceye kadar bu sistem devam
rilebilir. Buna muvazi olarak bundan
sene **evvel yaptığımız gibi umumi takas yoluna da gidilebilir.** Bundan
dımız iki ithalâtçı ile iki ihracatçının
şılıklı olarak kurduğu takas usulü d
dir. Bu suretle bir prim teessüs edece

Serbebst takasla serbest döviz ihr
tı birbirini kontrol edecek ve memle
bir fiyat seviyesinin teşekkülüne ya
edecektir. Bu serbesti verildiği tak
memlekette bugün fiyat temevvüçl
sebep olan sık karar değiştirilmeye
yet verilmiş olacaktır. Munis Bey
temevvüçlerinin ve spekülâsyonun ihr
tımıza engel teşkil ettiğini söylediler.
muhakkaktır. Susam piyasada 75 k
iken yalnız sterlin sahasına İngiliz lir
satılmasına müsaade ettiler. Filistin
giltere yoliyle susam aldı. Binlerce
satıldı. Filistine bu susamları 110 ku
sattılar. Bu suretle fiyatlar fırladı. F
bu yüzden de susam diğer piyasalara
tılamaz oldu.

İzmir teklifi kabul edilirse Bak
sık sık değişen ve birbirini çürüten
rarlar almak mecburiyetinden kurtula
tır.

İstanbul Tüccar Derneği delegeleri
Adnan Birgi, Enver Bakioğlu'ndan d
le ve serbest piyasa kuruyla mua
bir de umumi takasla muamele payı
sındaki farkın izahını istedi.

Cabir Selek ve Adnan Birgi'nin İzmirlilerden sordukları sualler

BEYNELMİLEL ANLAŞMALAR MER'İ İKEN, İHRACAT DÖVİZLERİNİN İHRACATÇIYA TAHSİSİ MÜMKÜN MÜDÜR ?

Prof. Neumark'ın İzmir tezine itirazı ve Muhlis Erdener'in ilk beyanatı

Enver Bakioğlu, buna cevaben :

«— Dünya serbest dövize gidememektedir. Serbest dövize giderken, serbest döviz veremiyecek vaziyette olan memleketlerle vaziyetimiz ne olacaktır? Bunlara hususi takas müsaade ettiğimiz zaman bugünkü karışıklıklar aynen ortaya çıkacaktır. Meselâ Polonya ile iş yaparken fiyatlar yükselecek, şişecek ve zedelenecektir. Halbuki serbest takas meselesini ortaya atarsak bu tehlike ortadan kalkar sanırım.»

Adnan Birgi, İzmir tezine şöyle ilişti:

«— Sabahleyin Şerif Remzi İzmir tezini izah ederken dediler ki serbest ihracattan alınan dövizler ihracatçılar tarafından idhalâtçıya satılacak. Meselâ Çekoslovakya'ya mal satan bir ihracatçı oradan aldığı dövizi satacak ve idhalâtçı bulunursa vaziyeti ne olacak? Sabahki tezin izahı ile şimdikini ayni bulmuyorum.»

Buna karşı Şerif Remzi, sabahki ile simdiki arasında bir fark bulunmadığını söyledi.

Adnan Birgi, hem serbest piyasadan, hem de umumi takasdan bahsedildiğini tekrarladı.

Şerif Remzi, ikisinden de ayni netice çıkacağını söyledi. Cabir Selek, İzmirlilere su suali tevcih etti .

«— Bir çok devletlerle olan anlaşmaların hükümleri 1949 ve 50 de devam edeceğine göre bunlar meriyette iken ihracatçılar diledikleri malı diledikleri memlekete nasıl satabilirler. Bu anlaşmalar yürürlükte iken ihracat dövizlerinin ihracatçıya tahsisi mümkün müdür?»

Cabir Selek'in sualine Şerif Remzi su cevabı verdi :

«— İzmirin fikri kabul edilirse vaziyet şu olacaktır. Muahedeler meri olduğu müddetçe devam edecektir. Fakat yeni rejim ile başka memleketlere de mal satabileceğiz. Bu sistem sayesinde başka piyasalarda genişlik hasıl olacaktır. Anlaşmaları uzatmak veya değiştirmek zaruretinden de hükûmet kurtulmuş olacaktır.»

Neumark'ın iddiası:

İzmir tezi hayat pahalılığına götürür

İstanbul Üniversitesi Ordinaryüs Profesörlerinden F. Neumark ilk defa olarak söz aldı ve İzmir tezini kasdederek, bu teklifi ileri sürenlerin istediklerini öğrenmenin mümkün olup olmadığını sordu ve dedi ki:

«— Bu tez tatbik edilirse bir damping (dumping) husule gelecek, hayat pahalılığı artacaktır. Hükûmetin döviz ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmak zarureti olduğundan hükûmetçe böyle bir plân kabul edilebilir mi? Bence bu fikir ikinci bir devalüasyondan başka bir şey değildir. İstikrar kesbetmemiş olan dünya vaziyetini nazara alarak yeni bir devaluasyona gitmemiz doğru olmaz. Belki geçici tedbirler almak daha doğru olur.

İhracatımızdaki sıkıntılar, kısmen mallarımızın pahalı olmasından kısmen de ihracat sistemimizin fazla formalitelerinden doğan bazı aksaklıklardan ileri gelmektedir.

İthalâtta ise, daima bir döviz tevzii meselesi ile karşılaşıyoruz. Acaba ithalât ne gibi kıstaslara göre ayarlanmalıdır. Fiks olan şey hükûmetin döviz ihtiyacıdır. Bu da iki kısımdan mürekkeptir.

a) Eski anlaşmalara, eski borçlara dayanan döviz ihtiyaçları,

b) Henüz kat'iyet kesbetmemiş projelerin tatbikatı için duyulan döviz ihtiyacı.

Muhlis Erdener'in fikirleri:

Muhlis Erdener — Meselenin en canlı noktasına arkadaşlar henüz temas etmediler. Görüyoruz ki. İhracatımızla ithalâtımız arasında bariz bir ahenksizlik mevcut. İhracatta maruz kaldığımız müşkülâtın sebepleri var. Her şeyden evvel bir fiyat politikası var. Bu ise para mefhumuna bağlıdır. Beynelmilel para kıymetlerindeki paritelerde arbitrer tahavvüller oldu. Meselâ İngiliz lirasında olduğu gibi, ayni mal sterlinden başka dolarla başka fiyat teşkil etmekte ve ihracat fiyatları üzerine müessir olmaktadır.

Bütün harp boyunca ham madde menabiinden mahrum bulunan Almanyanın gözü kapalı olarak mallarımıza fiyat vermesi de fiyatlarımızın yükselmesinde ayrıca âmil olmuştur. Bugün artık karşımızda böyle alıcılar kalmamıştır. Dünya piyasalarına intibak etmek mecburiyetindeyiz. Keza, bütçe açığı, munzam bütçe masrafları ve hayat pahalılığı bizi ucuz istihsalden uzaklaştırmış hâdiselerdir. Bunlara ilâveten aynı malın aynı memlekete hem serbest dövizle hem de takasla satılması gibi iki ayrı sistemin kullanılışı fiyat seviyesini alt üst etmiştir. Binaenaleyh muhtelif ölçüler ve sistemler kabul edildikçe serbest dövizli ticarete dönmek çok güç olacaktır. Serbest dövize dönmek için bu vasıtaya malik olmak lâzımdır. Olmayınca mahrumiyet rejiminin tatbiki gelir ki bu da: Elimizdeki vasıta kadar mal almak mecburiyetini doğurur. Hükûmet de esasen bunu tatbik ediyor, ancak hatalı yapıyor. Biz hatalı kısımların tashih edilmesini istemeliyiz. Meselâ aynı malı aynı memlekete hem takasla hem de serbest dövizle teklif ediyoruz ve memlekete hemen hemen her nevi ithal ediliyor. Bu bizi endirekt bir enflâsyona götürüyor. Çünkü böyle bir rejim ile müvazeneli bir ithalât ve ihracat politikası takip edilemiyeceği gibi mekanizmasının işliyeceğini ümit etmek de safdillik olur. Ve bu hal bizi döviz gelirlerinden de mütemadiyen mahrum eder. Binaenaleyh harice yapılacak fiyat tekliflerinde bir ahenk olmalı ve yalnız muayyen mallar takasa ayrılmalıdır.

Üç mevzu

Evvelemirde şu üç mevzu üzerinde konuşmamız lâzımdır:

1 — Para paritesi mefhumu üzerinde durmalıyız,

2 — İthalât rejiminin hudutlanmasında anlaşmalıyız,

3 — İthalât listesini tesbit etmeliyiz.

a) Para paritesi üzerinde hükûmetin esaslı tedbir alması lâzımdır. Bizim zararımıza aradaki mutavassıtlar kazanmaktadır. Bu farkı biz kazanmalıyız.

b) İthalâtımızda tahditli bir rejim kendini empoze etmektedir. Genel ithalât rejimimizi esaslı bir tetkike tâbi tutmalıyız. Memlekete girmemesi lâzım gelen mallar tamamen ve yüzde yüz menedilmeli, fakat lüzumlu maddeler için de tam serbesti koymalıyız. Ancak bu suretle ithal mallarının fiyatlarında bir istidat temin edilmiş olur.

Takası da zaruri hallerde ve lüks eşyaya hasretmeliyiz. Takas, hakikatte devamlı bir devalüasyondur. Bu prensibe riayet edildiği takdirde bu devalüasyonun mazarratı lüks seven insanlar tarafından ödenmiş olur.

Cabir Selek de, «— Heyetten sorulan mevzuun önümüzdeki mevsimde ne gibi tedbirler alınması lâzım geleceği

Prof. Refii Şükrü Suvla'nın izmir tezine itirazları

Dış Ticaret Komisyonu toplantı halinde...

Resimde sağda ön plânda görünen *Munis Faik Ozansoy*, arkası dönük olanlar İzmir delegelerinden: (Sağdan sola) *Amado, Mazhar İzmiroğlu, İstanbuldan: Server Somuncuoğlu, Celâl Umur, Vehbi Bilimer, Vahyi Özarar* ve ismini tespit edemediğimiz yumurtacıların mümessili. Ortada arkası duvara dayalı olanlardan soldan itibaren: *Reşat Aksan* ve *Mahmut Seyda*.. Ortada masa başında not tutanlar: *Aslan Tufan Yazman*, Bakanlıktan *Behzat Taner, Mehmet Ander, Reşat Güven*

hakkındadır. Binaenaleyh konuşma mevzuumuzu tahdit etmeliyiz», dedi ve Bakanlıktan beynelmilel anlaşmalarımızda bağlantı derecemizin izahını istedi.

Bakioğlu'nun Neumark'a cevabı:

Enver Bakioğlu, İzmir tezi hakkında profesör Neumark'ın sorduğu;

1 — Pahalılık artmıyacakmıdır,

2 — Hükûmet mubayaatı için döviz ihtiyacı düşünülmüş müdür?

tarzındaki iki suale cevaben dedi ki:

«— Serbest döviz ve serbest ticarete dönmek hususunda acil bir karar alındığı takdirde muvakkat bir zaman için bir tepki göstereceği kanaatindeyiz. Bugün doların 620 kuruşa çıkmasının sebebi nedreţidir. Fakat muhtelif memleketlerden kendi dövizlerile muamele yapmak imkânı hasıl olunca döviz ihtiyaçlarımız artacak ve bu sebeple pahalılık devam etmiyecektir. Bilâkis o dövizlerin bugünkü fiyatlardan aşağı düşmesi mukadderdir.

Hükûmet mubayaatına gelince; evvelcede tezi arzederken ilk esas olarak hükûmetin bütçesini tevzin etmek olduğunu söylemiştim. Hükûmet büyük ithalât yapmak isterse ve dövizlerin mühim bir kısmını kendisi almağa kalkarsa o zaman bu yolda atılacak hatveleri baltalamış olacaktır. Keza, ihracatımızın daha fazla artması için istihsalâtımızın artırılmasına da çalışılmalıdır.»

Bakioğlu, Cabir Seleğ'ın muahedelerimizin bizi ne dereceye kadar bağlayacağı mevzuuna karşı da, bunların vadelerinin gayet kısa zamanlarda ve çoğunun önümüzdeki Haziranda nihayete ermekte olduğunu bildirmiştir.

Prof. Suvlanın itirazı

Profesör Refii Şükrü — Sayın İzmir delegelerinin ortaya koydukları t
kanaatimce iki ipotez'e dayanmak
dır:

1 — İhraç mallarımızdaki yük
fiyat seviyesini değişmez bir mutа
larak kabul ediyor,

2 — Türkiyenin ihracatının ithali
nı karşılayabildiği farzediliyor.

Eğer ihracatımız, ihtiyaç duyduğum
ithalâtı karşılıyabilecek seviyede ise
doğrudur, aksi takdirde tatmin edil
miş talepler dolayısiyle kambiyo ve
yoldan fiyatlar çok yükselecektir. ev
lâ bu iki ipotezin doğru olup olmadığ
münakaşa edelim:

İhraç mallarımızın fiyat seviyesi
ğişmez bir mutamıdır? Fiyatlar ne
retle bu seviyeye gelmiştir, buna ai
sadece müstahsilin yüksek maliyeti

REFİİ ŞUKRUNUN BİR SÖZÜ:

Dış ticaretten maksat ithalâttır ihracat onun vasıtasıdır

"İzmir tezinde nispeti belli olmayan bir develüasyon isteniyor „

sebep olmuştur, yoksa fiyatlar piyasamız da türlü beynelmilel mübadele rejimlerinin tatbiki yüzünden, sun'i olarak mı yükselmiştir?

Dünya fiyatlarında son aylarda umumi bir düşüş varken piyasamızı bundan masun tutmak için türlü ödeme şartlarına baş vurmamız doğru mudur?

İzmir devalüasyon istiyor !..

İzmir tezinde bir devalüasyon isteniyor, nisbeti de muayyen değildir. Nisbetin tayini piyasaya bırakılıyor. Kanaatimce, Türkiye 1918 - 1929 seneleri arasında bu tecrübeyi yapmış ve neticesini de almıştır. Bu tecrübeyi yeni başdan yapmak doğru değildir. Gözlerimizi Birinci Dünya harbinin sonuna çevirirsek İzmirin teklif ettiği rejim ile karşılaşırız. Yani, Türkiyenin ithalât ve ihracatı serbesttir ve döviz fiyatları da borsada teşekkül etmektedir. Fakat ihracat, ithalâtı karşılayamadığından bu rejim bir çıkmaza girmiş ve devlet de bunu türlü yollarla 1929 da durdurmak yoluna gitmiştir. Bugün 1929 dan daha iyi bir durumda mıyız? Son ihraç istatistiklerimize bir nazar atfedersek bugünkü ihracatımızın siklet bakımından eskiye nazaran daha iyi olmadığını görürüz. İki dünya harbi arasındaki ihraç miktarına henüz erişemedik. İzmirin dayandığı iki ipotez zayıf ve yanlıştır. İzmirin tezini makul gösterebilecek olan bol harcıâlem mal ihracına, yani bol istihsale erişmiş değiliz.

İhraç mallarımızın bugünkü fiyat seviyesinin değişmez bir muta olduğunu kabul edemeyiz.

İthalât, gaye, ihracat vasıtasıdır

Keza, Türkiyenin ihracatının bugün tahditsiz ithalâtı karşılayamadığı meydandadır. İstihsal genişlemedikçe buna imkân yoktur. Bu sebeple İzmir tezinin ele alınmasında ve tetkikinin ileri götürülmesinde faide görmemekteyim.

Bir memleketin dış ticarete girişmekten asıl maksadı ithalâttır. İhracat vasıtadır. Malımızı satalım da ne olursa olsun deniyor. Bu tarzdaki görüşde vasıta ile gaye karıştırılmaktadır.

Beynelmilel bağlılıklar

Bu sırada Dış Ticaret Dairesi Başkanı **Ozansoy**, İzmir tezinin münakaşasından evvel beynelmilel bağlılıklarımızın bizi ne gibi hudutlar içine aldıklarını bilmemizin faydalı olacağını zannettiğini ve bunun için Devlet Bakanlığı mümessili **Mahmut Seyda** ile, Ticaret Bakanlığı adına bu mevzuları takip eden **Hüseyin Kunter**'in izahat vermelerinin isabetli olacağını belirtti.

Bütün toplantı müddetince, bir çok teklifleri âmme menfaati zaviyesinden çürütmüş olan İstanbul Üniversite temsilcisi

Prof. REFİİ ŞÜKRÜ SUVLA

Riyaset tarafından bu zevata söz verilmeden evvel konuşma sırası **Şerif Remzide** idi. O konuştu.

Reyent'ten Suvla'ya cevap

Şerif Remzi, Refii Şükrü'ye cevap vererek ihracatın bir vasıta olduğunu kabul ettiğini belirttikten sonra dedi ki:

«— Bugünkü rejimimizde ihracattan bir vergi alıp ithalâta bir prim veriyoruz. Türk müstahsilinin malını 420 kuruş bir dolar hesabiyle satmak mümkün iken biz 280 e satmakla müstahsilden bir vergi almış oluyoruz. Halbuki ithalâtçıya doları 280 den vermekle müstahsil aleyhine ken disine bir prim vermiş oluyoruz. Biz memleketimizin fiyat seviyesinin dünya fiyat seviyesine düşmesini istiyoruz. Fiyatlarımızın düşmemesi sebebini tetkik edelim. Bunu bulmak için de ihracatımızdan gelen dövizlerin ne kadarının devlet tarafından kullanıldığını öğrenmemiz lâzımdır. Bu takdirde Türkiyede bir ithalât ve ihracat meselesinin değil, bir (bütçelerde israf) meselesi olduğu meydana çıkacaktır. Bunun için ihracattan ikrar olunmıyan bir vergi mi almak lâzımdır».

Şerif Remzi, bundan sonra 1918 ile 1929 devresile 1929 - 1949 devresi arasında bir kıyas yapmış, ilk devrede Türkiyenin zayıf vaziyetinden kuvvetliye doğru gittiğini ve dünyaya uymağa çalıştığını söylemiş, şimdi ise bir çok milletlerden geri kaldığımızı ve gittikçe gerilediğimizi iddia ederek demiştir ki:

«— 1929-1949 devresi arasında hiç bir hususda hiç bir şey yürümemiştir. Borçlarımız artmıştır ve vaziyetimiz daha ağırlaşmıştır. Beynelmilel bağlantılar meselesine gelince, bu bağlantılarda gaye hep serbestii mübadeleye gitmektir. Rakamlar verilebilirse alalım, hangi ithalâtçı ithalâtını tahdit etmelidir, devlet mi, ferd mi? Devlet kendi bütçelerile ithalâtını tahdit ederse mesele halledilir».

Devlet Bakanlığı Temsilcisi :

Mahmut Seyda, vaki istek üzerine şu izahatı vermiştir:

«— Milletlerarası anlaşmalara olan iştirakimiz, dış ticaret politikamız üzerinde ne derecede kadar müessirdir?» sualini Cabir Selek arkadaşımız sordular. Konuşmalar esnasında bu mevzua temas eden başka hatipler de oldu. Devlet Bakanlığı temsilcisi sıfatiyle muhterem kongrenin umumi heyeti huzurunda bu nokta hakkında esasen maruzatta bulunacaktım. Ancak Ticaret Bakanlığının, ihracatçılarımızla ithalâtçılarımızın dış ticaret politikamız hakkındaki temenni ve kanaatlerini, mevcut akitlerimizin ve tatbikatın çizdiği istikamet'le mukayyet olmaksızın ifade etmelerini istediğini anlayınca, isabetine kani olduğum bu arzuya uyarak, şu ana kadar söz almadım.

Mamafih bu noktanın açıklanmasını şimdi bizzat muhterem heyetiniz istediğine göre, dış ticaret bahsini bir de milletlerarası taahhütlerimizin ışığı altından geçirmek, mesâinizin neticesi bakımından faydalı olacaktır.

Mevzuumuzla ilgili olan taahhütlerimiz:

1 — Milletlerarası para fonuna iştirâkimizden;

2 — Avrupa iktisadî işbirliği teşkilâtına dahil olmamızdan;

3 — Amerika Birleşik Devletleriyle aktettiğimiz İktisadî İşbirliği Anlaşmamızdan, neşet eylemektedir.

Para fonuna iştirâkimizden münbais vecibelerimizi icap edince Maliye Bakanlığı temsilcisi arkadaşımız açıklayabilir.

Ben diğer iki münasebetimizin, yani Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı ve Amerika İktisadî İşbirliği İdaresiyle ara-

Milletlerarası anlaşmalara olan iştiraklerimizin dış ticaret politikamıza olan tesirleri

Devlet Bakanlığı temsilcisi

Mahmut Seyda'nın verdiği izahat

(Baş tarafı Sa. 13 de)

mızdaki anlaşmaların dış ticaretimiz üzerindeki mahsûs akislerinden bahsedeceğim. Bize bir takım nimetler ve külfetler veren bu anlaşmaların bizden istediklerini iki üç kelimede ifade etmek gerekirse, bunlara :

— Faaliyetlerimizin plânlaşması,

— Tatbikatın takip ve kontrolü...

demek lâzım gelir.

Plânlaşma ve kontrol talepleri istihsal, yeni tesisler, ithalât ve ihracata ait yıllık ve uzun vadeli programlarımıza ve bunların tatbiki sahalarına matuftur. Bu taleplerden şimdi münhasıran dış ticaretle ilgili olanlar üzerinde duralım. Bu kısımda : Umumi ithalâtımızın, umumi ihracatımızın, yardıma müstenit ithalâtımızın, ayrı ayrı, bilâteral ve umumi ticaret ve tediye muvazenelerimizin ve bunlara müstenit aldığımız verdiğimiz tiraj haklarının tahminleri, tesbitleri, tahakkuk ve takipleri bahis mevzuudur.

Son defa Paris'te, Avrupa İktisadî İşbirliği teşkilâtının 1949/50 yılı faaliyet programına ait olmak üzere 8 prensip formüle edilmiştir. Dışişleri Bakanımızın da dahil bulunduğu teşkilâtın Bakanlar müşavere heyetince tasvip olunan bu prensipleri, Dış İşleri Bakanımız, Paristen avdetinde, Büyük Millet Meclisi kürsüsünden umumi efkârımıza arz etmişti. Hatırlatmak maksadile huzurunuzda bu 8 prensibin özünü birer cümle halinde tekrarlıyacağım :

1 — 1949 yılı, millî plân sahasında Avrupanın malî ve para istikrarı yılı olmalıdır.

2 — Her memleket ihracatını arttırmalıdır.

3 — Dolarlı ithalât tahdit edilmelidir.

4 — Avrupalılararası tediye muvazenesizlikleri bertaraf edilmeli ve mal mübadeleleri geliştirilmelidir.

5 — Envestismanlar, yenileştirmeler rasyonel ve ahenkli bir plâna uygun olarak yapılmalıdır.

6 — Envestismanlarda işbirliği aza memleketlerarası bir mekanizma vasıtasiyle sağlanmalıdır.

7 — Avrupanın bazı yerlerindeki nüfus fazlalığı meselesinin halline tevessül olunmalıdır.

8 — Aza memleketler yukarıdaki prensiplerin tahakkuku yolundaki terakkilerini muntazam raporlarla teşkilâta bildireceklerdir.

Bunlardan 2, 3 ve 4 üncüsü, doğrudan doğruya dış ticareti hedef tutan prensiplerdir ve biraz daha tafsilen üzerinde durmak icap eder.

2 nci prensip : İhracatın sür'atle geliştirilmesi Avrupa Kalkınma programının tahakkuku için esas şarttır. Tediye muvazenesinin diğer gelir kaynaklarının arttırılması yolundaki gayretler de ayni derecede mühimdir. Her memleket en kısa bir zamanda ihracatının arttırılması için ne yaptığına ve daha ne yapacağına dair teşkilâtı tenvir edecektir. Bu meyanda tahsisen dolarlı ihracatın tezyidi neye mütevakkıf ise, bunu da izah edecektir. Teşkilâtın icra komitesi, her memleketin ihracat tahminlerini, bu tahminlerin ne gibi esaslara dayandığını inceleyecektir. Tahminlerin hangi amiller yüzünden tahakkuk edebileceğini, hangileri yüzünden tahakkuk ettirilemiyeceğini araştıracaktır.

3 üncü prensip : Amerikan yardımı sona erince ithalâtın ani olarak tahdidi mecburiyeti Avrupa iktisadiyatı için tehlikeli olabilir. Her memleket ithalâtını, tahsisen dolarlı ithalâtını bugünkü ve yarınki imkânlarına göre ayarlamalıdır. Dolar tediyesiyle yapılan ithalâtın, dolara ihtiyaç göstermeyen kaynaklardan temini imkânı azamî surette kullanılmalıdır.

İşbirliğine dahil memleketler, kendi aralarındaki ve deniz aşırı ülkeleri arasındaki mübadelelerin inkişafı uğrunda her türlü gayretleri sarf edecekler ve bu maksatlara hadim her türlü tedbirleri alıp tatbik edeceklerdir. Bunlar yapılırken, gerek işbirliğine dahil memleketlerin, gerekse ayni zihniyetle hareket eden diğer memleketlerin nihaî hedeflerinin ana-anevi ticaret münasebetlerinin tekrar ihyası ve milletlerarası çok taraflı ticaret olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bu hedeflere vasıl olabilmek için fiat seviyelerinin tanzimine şimdiden itina gösterilmesi de başlıca bir esastır.

4 üncü prensip : Aza memleketler arasında mübadelelerin genişlemesini istihdaf eyleyen Avrupalılararasına şamil bir tediye sistemi sayesinde, Avrupa dahilindeki tıkanıklıklar ve muvazenesizlikler bertaraf edilecektir. Bunun için evvelemirde 16 Ekim 1948 tarihli Avrupalılararası Tediye ve Takas Anlaşmasının bu gayeye ne derecede kadar hizmet edebileceği araştırılacaktır. Sonra aza memleketler 1949/50 yılı zarfında aralarındaki ticaret mübadeleleriyle tediye müzakerelerini tetkike ve muhtemel açıklarını tayine davet edileceklerdir.

15 Mayıs 1949 a kadar olan ilk safhadaki çalışmalarda bilateral muvazeneler ve açıklar tayin edilecektir. Müteakip safhada multilateral görüşmelerle tiraj hakları tesbit olunacaktır. Son safhada 1949/50 yılına ait Avrupalılararası Tediye ve Takas Anlaşmasının yeni metnine ve tiraj hakları tablosuna nihaî şekil verilecektir.

Bu mesaimin temeli dış ticaretin plânlaştırılmasıdır. Bunun için 1949/50 devresini de kendi tediye muvazenemizi teferruatiyle tahmin etmemiz; dış ticaretimizin bünyesini, yani giriş ve çıkışını memleketlere ve mal kategorilerine göre programlaştırmamız iktiza eder.

Bu noktaya gelince 8 prensipten ilkinin, yani : «1949/50 yılının millî plân sahasında, para ve malî istikrar yılı olmalıdır» prensibinin ne kadar önem kazandığına bir daha işaret etmek yerine olacaktır.

Bütün bu plânlaşma ve kontrol tertip, tavsiye ve kararlarının müeyyideleri üzerinde de kısaca durmamız lâzımdır.

16 Nisan 1948 tarihli Avrupa İktisadî İşbirliği Sözleşmesinin 3 üncü maddesi «Âkit taraflar ..... mal ve hizmet mübadelesi için umumî programlar kabul edeceklerdir.»

«.....bu genel programların gerçekleşmesini temin için bütün gayretlerini sarfedeceklerdir.» der.

Sözleşmesinin 7 nci maddesinde de :

«Her âkit taraf..... enflâsyon tehlikesini önlemenin veya bununla mücadele etmenin lüzumunu nazarı itibara alarak, parasının istikrarı ve maliyesinin muvazenesi ve ayni zamanda uygun bir kambiyo kuru ve sureti umumiyede para sistemine olan itimadı tesis ve muhafaza hususunda iktidarında olan her türlü tedbirleri alacaktır.» deniyor.

Sözleşmenin 11 nci maddesinde ise :

«..... Teşkilâtın ilk vazifelerinden biri, bu sözleşmenin birinci faslında gösterilen taahhütler mucibince, Avrupa Kalkınma Programının muvaffakiyetini temin etmektir.» dendikten sonra sözleşmenin 13 üncü maddesinin (a) fıkrasıyla da :

«Üyelerin tatbik edecekleri kararları alabilir.» yetkisi teşkilâta tanınmış bulunmaktadır.

8 Temmuz 1948 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında Ekonomik İşbirliği Anlaşmasının 1. maddesi 2 nci kısmında bizden :

Milletlerarası anlaşmalara olan iştiraklerimizin
dış ticaret politikamıza olan tesirleri

DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞINDAN

Fatin Zorlu'nun verdiği izahat

Refii Şükrü ve Neumark'ın sözleri

«Mahmut Seyda'dan devam»

«..... Müşterek kalkınma programı yolu ile sürekli sulh ve refah için Avrupada elzem olan iktisadi şartları sür'atle başarmak..... için katılan diğer memleketlerle birlikte devamlı gayretler sarfı.....» taahhüdünden sonra Anlaşmanın II nci maddesi ve I nci bölümü A bendinde :

«Tasarrufunda bulunan bilumum kaynaklarından müessir ve ameli bir surette istifadeyi temin maksadile.» Gerekli tedbirler sayılırken ezcümle 2 nci fıkrada da:

«Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı tarafından tasvip edilen müessir bir takip sistemi vasıtasile, bu gibi kaynakların kullanılışının müşahadesi ve tetkiki.....» istenmektedir.

Keza ayni anlaşmanın II. ci maddesi, I ci kısmı C fıkrasında da hükümetimizden :

«Parasına istikrar vermek, muteber bir kambiyo rayici tesbit veya idame etmek, hükümet bütçesini tevzin etmek, dahilde mali istikrarı yaratmak veya idame etmek ve umumiyetle kendi para sistemine karşı olan itimadı iade veya idame etmek...»

vâdi alınmıştır.

Bu maruzatımla hukuki müeyyideler hakkında muhterem heyetinize bir fikir vermek istedim. Şüphesiz ki bütün bu vaidler veya taahhütler imkânlarımızla meşrut ve mukayyettirler. Mamafih İş Birliği Teşkilâtı bu müeyyidelerin nazariyatta kalmamasına dikkat etmiş ve etmektedir. Meselâ Teşkilât aza memleketlerin 1949/50 yılı ihtiyaç programlarını ve taleplerini incelerken, başlıca şu sualler in cevapları üzerinde duracaktır :

— Para ve mali istikrarınız için fiilen ne yaptınız ?

— Dolar gelirlerinizi arttırmak maksadile ne tedbirler aldınız ?

— Dolar sahası haricindeki kaynaklardan azami faydalanmak için yaptığınız gayretler nelerdir ?

Vs. vs...

Bu incelemeler esnasında tatmin edici neticeler ortaya konulabildiği nisbetlerde, işbirliği yardımlarından faydalanmak imkânları da elde edilebileceğini söylemek objektif bir hareket olur.

Bu mevzudaki açıklamama burada son verirken huzurunuzda şu neticeyi tebarüz ettirmek istiyorum : Dış Ticaret politikamızı memleketin hayrına yöneltmek maksadile yeni imkân ve şekiller ararken, gayelerini, milli gayelerimize de uygun bularak iştirâk eylediğimiz Avrupa İktisadi İşbirliği camiasının yine ayni maksatlara müteveccih olarak aldığı ve alacağı tertip ve usulleri de gözönünde bulundurmmaız gerektir.

Maruzatım bundan ibarettir.

Fatin Zorlu'nun izahatı

Dışişleri Bakanlığı İktisat ve Ticaret Dairesi Umum Müdürü **Fatin Rüştü Zorlu, Cabir Selek**'in anlaşmaların alacağımız kararlarda bizi tahdit edip etmeyeceği hususundaki endişesine cevapla dedi ki :

«— *Mahmut Seyda* Bey bağlı olduğumuz beynelmilel anlaşmaların vecibelerini söylediler. Bendeniz de umumi olarak şunları söylemeliyim : Hükümetimiz ticaret anlaşmaları yaparken daima dünyanın mütehavvil şartlarını nazarı itibare alarak anlaşmaları kısa vadeli yapıyor. Bunların süreleri ancak birer seneliktir. Binaenaleyh alınacak yeni kararlar yeni yapılacak anlaşmalara kısa zamanda aksettirilebilir. Beynelmilel taahhütlerimiz ise gayet geniş olup alacağınız kararlara mani teşkil etmez. İhracatımızın ve istihsalimizin arttırılması hiç bir anlaşmamızı takyid edemez. Umumi anlaşmalar daha ziyade her memleketin, bu meyanda Türkiye'nin inkişaf vasıtalarını arttırmağı emreder ve her devletin menfaatlerine uygundur. Binaenaleyh umumi bağlantılar çalışmalarınızı katiyyen takyid etmesin.»

★

Suvla'dan Reyent'e cevap

Profesör *Refii Şükrü Suvla, Mahmut Seyda ile Fatin Zorlu*'nun verdikleri izahat sayesinde çalışma zeminin genişlemiş olduğuna memnuniyetle işaret ettikten sonra, az evvel *Şerif Remzi*'nin kendi mütalâasına verdiği cevaptan tatminkâr olmadığını söyledi ve şöyle devam etti:

«— Sayın *Şerif Remzi* Türk köylüsünün malını bir dolar 4 lira hesabından satmak mümkün iken neden dolar 280 kuruşa alınıyor dediler. Unutmıyalım ki dolar fiyatını yükseltmeyi kabul edersek, piyasamızda görülecek fiyat artışları Türk köylüsünün iştira edeceği mallara da biraz tecihürle de olsa mutlaka aksedecektir. Köylü 6-7 aylık geçici bir ferahlığa kavuşacak, fakat neticede yine bugünkü hale, hattâ daha sıkıntılı bir duruma düşecektir. Çünkü ihraç mallarımızın fiyatları artarken idhal mallarının da en az aynı nisbette fiyat arttışı göstermesine intizar etmek lâzımdır.

Prof. Neumark diyor ki:

Profesör **Neumark** döviz meselesinin devlet bütçesinden ayrı bir mesele olduğuna işaret ederek ezcümle şöyle konuştu :

«— 1949 büdçesi tevzin edilse bile bizim işimizi halletmez. Bütçe mali bakımdan mütevazın olabilir ama döviz kâfi olmayabilir. Asıl mühim olan döviz bütçesidir. Büdçe yükselmiştir. Fakat dikkat ederseniz 1949 büdçesi 10 sene evvelkine nazaran nüfus başına isabet eden masraf reel olarak artmamıştır. Nihayet dört mislidir. Yani vergi yekûnu da reel olarak artmamıştır. Ancak vergi yük tevziindeki muvazenesizlik artmıştır. Masraf bütçesinde mühim değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerin hepsi fena değildir. Meselâ devlet yol yapma bütçesini arttırmıştır. Bu istihsali arttırmağa matuf bulunmaktadır.

Bugünkü ihracat vaziyeti hacim bakımından tatminkâr değildir. İstihsalimiz artarsa fiyat artışına da mani oluruz. Eğer devlet bu gibi işler için fazla döviz isterse mali bütçe mütevazin olsun iyi neticeler elde etmiş oluruz. İzmir tezi kabul edilse dahi idhalât hususunda bazı tahditlerin mevcudiyetine lüzum hasıl olacaktır. Bir nevi kontenjantman sistemi lâzımdır. Bu sistem :

1 — Şahıs,
2 — Menşe,
3 — Mal

bakımından yapılabilir. Bugünkü fili vaziyet mala göre değildir. Bundan dolayı idhalâtçılar ve müstehlikler memnun değildirler. Acaba bugünkü takyidat ne şekilde tekemmül ettirilebilir. Tacirlerin mi anlaşmaların mı kabahati vardır, bunu tedkik edelim.

Ticaret hayatında Beynelmilel durum

Marşal Plânı ve Avrupa yardımlaşması

Hüseyin Kunter'in dikkate şayan izahatı

Şerif Remzi, Refii Şükrü'nün dolar fiyatları fazlasının Türk köylüsüne aksetmesi mevzuunda cevap vererek ithalâttan gelecek primin aynen Türk köylüsüne aksetmediğini mühim kısmının devlete, şehirlilere ve müreffeh sınıfa gittiğini, otomobil, sinema gibi sırf şehirli ihtiyaçlarının köylüyü alâkadar etmediğini, bu primin köylüye akis derecesinin tesbiti lâzım geldiğini ve bütçe denksizliğinin enflâsyona sebep olacağını söyleyince, **Prof. Neumark :**

«— *Hiç şüphe yok denk olsa da döviz meselesi kalacaktır» dedi. Şerif Remzi* sözüne şöyle devam etti :

«— Bütün kabahat bütçededir diye bir şey söylemiyorum. Türkiye'de enflâsyona devam edilirse bu, memleketin şirazesi hayatı için en büyük tehlikedir. Bütçe tevazunu şarttır. Döviz bütçesinin ayrı bir mesele olduğunu kabul etmiyorum. İthalâta prim vermekten kendimizi kurtarmamız lâzımdır, çünkü, prim Türk köylüsüne ulaşmıyor.»

Hüseyin Kunter'in izahları

Bundan sonra Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi Müşavirlerinden **Hüseyin Kunter** ticaret hayatındaki beynelmilel durumu bir tablo halinde çizmiş, Marşal plânı ve Avrupa yardımlaşmasını hakkında aşağıdaki izahatı vermiştir :

«— 1949/50 ihraç rejimimize geçmişteki senelere kıyasen daha istikrarlı bir veçhe verilebilmesini sağlayacak imkânların tetkik ve münakaşası yapılırken, memleketimizin, içeride dünya iktisadî düzeni içinde sağlam ve endişesiz bir ekonomiye kavuşabilmesi için halen milletlerarası alanda takının sahasına girmiş bulunan Milletlerarası bazı esas ve prensiplerin de bilinmesinde fayda mülâhaza edildiğinden bunların arzına çalışacağım. Şu kadar ki böyle bir mevzua girmezden önce dünyanın bugün içinde bulunduğu iktisadî şartlara ve bu şartlar dahilinde memleketimizin özel durumuna müsaadenizle kısaca temas etmekte fayda görüyorum.

Halen demir perde dışında kalan dünyanın iktisadî tablosunu kendi görüşüme göre şöyle telhis etmek mümkündür zannederim. Ekonomide sermayenin ve tekniğin hakimiyetine dayanan muasır iktisadî nizam, tarihî gelişmesinde bazan milliyetçi ve bazan emperyalist temayüller kaydederek İkinci Cihan Harbile mücadelenin en vahşi ve en kanlı ihtilâlini yapmıştır. Bu ihtilâl dünyanın henüz girmek üzere bulunduğu yeni bir çağın da başlangıcıdır. Kanaatimce bu çağ, teknik ilerlemelerin kazandırdığı hızla gittikçe

Toplantıda beynelmilel ticaret durumu hakkında önemli izahlar yapmış olan *Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi Müşavirlerinden*

Hüseyin Kunter

küçülen dünyada, tabiatın her türlü servet kaynaklarından hududt tanımıyarak faydalanmağı şiar edinmiş, dünya ölçüsünde bir iktisadî iş birliğinin mebdeini teşkil etmektedir. Başka bir deyimle, bu çağ, hız asrında, sevk ve idaresi mes'uliyetini büyük ve küçük bütün devletlerin üzerlerine aldıkları ve devamlı bir barış içinde gerçekleştirmeği amaç edindikleri Milletlerarası bir iktisadî işbirliği devridir. Bu devrin fârik vasıfları, sosyal gelişmelere de oldukça yer veren bir zihniyet içinde, millî ekonomilerin, iki taraflı iktisadî tatbikattan çok taraflı ekonomilere intikalleri, ve bu iktisadî nizama uygun ekonomik kalde ve usullerin bir sistem halinde gerçekleştirilmeleridir.

İktisadî sahada böyle bir zihniyetin tahakkukuna girişildiğini belirten Milletlerarası resmî vesikalar şunlardır:

A) Bretton Woods anlaşması :

Bu anlaşma ile tesis edilen (Milletlerarası para fonu) ile istihdaf olunan gâye; İkinci Cihan Harbinden sonra Milletlerarasında birbirlerile yarışırcasına cereyan eden millî para devalüasyonlarına ve bu yüzden vukubulan iktisadî harabilere mâni olmak, başka bir tabirle, keyfî bir surette bankio temevvüçlerinin önüne geçecek bir malî mekanizma kurmak suretile Milletlerarası para istikrarını sağlamaktır.

Yine bu anlaşma ile (Milletlerarası İmâr ve Kalkınma Bankası) kurulmuş... Bu banka uzun vadeli kredileri gerek... yapı ve imar işlerinde hususî ikrazatı ... vik edecek ve doğrudan doğruya ... de ikrazatta bulunacaktır.

Burada hemen şunu açıklamak lâzım... ki her iki teşekkül, sağlam bir ... ekonomisinin teveccüh edilirken, kam... ve finansman vadilerinde alınan ve ... leketimiz de dahil olduğu halde 47 ... leket tarafından kabul ve tasdik ... ilk tedbirleri temsil etmektedir. Bu... beraber memleketlerin dahilî ekono... varlıklarında bidayeten sıhhatli bir ... yeye kavuşulmadığı takdirde bu kabil ... birlerin şifakâr tesirlerinin mahdut ... mevzii kalması mukadderdir. Filvaki ... rinci Cihan Harbinden ve bilhassa ... den sonra bir çok memleketler taraf... girişilen iki taraflı kambiyo kliring... rejimi her ne kadar bazı memleket... ve meselâ bu meyanda merkezi ve ... güney Avrupada milletlerarası ticar... tam bir durgunluktan kurtardı ve bilh... sa zayıf memleketler ekonomilerinde ... bir emniyet havası hasıl etti ise de, ... vaziyet, aynı zamanda peşin para mu... bilinde daha ucuz satın alınabilecek m... ların kliring hesaplarile daha pahal... alınmasını, ve daha iyi mal yerine d... düşük kalitede eşya mübayaa edilm... gibi neticelerin doğmasına da âmil olm... tur. Daha sonraki senelerde, Almanya, ... sistemi, diğer memleketleri istismar ... mek ve bunlar üzerinde siyasi nüfuz te... etmek maksatlarile suistimal etmiştir.

Hülâsa : İki Cihan Harbi arasında t... bik edilen ne (kambiyo kliringi siste... ne (kambiyo ayarlaması fonları), ne ... sterling ve dolar blokları şeklinde tec... eden (para grupmanları) beklenen isl... kâr semereleri verememiştir. Bilhassa 19... dan sonraki senelerde, bir çok memlek... lerin, haklı sebep olmadığı halde, ... ihraç mallarını arttırmak gayesile birb... lerile rekabet edercesine millî paralarını... kıymetlerini düşürmekte yarışmaları, m... letlerarası siyasi münasebetlerini de b... landıracak mahiyette bir şüphe havası ... mukabele arzusu uyandırmağa sebep ... muştur.

İkinci harbin sarsıntıları

İkinci Cihan Harbi ile Avrupa ve Cih... ekonomisi büsbütün sarsılmıştır. Bir ç... memleketler harap olmuş, fabrikalar y... kılmış, müstahsil sınıflar istihsal sah... sından harp gayelerine hizmet edecek m... harip saflarda istihdam edilmişti. Harp... sonra ortaya çıkan bu elim manzara kar... şısında her şeyden evvel palyatif tedb... olmaktan ileri giden ciddi ve esaslı iktis... sadî tedbirler almak lâzımdı. Ancak el...

(Lütfen sahifeyi çeviriniz)

Marşal plânı ve Avrupa yardımlaşması

(16 ncı sayfadan devam)

nomik bünyedeki hastalığı tedavi etmek yoluna gidildiği takdirde idi ki birleşmiş milletlerin istihdaf ettiği barış ve daha müreffeh yaşama şartları tahakkuk edebilirdi. Aksi takdirde her alınacak tedbir geçici olmaktan ileri gidemezdi. Bu devrede Avrupa Amerikan istihsal kaynaklarına çok muhtaçtı. Halbuki Amerika'dan mal alabilmek için Avrupanın verebileceği mal pek azdı. Filvaki Amerika'nın Temmuz 1945 den Temmuz 1948 tarihine kadar olan üç senelik bir fasıla zarfındaki ihracatı 34.700.000.000 dolar olduğu halde ithalâtı sadece 16.200.000.000 dolardan ibaretti. Böylece yalnız bu devrede Amerika'nın 18.500.000.000 kadar mühim bir alacağı kalmıştı.

İşte bütün bu realiteyi gören Anglosakson ve Avrupa memleketleri palyatif tedbirler peşinde koşmaktansa, iktisadi bünyenin hastalığını kısım kısım ve her kısmı da birbirile irtibatlı bir şekilde tedaviye lüzum olduğuna karar verdiler. Her şeyden evvel, sebep ve illeti ne olursa olsun, batı nısıf kürresile, bunun dışında kalan memleketler arasında istihsal denksizliği vardı; önce bunu gidermek lâzımdı. Bunun için de evvelâ birleşmiş milletlere bağlı Avrupa memleketlerinin istihsal kaynaklarının gelişmesini ön plâna almak yerinde olacaktı. Marşal yardımını bu ışık altında mütalâa etmek muvafık olur.

B) Marşal plânı yardımı :

Bu plân, Avrupa memleketlerinin evvel emirde kendi aralarında tam bir iktisadî işbirliği yaparak kendi kalkınmalarını bizzat kendilerinin sağlamasını ve zaruri hal ve vaziyetlerde de, bunların, Amerikan yardımından faydalanmalarını temine matuf bir «Avrupa Kalkınması Programı»dır. Avrupa yardım programında istihsalin arttırılması, mali bir istikrarın temin ve idamesi, azami bir işbirliğinin sağlanması ve nihayet Avrupa memleketlerinin Amerika kıtasile olan iktisadî münasebetlerindeki açığa bir hal çaresi bulunması ilk olarak tahakkukuna çalışılacak tedbirlerdi. Gerçekte 1948-1952 tarihleri arasındaki dört yıl zarfında Avrupa'nın Amerika'ya karşı açığı 22.440.000.000 dolar tahmin edilmişti. Eğer Avrupa hububat istihsalâtını harpten önceki seviyeye yükseltir, şeker, patates, nebatî ve hayvanî yağ istihsalâtını arttırır, kömür istihsalini % 33 fazlalaştırır ve muharrik kuvvetini % 40 ve çelik istihsalini 1938 deki seviyesinin % 20 üstüne ulaştırabilir ve aynı zamanda petrol tasfiyesini harpten önceki seviyenin 2,5 misline çıkarabilirse o zaman ekonomisini Amerika'ya tabi ve muhtaç olmaktan kurtarmak imkânlarına kavuşabilirdi. Bu realist görüşlerdir ki (Marşal plânı), bizim de dahil bulunduğumuz 19 Avrupa memleketinin istifadesine arzedilerek Amerikan kongresince 3 Nisan 1948 tarihinde kabul edilen bir kanunla 15 aylık bir müddet için 17 Avrupa memleketine 5.3 milyar dolar tahsis olundu. Mahaza bu tedbir ve Avrupayı kalkındırmağa yeter değildi. Her şeyden evvel Avrupa memleketlerinin mevcut imkânlar nisbetinde birbirlerile olan iktisadî mübadelelerini tahrik ve inkişaf ettirmek lâzımdı. Bu alanda ise, tediye güçlükleri mühim bir engel teşkil ediyordu. Onun için evvelâ bu tediyedeki güçlükleri mehmaemken bertaraf etmek gerekiyordu İşte bu da 16 Ekim 1948 tarihinde Paris'te birleşmiş milletlere mensup 16 Avrupa memleketi tarafından imzalanan (çok taraflı para ve tediye anlaşması) ile temin edilecekti.

C) Çok taraflı para ve tediye anlaşması :

Memleketimizin de dahil bulunduğu bu anlaşma Avrupa memleketleri arasındaki mübadeleleri tediye kolaylıkları göstermek suretiyle arttırmak sayesinde bu mem leketlerin bir an evvel kalkınmalarını istihdaf etmektedir. Filhakika, bu anlaşma, İkinci Cihan Harbinden sonra, iştirâk eden Avrupa memleketleri arasındaki ticareti daraltan ödeme müşküllerini kısmen bertaraf edecek bir tediye makanizması ihtiva etmektedir. Hülâsatan, memleketler arasındaki mübadeleler karşılıklı olarak milli para üzerine cereyan etmekte ve her ay sonunda bu suretle hasıl olan alacak ve verecekler iki taraflı anlaşmalarla önceden kabul edilen kurlar üzerinden dolara tahvil edilerek bu memleketler arasındaki mübadelelerin çok taraflı takas ve tasfiyesine mevzu teşkil etmektedir.

Tiraj hakkı

Böylece iki taraflı muameleler binnetice çok taraflı bir mahsup makanizması sayesinde daha şumullü bir mahiyet almaktadır. Sözü geçen anlaşma ile Avrupa ticaretinin bugünkü darlığını kısmen gidermek için alacaklı memleketler, ödeme muvazenelerinde açıkları olan sair memleketlere (tiraj hakkı) tabir edilen yeni bazı tediye imkânları tanımışlardır. Bu hak hakikatte Avrupa memleketlerinin birbirlerine karşı açıktan tanıdığı krediden başka bir şey değildir. Gerçi, tiraj hakları farkından alacaklı olan memleketler, bu alacaklarını Amerika Birleşik Devletlerinden temin ve tahsil eylemektedir. Bununla beraber bu şekilde Amerikadan istifa edilen kısım, Amerika'nın alacaklı memlekete yaptığı yardımdan mahsup olunduğu cihetle, bu tediye şekli binnetice peşin bir ödeme mahiyetini iktisap etmekte ve dolayısile Amerikan yardımının hibe edilen miktarını, ve krediden faydalanan hallerde de, kredinin 35 senelik vadeden istifade eden kısmını azaltmaktadır.

Çok taraflı para ve tediye takasları kombinezonu ile Avrupa ticaretinin 5,8 milyar dolardan 8 küsur milyar dolara yükseleceği ve bu suretle % 25 nisbetinde bir artış kaydedeceği tahmin edilmektedir.

Havana şartı

İstihsalin arttırılmasına ve dolayısiyle kıta ekonomileri arasında daha müstakar ve sıhhatli ödeme vasıtalarile mal ve hizmetlerin yine mal ve hizmetlerle mübadeleleri imkânlarını sağlamağa matuf olan gerek (Bretton woods anlaşması) ve gerek (Marshall yardım plânı) ve gerek (çok taraflı para ve tediye takasları anlaşması), bugün zayıf ve kuvvetli ekonomilere sahip bütün memleketlerin istihdaf eyledikleri dünya ekonomik şartlarına erişmek için palyatif birer merhale ve vasıtadan ileri gitmemektedir. Kanaatimce ileride varılmak istenilen iktisadi düzen ise 21 Kasım 1947, 24 Mart 1948 tarihleri arasında Havana'da dünya ticaretinin % 90 nını temsil eden 57 memleketin tetkik ve müzakeresine sunulan ve bu memleketlerce de münakaşası yapılarak kat'i şekli tesbit edilen (Milletlerarası ticaret teşkilâtı ana yasası) veya kısaca (Havana şartı) ile tayin edilmiş bulunmaktadır. Memleketimizin de iştirâk ettiği Havana konferansında ortaya konulan iktisadî vesika zayıf ve kuvvetli ekonomilere sahip 57 memleketin uzun ve pek ciddî tartışmaları sonunda vücude getirilmiş olup geleceğin ticarî ve iktisadî nizamını derpiş etmektedir. Bu vesika, kabul ve tatbik hakkında herhangi bir taahhüdü tazammun etmemek üzere, memleketimiz de dahil olduğu halde 56 memleket tarafından imzalanmıştır. Bu vesika halen ilgili hükümet ve parlmanların tetkik ve kabullerine sunulmuş bulunmaktadır. Önümüzdeki Eylûl ayına kadar bu hususta bazı kararlar alınacağı tahmin edilmektedir.

Havana anlaşmasının esasları

Teferruattan sarfınazar bu mühim vesikada çok taraflı ve serbest bir ticaret rejimine kavuşulması istihdaf olunmakta ve üye memleketlere; tarifelerin indirilmesi ve tercihli tarife sistemlerinin kaldırılması, kontenjanların vesair kemmî tahditlerin bertaraf olunması, üye memleketler arasında tefrik yapan bir ticarî politika güdülmemesi, en fazla müsaadeye mazhar millet muamelesi kaydının seyyanen tatbiki; yabancı mallara benzeri yerli mallardan daha yüksek vergiler ve daha az müsait bir muamele tatbik edilmemesi, tam istihsal ve tam çalıştırma amaçlarının tahakkukuna gayret olunması, kötü işçilik şartlarına son verilmesi, Milletlerarası hususi ve resmi envestismanlara makul fırsatlar ve yeter derecede emniyet sağlanması ve mukriz memleketler arasında tefrik yapmamağa çalışılması, alım ve satımların memleketler arasında fark gözetmeden ticarî mülâha-

Bakanlık soruyor:

Piyasa bizi niçin takas'a zorluyor?

Prof. Hazim Atıf Kuyucak'ın fikirleri

— Hüseyin Kunter'den devam —

zalar dahilinde yürütülmesi, rekabeti tahdit, dünya pazarlarına serbestçe ulaşabilmeği takyit eden ticari tatbikattan içtinap olunması, ve nihayet anayasanın tatbikinden doğan her türlü şikâyet ve ihtilâfların hallinde bu anayasada tesbit edilmiş olan usullerden gayrısına müracaat edilmemesi ve bir taraflı olarak iktisadi tedbir ittihaz olunmaması,

gibi türlü vecibeler yüklemektedir.

Netice:

Önümüzdeki yılın ihraç rejimine daha istikrarlı bir veçhe verilmesi için mevcut imkânları tetkik ve tesbit vazifesini üzerine almış bulunan muhterem heyetinizin memleketimizin yakın ve uzak geleceği ile alâkalı Marşal yardımı ve tiraj hakları gibi yakın iktisadi imkânları ve yukarıdanberi arzına çalışılan bu beynelmilel cereyan ve temayülleri ve ahdi durumumuzu gözönünde tutacağına şüphe yoktur. Filvaki sağlam ve ileride endişesiz bir ekonomiye kavuşmamız için iktisadi davalarımızı, kendi hususiyetlerile beraber halen mevcut ve müstakbelde tatbik sahasına intikali pek muhtemel harici temayüllerin ışığı altında tetkik ve mütalâa etmek en tabii yoldur zannederim.

Hüseyin Kunter'in verdiği izahattan sonra Komisyon Başkanı Salâhattin Sanver umumi istek üzerine celseye on beş dakika ara verdi. Toplantıya tekrar başlandığı zaman Profesör Hazım Atıf Kuyucak problemin iyi tasrih edilmediğini, yalnız İzmir tezi üzerinde müzakerat cereyan ettiğini, halledilmek istenen mesele hakkında evvelâ Bakanlığın izahat vermesi lâzımgeleceğini ileri sürdü. Server Somuncuoğlu ayni fikre iştirak edince söz Munis Faik'a verildi. Dış Ticaret Başkanı Munis Faik Ozansoy şöyle konuştu:

Dış Ticaret Dairesi Başkanının sözleri

«— Ben de ayni şeye temas edecek idim. Biz Bakanlık olarak meselemizi sarih olarak ortaya atmış bulunuyoruz. Esasen davetiyemizde de bu yazılıdır. Fakat heyetiniz meseleyi daha geniş tutmak istiyorsa buna bir diyeceğimiz yoktur. Bundan da istifade ederiz. Bu toplantıda henüz temas edilmemiş olan mesele 1949-50 rejiminin nasıl olması lâzım geleceğidir. Vekâletin halen tatbik ettiği rejim, anlaşmalar çerçevesi dahilinde

toplantıda İstanbul Üniversitesini temsil edenlerden, Profesör Hazim Atıf KUYUCAK

mübadele yapmaktır. Bunun dışındaki mübadelelerde esas serbest dövizdir. Bun da müşkülâta rastlandığı takdirde takasa da gidiyoruz. Bizi niçin takasa doğru sevkediyorlar, bunun sebebi üzerinde duralım. Niçin takasa doğru gidilmek isteniyor, anlaşmalı memleketlere bile hususi takasa doğru bir gidişimiz vardır.»

Prof. Kuyucağın fikirleri

Tekrar söz alan Profesör Kuyucak, verdiği izahattan dolayı Ozansoy'a teşekkür ettikten sonra meselenin şimdi anlaşıldığını, anlaşmaların işlemediğini, serbest dövizle iş yapılamadığını, takasa gidilmek mecburiyeti hasıl olduğunu, ihraç fiyatlarımızın yüksek bulunduğunu, bunların bir kül halinde mütalâası gerektiğini ve komisyonun bu hususlarda tavsiyelerde bulunması istenildiğini söylemiş ve şunu ilâve etmiştir:

«— Biz,, ekseriya, cild üzerinde çıkan bir yaraya merhem ararız. Halbuki bu yara belki de dahili bir hastalıktan ileri gelmektedir. Bu gibi yaraların meselâ karaciğer hastalığından geldiğini düşünüp evvelâ karaciğeri tedaviye çalışmalıyız, İktisadi işlerimiz de böyledir. Bünye hastalıklarının yalnız ârazını tedaviye çalışıyoruz. Asıl mesele bünyevi hastalıkların tedavisindedir. Filhakika komisyonumuz bu hususlarda tavsiyelerde bulunamaz amma hiç olmazsa ârazın sebeplerini söyliyebilir. Bilirsiniz ki bir memleket uzun vade hesabile harice diği kıymetlerden fazlasını ithal edebilir. Bizim davamız ihraç edebildiğimiz mallar mukabilinde elde ettiğimiz döviz kullanma şeklidir ki, bunları az elde ettiğimiz için kıymetleri yüksek oluyor. Bütçesile bunlar arasında bir münasebet var mıdır? İhraç fiyatlarının ... yalnız dış ticaret davası mıdır? Evvel aynı dert ile karşı karşıya idik, fiyatları indiremedik, doları 280 kuruşa çıkardık. Şimdi ayni dava ile yine karşı karşıya bulunuyoruz. İzmirliler serbest bırakılmış demekle ayni tedbirin tekrarlanmasını istiyorlar demektir. Devletin ihracatla elde edilen dövizden ne miktarını nereye harcadığını da bilmiyoruz. Kezalik milli bütçenin müvazenesizliği belki doğrudan doğruya döviz davası ile alâkadar değildir amma, bütçe müvazenesizliği bilvasıta döviz müvazenesini de bozmaktadır. Filhakika devlet müesseselerinin fazla miktarda çıkardıkları bonolar memlekette tedrici bir enflâsyon yaratmaktadır. Bu hal ise ihraç mallarımızın pahalılaşmasına sebep olmaktadır. Heyetimiz bu esas noktaya bir çare bulamıyacağına göre bizden istenen de yaraya acele tatbiki zımgelen merhemi bulmak olacaktır».

Selvili, Kuyucak, Ozansoy, Sanver Bakioğlu ve Göknil'in söyledikleri

Bu mütalâa üzerine İzmirden Hilmi Selvili, İzmir heyetinin toplantıya müsbit bir tez ile geldiğini, serbest ticarete serbest dövize doğru gidilmek teklifinin bulunduğunu ve bu tezin müzakere mevzu teşkil edebileceğini söyledi ve heyeti evvelâ İzmir tezini münakaşaya davet ettikten sonra devlet dövizlerinin sureti sarfı, bütçe gibi meselelere prensip kararı alındıktan sonra gelmesini teklif etti.

Hazım Atıf Kuyucak, İzmir tezinin iyiliği veya kötülüğü hakkında bir mütalâa dermeyan etmediğini tasrih etti.

Munis Faik Ozansoy da, ilk söylediği fikirden gayri bir şey söylemediğini, Hazım Atıfın da şimdi aynı şeyi tekrarladığını söyledi.

Ankara Heyetinin teklifleri

Ankara Ticaret ve Sanayi Odasının tetkike değer kıymetli raporu

Komisyon Başkanı, müzakerenin dağılmakta olduğunu, İzmir tezinin üç saatten beri konuşulmakta bulunduğunu, bunun bir problem olup olmadığı hakkında karara varılmasının muvafık olacağını söyledi.

Enver Bakioğlu, bu heyetin 239 numaralı sirküler üzerinde bir tadil yapmaktan ziyade 1949 ihracat rejimini tesbit etmenin daha doğru olacağını, 239 sayılı sirkülerin nihayet bir albüm, bir katalog, bir telefon rehberi ve mevcut tatbikatın bir hülâsası olduğunu ve bunun bir rejim olarak ele alınmaması lâzım geldiğini söyledi.

İstanbul delegelerinden Bedri Nedim Göknil, evvelâ İzmirin sonra Ankaranın tezlerinin okunup münakaşa edilmesini, sonra da münferid fikirlerin dinlenmesini teklif etti.

Server'in istediği rakkamlar

Server Somuncuoğlu, ihracat sıkıntılarını görüşmeye başlamadan evvel Bakanlığın geçen sene yapılmış olan ihracatın ne mikdarının anlaşmalı memleketlere, ne mikdarının anlaşmasız memleketlere serbest döviz ve takasla yapıldığını rakamlarla bildirmesini istemiş ve öğrendiğine göre anlaşmalı memleketlere yapılan ihracatın umumi yekûnun % 89 nu, takas ve serbest dövizle yapılan muamelâtın da % 11 ni teşkil ettiğini ve eğer Bakanlık, heyete bütün rakamları verecek olursa konuşmalarda daha semereli neticelere varılabileceğini söyledi.

Munis Faik Ozansoy, bu rakamları heyete arzedeceğini söyledi. Hatiplerin konuşma zamanının 10 dakika olarak tahdidine ve komisyona dahil bulunmayan delegelerin de konuşma hakkı bulunduğuna karar verildi. Bu sırada Ankaralıların yazılı teklifi okunacak idi. Toplantıda hiç bir Ankaralı delegenin bulunmadığı nazara alınarak celsenin kapatılmasına ve ertesi gün saat 9.30 da toplanılmasına karar verildi. Ve toplantıya 18.40 da son verildi.

Komisyon çalışmalarında ikinci gün

Dış ticaret işlerile uğraşmak üzere seçilen komisyon ikinci gün çalışmalarına 12-4-1949 tarihinde saat 9.30 da Bakanlık içtima salonunda yine Salâhattin Sanver'in başkanlığında toplanarak çalışmalarına devam etti. Evvelâ bir gün evvel karar verildiği üzere, Ankara Ticaret ve Sanayi odasının hazırlamış olduğu raporun okunmasına başlandı.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANLIĞININ (1 NİSAN 949 TARİHLİ SİRKÜLER HAKKINDA) ANKARA TİCARET VE SANAYİ ODASININ RAPORU

1949-1950 mahsul yılında ihracat ve ithalâtımıza hiç olmazsa bir sene istikrarlı bir şekilde tatbik edilebilecek usulün tavsiye edilmesi için sirküllerde ismi geçen teşekküllerden seçilecek delegelerin iştirakile bir toplantı yapılacağı bildirilmektedir.

Türkiyede yaşıyan her ferdi alâkadar eden bu mühim mevzu hakkında mahsulün idrakinden 3, 4 ay evvel, çok güzel tertiplenmiş olan bu toplantının hazırlanmasından dolayı, sayın Ekonomi ve Ticaret Bakanı Cemil Sait Barlas'a teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

Bu toplantının, nazari bir konferanstan ziyade, esas mevzulara temas edilerek devam ettiği takdirde, çok faydalı neticeler vereceğinden şüphe etmiyoruz.

Memleketin iktisadi durumunun bu gün bozuk olduğu bir vâkıadır. Ancak bu durumu doğuran sebepleri yalnız harp zamanında iktidara gelen hükûmetlerin yekdiğerine tamamen zıt olarak, zaman zaman aldıkları tahdid, tevzi, kontenjan kararlarında aramak doğru değildir. Bunların zararlı neticeler verdiği şüphesizdir. Fakat bu kararları almağa mecbur eden âmilleri de gözden uzak tutmamak lâzımdır. Vaziyeti müsait olan bir kısım halk alabildiğine lükse gitmiş ve israf yapmıştır. Tüccar ve sanayici, günün icaplarına göre yalnız kendisini düşünmüştür. Bir kısım tüccar, aracı ve müstahsil de fırsatlardan faydalanmak istemiştir. Böylelikle bugünkü durumun meydana gelmesinde, bir nisbet dahilinde hepimizin payı vardır.

Bütün iktisadi sahalardaki bu bozukluğun bariz iki müşiri halen önümüzdedir.

1948 bütçesinde 100 küsûr milyon lira açıktır. 1948 senesi ticaret müvazenemiz 220 milyon açık vermiştir. Her şeyden evvel, durumumuzu idrak ederek, ayaklarımızı yorganımıza göre uzatmak zorundayız. Aynı zamanda, tatbik edilmekte olan ihraç ve ithal rejimimiz, gün geçtikçe paramızı zarurî olarak düşürmekte, neticede fiili bir devalüasyona doğru gidilmektedir.

Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, harp bitti, sulh olmadı. Dünya ikiye bölündü. Bir çok küçük memleketler, büyük memleketlere peyk oldu. Küçük devletler için, iktisadî istiklâl, büyüklerin politikasına tâbidir. Onun için, böyle karmakarışık dünya şartları içinde biz kendimize has bir sistem yaratmak zorundayız. Şu veya bu şekilde muayyen nazari görüşlerin ortaya koyacağı hazır ve ona göre ayarlı usullerle işlerimizin yürüyebileceğine inanamıyoruz, çünkü muhtelif memleketlerin kendi bünyelerine ait olan çeşitli ticaret tarzları, para ve mübadele anlayışları, bizi onların alıcısı veya satıcısı olarak kendilerine göre tertiplememizi zaruri kılmaktadır. Binaenaleyh, bugün bu mühim meseleleri hiç olmasa dış ticaret bakımından düzenliyecek bir formüle varabilmek için hepinizin bildiği fakat bir arada gözden geçirilmesinde fayda gördüğümüz bugünkü durumumuzu yüksek müsaadelerinizle bütün unsurlarıyla bir daha inceliyelim:

Dış ticaretimizin bugünkü durumu:

I. Bugünkü vaziyet:

İhracatımızın bugün memleketine göre ve onların iç durumuna uyularak aşağıdaki şekillerde yapılmakta olduğu malûmdur:

1 — Düşük paralı veya tenzimli iktisada sahip kliringli memleketler (Fransa, Çekoslovakya, Polonya gibi).

2 — İngiliz lirasıyla (bu da daha ziyade sterlin sahası dışındaki memleketlere İngiliz lirasıyla yapılmaktadır.)

3 — Takasla.

4 — Serbest dövizle ihracat (ancak hükûmetin diğer usullerle ihracına müsaade etmediği veya diğer sahalarda tahdid ettiği mallara inhisar etmektedir, (Krom, Bakır, Canlı hayvan gibi).

Bugünkü vaziyetin sebepleri

II. Bugünkü vaziyetin sebepleri :

1 — Serbest dövizlerle İngiliz lirası ve diğer memleketlerin paraları arasındaki farklar.

2 w Bizim bu farkları nazarı itibare almıyarak, (çünkü beynelmilel anlaşmalar kısmen manidir). Serbest döviz esası üzerinden klering vesair anlaşmaları yapmaklığımız .

3 — Bir çok memleketlerin, yalnız dış ticarette değil, dahili iktisadî hayatlarında çok sıkı (dirije) bir iktisadi siyaset takip etmeleri.

4 — Yukarıdaki vaziyetleri bildiğimiz ve gördüğümüz halde bunları önliyecek kifayetli tedbir almayışımızdır.

III. Bugünkü vaziyetin neticeleri :

1 — Serbest dövizle ihracatın asgari hadde inmesi.

Ankara'nın tezi

2 — Normal müşterimiz olan bir çok memleketlerle (Amerika, İtalya, Belçika, Almanya) ticaretimizin azalması ve bunun ilerisi için doğuracağı mahzurlar.

3 — İhracatımızın seyrine hakim olamamaklığımız, ve fiat kontrolü da yapılmadığından, ithalâtımızın fiatlarında aleyhimize farklar olması.

4 — İthalâtımızın en müsait yerden değil, bizim malımızı zahiren yüksek fiatla alıp bilmukabele kendi mallarını asgari aynı derecede yüksek fiatla, ekseriya daha fazla fiatla satan memleketlerden tedarik zaruretinde kalmaklığımız.

5 — Dış ticaretimizin farkında olmadan bazı muayyen memleketlere kayması (eskiden Almanya ile olduğu gibi).

6 — İthalâtımızda da mütemadiyen duraklamalar olması dolayısıyla piyasada daimi bir panik ve endişe havasının yaratılması. Bu hava dolayısıyla ithalâtçıların her fırsatla ve her vesile ile ithalâta kalkmaları.

7 — Yukarıdaki vaziyetler dolayısıyla ithalât zaman zaman bazan da devamlı olarak tahdit edildiğinden, ithalât emtiasında bir fiat yüksekliği olmakta ve bundan ancak bazı mutavassıt tüccar istifade etmektedir. Böylece, Dış Ticaret davamızı ele almak için hangi unsurlarla karşı karşıya olduğumuzu görüyoruz. Burada kökü yalnız bizde olmıyan ve bütün iktisat dünyasını alâkalandıran bir fiat daha doğrusu bir para davası ile alâkalanmak zorundayız. Müsaadenizle bu sahadaki bilgilerimizi de hep beraber gözden geçirmeğe devam edelim. Bunlar, tekrarlanmasında fayda olan ve hepimizin bildiği hakikatlerdir.

IV. Dış ticaretimiz üzerinde tekrarı çok faydalı olan bazı hakikatler:

1 — Hiç bir memleket bir sebep veya (indirect) endirek istifadesi olmadan, bizim malımıza dünya fiatından fazla fiat vermez.

2 — Dünya piyasasından fazla fiata satılmış gibi görünen bir kısım ihracat mallarımızın bu fiat fazlalığını muhakkak başka taraftan yine kendimiz ödemekteyiz.

3 — Muhtelif memleketlerin para kurları, paralarının iştira kabiliyetile dahili fiat seviyesi arasında, esaslı farklar mevcuttur. Bunu inkâr, tevil etmek veya nazarı itibare almamak tamamen aleyhimizedir.

4 — Muhtelif sebepler dolayısıyla Dış Ticaretimiz daima açık vermeğe meyyaldir. Yani ithalâtımız ve dış tediye arzularımız imkânlarımızın daima üstündedir.

5 — Her ne şekilde olursa olsun konulan tahditler dolayısıyla dahili ihtiyaca kifayet edecek ve tamamen kapayacak şekilde muayyen bir malın ithali veya dahilde istihsali yapılmazsa, o malın fiatı yükselir.

6 — Böyle bir vaziyette muvazeneyi temin için, ancak iki usul vardır :

a) Dahilde fiat kontrolu yapıp, ithal ve istihsali az olan malı vesika ile müstehliklere tevzi etmek,

b) Arz ve talebin ve fiat mekanizmasının ihtiyacı ayarlaması, bunun haricinde şimdiye kadar hiç bir usul bulunmamıştır. Ve yine bunların haricinde tatbik edilecek bütün diğer şekiller vaziyeti karıştırmaktan; çıkmaz hale koymaktan; fenalaştırmaktan, başka bir şeye yaramaz.

Sonunda yine yukarıdaki iki usulden birine başvurmak zarureti hasıl olur.

7 — Hükümet bütçesinin, mali ve iktisadi siyasetinin dış ticaretin açığında en başta bir rol oynadığı daima göz önünde bulundurulmalıdır.

8 — İthalât ve istihsalatın tahdidi dolayısıyla bir fiat farkı hasıl olursa, bu farkın sırasıyla aşağıdaki sınıflara ait olması icabeder :

1. Müstehlike
2. Müstahsile
3. Hükümete
4. Tüccara

Bugün tatbik edilmekte olan ve şimdiye kadar tatbik edilmiş olan sistemlerde maalesef daima bu farkların büyük ekseriyeti en az hakkı olan sınıfa yani tüccara bırakılmıştır. Bütün bu unsurlar bize halli istenen meselenin ne kadar çeşitli noktalarla ihtilat yaptığını ortaya koymaktadır. Ferilerden sarfınazar edilse bile ortada vakıa olarak bir dış ticaret bilânçosu açığı, bir bütçe açığı, bütün dış ticareti aksatan milletlerarası bir para disparitesi mutlaka birer şekle bağlanmayı zaruri kılan mahiyette mevzulardır.

V. Dış ticaretimizin bugünkü davası:

Dış ticaretimizin tatmin edici bir surette yürümesi için esas şart hiç şüphesiz ucuz maliyetle yapılacak fazla istihsaldir. *Fakat uzun vadeli bir programa ihtiyaç gösteren ve bir devlet dâvası olan bu ana konuya bugün ancak işaret etmek ve üzerinde ısrarla durmakla iktifa etmek zaruretindeyiz.*

Bu böyle olunca acilen halli icabeden mesele mevcut, istihsal hacmimize göre, dış ticaretimizin ahenkli bir şekilde yürümesini temindir. Bir başka tabirle : Dış Ticaret bilânçomuz açık vermeden ihracatımızla ithalâtımızı ahenkleştirmek lâzımdır.

1. İthalâtın tahdidi :

Gerek fertlerin ve gerek hükümetin şiddetli ihtiyaçları ve hudutsuz arzuları karşısında bugünkü ihracat ve dış tediye imkânlarımızın mahdut olduğu aşikâr bulunduğundan ithalâtımızı tahdit zaruretindeyiz.

2. İthalât nasıl tahdid edilir ?

İthalâtın tahdidi için belli başlı iki [illegible] bulunduğu malûmdur.

a) Lüks, yarı lüks ve az zaruri [illegible] malların ithalinin tamamen meni [illegible] tahdidi. Buna mukabil birinci [illegible] ihtiyaç mallarının geniş bir şekilde ve [illegible] tün ihtiyacı karşılayacak surette hiç [illegible] tahdide tabi olmadan ithalinin [illegible] bırakılması.

b) Bütün ithal mallarının zaruri [illegible] zaruri ve yarı lüks olduğuna göre değişen [illegible] nisbetler dahilinde memlekete girmesini [illegible] tahdit etmek.

Biz muhakkak surette birinci [illegible] tatbikine taraftarız. Çünkü ikinci [illegible] zaruri ihtiyaç ve iptidai maddelerin [illegible] lekete ithali velevki ufak bir nisbet [illegible] hilinde bile tahdid edilse bunlar üzerine [illegible] bir fiat yüksekliği husule gelir ve hayat [illegible] pahalılığına sebebiyet verir. Halbuki 1 inci [illegible] usulde tahdit ancak, lüks ve az zaruri [illegible] tiyaç maddelerinde olacağı için, yalnız [illegible] bunlar üzerinde tesirini gösterir. Geri [illegible] bunların fiatı sıkı tahdit dolayısıyla çok [illegible] fazla yükselir. Fakat bunun umumi hayat [illegible] tesir nisbeti pek azdır. Alıcıları da esasen [illegible] gelirlerini ona göre yükseltmiş bulunan [illegible] lardır.

3. Dış ticaret bütçesi tanzimi :

İthalâtın tahdidi zaruri olduğuna göre [illegible] bir dış ticaret bütçesi tanzim etmek ve [illegible] ona göre gereken tedbirleri almak lâzım [illegible] dır. Bu da muhtemel ihracatımız kıymeti [illegible] tine nazaran muhtemel ithalâtımızın kıy [illegible] meti ihtiyacımız ve geçmiş senelerdeki [illegible] ithalâtımız miktarları ve bugünkü fiat [illegible] seviyeleri nazarı itibara alınarak, tesbit [illegible] edilmelidir. Çıkacak neticeye göre hangi [illegible] malların tamamen serbest, hangi malları [illegible] tahditli, hangi malların da tamamen [illegible] memnu olacağına karar vermek mümkün [illegible] olur.

Bu kısımda varılan netice ihracatımızı [illegible] arttırmak kabil olmadığına göre ithalâtı [illegible] mızı tahdid yoluna gitmek zaruretinde [illegible] olduğumuzun tebarüz ettirilmesinden ibaret kalıyor. Yalnız bu ithal tahdidini gelişi güzel günün zaruretlerine bırakmamak, önceden plânlı bir tarzda ve piyasada bir istikrar sağlıyacak şekilde tertiplemek gerektiğine işaret etmek istiyoruz. Dış ticaret bütçemizin imkânı dahilinde [illegible] ve yukarıda belirtilen birinci şık esasları [illegible] na göre bu işi şimdiden düzenlemeliyiz. Miktar bakımından varılan bu neticeden sonra şimdi de müsaadelerile ikinci bir noktaya ticaret rejimimizin tayini mevzuuna geçelim.

VI. Dış ticaret rejimimizin esası :

Dış Ticaret rejimimizin esasını serbest ve müstakar bir paraya dayanan serbest dövizle ihracat ve serbest dövizle ithalâtın

Ankara'nın tezi

(20 inci sayfadan devam)

teşkil etmesi lâzımdır. İdeal ve en doğru şekil budur. Yalnız buna erişmek esasi gayemiz olmakla beraber, gerek memleketimizin hususi vaziyeti, gerekse dünyanın içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi şartlar dolayısıyla bugün için bu sistemi tatbik imkânından uzak bulunduğumuzu da kabul etmemiz icabeder. Bu ideal serbestiye mani olan belli başlı sebepler bilindiği üzere şunlardır:

1 — Serbest dövizin dünyada ancak pek mahdut memleketlerde mevcut olması,

2 — İngiliz lirasının gerek İngiltere ile gerek sterlin bloku ve diğer bir çok memleketlerde tediye vasıtası olarak kullanılması.

3 — Bir çok memleketlerin serbest döviz ve hatta İngiliz lirası bulamıyarak ancak malımızın bedelini kendi mallarıyla ödeme zaruretinde bulunmaları.

4 — Yukarıdaki üç sınıf memleketlerin para ölçüleri ve fiat seviyeleri arasında geniş farklar bulunması.

5 — Beynelmilel anlaşmalarımız dolayısıyla hiç olmazsa para ölçüleri arasında bu farkı dış tediyelerimizde nazarı itibare almak imkânından mahrum olmaklığımız.

6 — İhracat mallarımızın ancak küçük bir kısmının dünyada geniş piyasası bulunan ve serbest dövizle her an satılabilir cinsten olması buna mukabil büyük bir kısmın ise istihlâk piyasası mahdut ve devletleşmiş veya merkezleşmiş alıcılar karşısında bulunması ve çoğunun lüks madde sayılması.

7 — İhracat mallarımızın ithalât ihtiyacımızı kapayacak miktarda olmaması. Vaziyet böyle olunca, münhasıran serbest dövizle veya dövizlere ayrı ayrı fiat vererek, bir rejim tesisine biz istemesek bile bugün için dünya durumu imkân vermez. Onun için her memleketin bünyesine göre serbest döviz, İngiliz lirası, kliring ve takasla bugün olduğu gibi işlememizde zaruret vardır. Ve bunların hiç birini terkedemeyiz. Bizce bugünkü fena durumu doğuran bu muhtelif tediye şartları değildir. Fenalık bu muhtelif imkânların ayrı ayrı sahalarda mütalâa edilmesinde, bizdeki mücerret muamelelerin yabancı pazarlarda ahenkleştirilmesindedir. Filhakika, bugün tatbik etmekte olduğumuz ve belki kısa, belki uzun müddet daha tatbik zaruretinde bulunduğumuz dış ticaret rejimimizdeki aksaklığın ve bozukluğun esası muhtelif sistemler (serbest döviz, İngiliz lirası, kliringler, takas arasında ahenk ve işlemeyi temin edememiş olmamızdadır. İşte bizim acil olarak halletmek zaruretinde bulunduğumuz nokta da budur.

Derdin esasını göremiyerek veya anlamıyarak, sistemlerin bazısına veya hepsine hücum edilmektedir. Meselâ takasın dış ticaretimizi baltaladığı, ihracat fiatlarımızı yükselttiği ve binnetice ithalât fiatlarını da pahalılaştırdığı ileri sürülmekte ve bunun tamamen kaldırılması istenmektedir. *Halbuki takasın tamamen kalkması diğer sistemlerdeki ahengi temin etmediğimiz müddetçe hiç bir fayda sağlamaz, bilakis zarar verir. Çünkü takasın kalkması, anlaşmamız olmıyan memleketlere ihracatımızı durdurur, veya çok azaltır. Mukabilinde ihtiyacımız olan bir çok malların gelmesine de mani olur. Buna mukabil ihracatın serbest dövizle yapılmasına hiç tesir etmez.* Bundan ancak İngiliz lirası ile ihracat ve Fransa, Çekoslovakya, Polonya gibi zayıf klering ile istifade eder. Kuvvetli kleringli memleketlere, (Belçika, İtalya, Almanya) yine ihracat olmaz.

Bu sefer dünyanın başka tarafından tedarik ettiğimiz ithalât eşyasını zayıf kleringli memleketlerden almak mecburiyetinde kalır ya onların fiat empozisyonuna ve kalite noksanına boyun eğer veya ihtiyacımızı alamayız. Bunun için evvelâ realiteleri görmek ve muhtelif sistemler ve muhtelif memleketler mal fiatları arasında farklar olduğunu kabul etmek icabeder.

Görülüyor ki .

1 — İstihsalimiz azdır. Bütün ithalâtımızı karşılayamıyor. O halde tahdide gitmek zarureti vardır.

2 — Dünyada bugün mücerret olarak bir fiat ve para mevzuu yoktur. Kıymetler, yerine, memleketine ve işine göre değişmektedir. Aradaki ahenksizlik dünyanın başka bir yerinde fakat mutlaka zararımıza olarak giderilmektedir.

3 — Dış ticaret rejiminin kendi isteğimize göre değil, bütün bu hâdiselere cevap verebilecek ve bunları bizim piyasamızda ahenkleştirecek şekilde bir sisteme gitmek zarureti vardır.

Ankara Ticaret ve Sanayi odası yukarıdanberi münakaşa edilen bu hususları inceden inceye bu esasların ışığı altında tetkik ettikten sonra şu teklifi ile vaziyeti telif etmek zorunda kaldığını açıklar.

Dış ticaret işlerimize verilmesi düşünülen veçhe :

1 — İthalât mallarının cinsini tesbit etmek ve bu malları :

a — Birinci derece ihtiyaç,
b — İkinci derece ihtiyaç,
c — Konfor eşyası,
d — Lüks eşya

diye ayırmak lâzımdır. Bunlardan lüks eşyayı tamamen menetmek konfor, eşyasını tahdid etmek ve diğer ihtiyaç eşyasının geniş ve tahdidsiz bir şekilde memlekete girmesini sağlamak lâzımdır. Yalnız bu arada bazı memleketlerin lüks ve konfor eşyasının bize sokulması için tazyikte bulunacakların ve bunun için bazı fedakârlık yapmak zaruretinde kalacağımızı unutmamak icabeder.

2 — Yukarıdaki ithal listesini tanzim için Dış ticaret bütçesi yapmak.

3 — İhracat mallarımızı sürüm kabiliyetlerine göre, ve ithalat ihtiyaçlarımıza göre a, b, c, diye 3 sınıfa ayırmak.

4 — (a) sınıfındaki ihracat mallarımızla ancak (a) sınıfındaki ithalât mallarını getirebilmek. (b) sınıfındaki ihracat mallarımızla (a) ve (b) sınıfındaki ithalât eşyasını getirmek, (c) sınıfındaki ihracat mallarımızla da (a), (c), (b) sınıfındaki ithal mallarını getirebilmek.

5 — Yukarıdaki esaslar dahilinde kalmak üzere ihracatçıya ithal hakkının tanınması ve bu hakkında devir salâhiyetinin verilmesi, ihracat şimdi olduğu gibi aynen devam edecek ve anlaşmalı memleketlere anlaşma hükümleri dahilinde, diğer memleketlere Ticaret Vekâletince tesbit edilecek esaslar ve lisanslar dahilinde yapılacaktır. Anlaşmalı memleketlere yaptığı ihracattan dolayı ihracatçıya verilecek hak ancak o memleketten yapacağı ithalâta inhisar edecektir.

6 — İhracatçıya tanılacak ithal hakkı ancak, ihraç bedelinin bir kısmı için meselâ % 80 ni için olacaktır. Bakiye % 20 Hükûmet emrinde kalacak. Hükûmet bunu kendi mübayaalarına mal bedelleri dışındaki sair tediyelere tahsis edebilecektir.

7 — Bu ithal hakkı umumi olarak % 80 olmakla beraber himaye ve sürümü teşvik edilmek istenilen bazı ihraç mallarımız daha yüksek nisbet hattâ tamamına kadar çıkabilir. Buna mukabil dünya piyasasında çok aranan veya kolaylıkla satılan bazı mallarda (krom, bakır ve saire) ihracatçıya hiç bir ithal hakkı tanınmıyarak bu gibi malların ihracat bedelleri tamamen hükûmetin emrinde kalır ve Hükûmet bunu ya kendi ihtiyacına veya dilediği başka mühim ve zarurî tediyelere tahsis eder.

8 — Belli başlı ihtiyaç mallarının ithal müsaadelerine istinad eden sipariş miktarları yekûn olarak (memleket bildirilmeksizin) her ay münasip şekilde ilân edilmelidir. Bu suretle tüccar eksik tahmin ettiği malları sipariş ederek memleket ihtiyacının karşılanması temin edilmiş olur.

9 — İthal ve ihraç mallarının listeleri tesbit edildikten sonra maddi ve mübrem zaruret olmadıkça değişiklikler ve ilâveler yapılmamalıdır. Ve bu listeler bir sene için muteber olmalıdır. Unutulan veya ithaline sonradan zaruret görülen mallar bilâhare ancak (c) sınıfına ilâve edilmelidir. İhracat emtiasında ise ancak (a) sınıfına girebilmelidir.

10 — Dış ticaretimizin seyrini, memleketlerle olan anlaşmalarımızı ve müna-

Ankara'nın tezi

(Sahife 21 den devam)

sebetlerimizi mallarımızın sürümünün temini ve alınacak tedbirler müzakere ve görüşmek üzere hükûmetle tüccar arasında daha sıkı bir işbirliği yapılmalıdır.

Ana hatları yukarıda yazılı esaslar kabul edildiği takdirde, işleme tarzı ve teferruatını ayrıca tesbit etmek güç olmıyacaktır.

Tavsiyelerimizin faydaları ve mahzurları:

Yukarıda tavsiye ettiğimiz usullerin kabulü halinde Dış Ticaretimizde tatbik edilen muhtelif sistemlerin ahenkli bir şekilde işlemesi temin edilmiş olur. Çünkü, bizim için asıl olan gayeyi yani ihraç mallarımız karşısında ihtiyaçlarımızın en müsait şekilde en müsait yerden tedariki imkânlarını sağlamakta ve muayyen bazı memleketlere bağlı kalmamızı önlemektedir. Bundan başka ihracatımız nisbetinde ithalât yapılmasının temin etmekte ticaret müvazenesinin otomatik olarak meydana getirmektedir. Aynı zamanda piyasanın ihtiyaçlarına göre en ziyade eksilen malların getirilmesini de imkân dahiline sokmaktadır. Bunun için hükûmet devamlı olarak tetkikatta bulunmasına, müdahale yapmasına ihtiyaç kalmamaktadır. Buna rağmen hükûmet dış ticaretin inkişafını ve seyrini yine eskisi gibi elinde tutabilecek durumdadır. Çünkü icabı halinde ihraç lisansları, ithal permileri vererek klering anlaşmaları yapmak ve bu anlaşmalara kontenjanlar koymak, hükûmetin elindedir. Yalnız bu gün tesadüfî olarak, ve hiç bir hak ve esasa istinad etmiyen, hiç bir miktarla mahdut olmıyan ithal permileri eskiden olduğu gibi tarih ve müracaat sırasıyla verilmiyecek, bu ithalât imkânı karşılığını getirmek suretile, ihracatçı tarafından temin edilecektir. Mamafi Hükûmet burada da nazım bir mevkide bulunacaktır. İhracatçıların bırakacakları % 20 lerle hem kendi ihtiyacını karşılayabilecek hem de icabında çok zaruri bazı ihtiyaçları için ithal imkânı sağlıyabilecektir. *Tavsiye ettiğimiz usullerle ithal mallarının fiatlarında bir yükseklik olabilir mi?*

Eğer iyi ayarlanmış ve esaslı ihtiyaç mallarımı için kâfi derecede ihraç malı tahsis edilirse, esaslı ihtiyaç maddelerinde bir yükselme olmaz. Farzımahal olsa bile, diğer usullerden çok daha az olur. Çünkü pahalılığı yapan ihtiyaçlarımıza kifayet edecek derecede mal gelmemesidir. Hiç olmazsa tavsiye ettiğimiz sistemde bu otomatik olarak ayarlanmakta, halbuki diğer usullerde takdir hataları, geç kalmak, geç karar vermek gibi fiatların pahalılaşmasına, hastalıkların müzminleşmesine, tüccarın tereddüde, kararsızlığa ve korkuya sevkedilmesine âmil olan mahzurlar ortadan kalkmış olacaktır. Buna karşı ikinci derecede ihtiyaç eşyası konfor ve lüks eşyasında bir pahalılık olacağını kabul etmek yerinde olur. Çünkü bunların ithal imkânları tahdid edilmiş olacaktır, fakat bunun iktisadi hayata tesiri daha az ehemmiyetlidir. Sonra bunların yükselmesi bizim muhtelif sistemler arasında ahenkli tesis için tavsiye ettiğimiz usullerle alâkadar değildir. Herhangi sistemde olursa olsun yapılması zaruri olan tahdidden ileri gelecektir. Yalnız başka sistemlerde yükselmeden ileri gelen fiat farkları vesika yapmadığımızdan dolayı tüccara ve mutavassıtlara kâr olarak kalmaktadır. Biz de hiç olmazsa bu farklar ihracat müstahsillerine bırakılmakta ve ihracat ve ithalâtımızı en münasip bir şekilde en ucuza ve bu gün için en uygun yerden tedarikini sağlamaktadır ki, bu da bizim için en büyük kazanç olacaktır.

II — Diğer dilekler ve tavsiyeler:

1 — İktisadî durumumuzun bugünkü hali millete açıkça ilân edilerek tasarrufa davet edilmeli, lüksü ve israfı ortadan kaldırmak için vatandaşı kanunla değil, vicdanına hitap edildiği bildirilmelidir ve bu iş üzerinde esaslı durulacak olursa bu tasarruf hareketi büyüklerden başlarsa, bir çoğu başkasından görerek, mecburen yaptığı lüksten vazgeçecektir. Bir kısmına vicdanı emredecek, diğer bir kısmı da utanarak yapmıyacaktır. Bu şekilde hem tasarruf olacak ve hem israf edenlere karşı bir kısım halkta olan husumet kalkacaktır. Türk Milleti muhakkak asil bir millettir.

2 — İçinde bulunduğumuz anormal zamanda siyasî hareketler dolayısiyle iktisadî kararlarda bazı değişiklikler icabediyor ve süratle karar alınamadığı takdirde zararlı oluyor. Memleketimizin ithalât ve ihracat işlerini idare edecek olan Dış Ticaret Dairemizin en kıymetli arkadaşlarla takviyesi ve baştakilerin teferruattan ziyade ana işlerde meşgul olması lâzımdır.

Anormal zamanda bulunuyoruz. Bir çok işlerde sür'atli karar vermek icabetmektedir. İş başında bulunan bir çok zevat hepimizin gördüğü veçhile karar alma ve mesuliyet yüklemede tereddüt içerisindedirler. İnsan hatasız olmaz. Bir çok iyi işlerin yanında zararlı ve kötü işler de görülebilir. Hüsnüniyete matuf olarak alınacak kararlarda, iş başında bulunan arkadaşları takviye etmek lâzımdır.

Memleketin iktisat sahasında nazarî ve ilmî mesuliyet deruhte eden burada hazır kıymetli arkadaşlarımız tarafından ileri sürülecek bütün noktai nazarları tesbit etmeyi istihdaf eden bu toplantıya hazırlık olmak üzere getirdiğimiz bu fikirleri görüşmeler sırasında açıklamağa, münakaşa etmeye hazırız. Gaye memleket menfaatine uygun en iyi şeklin [illegible] lunmasıdır. Tüccarın da hakiki menfa[illegible] bundadır.

Ankara Ticaret ve Sanayi Oda[illegible] (1 Nisan 1949 tarihli sirküler hakk[illegible] da) ki raporu komisyon raportörler[illegible] den **Server Somuncuoğlu** ile **İhsan [illegible] mur** ve Ankara Ticaret Odası mura[illegible] haslarından ve Sümerbanktan **İhs[illegible] Bele** taraflarından okunduktan sonr[illegible] başkan İstanbul heyetinin bir rapo[illegible] olup olmadığını, varsa, onun da oku[illegible] masını söyledi.

Esat Demirel'in söyledikleri

İstanbul, Adana ve Mersin delegel[illegible] okunacak raporları olmadığını söyledi[illegible] Bunun üzerine Başkan Ankara raporun[illegible] müzakeresine geçilmesini teklif etti. [illegible] söz İstanbul Yüksek Ekonomi ve Tica[illegible] Okulu temsilcisi **Esat Demirel**'e veril[illegible] **Esat Demirel,** ortada iki tez bulundu[illegible] nu, devalüasyonu istihdaf eden İzmir te[illegible] diğeri de ithalâtın tahdidini isteyen A[illegible] kara tezi olduğunu, her iki tedbirin [illegible] passif bir mutavaat bulunduğunu, yap[illegible] lacak işin meseleyi kabili hal parçala[illegible] bölmek olduğunu söyledi ve dış ticare[illegible] teki düzensizlik kaynağından birinin [illegible] âlemdeki düzensizliğin in'ikâslarında[illegible] birinin de iç âlemdeki düzensizlikten g[illegible] dığine işaret ederek şöyle devam etti:

Ucuz maliyet, fazla istihsal

«— Dış âlemdekine az, iç âlemdeki[illegible] geniş şekilde müdahaleye muktediriz. [illegible] racatımızın ithalâtımızdan fazla olm[illegible] lâzımdır. Bunun da şartı ucuz maliyet [illegible] fazla istihsaldir. Bu noktaya Ankara [illegible] porunda da işaret olunuyor. Ana dava[illegible] lan bu davanın üzerinde önemle durma[illegible] sak manevi mesuliyetten kurtulamay[illegible] Teferruat hariç 7 Eylûl operasyonu [illegible] rinde idi. Fakat bu pasif bir tedbir i[illegible] Ana davaya ilişilmemiştir. Bugün de y[illegible] 7 Eylûle tekaddüm eden günlere ben[illegible] bir zamandayız. Bugün yalnız para ü[illegible] rinde oynarsak yarınki müşkülât bugü[illegible] künden daha ağır olacaktır».

«Hemen başlasak ya»

Esat Demirel, burada bir misal ge[illegible] miş ve vaktile bir devlet adamının çıp[illegible] bir dağı işaretle onu niçin ağaçlandırm[illegible] dıklarını sorduğunda kendisine 200 sen[illegible] ancak ağaçlanır cevabı verilince «o ha[illegible] ne diye duruyoruz hemen başlasak y[illegible] dediğine işaret ederek istihsalimizi ar[illegible] mağa da derhal başlanması lüzumunu [illegible] lirtti.

Vehbi Koç'un izahları:

Ankara tezini izah etmek üzere s[illegible] alan Ankara Ticaret ve Sanayi Od[illegible] idare heyeti Başkanı Vehbi Koç şu b[illegible] yanatta bulundu:

Ankara tezinin münakaşası

Vehbi Koç Ankara tezini izah ediyor

«★»

Esat Demirel, Muhlis Erdener ve Munis Tekinalp'ın Ankara'nın teklifleri hakkındaki mütalâaları

VEHBİ KOÇ DİYOR Kİ:

«— Bugünkü iktisadi durumumuz ayda beş yüz lira kazanan bir adamın altı yüz lira sarfetmesine benziyor. Buna da sebep, bütçe açığı ve ticaret müvazenesizliğidir. Millet harbe girmedi ama, on senedir bu millet mütemadiyen devam eden iktisadi bir harp içindedir. Bir çok insanlar istihsal sahasından istihlâk sahasına geçmişlerdir. Bütçemizi sarsan bilhassa milli müdafaa masraflarıdır. Bunun üzerinde söz söylenemez. Yalnız bu hususda bir tasarrufa gitmek mümkündür. Diğer bazı masraflarda da tasarruf yapılması mümkündür. Meselâ Üniversite, Meclis binası gibi inşaat herkesin ağzındadır. Bunlar gerçi bütçemizde ancak elli milyon liralık bir yer tutarsa da bunun yerine faraza yol yapılsa idi daha isabetli olurdu, deniyor.

Ticaret müvazenemizde açık vermektedir. İthalât fazla ihracat azdır. Bu itibarla istihsali çoğaltmak için esaslı bir program yapılmalıdır. Gerçi vadeli bir iştir, fakat başlanması lâzımdır. Bugün ise, alacağımız tedbirler, hiç olmazsa 1949-50 iş seneleri için faydalı olabilecek ve semere verecek tedbirler olmalıdır. Serbest döviz esasına gidilmesi lâzımsa da, bugünkü durum zan ederim buna müsaade etmiyecektir. Harp yıllarında bu sahada muhtelif tecrübeler yaptık. Geriye dönmeğe mecbur olduk. Başka tedbirler aldık. Hiç birisi muvaffak olmadı. Bugün ayağımızı yorganımıza göre uzatmak mecburiyetindeyiz. Karar verilsin, mem lekete hangi malı sokacak isek geniş şekilde sokalım, sokmıyacaklarımızı da hiç sokmıyalım».

Vehbi Koç bu izahattan sonra Ankara raporu hakkında sual sormak istiyenlere gerekli izahatı vermeğe âmade bulunduğunu söyliyerek sözünü bitirmiştir.

Muhlis Erdenerin izahları:

Okunan Ankara raporu hakkında fikrini söylemek üzere söz alan Muhlis Erdener (İstanbul) bu raporun sade ve baştan başa takas sistemini müdafaa etmekte olduğunu, halbuki takasın bir gaye değil bir vasıta olduğunu, ve bunun bizi bir devalüasyona götüreceğini söyledikten sonra sözlerine şöyle devam etmiştir:

Ankara tezini izah ve müdafaa eden Ankara Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı
VEHBİ KOÇ

«— Bütün muamelâta takası tatbik etmek demek bugün mahdut bir şekilde takas için tatbik edilen yüksek kurun bütün muamelâta teşmili ve bu suretle devalüasyonu resmen ilân etmek demektir. Bakanlığın verdiği rakamlara göre *Bretton Woods ve ona müsteniden yapılan* ticaret anlaşmalarile dünya piyasalarından oldukça geniş ölçüde mal alabilmekteyiz. Takasa gitmek ebediyen serbest sisteme veda etmek demektir. Takas yardımcı bir tedbir mahiyetini geçmemelidir. Halbuki yapılan bir teklif % 80 i takasa dayanıyor. Bundan başka raporda ithalât üzerinde böyle bir fedakârlık istenirken karşılığı olan ihracattan hiç bahsedilmemiştir. İhracatımızın da zorlukları söylenmeli ve dünya seviyesine intibak etmesi çareleri de izah edilmelidir. Böyle olmazsa 7 Eylûldaki vaziyete tekrar düşmüş oluruz.

6 Eylûlde 89 kuruş olan fındığın 7 Eylûl kararlarını müteakip 140 kuruşa çıkmasında itiraf edelim ki âmil bizleriz. Bu para zürrain cebine girmemiştir. Fırsattan bizler istifade ettik. Devalüasyon nisbetinde fiyatları fırlatarak alınan tedbiri ihracat fiyatlarımızın şimdikinden aşağı inemiyeceğini kabul etmek doğru bir fikir değildir. İhracat fiyatlarımızda da yapılacak ameliyeler vardır. Teklif edilen tedbirler arasında ithalâtımızı a henkli bir şekilde ihracata göre ayarlamak hususundaki teklif, yani İzmir teklifi, bütün devlet otoritesini ihracatçının emrine bırakmak demektir. Halbuki ticaret anlaşmaları ile paramıza vereceğimiz kıymet ile onu stablize edebiliriz. Bu suretle hem ithalâtta hem de ihracatta spekülâsyon kalkmış olur. Ankara teklifi tetkik edilecek olursa A, B, C, D maddelerinin primi diye meydana dört muhtelif kur ve prim çıkacaktır.

Mevzuu sadece ithalâtçı ve ihracatçı bakımından değil, beynelmilel yaptığımız anlaşmalara tatbik kabiliyeti vermek bakımından da tetkik etmeliyiz. İhracat ve ithalâta müsavi fedakârlık yüklemek lâzımdır. Yoksa dünya fiyatlarına intibak imkânımız kalmaz. Bunun için her şeyden evvel desteksiz bir şekilde ticaret yapmak imkânlarını aramalıyız. Hükûmetin bahşetmiş olduğu imkânlardan müstahsil aleyhine istifade ediyoruz. (Açık konuştu bravo sesleri) ve bu sebepten mütemadiyen tabii şartlardan uzaklaşıyoruz.

Munis Tekinalp'ın fikirleri:

İstanbul delegelerinden **Munis Tekinalp** ezcülme şöyle konuştu :

«— Ankaranın teklifinden benim anladığım ithalâtın tahdidi ve takasa doğru gidiştir. İthalâtın tahdidi üzerinde durmuyorum, takas meselesi üzerinde durulabilir. Takas usulü hastalığa karşı bir ilâçtır ve her ilâç gibi dozunu geçirmemek lâzımdır. Verilen rakamlar doğru ise ticaretimizin % 90 nını anlaşmalı memleketlerle yapmaktayız. Bunun içindir ki takası ancak normal fiyatlarla ihraç edilemiyen maddelerimize tatbik etmeliyiz. Takas usulü % 10 a inhisar ediyorsa zannederim ki bu nisbet fazla değildir. Takas usulile ihraç edilen malların da mahreç memleketlerde sarf ve istihlâki şartile faydalı olabilir. Tripartit takaslara gidilirse bundan büyük mahzurlar tevellüd eder. Neticeleri iç piyasalara inikâs ediyor. Tripartit takaslarda ihraç malının ihraç edilen memleketten gayri bir ülkeye gitmesini önlemek için Ticaret Bakanlığı taahhütname usulünü tatbik etmektedir. Yalnız bu tatbikin müeyyidesi mevcut değildir. Taahhütname usulünü müeyyide koymak suretile tatbik etmelidir. Meselâ ihracatçı ihraç ettiği malın menşe memleketinde istihlâke arzolunduğunu isbat edeceğini taahhüt etmelidir. Bu şartla takası faydalı görürüm.

Dikkate şayan rakkamlar

1948 Ağustosundan 1949 Şubat sonuna kadar serbest döviz, sterlin, anlaşma ve takasla yapılan ihracatın nispetleri

—o—

Bakanlığa yağdırılan sualler

Şayanı dikkat rakkamlar:

Bu sırada Dış Ticaret Dairesi Başkanı **Ozansoy**, bundan evvelki toplantılarda kendisinden istenmiş olan en son rakamları umumi heyete sunmuştur.

Buna göre, 1948 Ağustosundan 1949 Şubat sonuna kadar yapılan ihracatın % 28,34 ü serbest dövizle yapılmıştır.

(Serbest dövizden kasdedilen paralar dolar ve İsviçre Frangıdır).

Bu ihracat Amerikaya ve İsviçreye veya bu memleketlerin paralarile başka memleketlere yapılmıştır. Diğer anlaşmalı memleketlere yapılan ihracatı iki kısma ayırmak lâzımdır:

a — Sterlinle nefs İngiltereye ve sterlinle diğer memleketlere; % 14,29

b — Diğer anlaşmalar: % 42,74.

(Demek ki anlaşmalı memleketlere ihracat yekûnu % 57,03 tür).

Takaslı muamele ile yapılan ihracatın yekûnu : % 12,47 dir.

Deblokaj suretile yapılan ihracatın yekûnu: % 2, 16 dır.

1948 senesi yıllık takviminde umumi takas yüzdesi ise: % 12, 86 dır.

Bunun içinde şeker takası da dahildir. Bu tenzil edilirse: % 8, 12 kalır.

Ozansoy tarafından bu rakamların ortaya atılması heyette büyük alâka tevlit etti. Bir çok hatipler yeni yeni sualler sormak üzere hep birden kımıldandılar.

Bu meyanda **Vehbi Koç**, takasla yapılan muamele yekûnunun daha fazla olduğunu tahmin ettiğini ve bu rakamlarda bir yanlışlık olmak ihtimalini ileri sürdü. **Ozansoy**, rakamların gümrük beyannamelerile Dış Ticaret Dairesi rakamlarının karşılaştırılmasından elde edildiğini ve doğru olduğunu söyledi.

Adnan Birgi, tripartit muamelelerin de bu takas rakamına dahil olup olmadığını sordu, **Ozansoy** dahil olduğunu söyledi.

Fazıl Özdş, sterlin rakamına nefsi İngilterenin dahil olup olmadığını, Almanyaya giden tütün ve pamukların ise anlaşmalı memleketler yekûnu içinde bulunup bulunmadığını sordu. **Ozansoy** her ikisi için «dahildir» cevabını verdi.

Şerif Remzi, evvelce de bir kaç defa sorduğu suali tekrar ederek yurda giren dövizin hangi miktarının devlet tarafından kullanıldığının açığa vurulup vurulmıyacağını sordu. **Ozansoy**, bu hususta maliye temsilcisinin konuşması lâzım geldiğini söyledi.

Maliye Bakanlığı temsilcisinin verdiği izahat:

Komisyon Başkanı toplantıda hazır bulunan Maliye Bakanlığı Hazine Umum Müdürü **Sait Naci Erkin**'e isteği üzerine söz verdi. **Erkin** şu izahatta bulundu:

«— Bizim tasniflerimizde devlet ihtiyacı için hariçten getirilen mallar iki kategoriye ayrılır. Birincisi, devletin sermayelerine iştirak ettiği müesseseler tarafından getirtilen muhtelif mallardır ki bunlar nihai safhada yine piyasaya intikal ederler. Meselâ Sümerbankın ithal ettiği iplik ve saire ki bunlar neticede kumaş olup piyasaya arzedilirler. İkincisi de bunun dışında kalan mallardır.

1946 senesinde devlet ihtiyaçlarına sarfedilen dövizlerin yekûnu (519) milyon lira olup, bunun (497) milyon lirası - tesisler dahil - piyasaya intikal eden emtia cinsine aittir.

1947 yılının ilk altı ayı zarfında sarf edilen döviz yekûnu 387 milyon lira olup, bunun 362 milyon lirası tekrar istihlâke arzedilen mala yatırılan paradır.

Kemal Haraççı'nın söyledikleri:

Kemal Haraççı, sıkıntıların asıl tedbirinin istihsalâtı artırmak olduğunu, bunun ise zamana muhtaç bulunduğunu, Ankara raporunda kısmen tahdide işaret edildiğini, fakat esaslı olarak ele alınmadığını, bugün esasen kısmen tahdide gidilmiş olduğunu belirterek, sözlerine şöyle devam etmiştir:

«— Bazı lüks maddeler ithal edilirken prim yapabiliyor. Bu prim ihraç mallarımızın fiyatının yükselmesine müessir oluyor. Evvelâ lüks mallar tesbit edilerek bunların hiç bir şekilde ithal edilmemesi lâzımdır. Ayrıca sanayiimizi kurmak için ithal edilmemesi lâzımgelen mallar da vardır. Meselâ basma memlekette imal edildiği halde yine de dışarıdan getirtiliyor. İhtiyacımız olan malları bol miktar, da ithal etmeli, diğerlerini ise ya veya tahdit etmelidir.

Pahalı malları takasla almanın zararları da çoktur. Tahdidat esaslı bir şekilde yapılacak olursa fiyatlar hakiki seviyeyi bulacaktır. Takas ancak satılamıyan veya zor satılacak mallarımız için faydalıdır. Meselâ, Hindistana yakın zamana kadar badem satamazdık. Jüt, kanaviçe de oradan başka bir yerden temin edilemez. Dövizimiz olmadığından bunu getirtemiyorduk. Hindistana tabaş vurarak 250 bin sterlinlik badem satılmış ve mukabilinde kanaviçe jüt getirtilmiştir.

Adnan Birgi diyor ki:

Adnan Birgi, Ankara Ticaret sına, raporunda bugünkü durumun çede vuzuhla teşrih edilmiş ve şü edilen mahzurların tesbit edilmiş sından dolayı teşekkür ettikten s Ankara ve İzmir teklifleri arasınd beraberlik gördüğüne işaret etti. T hakkında lehde ve aleyhde konuş rın takas tabirile başka başka şeyl bahsettiklerini ve evvelâ takas k sinin manası üzerinde durmak ge ğine işaretle Ankaranın teklif formülün bir bakıma göre serbest olduğunu söyledi ve şöyle devam

«— Bugünkü takasın mahzurları piyasaya izin verilip diğerlerine ver mesi, bir mal için müsaade olunup mal için müsaade olunmamasından gelmektedir. Mallarımızın fiyatla dünya piyasalarından uzaklaşmasının bebi nedir? Ticaret Bakanlığının ve ihraç rakamları bazılarımızda taaccüb yandırdı, takas dışında olarak gör bir çok muamelelerin de mahiyeti bu Zayıf dövizli bir çok kliringleri de ni neticeleri doğurur mahiyette lâkki etmeliyiz. Bence realite rakam aynı değildir. Çünkü takas gibi mü pek çok muamelelerimiz vardır. Bam laşmalı memleketlerin klirıngi tıkan Diğer bazı kliringler ise işlemektedir leyen kliring parası bize nazaran ve fiyat seviyesi yüksek olan ve bu den mallarını başka yere satamayan leketlerin klirıngidir. Oralardan çok hahya mal alıyoruz. Korktuğumuz ilüsyon önümüzdedir.

ADNAN BİRGİ'NİN İZAHLARI | Prof. NEUMARK'IN İTİRAZLARI

Fazıl Öziş'in cevapları

Ankara Hey'etinin sözcüsü diyorki :

«— BİZ FİAT YÜKSELMELERİN İN ANA MADDELER ÜZERİNDE OL MAMASINI İSTİYORUZ. KONFOR VE LÜKS EŞYALARI İSTEDİĞİ KADAR YÜKSELSİN, ONLARIN FİATLARINI ARZ VE TALEP TAYİN ETSİN».

İstanbul Tüccar Derneği
temsilcilerinden
ADNAN BİRGİ

Çünkü fiyat seviyelerimiz bu piyasalara göre ayarlanmaktadır. Burada arayacağımız yol her şeyden evvel kuvvetli dövizli piyasalara da mallarımızı satabilmek ve devamlı surette ihracat mallarımızın alıcı piyasalarını değiştirmek zaruretinden kurtarmak olmalıdır. Bir ton üzümle en çok demiri nereden alabiliriz? Bugünkü sistemle ihraç malımıza mukabil en az mal alabiliyoruz, bunu doğrultmalıyız. İhracat ve ithalâtımız arasında zaten bir açık vardır.

Kalkınma tesisleri, emisyonlar, bütçe açıkları, istimlâk ve inşaatın fazlalaşması ithalâtımızı çok yükseltiyor. Bu ithalâtı kısma yolunda tedbir alırken elimizdeki vasıtalarla azami derecede ithalâtı temin yolunu aramalıyız. Piyasada dolar 280 den 300 kuruşa çıkmak temayülünde ise, ithalâtı kısmak lâzımdır ve döviz temini zarureti vardır. Bu itibarla, Ankaranın raporu üzerinde durulabilir. Çünkü Ankara raporunda ben bilhassa şu fikir üzerinde duruyorum: İthalât imkânımız döviz menabiinden fazla olamıyacağına göre müvazeneyi zaruri kılan bir sistem düşünmeliyiz. Ancak ihraç mallarının bir kısmının muayyen bazı ithalâta tahsisinin tamamen aleyhindeyim. Mallar üzerindeki tahdit döviz politikasından hariç olarak lisans politikasile temin edilmelidir.»

Prof Neumark'ın itirazı:

Prof. Neumark, Adnan Birgi'nin doların hakiki kurunun 280 olmayıp piyasada ödenen 400 kuruşun hakiki kur olduğu merkezindeki mütalâasına itiraz ederek, memlekette dövizin üç mühim branşa dağılmakta olduğunu söyledi ve tasnifini şöyle yaptı:

1 — Devlet ihtiyacı,
2 — Hususî tacirlerin ihtiyacı,
3 — Sermaye kaçakçılığından doğan ihtiyaç.

Bu üçüncü nokatnın çok önemli olduğuna işaret eden profesör konuşmasına şöyle devam etti ve:

«— Döviz kurlarında beliren farkı geniş ölçüde buna irca edebiliriz» dedikten sonra Ankara teklifinde mevzuubahs edilen ithalâtın tahdidi bahsinde yapılan mal tasnifine işaretle, bir malın A. B. C. D kategorisine ithal edilirken ölçü tayininin zor olduğunu, bazı malların hem ihtiyaç hem konfor hem de lüks sınıfına girebileceğini, kullanılışa göre bunun tayin edilebileceğini ve binaenaleyh bu mefhumların nisbî bulunduğunu söyliyerek bunu tefsirin güç olduğunu belirtti. Profesör, ihracatımızın bu sene nasıl bir seyir takip edeceği hususunda elimizde kat'i bir ölçü bulunmaması yüzünden hangi memlekete hangi memleketlerden gelecek hangi ithalât malları üzerinde tahdidat yapılabileceğinin şimdiden tesbitinin güç olduğunu söyledi ve şunları ilâve etti:

«Tatbikatta Bakanlıkça buna benzer bir tasnifin ne tarzda yapılmakta olduğunu öğrenelim ve filiyatta bu işin nasıl cereyan ettiğine âgâh olalım. Meselâ İtalyadan ithal edilecek malların listesi hazırlanırken tüccarlarımız tarafından iki milyar liretlik bir talep olduğunu farzedelim. Elimizdeki disponibl para bir buçuk milyar liret ise acaba talebi nasıl bir tahdide tâbi tutacağız; müracaat sırasına göre mi, yoksa herkesten % 25 kısmak suretile mi, yoksa konfor ve lüks eşyası diyerek bir tahdide mi gideceğiz. Bu şekilde bütün memleketlere şamil bir plân hazırlıyabilir miyiz? Her ne kadar ithalât rejimimizde bir tahdide ihtiyaç varsa da bu şüpheli noktalar yüzünden Ankara raporunun işaret ettiği eşyalar üzerindeki tahdit kat'i bir netice veremez».

Fazıl Öziş'in cevapları:

Fazıl Öziş, Adnan Birgi ile, **Neumark'ın** Ankara raporu üzerindeki mütalâalarına cevaben dedi ki:

«— İhracat mallarımız üç kategoriye ayrılmazsa bugünkü takasın bütün mahzurları ortaya çıkar. Ayni malı hem serbest dövizle hem de takasla ihraç edince neticede prim yükseliyor. Biz malların sınıflandırılmasını bu rekabeti önlemek için istedik. Profesör Neumark ithalât eşyasının tasnif edilememesinden endişe ediyor. Bakanlık kendi noktai nazarına göre esasen bir tasnif yapmaktadır, fakat bunu elindeki döviz mevcudiyetine göre yapıyor. Önlemek istediğimiz mahzur budur. Tüccarlar ve müstahsiller Bakanlığın neyi nasıl tahdit edeceğini bilmiyorlar ve hareketlerini ona göre ayarlamıyorlar. Halbuki raporumuzda dediğimiz tasnif yapılırsa hangi malların tahdit edileceği anlaşılmış olacak ve herkes ona göre en verimli yolu seçecektir. Bu hudutlandırmayı yapacak durumdayız? İmkân olduğu kadar yapacağız. Diyorlar ki tahdidata gidersek takasa da gitmiş oluruz. Biz bilâkis bu mahzurları önlemeğe çalışıyoruz.

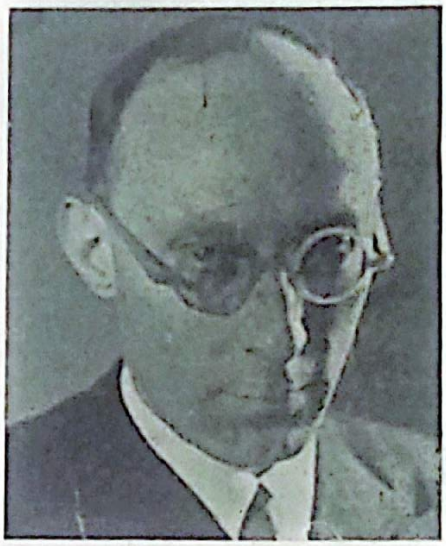

İstanbul Üniversitesi
temsilcilerinden
Ord. Prof. F. NEUMARK

Biz fiyat yükselmelerinin ana maddeler üzerinde olmamasını istiyoruz. Konfor ve lüks eşyaları istediği kadar yüksesin. Onların fiyatlarını arz ve talep tayin etsin. Devalüasyon mal fiyatlarının yükselmesidir. Kâfi ihtiyaç eşyası getirilmezse bu da bir devalüasyon yaratmaz mı? Onun için ana maddelerin ithalâtını mümkün mertebe serbest bırakalım. Ticaret Bakanlığının günlük ithal imkânlarile verdiği müsaadeler piyasada fena hava yaratmaktadır. Günlük endişeler ve ka-

Ankara Tezi Karşısında:

Refii Şükrü'nün söyledikleri

Yeni bir devalüasyona gitmeğe ve memleketi yeni fedakârlıklara sevketmeye lüzum yoktur.

"Ihracatçı, ithalâttan gelen fazla kârın bir kısmını kendisine aktarmak istemektedir,,

rarlar yerine herkesin bileceği anlıyacağı bir tahdit sistemi konulmalıdır. Fiyat mürakabesi ve vesika sistemi tatbik ede. mediğimiz takdirde yapılacak en iyi iş ana maddeler üzerinde geniş ithalât imkânları vermektir. Eğer bütün alıcıları. mız serbest dövizle mal alabilseler idi Mesele kalmazdı. Serbest döviz, İngiliz lirası ve kliringin bir arada yürümesi imkânsızdır. Ellerinde serbest döviz olmadığı için başka memleketlerden mal ala. mıyan devletler kliring yoliyle ihracat emtiamıza fazla fiyat vermektedirler. Bu suretle fiyatı yükselen maddelerimiz serbest döviz piyasalarına satılamıyor. Birinci dava, kâfi derecede ithalât yapamıyoruz. İstihsalimiz buna kâfi gelmiyor. Bu bir devlet davasıdır ve halli de uzun sürer. Bunun için en az zararlı palyatif tedbirlere gidiyoruz. Bunun içindir ki ithalâtın tahdidinde hepimiz mutabık bulunuyoruz. Bilelim ki tahdit edilen mallarda bir fiyat yükselişi olacaktır. Bu fark, şunun bunun elinde kalacağına devlete gitsin. Tahdidat elbette fiyatları artırır. Hiç bir şey buna mâni olamaz. Yunanistanda General Pangalos döviz tahdidatı yaptığı zaman fiyatları artıranlara idam cezasını tatbik edeceğini ilân etti, ertesi günü Yunan parası (drahmi) yarı kıymetine düştü.

Bu tahdidattan doğacak fiyat farkının bugün Zenci ve Hindli yevmiyesi ile güreşen müstahsile gitmesini arzu ediyoruz. Bu farkı tüccara ve mutavassıta bırakırsak vebal olur.

Serbest döviz ve anlaşmalı memleketler rejimine gelince, serbest dövizden 239 sayılı sirkülerle uzaklaştık, bu sirküler bizi İngiliz lirasına götürdü. Bu da daha ucuz kliringler yarattı. Bundan kurtulmalıyız. Biz teklif ettiğimiz usullerle en az kusurlu sisteme gidileceğine inanıyoruz. Başka çare de bulamıyoruz.

Birgi'nin Neumark'a cevabı:

Adnan Birgi, bundan evvelki beyanatında dolardan bahsederken kara borsadan bahsetmediğini, doğrudan doğruya bugün mal ithal etmek istiyen tüccarın karşılaştığı hakiki dolar fiyatından bahsettiğini, profesör Neumark'ın bir sualine karşılık olarak belirtti ve şöyle dedi:

«— Bugün mal ithal edenlere dolar verilmek istendiği zaman (400 kuruşa dolar mı istersin, yoksa resmi kurdan zayıf bir döviz mi istersin? denildiği zaman tüccar 400 kuruşluk doları tercih ediyor. Çünkü meselâ Polonyadan alınan tekliflerde dolarla olursa 100 kuruş, kliring yolile olursa 160 kuruş fiyat verilmektedir. Böyle olunca Polonya mallarımızı pahalıya alacak ve ihraç mallarımızın fiyatları yükselecektir. Bilmukabele oradan gelen mallar da pahalı olacaktır.

Ankara Ticaret Odasının döviz fiyatlarını yükseltmek suretile lüks ithalâtı tahdit etme temayülüne muarızım.

Lüks malların fazlaca gelmesinden doğacak mahzurlar lisans ve gümrük mekanizmasile önlenebilir. Bir çok lüks mallar var ki bunların gümrüğü azdır. Bunu artırmalı ve farkını hükûmete intikal ettirmeliyiz.

Lüks eşya telâkkisi elbetteki nisbidir. Bu mevzuda imkânlarımızı kriter olarak alırsak uygun neticelere varabiliriz. Meselâ frijider İsviçre için belki zaruridir amma bizim için her halde lüks eşya meyanında yer alabilir.

★

Bu sırada Başkan komisyona 15 dakikalık bir dinlenme tatili verdi. Celse tekrar açıldığı zaman Başkan Dış Ticaret Dairesi Reisi **Munis Faik Ozansoy**'a söz verdi.

Ozansoy'un Neumark'a cevabı

Munis Faik Ozansoy, Profesör **Neumark**'ın mallar üzerinde faydalı ve lüks olarak Bakanlığın nasıl bir tasnif yapmakta olduğuna dair sorduğu suale cevap vermekle söze başladı. Bakanlığın filhakika talepleri mal kategorilerine göre tasnif ettiğini söylemiş, fakat tahsisler yapılırken memleketin o sıradaki en çok muhtaç bulunduğu maddeye ve elde mevcut döviz miktarına göre yapıldığını belirtmiş ve demiştir ki:

«— Fakat bu tasnif faydalı ve lüks diye bir tasnif değildir. Bizde asıl olan genel ithal listesine dahil olan malların hepsine müsaade vermektir. Bu tahdit etmiş değiliz.

Bedri Nedim — Demek tahdit

Refii Şükrü'nün sözleri

Bu sırada söz alan Profesör **Şükrü Suvla**, mevzuun dünü daha vazıh ve müşahhas bir hale miş olmasından ve müzakerelerin şinden inşirah duyduğunu söyledi sonra sözlerine şöyle devam etti:

«— Dün muhtelif kanaatler ileri lürken ihracatımızın sıkıntıya doğru tiğine dair bedbin bir hava esiyordu kanlık erkânının vermiş oldukları ve rakamlar ihracatımızın tıkanmadı ve takasla yapılan ihracatın zannedi kadar geniş bir yekûn tutmadığını termektedir. Buna sevindik. Anlaş ki ihracatımız için bugünkünden fazla fedakârlığa gitmeğe lüzum yok Aşırı ve nisbetsiz bir devalüasyona ğe hamdolsun hacet kalmamıştır. sayın Adnan arkadaşımız anlaşmalı leketlerle yapılan mübadelede bir devalüasyonun filen mevcut olduğuna ret etmiştir; fakat bu mevzii sıkı ıslâh etmek imkânı varken memle yeni fedakârlıklara sevketmeğe kanaat ce mahal yoktur. Şimdi mesele, Ank raporunda da işaret edildiği gibi ithal mevcut ihracat imkânlarına göre nazi yarlayalım noktasına intikal ediyor. racat, ihtiyaç duyduğumuz ithalâtı şılamayınca ithal mallarında bir dara husule geliyor, bu darlık, mürakabe dığından ithal mallarının fiyatlarını seltiyor. Fiyatların yükselmesinden olan bu fark kime intikal edecek? Bu ihracatın takasa temayülünü bir bak bu farktan ihracatçının da istifade et istemesinin bir neticesi olarak telâkki debiliriz. İhracatçı dolarla veya anlaş memleketler kliringlerile satış yapa cek durumda olsa bile takasa gitmek retile ithalât eşyasındaki yüksek k bir miktarını kendisine aktarmak ist si, takas sistemi durdukça tabii karş mak icap eder. İzmirin tezinde döviz yatlarının arttırılması yolile bahis zuu farkın müstahsile aksettirilmesi şüncesi ileri sürülmektedir. Bu düşün Eylûl kararlarında da mevki almıştı. da da ayni noktai nazar sezilmekte

Sanayicilerin istekleri

Izmirli Muhittin Alam'ın dilekleri

1) MEMLEKETTE İMAL EDİLEN MADDELERİN MÜMKÜN MERTEBE İTHAL EDİLMEMESİ.
2) MEMLEKET SANAYİİNE LÂZIM OLAN HAM MADDELERİMİZİN İHRACINDA DİKKATLİ DAVRANILMASI
3) İTHALÂT LİSTESİ YAPILIRKEN ENDÜSTRİMİZE LÂZIM OLAN MADDELERİN NAZARA ALINMASI

(26 ıncı sayfadan devam)

Tecrübe ile gördük ki bu fark devamlı şekilde müstahsile intikal edememektedir. Muhterem İzmirli delegeler kambiyonun serbest bırakılması ve ihraç malları fiyatlarının yükselmesile müstahsilin kalkınacağını söylediler. Bendeniz bu fikre olduğu gibi iştirâk edemiyeceğim. İhraç malları fiyatları kambiyo nisbetinde yükselemiyecek ve bu suretle farkın bir kısmı yabancı alıcı piyasalara intikal edecektir. Kalan kısım da tüccarla müstahsil arasında paylaşılacaktır. Bundan başka müstahsil bu farktan faydalanacağı sırada ithalât malları fiyatlarında meydana gelecek kaçınılmaz yükseliş çiftçinin satın aldığı mallara aksedecek ve neticede müstahsil yine müşkül duruma girecektir.

Prof. Suvla tahsisi varidat sistemine muhalif.

Ankara Ticaret Odasının tezinde, ithalâtın tahdidi derpiş edilmiştir. Fakat bu tahdit bugünkü tarzda değil başka bir tarzda teklif edilmektedir. Bir dış ticaret bütçesi isteniyor. Ben bu noktada muhterem Ankara murahhaslarile ittifak halindeyim. Fakat, bir nevi «tahsisi varidat» sistemi kurulmasında fayda değil mahzur sezmekteyim. Muayyen bir gelirin muayyen bir masrafa tahsis edilmesi usulü türlü mahzurları dolayısile çoktan terkolunmuştur. Dış ticaret bütçesinde de bu usulün burada tafsiline girmekten içtinap edeceğim bir çok mahzurları belirecektir. Prof. Neumark lüks, konfor ve zaruri ihtiyaç maddelerinin tayin ve tesbitindeki zorlukları belirtti. İleri sürdüğü ihtirazı kayıtlar çok yerindedir. Lüks eşyası, konfor eşyası gibi tabirler az çok müphem ifadelerdir.

Fiat kontrolu lâzımdır

İthal mallarında darlık dolayısile meydana gelen fiyat yükselişinden doğan gelir hacminin kime intikal etmesi meselesi üzerinde muhtelif görüşler vardır. İzmirli delegelerin müdafaa ettikleri tez, yani bu gelirin müstahsile geçmesi meselesi tamamile kabili tahakkuk değildir. Bu gelir hacmini 18 milyona intikal ettirmek lâzımdır. Bu gibi hesaplarda yalnız müstahsil, ihracatçı, ithalâtçı diye bir tefrik yapmak içtimai tesanüd bakımından sakattır. Çünkü memur sınıfı, işçi sınıfı, küçük esnaf vesaireden mürekkep halk tabakaları da vardır. Bu fiyat farkları bütün millete nasıl intikal ettirilebilir. Bu ancak bir fiyat kontrolü ile olur. Derhal denecektir ki memleketimizin bünyesi fiyat kontroluna müsait değildir. Yine denecektir ki memleketimizde fiyat kontrolu yapılmış fakat iyi netice alınmamıştır. Kanaatimce buna rağmen bu memleketin bünyesine muvafık bir fiyat kontrolu sistemi yapılmalıdır. Her halde bu memleketin bugünkü yaşayış şartlarına uygun, götürü, tatbiki kolay bir fiyat kontrolu sistemi bulunmalıdır.

Bir nokta daha var. Ankaralıların ifadesinde lüks mallar fiyatlarının yükseltilebileceği ileri sürülüyor. Bu gibi malların fiyat seviyesinin, zaruri malların fiyat seviyelerine hiç bir tesir icra etmiyeceğini düşünemeyiz. Fiyatlar arasındaki bağlılık şiddetli olmasa da burada da tesirini gösterecektir.

Takas meselesine gelince, sarahaten ifade edilmemekle beraber Bakanlık erkânının izahatından şöyle bir mana çıkarmak kabildir: «Bugün ihracatımız kısmen serbest dövizle kısmen kliringle yürüyor. Bir miktarı da takasa dayanıyor. Fakat bizi takas sektörünü genişletmeğe sevkediyor. Yahut bu tarafa doğru tazyikte bulunuyordu. Takas sektörü daha ziyade genişliyecek olursa bugünkü dış ticaret rejimimiz kökünden değişecek ve meydana gelecek sarsıntıdan bütün iktisadî bünyemiz müteessir olacaktır.

Takas usulü, ihraç mallarımızın fiyatlarını dünya fiyatlarından gittikçe ayırmakta ve yüksek fakat sun'i bir seviyede tutmaktadır.

Muhittin Alam'ın dilekleri

Sanayiciler adına söz alan İzmir delegelerinden **Muhiddin Alam** ihracat ve ithalât ile doğrudan doğruya ilgili bulunmadıklarını, mevzua dolayısile ilgi duyduklarını söylemiş ve bu alâkayı şöyle izah etmiştir:

«— Sanayici makine yedek parçasını ve ham madde temin etmek bakımından bir nevi ithalâtçı sayılır. Diğer ithalâtçılarla kıyas edince kendimizi biraz daha önde görmeğe mütemayil bulunuyoruz. Bunun en büyük istinatgâhı da kendisi ile çalışan geniş bir zümrenin ve büyük bir işçi grupunun menfaatlerinin mevcudiyetidir. Sıkıntılarımızı zaman zaman arzediyoruz. Şayanı şükrandır ki bilhassa son zamanlarda Bakanlıktan mühim kolaylıklar görüyoruz. Eğer ithalâtta bir tahdit sistemine gidilecekse sanayicilerin ham madde ve yedek parça ihtiyacının en evvel göz önünde tutulmasını rica edeceğiz. İthalât mevzuu ile ikinci alâkamız, tahdidat vazolunurken memlekette imal edilen maddelerin göz önüne alınması gerektiği bakımındandır. Ankara raporunda ithaline müsaade edilecek maddeler tasnif edilirken memleketimizde imal edilen metaların göz önüne alınarak bunların mümkün mertebe ithal edilmemesine çalışılmalıdır. Bu fikrin aksini düşünenler diyorlar ki: «Biz sizin yaptığınız maddeyi daha ucuza temin ettiğimiz takdirde niçin getirmiyelim. Getirmez isek hayat pahalılığı olur». Bu mütalâayı cerhetmek zordur. Ancak muhtelif istikametlerden mesele tahlil olunmalıdır. Ham maddesi içeride yetişen, inkişaf etmeğe ve genişlemeğe müsait olan dahili mamullerimiz korunmalıdır. Bu, devletin iktisadi ve sosyal politikasının icabatıdır. Esasen hükûmet ham maddesi içeride yetişen sanayiin inkişafı için sanayii teşvik kanunlarile himayesini esirgememektedir. Buna ilâveten tahdit listesi yapılırken bizim ile ilgili mamulleri de bu noktadan nazarı itibara almanızı dileriz. İthalât listesi ile hazırlanacak olan tahdidat hakkında profesör arkadaşların bu işteki nisbilik telâkkisine temas edeceğim. Bu listelerin tanziminde pratik yollar aranmalı, bir meta hakkında Bakanlık bir karara varırken o meta ile ilgili olanların reyine müracaat etmelidir.

Bizim ihracat ile olan alâkamız iki bakımdandır. 1 — Bazı mamullerimizi ihraç ederiz. Meselâ İzmirde Valeks, palamut tozu gibi, bu bakımdan sanayicinin ihracatçı sıfatile karşılaştığı güçlükler diğer ihracatçılar gibidir. Biz ihracat deyince bunun tamamen serbest olmasını düşünmüyoruz. 2 — Memlekette imal edilen mamullerin ihracı memleketi tazyik ederse ve sanayie lâzım ham maddeler hesapsız ihraç olunursa bu bizim çalışmalarımızı ve memleketin umumi menfaatini bozar».

İzmirlilerin cevapları

Şerif Remzi, Profesör **Neumark** ile **Refii Şükrü**'nün sözlerine cevap vererek biraz evvel **Neumark**'ın döviz ihtiyacı bakımından

1 — Devlet ihtiyacı,
2 — Tacir ihtiyacı,
3 — Kaçak kapital ihtiyacı,

yaptığı tasnifteki «tacir ihtiyacı» kısmına itiraz ederek tacir ihtiyacı diye bir şey olmadığını, tacirin kullandığı dövizin kendi ihtiyacı için değil müstehlik ihtiyacı için olduğunu söyledi.

Bu sırada **Neumark** *(kabul. bu mânada söyledim)* şeklinde bir tasdik yaptı.

İzmir tezi etrafında yapılan tenkitlere

İzmirlilerin verdiği cevaplar

Cudi Birtek, Hazim Atıf ve Ali Haydar Albayrak'ın sözleri

(27 inci sayfadan devam)

Şerif Remzi, Refii Şükrü'nün (ithalâttan gelecek fazla kârın taksimi) hususundaki işaretine takılarak burada menfaat kaygusile bulunmadıklarını, bir grubun menfaatini de gözetmek fikrile hareket etmediklerini söyliyerek mevzuu bahs olan şeyin 18 milyonluk bir camianın menfaati olduğunu, tarihen de sabit olduğu üzere hiç bir camianın kendisini uzun müddet tacirlerin esareti altında tutmadığını ilâve etmiştir.

Refii Şükrü — Biz böyle bir şey kasdetmedik!

Şerif Remzi sözüne devamla, asıl problemin işi daha iyi bir tarzda nasıl ayarlanabilmek olduğunu, **Muhlis Erdener**'in bir hayli tenkit yaptığını fakat müsbet bir teklif ileri sürmediğini söyledi ve **Suvla**'nın fiyat kontrolu ve tahdit hakkındaki iddiasına cevaben de şöyle dedi:

«— Evet İngilterede fiyat kontrolu ve tevzi vardır, fakat orada dışardan gelen maddeler herkese mütesaviyen taksim edilebilir maddelerdir. Et gibi. Maamafih hatırlarına böyle bir solusyon geliyorsa bunu da görmek isteriz. Fakat bu Ağustosa kadar hazırlanamaz. Bu takdirde müsbet olarak elde İzmir ve Ankara plânı kalıyor. İthalâtın tahdidinde müttefikiz. Ankaranın raporu kıymetli olmakla beraber **Vehbi Koç** ve **Fazıl Özis**'in beyanları daha kıymetli olmuştur. Çünkü prensipleri koydular. Teferrüata gitmediler. İzmir teklifi de bu itibarla daha muvafıktır. Biz İzmirliler kaniiz ki bir ihracat, ithalât, döviz meselesi yoktur. Sıkıntıları tevlid eden bir bütçe meselesi vardır. Rakamları henüz alamadık. Devlet, bütçesini tevzin ederse ve ithalât ile ihracat tevzin edilirse mesele kalmaz. Ankara plânı şimdiki sistemdir. Yalnız ihracat ve ithalât nevileri tanzim edilecektir. Bugünkünden yegâne farkı prim meselesidir. Kötülük biraz düzelecek, ihracattan biraz daha vergi alınacak, ithalâta biraz daha prim verilecektir. Biz tasnife gidersek ayni müşkülâta uğrayacağız. Unutulmuş maddeler olabilecek, pişman olacağız.

Muhiddin Alam'ın sözlerine gelince, «sınai ham maddelerin ihracına müsaade olunmalıdır» diyor. Müstahsilin elinde kalacak olan maddeleri müstahsil satmak istiyecektir. Ankaranın dediği tazyiki yaparsak lüzumsuz şeylerin fazla ekilmesine sebep oluruz. Tütüne prim verirsek herkes eker, dava çatallaşır, bu sebeple İzmir plânını Ankaraya tercih ediyorum».

İhracat nasıl artar?

İstanbul sanayicilerinden **Dr. Cudi Birtek** söz alarak şöyle konuştu:

«— Meseleyi kendi zümremizin kategorisi üstünde görmek istediğimize şüphe yoktur. Buraya her şeyden evvel bir memleket meselesi görüşmeğe geldik. İstihlâki ve ithalâtı tahdit etmek ve tasarrufa mutlaka gitmek mecburiyetindeyiz. Bizden daha zengin ve müreffeh milletler kurtuluşu bu yolda buldular. İthalâtın takyidinde Bakanlığın bugünkü sisteminin kifayetsiz olduğuna kaniim. Bu hususta daha rijit, daha hassas olmak taraftarıyım. Lüks malların tarifinde profesörler nisbiliği ileri sürdüler. Bu gibi şeylerde insanların psikolojisine dikkat etmek lâzımdır. Lüks malların ithaline müsaade edecek olursak bunların velevki fiyatları çok pahalı olsa bile bunların vitrinlerde görünmesi insanları tesiri altına alır. Güzelliğin ve konforun hudu yoktur. İstihlâki kısmak mecburiyetine kaniim, fakat tevzi ve kontrola taraftar değilim. Ben hükûmetin yerinde olsam şehirlerde her gün et yemeği menederim. Milli vicdana müracaat ederek bir tasarruf seferberliği yapmak mecburiyeti vardır. Hükûmet de sarfiyatında hassasiyet göstermelidir. Bizde geniş bir zümre israfa meyyaldir. Tıbbî malzemede bile israf vardır. Pahalı vitaminler ve fantazi ilâçlar durmadan gelmektedir. Ben Sıhhiye Vekili olsam bunları reviziyona tâbi tutarım. Ben önümüzdeki mevsim için fazla nikbin değilim.

İhracatımızı artırmak mecburiyetindeyiz. Sabun yapmağa harcadığımız 15 bin ton zeytin yağını ihraç etmeliyiz. Sabunu başka yağdan yapabiliriz. Ben olsam bu memlekete bir gram şeker getirtmem. Bundan da senede muayyen miktarda döviz biriktirebiliriz. Et ve hayvan ihracı mevzuubahs olunca gazeteler kıyameti kopardılar. Bu memleket hayvan ihraç etmeğe mecburdur. Biz bir takım mahrumiyetlere katlanmalıyız. Ancak o zaman paramız istikrar bulur. Ayrıca bir döviz bütçesi yapmak ta lâzımdır.

Hazım Atıf Kuyucak — Biz burada bir karar almak ve Bakanlığa sunmak zorundayız. Üç şekilde karar alabiliriz:

1 — Önümüzdeki ihracat mevsi... de alınması gereken tedbirler,

2 — İhracatımızı artıracak ve ... lâtımızı azaltabilecek muvakkat ... birler,

3 — Kat'î, esaslı tedbirler.

İlk ikisini Ankara plânında mü... kaşa ettik. Asıl mühim olanı üçüncü... dür. Derhal alınması istenen tedbi... arasında İzmir plânı vardır. Bu ... cezridir. Ankaranınki bunun tahfif... dilmiş şeklidir. Cezri tedbir ithalâ... tahdididir. Bunda da lüks mallar ... selesi ortaya çıkıyor. Acaba lüks ... lâkki edilen maddeler tesbit edil... midir?

1941 de bunun tesbitine çalışıl... idi. Bugün **Cudi Birtek** bir lüks ile ... cadeleye gidilmesini teklif etti.

Tasarruf seferberliğinde devlet ba... gelmelidir. Maliye kredisi ile ikti... devlet teşekküllerine temin edilen k... bu meyandadır. Devletin döviz sahası... ki müdahalesine mütedair noktaları ... bit edip hep beraber Bakanlığa arzet... liyiz.

Tasarrufa lüzum yok mu?

Ali Haydar Albayrak söz ala... tasarruf mevzuuna itiraz etmiş bu... dar muazzam topraklar üzerinde ... şayan 18 milyon insanın tasarrufa ... mesine lüzum olmadığını, refah için... tihsalin artırılması lâzım geldiğini ... ledi ve şöyle devam etti:

«— Sanayii koruyacağız diye pam... el konuldu, bu yüzden pamuğun istih... düştü. Binaenaleyh tedbir ve kararla... lınırken istihsali düşürecek tedbirle... sakınmalıdır. Pamuk çekirdeğinin ... cına müsaade edilmediği için dışarıda... kuruşa talep varken satamadık, 22 ... ruşa yerli fabrikalara vermeğe me... olduk. Fabrikatörler çekirdekten çı... dıkları linter pamuğunu, küsbeyi ve ... büyük para ile satıyorlar. Tahin helv... nı ucuz yemek için Avrupaya susam ... racı menedilmişti. Bunun üzerine rek... düştü. Bu sene serbest bırakıldı, rek... bir kaç misli arttı. Benim ricam kon... janlar, permiler, yasaklar ve tedbirler... lınırken istihsale zarar vermiyecek t... da alınmalıdır. Dünya piyasalarına ... zaran bizim mallarımız pahalı değil... Pahalı görülmesinin sebebi 400 kuruş... lan doların devlet tarafından müstah... 280 üzerinden verilmesidir. Bu renç... mizi idare etmemekte ve istihsalimizi ... azaltmaktadır.

Munis Tekinalp'ın Refii Şükrü'ye cevabı:

"Takas, ortada mevcut bir ölüyü kaldırmak için yapılır„. "Devlet, elde kalan tütünü takasla satarken priminden kâr etmeği düşünmedi. Prof. mütaleasını düzeltsin„

İstanbul murahhaslarından **Tekinalp**, profesör **Suvla**'nın takas neticesinde hasıl olan kârın taksimi hakkındaki mütalâasına temasla takasın bir zümreye bir menfaat temin etmek için kullanılan bir usul olmayıp, satılamıyan mallarımızı elden çıkarmak için tatbik edilen bir usul olduğunu söyledi. Döviz yoksulluğundan veya maliyetin yüksekliğinden dolayı harice gönderemediğimiz mallarımızı ancak takas yolile satabildiğimizi söyleyen hatip takas için «takas muamelesi ortada mevcut bir ölüyü kaldırmak içindir» demiş ve son zamanlarda en fazla devletin takas muamelelerine mecbur olduğunu belirtmiştir.

«— Nâzımlık vazifesini yapmak üzere devletin elinde biriken 25 milyon kilo tütünü devlet ancak takasla satabildi. Her halde bu satışı devlet takasın priminden kâr elde etmek için yapmadı. Bu tarz bir mütalâa hatalıdır. Profesör bu mütalâasını düzeltsin».

Bu mütaleadan sonra komisyonun sabah çalışmaları bitmiş ve saat 13.00 da celseye son verilerek saat 15.00 de toplanmak üzere içtimaa nihayet verilmiştir.

Komisyon azaları dağılırken başkan, Ticaret Bakanının delegesi şerefine bu akşam saat 18.30 da Anadolu kulübünde bir kokteyl parti vereceğini bütün azaların bu toplantıya davetli bulunduklarını bildirdi.

Fazıl Öziş'in cevabı

Celse saat 15.00 de açıldı. İlk sözü Ankaradan **Fazıl Öziş** aldı ve **Refii Şükrü**'nün fiyat kontrolu hakkındaki mütalâalarına cevap vererek, bunun memlekette bir kaç defa tecrübe edildiğini, bu yapılacak ise, yanında vesika usulünün konması lâzım geldiğini, fakat vesikanın konulamıyacağını ve vesika ile ithalâtın takyit olunamıyağını söyliyerek dedi ki:

«— Geride İzmirle aramızdaki fark kalıyor. Biz onlarla aynı kanaatte değiliz. İzmir tezi tatbik edilirse konfor ve lüks eşyaları % 100 gelecek, esaslı ihtiyaç maddeleri kâfi miktarda ithal edilemiyecektir. Ankara tezinde ise evvelâ ihtiyaç mallarının arzumuz kadar gelmesi temin edilmiş ve bilâhare konfor ve lüks eşyalarına yer verilmiştir. Yani biz ihtiyaç maddelerinde fiyat azaltılmasını istiyoruz. Onun içindir ki üç listenin tatbikini teklif ediyoruz. İzmirin teklifi, genel ihracat rejimini bugünkü ithalât rejimi ile

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası temsilcilerinden
Fazıl ÖZİŞ

ayarlamak suretiyle ileri sürülse idi kabul ederdim. Fakat vesika yapamadığımıza, fiyat kontrolü yürümediğine, ihtiyacımız kadar lüzumlu eşya getiremediğimize göre telif edici bir formül bulmak lâzımdır. Bu da, malları ihtiyaç maddelerine göre tasnif edip ona göre idhal etmekle olur. İzmir ithalâtı katagoriye ayırmaksızın tahdit edilebileceğine kanidir, biz ise yalnız bu noktada onlarla birleşemiyoruz.

İdhalâtı tasnif etmek tedbiri zamanında alınacak olursa bundan dolayı kazanılacak prim ihracat müstahsiline aksetmiş olur. Telif edilecek formül zaruri ihtiyaç maddelerinin fiyatlarını az yükseltecek olan formüldür. İzmirle birleştiğimiz nokta ise sadece ihracat rejiminde ahenk tesisidir. Bunun haricinde bir teklif ortaya konduğunu görmedik. İdhalâtın tahdidi bahsinde üç tez beliriyor:

1 — Vesika ve fiyat kontrolü ile tahdit,
2 — Tek liste suretiyle tahdit,
3 — Eşyaların cinsine göre tahdit.

ERDENER umumî takasın aleyhinde

Muhlis Erdener, Ankara ve İzmir teklilerine zıd bir teklif yapmış olduğunu, onu şimdi tekrar edeceğini, Ankara teklifinin umum takasa gitmesinden dolayı kabule şayan görmediğini, muayyen şartlarla kısmen takasa taraftar olduğunu, ve Ankaranın umumi olarak tahdit teklifini şayanı takdir bulduğunu söylemiştir.

«— İzmir teklifine gelince, bunlar esbabı mucibeli bir teklif yapmalıdır. Fikirlerini kondanse bir halde bir cümle ile ortaya koydular. İhracatçının dövizlerini idhalâtçıya serbestçe satması kabul edilirse her şeyin yolunda gideceğini zannediyorlar. Ben asla buna inananlardan değilim. Bu, devlet otoritesinin tamamen ihracatçının eline geçmesi demektir ki, bunun hududu nedir, nerede biter kestiremeyiz. Bir an için bunu tatbik ettiğimizi farzedelim. O zaman hükûmetin anlaşma yapmasına lüzum yoktur. Çünkü tatbik edilmeyen bir kur sadece kâğıt üzerinde kalacaktır. Dövizler ihracatçı ile idhalâtçı arasında satın alınıp verilecek ve işler de yoluna girecek farzedilmektedir.

Adnan bey konuşurken takasın manasının anlaşılmadığını söylediler. Takas takastır arkadaşlar. Takasın bazı memleketlere verilmesi ve bazı yerlere de verilmemesi bunun en kötü tatbik şeklidir. Ankaranın dediği gibi takası geniş mikyasta tatbik edecek olursak, bir devalüasyona gitmiş oluruz. Ankaralılar diyorlar ki takas zaten mevcuttur ve teklifimiz ayni şeyi tatbikten ibarettir. Arkadaşlar verilen rakkamlar gösteriyorki mesele hiç de böyle değildir. Çünkü, takas ticaretimizin ancak % 14 ünü teşkil etmektedir. % 71 ticaretimiz sağlam para esasına dayanarak yapılmış olduğunu görüyoruz.

Esasen biz normal ve serbest ticareti prensib ve şiar edindiğimize göre mücadelelerimizde anormal olan bu takası bertaraf etmeğe çalışmalıyız. Bir taraftan bunu gaye olarak alınca, diğer taraftan buna aykırı karar almamalıyız. Hakikatte ve fiiliyatta bazı operasyonlara gidiliyorsa da bu bir istisna ve zaruret olup prensip değildir. Fiyatlarımızı ve mallarımızın kalitesini müşterilerin arzularına ve giriştiğimiz taahhütlere uygun bir hale getirerek dünya şartlarına uymamız aramızdaki bugünkü farkı azar azar daraltmağa çalışmamız şarttır. Bunu biz yapmazsak hâdiseler bize yaptıracaktır.

Serbest sistemden bizi alıkoyacak tedbirler paliatif'dir. Bu tedbirlere inanır-

Fazıl Öziş'in İzmir tezine cevabı

"İzmirle birleştiğimiz nokta sadece ihracat rejiminde ahenk tesisidir. Bizim teklifimiz ise ithal edilecek eşyanın tasnife ve tahdide tabi tutulmasıdır.

Muhlis Erdener

Mevcut rejimin muhafazasını ve fakat zararlı kısımların ıslahını istedi

•

Bursalı Fazıl Erman Ankara tezine iltihak etti. Maliye Bakanlığı temsilcisinin tacirlere sorduğu sualler.

(29 uncu sayfadan devam)

sak bir gün arkamıza bakınıp ekarın daha büyüdüğünü, ve zararın korkunç bir yekûna vardığını görürüz. Bugün sadece idhalât ve ihracatımızda bazı mahzurlu sistemlerin tatbik edildiğini bir hakikat dahi olsa resmi bir sıfatla bunu resmi bir şekle sokmak hiç birmizin hakkkı değildir. Bu takdirde 18 milyonun eli tamamen yakamızda kalacaktır. fiyat operasyonunun başıboş, keyfi şekilde tatbikini çok tehlikeli ve zararlı buluyorum.»

Bu sırada muhtelif kimseler :

«— *Müsbet tekliflerinizi söyleyin!» diye bağırdı :*

Muhlis Erdener :

«— Söylüyorum işte : Bugünkü ihracatımız ve idhalâtımızın takip ettiği rejim % 71 serbest ve anlaşmalı sistemdir. Takas dediğimiz anormal kısım ancak % 14 dür. Binaenaleyh şimdiki metodumuzu muhafaza edelim. Ve zararlı kısmı tamamen ıslâh ve normal şartlara ircaa gayret edelim.

Bursa delegesi Fazıl Erman — Görüşüme göre fiyatların yükselmesi 1938 de başladı. Harp fiyatları yükseltti. Avrupanın mal satın almak için parası yoktu. Mal vermek suretiyle mal almağa mecbur oldu. Fiyatlarımızı nisbetsiz şekilde yükseltmeğe sebep budur. Biz harpten sonra 7 Eylûl kararlarını alarak dünya piyasası fiyatlarına uymak istedik, fakat fiyatlar aksine yükseldi. Son günlerde bir Yunan anlaşması yaptık. Bir çok maddelerin oraya satılacağı anlaşılınca fiyatlar yine yükseldi. Fiyatlarımızı düşürmek için istihsalimizi arttırıp ucuza mal etmekten başka çare yoktur

Bence evvelâ ahlâkı düzeltmeli ve maliyetleri düşürmelidir.

İhracat rejimimizde her fırsattan istifade eden bir yol takip etmeli ve gerek takas ve gerekse İngiliz lirasiyle mübadele yaparak zor satılan mahsullerimizi himaye etmeliyiz. Takas bir zarurettir. Doları aklımdan çıkarıyorum. İngiliz lirasına gidelim ve 11,28 de tevakkuf edelim. Ben İzmir tezine değil, Ankara tezine taraftarım.

Enver Bakioğlu : (İzmir tezinin) suitefsire uğramış olduğunu, İzmir tezinin serbest döviz değil, serbest ticaret isteyen bir tez olduğunu, maksadın ihracat mevzuunu serbest bırakmak ve fakat tam serbestiye varınca, devlet bütçesinin tevazununa ve dış ticaret

İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası temsilcilerinden

Muhlis ERDENER

balansımızın lehimizde tesisine kadar ithalâtı muvakkat bir zaman bazı takyide tâbi tutmak olduğunu söyledi ve şöyle devam etti :

«— Ankara ile İzmir arasında fazla bir fark yoktur. Biz döviz diyoruz, Ankara takas olarak ifade ediyor. İzmir ihracattan elde edilen dövizlerin ithalâtçılara devrini istiyor, Ankara ise % 20 sinin devlete, % 80 ninin ihracatçıya bırakılmasını kabul ediyor. İdhalât bahsinde ise İzmir, genel idhalât listesini düşünmüştür, Ankara ise biraz daha fazla takyide kaçarak bir de tasnif yapmıştır.»

Bakioğlu'nun cevapları

Bakioğlu, bundan sonra **Suvla'ya** cevap vererek, tecrübelere istinaden fiyat kontrolü yapmanın mümkün olmadığını, tekrar buna dönmenin memleketi karaborsacılığa sürükleyeceğini söyledi ve proefsörün «primden gelecek kârın taksimi» hususundaki iddiasına cevaben de bir kâr paylaşmak mevzuubahis olmadığını, çünkü takasın muztar kalındığı zaman tatbik edilir bir sistem olduğunu, serbest dövizle ihracat yapılamayınca bunun bir çare olarak ele alınacağını söyledi ve şöyle devam etti:

«— *Tekinalp, Erdener ve Özis* arkadaşlarımız hususi takasın devamını istiyorlar. Bakanlığın takaslı muameleler hakkında verdiği % 10 nisbeti tahminimizin dışında bulunmasına rağmen umumi tesirlerinin ne kadar geniş olduğunu gösteriyor.

Bir sinek küçüktür, fakat bir hayvanak süte düştüğü zaman bütün sütü kirletmeğe kâfi geliyor. Bu kadar az takas muamelesinin ihrac mallarımıza ne kadar zararları dokunduğu meydanda olduğundan hususi takaslara tamamen son verilmelidir. Erdener şimdiki sistemin devamını etmesini istedi ve müşkülât olursa o zaman anlaşmalardaki kurların tevzii suretiyle bu müşkülâtın bertaraf edileceğini söyledi. Bu teklifi yarına bırakacak yerde biz bugünden yapalım. İzmirin teklifi işte bu. İzmir tezi güçlüklere radikal bir şekilde çareler bulunmasını ortaya atmaktadır.»

Bakioğlu'nun sözleri biter bitmez *Muhlis Erdener* şu cümleyi sarfetti :

«— Ben takası müdafaa etmedim, bugünkü sistem devam etsin dedim». Takasın mahzurları hakkında uzun uzadıya izahlarda bulundum. Her halde bay *Erman* izahatımı dinlememiş olacaklar ki bu hatanatta bulundular.

Maliye temsilcisinin sualleri

Maliye Bakanlığı adına toplantıda hazır bulunan Hazine Genel Müdürü **Sait Naci Ergin,** o ana kadar yapılmış olan görüşmeler hakkında bazı sualler sormak üzere söz alarak dedi ki:

«— İzmir ve Ankara tekliflerinde tazihe muhtaç bazı noktalar görüyorum.

1 — İzmirlilere soruyorum, kendi teklifleri kabul edilirse kambiyo kontrolü devam edecek midir, ihracatçıya ve idhalâtçıya zaman tahdidi yapacak mıyız Bazı mallar vardır ki bazı yerlerden alacak muayyen serbest dövizler mukabilinde alınabilir. Meselâ petrol ihracatımız serbest bırakırsak zayıf paralarla petrol alınamaz. Bu hususta ne düşünüyorlar?

2 — İzmir rejimi dahilinde döviz alış satışlarına hükûmetin bir fon tesisi suretile müdahale etmesi düşünülmüş müdür Geçen senelerde vasi mikyasta hububat ihraç ettik. On yedi milyonluk sterling birikti. Bu dövizi bir buçuk sene zarfında sarfettik. Elde külliyetli miktarda sterling bulunduğu ve fiyatlar da serbest bırakıldığı takdirde sterlin fiyatları tabiatiyle düşecektir. Bu takdirde ihracatçı, bu elinde mi tutacaktır, yoksa hükûmet

almasını mı isteyecektir. Bu düşüşe karşı hükûmetin müdahalesi istenecek midir?

3 — Ankara tezinde de kambiyo kontrolü var mıdır?

Meselâ İngiltereden 150 milyonluk bir idhal hakkımız olursa ihracatçı bunu idhalâtçıya plâse ederken hükûmete de al diyecek midir? Bu cihetlerin tasrihini rica ederim.»

Şerif Remzi — Kambiyo kontrolü hiç bir fark olmadan devam edecektir. Bu kontrolü temin için ihracatçının elde ettiği dövizleri muayyen müddet zarfında idhalâtçıya plâse etmesini düşündük. Zayıf paralarla mal satan ihracatçı elde ettiği bu paraların üstünde kıymet bulamıyacaktır. Anlaşmaların meri olduğu müddet zarfında Merkez Bankasının satın alma mecburiyeti vardır. Muahedeler haricinde biz devlete mükellefiyet koymadık ve bunu düşünmedik. Onları ihracatı yapanların rizikosuna bırakıyoruz. Eğer ihracatçı bizde kullanılmayan para ile satarsa onun rizikolarını kendisi çeker.

Maliye Bakanlığı temsilcisinin sorduğu suale Ankara namına cevab veren **Fazıl Özis**, kendi teklif ettikleri sistemde de kambiyo kontrolünün aynen devamını düşündüklerini söyleyerek ifadesine şöyle devam etti:

— İhracatçı serbest dövizleri olduğu gibi Merkez Bankasına satacaktır. Kliringlerde Merkez Bankası alım satımları mütekabilen tahdit eder. İhracatçının satacağı hak idhalât hakkıdır. Ticaret Bakanlığı esasen bunu vermektedir. Getirilecek mühim madde kalmadı ise serbest döviz bulur ve getirir.

Biz tezimizi döviz alım ve satımlarına hükûmetin müdahale etmek isteyemiyeceği esasına göre düşündük. Hükûmet bu müdahaleyi yaparsa memnuniyetle karşılarız. Sistemimiz hükûmetin müdahale edeceği tarzda olsa bu, ıztırapsız olur. Hükûmete bıraktığımız kısımlar, hükûmetin müdahalesini lüzum gördüğümüz manasına gelir.

Sait Naci — Döviz fiyatları üzerinde hükûmet fon tesis ederek fiyatlara müdahale etmesi her iki sistemde de düşünülmüş müdür?

Şerif Remzi — Hükûmetten böyle bir şey istemek hatırımızda yoktu. Ferd olarak şunu istiyoruz, hükûmetin böyle bir niyeti varsa bildirmesidir. Biz hükûmete bir külfet tasavvur etmedik.

Fazıl Özis — Biz de bu müdahaleyi düşünmedik. Fakat müdahale ederse daha iyi olur. Bizim tezimiz dövizden ziyade mal cinsleri üzerine teveccüh etmiştir. Hükûmet müdahale ederse febiha!..

Cabir Selek, Ankaranın tezinde döviz bahsinde bir yenilik olmadığını fakat İzmir teklifinde bir yenilik mevcut bulunduğunu söyledi.

Şerif Remzi — Bir hesap esası üzerine kurulmuş olan muahedelerle Merkez Bankasını muayyen pir plâfon ile finanse etmeğe mecburuz. Biz hükûmetin lisans müsaadeleri hususundaki fonksiyonuna dokunmadık, yalnız dövize dokunduk. Biz diyoruz ki ihracatın tanzimi sun'i kur manipülasyonuna maruz bırakılmasın. Bir gün Merkez Bankası da sterlinleri almaktan imtina eder. Bu esasen bir teferruat meselesi gibi görünüyor bize.

Toplantıda Bursa temsilcisi

Fazıl ERMAN

Cabir Selek — İzmir tezinin beklenilen randımanı vermesi için o muamelelerde gereken temevvücat lâzımdır. Ankaradan bu noktada ayrılıyorsunuz. Siz ara sıra Merkez Bankasından istiane edeceksiniz.

Şerif Remzi — İhracatçı malını satarken prim aleyhde olursa tabii o zaman idhalâtçının ihracatçıdan bu farkı alması lâzımdır.

Sait Naci — İzmir ve Ankara sistemi bir arada yürüyemez. Çünkü, karşı milletlerin paralarını ihlâl edeceğiz. Bu takdirde anlaşmaları kapatacağız, Breton Vuts'dan da çıkacağız, onlara isterseniz alırsınız, isterseniz almazsınız, arz ve talep hakimdir diyeceğiz. Onun için plâfonsuz beyanatta bulunursanız minnettar kalırım.

Fazıl Özis — Biz plâfonsuz ve anlaşmasız takas yapalım demedik. Biz anlaşmalar içinde işleyecek bir sistem düşündük. Onun için Merkez Bankasının tesbit ettiği para paritesine dokunmadık. Dokunduğumuz idhal hakkıdır. Bugün dahi anlaşmaların ruhuna uyar tarzda gitmiyoruz. Hükûmet tarih sırasiyle vereceğiz diyor, veriyor mu? Binaenaleyh bu zaten mevzubahis değildir. Anlaşmaları kenara bırakalım, yalnız takasa gidelim demedik.

Sait Naci — Ben de anlaşmaları bir tarafa bırakalım demedim, anlaşmalar kendiliğinden bir tarafa düşer dedim. İster prim, ister döviz bedeli, ister idhâlhakkı diye bir şey alınırsa bu, anlaşmalara, beynelmilel taahhütlere muhalif düşer.

Ali Haydar — Bir para vardır o da dolardır. Mütemadiyen İngiliz lirasına doğru gidiyoruz. İngiliz lirası ayni şey değildir. Çıkmaza gitmemizin sebebi biraz fazla fiyatla mal alan İngiltereden % 30 fazla fiyatla mal aldığımızdandır. İngiliz piyasasına akan malların dolar sahasına çevrilmesi lâzımdır.

Refii Şükrü — İzmirin fikrine göre, devlet ihracatçıyı evvelâ eline geçen döviz için finanse edecek, sonra ihracatçının ne miktar prim temin etmesini kendisine bırakacaktır. İhracatçı da kendi menafatine, kendi suyuna göre idhalâtçıya satacaktır.

Şerif Remzi — Dövizi Merkez Bankasının almak mecburiyeti elyevm cari mukavelelerden ileri geliyor. Biz bunu istiyor değiliz.

Fazıl Özis — İhracatçıya, getirttiği bu malları devretmek için fazla müddet verilmiyecektir. Bir ay, iki ay. Devletin menfaati ticaret yapmadadır. Bugünkü sistem devam ederse kuvvetli paralı memleketlerle ticaretimiz sıfıra düşer.

Adnan Birgi — İki sistemin de mahzurları vardır. Bugünkü sistem ise bunların çok üstünde mahzur taşımaktadır. Mahzursuz bir sistem aramak hayaldir. En az mahzurlu olanını bulmalıdır. Bence İzmirin teklifi daha az mahzurludur. Ayni dövizin idhâl malına göre mütehavvil kurlardan muamele görmesi çok fena olur. Bu takdirde en ucuz dolar en pahalı dolara doğru yükselme istidadı gösterecek parasız devamlı bir düşüş kaydedilecektir. Bugünkü sistemin de fena oluşu mütemadi bir devalüasyon doğurmasıdır.

Ben diyorum ki sarih bir sisteme gidecek olur ve paraların paritelerinin iştira kabiliyetine göre ayarlanmasına imkân verir ve sahih bir döviz bütçesini de tatbik edebilirsek bu devamlı devalüasyona mâni olabiliriz.

İzmirin teklifi bence 1933 den evvelki sistemin yeniden ele alınması şeklinde telâkki edilebilir: O zaman borsamızda kote edilmiş esas bir döviz vardı, muamele bu esas para üzerinden yapılırdı.

Bugünkü şeraiti de gözönüne alarak bunu temin edecek bir sisteme gidebiliriz. (Şerif Remzi — Bravo).

Hepimizin gayesi paramızın kuvvetli kalmasını temindir. Hiç bir tüccar bir taraftan sermayesi azalırken diğer taraftan

Mehmet Sipahioğlu'nun teklifleri

Prof. Fethi Çelikbaş'ın mütalâaları - çeşitli münakaşalar

bu anlaşın dumundaki bir miktarı kâr göstertip vergi ödemek demek olan deva. lüasyonu isteyemez. Bunun en iyi yolu münakaşa mevzuumuz olmalıdır. Bugünkü anlaşmalar muhtelif paralar arasında bir ayarlamaya mani değildir. Bir bakıma göre anlaşmaların esprisi bunu âmirdir. Tiraj hakları da öyledir. Tabiidir ki bazı müşkül hususlara dikkat etmek lâzımdır.

İzmirli arkadaşlar bu esas, dövizde temevvüç etsin diyorlar. Eğer bir döviz bütçemiz olmaz ve tediye imkânlarımızın dışına çıkar isek bunun önüne geçemeyiz. Burada temennimiz 1933 den evvel olduğu gibi bu temevvüçlere imkân verilmemesidir. Yani döviz sarfına imkân verilince bunu karşılayacak dövizin borsaya arzını da sağlamak lâzımdır.

Böyle sakim bir esastan yürürsek, İzmirli arkadaşların teklifi esasında istikrarı temin edici mahiyette bir teklif olur.

Sipahioğlu'nun teklifleri :

İstanbul delegelerinden Anatlya Nakliyat Şirketi İdare Meclisi Başkanı **Mehmet Sipahioğlu**, söz alarak maliyet pahalılığını tevlid eden unsurun ihracatçı olmadığını, çünkü ihracatçının spekülâtör olmadığını söylemiş ve şöyle devam etmiştir :

«— Maliyeti azaltmak ve istihsali arttırmak ihracatçının elinde değildir. Antrepo, sigorta, limandaki yüksek ücretler ve nakliyattaki pahalılık maliyet üzerinde büyük rol oynamaktadır. Eskiden şimendifer nakliyatında mallar için tenzilâtlı tarifeler tatbik edilir idi. Şimdi tatbik edilmiyor. Bu da maliyeti arttıran sebeplerden biridir. Dünya antrepoları formaliteleri ikmal için inşa olunmuşlardır. Bizdeki antrepolar kazanç için yapılmıştır.

Bir de hükûmet kendi ihtiyaçları için dövizini doğrudan doğruya ihracatçının ihraç ettiği emtiadan temin edegelmektedir. Bunun başka çaresi yok mudur? Bence vardır. Meselâ gemi tonajını ve bu suretle beynelmilel nakliyatı arttırmak suretiyle elde edeceği dövizlerden ihtiyaçlarının mühim bir kısmını karşılayabilir. Keza lik devlet hariçten mübayaa ettiği malları SİF değil FOB olarak alırsa buradan da döviz sağlayabilir. Biz de buradan giden mallarımızı SİF'e değil FOB'a veriyoruz.

Amerikalılar bile Avrupaya yaptıkları yardım malzemesi sevkiyatının kendi vapurlarile taşınmağı şart koşmuşlardır.

Döviz menabii olarak bir de turizm hareketleri vardır. Vaktiyle memleketten çıkıp bir kanunu mahsusla memlekete girmeleri men edilen bir çok kimseler tip gitsinler. Döviz bırakırlar. İstifade yollarımızı aramak mecburiyetindeyiz. Kezalik hükûmet bir çok resmi inşaatı tehir etmek suretiyle tasarruf edilen paralarla İstanbul, İzmir, Bursa gibi turistik şehirlerimizin büyük otellerini süratle inşa etmelidir.

İstanbul temsilcilerinden
Mehmet SİPAHİOĞLU

vardır ki bunlar memlekete gelip gitmek için yalvarıyorlar. Bırakalım bunlar gelsinler. Bütün bunlar yapılırsa hükûmetin dövizleri bollaşacak ve tüccarın dövizlerine ihtiyaç kalmıyacaktır.

Prof. Fethi Çelikbaş'ın mütalâaları

Siyasal Bilgiler Okulu Müdürü ve İktisat profesörü **Fethi Çelikbaş**, ihracat vaziyetinde endişeyi mucip bir hal bulunmadığını, çünkü elimizde stokların mevcut olmadığını söyledikten sonra idhalât mevzuunda doktor **Cudi Birtek**'in tasarrufa riayet hususundaki teklifini desteklemiş ve bazı maddelerin idhalini kısmen takyit ederek, lüks eşyalar yerine daha mühim olan ihtiyaç maddelerini ikame etmelidir, demiş ve şöyle devam etmiştir :

«— İzmir ve Ankara tezleri kambiyo rayiçlerini realitelere uyarak Türk parasının kıymetinin düşürülmesine doğru gidiyorlar. Bu tertip piyasada hayat pahalılığını arttırır. Doları 282 yerine 400 den hesaplıyacak olursak idhal mallarının fiyatları çok yükselecektir. Diyorlar ki «282 yi zaten kullanmıyoruz». Resmi kur. la idhal edilen malların büyük kısmı devlet ihtiyaçları veya umumi ihtiyaca tekabül eder şekilde ise netice korkunç olmaz. Bunu bilmek lâzımdır. 282 yi 400 e çıkarmak bir solüsyon değildir, palyatif bir tedbirdir. Her geçici tedbirden sonra biraz daha fena hale geliyoruz.

İzmir ve Ankara tezleri beynelmilel anlaşmalar esprisine muhalif değildir. Bu tezler döviz kurlarının piyasada serbest tekrarını esas tutuyorlar. Bu itibarla Bretton Woods anlaşması bakımından mukavemet görmeyiz. Espri itibariyle zaten oraya doğru gidiyoruz, fakat İngiltere buna mukavemet etmektedir. Eğer biz de serbest dövize doğru gitmeği kabul edersek devlet mübayaatı ve borçlar ödenebilmesi için gelecek dövizlerin % 20 sinin devlete bırakılması kâfi değildir. İhracatçılar % 50 sini devlete terk ediyorlar. Bizimkiler % 20 diyorlar. Ben bu nisbetin % 20 den fazla olması lâzım geleceğine inanıyorum. Hülâsa İzmirli ve Ankaralı arkadaşlarımın tekliflerinin tetkikinden ziyade mütehassısların iştirakiyle tedkike değer bir mevzu olduğunu zannediyorum.

Muniş Tekinalp — Sayın Hazine Genel Müdürü takasa gidersek batarız dedi. Bence böyle bir ihtimal yoktur. Mer'i anlaşmalarımızda takas mevcuttur ve en ziyade işleyen maddeler de takaslı maddelerdir. Tütünü bu sayede satabildik.

Sait Naci — Ben böyle bir şey söylemedim.

İzmir sanayicilerinden **Muhittin Alam, Albayrak'ın** 'sınaiyî maddeler ihraç edilmezse halk ekmiyor.» tarzındaki iddiasına cevapla, meselâ pamuğun İzmirde ekiminin azalmasının sebebinin ihraç yasağı olmayıp hükûmetin fiat koyması yüzünden olduğunu söyledi ve ilâve etti:

«— Biz bir malın külliyen bize tahsis edilerek dışarı satılmasının menini istemiyoruz, memleket ihtiyacı doyurulduktan sonra ihraç edilsin diyoruz.

Mersin delegesi esas prensibin tesbitini istemiş, bunun üzerine başkan ihracat vaziyeti toparlamak için riyaset divanına ilâveten bir redaksiyon komitesinin seçilmesinin doğru olacağını söyledi, fakat bu sırada **Neumark** söz istediğinden komite seçimi sonraya bırakıldı.

Neumark — İzmir ve Ankara tezlerinde ihracat formaliteleri hakkında bir şey söylenmemiştir. Bundan sonra hiç bir lisans mevzuubahis olmıyacak mıdır, olacaksa eğer şimdiye kadar formaliteler memnuniyetbahş mıdır.

Salâhattin Sanver — İzmir ihracatında lisans ve formalite kabul etmiyor. Her türlü kayıttan azâde bir ticaret istiyoruz.

Fazıl Özis — İhracatta lisansın kaldırılmasına dair bir şey yok. Bazı mallarda lisans lâzım, fakat bazılarında da lisans kaldırılabilir.

Bedri Nedimin serdettiği mütalâalar

Dünya rekabet fiatları ve tediye muvazenemiz

Bedri Nedim Göknil — Arkadaşlar bendenizce vaziyet henüz tevazuh etmiş değildir. Şimdiye kadar ileri sürülen mütalâalar hemen bir rapor haline gelecek durumda değildir.

Cudi Birtek — Pahalılık komisyonu ihracat ve idhalât bakımından fiyatları tedkik ederek bir rapor hazırladı. Burada da fikirler artık tebelür etmiştir. Ankara ve İstanbul tezlerini müdafaa etmişlerdir. Ben başkanın fikrine iştirâk ederek ifkirlerimizi kristalize eden bir rapor halin mesaimizi toparlamayı teklif ediyorum.

Server Somuncuoğlu — Bendeniz nihaî raporu hazırlayacak olan arkadaşlardan biri olmak sıfatiyle bu hususdaki fikrimi söyleyeceğim. İhracat üzerinde iki ayrı kutup var: İzmir ve Ankara. Münferid olarak da Erdener'in fikrini dinledik. Fakat müzakere şekli karışmaktadır. Bir neticeye varılamadı. İzmir ve Ankara kendi tekliflerinin faydalarını ve tatbikattaki şekilleri tesbit eden birer rapor hazırlasınlar. Buradaki görüşmelerimizi buna dayatırız.

Bedri Nedim Göknil'in serdettiği mütalâalar

«— 1949 yılı ihraç rejimini tesbit etmek ve bu bakımdan ithalâta müteallik usuller, ticaret ve ödeme anlaşmaları üzerinde görüşmek üzere Ekonomi ve Ticaret Bakanlığınca hazırlanan toplantının yeni mahsulün idrakinden çok evvel yapılması isabetli bir harekettir. Bu kadar mühim bir mevzuu tam zamanında tetkike imkân verdiği için Bakanlığa teşekkür ederim.

Dış ticaretimizin inkişafı mevzuunu ele alanlar, bu gayenin tahakkukunu ekseriya istihsalâtımızın arttırılması, malların ucuzlatılması gibi esaslı meselelere bağlı tutarlar. Vakıa dış ticaret politikasının istihsal ve diğer iktisadi meselelerle sıkı alâkası kabili inkâr değildir. Ancak, bütün bu ana davalar birbirini tamamlayıcı bir çok şartların tahakkukuna bağlı bulunduğu için uzun vâdeli işlerden sayılır. Bu sebeple de esaslı ve değişmez bir plâna bağlanması icabeder.

Bakanlıkça tertiplenen bu umumi toplantı, memleketimizin bugünkü imkânlarına ve şartlarına göre dış ticaretimize verilecek en müsait şeklin tayinine münhasır kalmak icabeder. Müzakereler bu çerçeve içinde cereyan ederse faydalı olabilir; yok eğer iktisadi hayatımızın ana davalarına temas eden akademik münakaşalara boğulursa vakit ve enerji israfından başka bir netice vermez.

İşte bu maksatladır ki ben düşüncelerimi bugünkü imkân ve şartlara göre dış ticaretimize verilecek istikamete hasretmek istiyorum.

Dış ticaretimizi tanzim için iki esaslı nokta üzerinde durmak ve bugunkü ihtiyaç ve şartlara göre bunlar hakkında kat'i ve değişmez tedbirler almak icabeder. Bunlardan birincisi, ihracat ve ithalât maddelerinin alım satımında rekabet fiatlarının esas tutulması; ikincisi de ticaret muvazenemizle tediye muvazenemizin birbirinden tamamiyle ayrı ve müstakil olarak mütalâa edilmesidir.

İstanbul Tüccar Derneği temsilcilerinden
Bedri Nedim GÖKNİL

İthalât ve ihracat maddelerinin alım satımında dünya rekabet fiatlarının esas tutulması :

Bilindiği gibi bugün dış ticaretimizde biri itibari diğeri de hakiki olmak üzere iki kıymet ölçüsü caridir.

İtibari kıymet, ticari mübadelelerin bilfiil dayandığı kıymettir ki bu, bir dolar için bugünkü rayiç 430 kuruştur. Bugünkü diyorum, çünkü bu da sâbit değildir. Netekim 7 Eylûl kararlarından sonra dolar bir müddet resmî kurla hem seviye kalmışken, serbest dövizle yapılacak ithalâtın tahdidine başlanınca resmî kur da o nisbette yükselmeğe başlamış ve tahdidat şiddetlendikçe kıymeti artarak bugünkü seviyesini bulmuştur. Bugünkü sıkı tahdit rejimi daha bir müddet devam ederse, ticaret sistemimizin verdiği imkânların teşvik ve tahrikiyle daha da yükselmesi tabiidir.

Hakiki kıymet ise, para ayarlanması kararına göre muhtelif ecnebi dövizleri için Merkez Bankasınca tesbit ve ilân edilmiş olan resmî kurlardır. Malûm olduğu üzere, bu da bir dolar için 280 kuruş olup, diğer dövizlerin aynı pariteye göre ayarlanması ile husule gelmiştir. (Burada sterlin için tayin edilen kuru bahisten hariç tutuyoruz.)

Görülüyor ki serbest ecnebi dövizlerinin Türkiyedeki iştira kudretlerini ifade etmek üzere tesbit edilmiş olan resmî kurlar iktisadi hâdiselerin ağır tazyikine dayanamamış ve kavli mücerrette kalmıştır. Halbuki gayri resmî kurlar sür'atle yükselmiş ve bugünkü seviyesile resmî kurların yüzde elli nisbetinde üstüne çıkmıştır.

Denebilir ki bu kıymet ölçüsü ayarsızlığı ihracat ve ithalât işlerimizin içinde bulunduğu keşmekeşin en esaslı âmilidir.

Çünkü iç piyasa fiatlarının tesisinde tek âmil odur. Bu böyle olduğuna göre ihraç mallarımızın dahili fiatları dünya piyasasına nisbetle serbest dövizlerin hakiki ve itibari kıymetleri arasındaki farkın yarısı nisbetinde yükselmesini intaç etmesi lâzım gelir.

Hakikatte beynelmilel pazarlarda mümasili olan ihraç maddelerimizin iç piyasa fiatlariyle dünya fiatları arasındaki fark yüzde 25-30 arasında temevvüç etmektedir. Döviz kurları arasındaki farkın bakiye yüzde yirmisi ise çetrefil ticaret sisteminin icabettirdiği karşılıklı kombinezonlar yapan mütavassıtlar elinde ve çok defa memleket dışında kalmaktadır.

Bu suretle teşekkül eden iç piyasa fiatları devamlı olarak dünya piyasaları fiat seviyesi üzerinde kalmağa mahkûm bulundukları için ticari mübadelelerimizde sağlam para esasına yani hakiki değere dayanan pazarlarla olan münasebetimiz kesilmektedir.

Bu vaziyet evvelâ serbest dövizli memleketlerle ve yine kliring hesapları sağlam para esasına dayanan memleketlerle yapılan ticaret ve ödeme anlaşmalarının işlemez bir hale gelmesini intaç etmektedir.

Halbuki, bizim maksadımız ve vazifemiz memleketin bir yıllık mahsulünü senesi içinde devamlı müşterimiz olan piyasalara normal bir seyirle, yâni umumi kaideyi ihlâl eder mahiyette hiç bir istisnai karar ve himaye tedbirlerine ihtiyaç görülmeksizin satabilmek ve böylece o memleketlerle olan kliring hesaplarını besliyerek, şiddetle ve sür'atle muhtaç olduğumuz ithal maddelerini satın alma imkânını hazırlamaktır.

Bu maksada varabilmemiz ise, iç piyasa fiatlarımızın itibari kıymetlere göre değil, dünya piyasasına uyan hakiki kıymetlere göre ayarlanmasına bağlıdır.

Böyle bir ayarlama ise, buna engel olan bütün açık kapıların sımsıkı kapanması ile mümkün olur.

Osman Kibar'ın Konuşması

İzmir sanayicileri, Izmir tacirlerinin fikirlerine iştirâk etmemektedir.

•

Esat Demirel ve Adnan Birginin söyledikleri

(Bedri Nedim'den devam)

Bu zarufi tedbir alınır ve taassupla tatbik edilirse :

a) İhraç mallarımızın iç piyasasında devamlı bir fiat istikrarı sağlanmış olur.

b) Bütün mahsullerimiz devamlı müşterilerimize doğrudan doğruya vaktinde ve kolaylıkla satılır.

c) Alıcı memleketlerle yapılmış olan ödeme anlaşmalarında kliring hesaplarında bol provizyonlar olur. Bunlarla da memleketin muhtaç olduğu ithâl malları kolaylıkla ve vakit ve zamanile sağlanmış olur.

d) Dünya fiatları seviyesine göre, yapılacak ihracatın bedelleri yine dünya rekabet fiatları seviyesine göre yapacağımız ithalâta hasredileceğinden, bu suretle memlekete girecek bütün ithâl malları iki taraflı veya üç taraflı takas yolu ile yapılmakta olan malların fiatlarından en az bir misli daha ucuza satın alınmış olacaktır.

e) Bütün ithalât hakiki değerleriyle yapılacağından memleketin gerek iptidai madde, gerek istihlâk maddelerinden ibaret olan ithalât fiatlarında mahsus bir ucuzluk tahassul edecek, bu da, hayat pahalılığını, parası kuvvetli olan memleketler seviyesine düşürecektir.

f) Bir çok ihraç mallarımız aynı zamanda dahili istihlâk maddesi olarak kullanıldığı için, dünya fiatlarına göre seviyelendirilecek ihracat fiatları, dahili istihlâk pazarlarında da, mühim ucuzluk âmili olacaktır.

İddia edilebilir ki, şimdiye kadar daima yüksek fiatla satış yapmağa alışmış olan müstahsil, böyle âni bir fiat düşümünden müstarip olur. Bu hal belki istihsalin azalmasına da saik olur.

Fikrimce böyle bir ihtimal vârid değildir; çünkü müstahsil malını daha ucuza satmakla, mütekabilen ihtiyaçlarını da ucuza almak imkânını sağlamış ve bu suretle eline geçecek kemiyet itibariyle az görünen paranın iştira kudretini yükseltmiş olacaktır.

Mahsulünü vaktinde ve az çok müstakar bir piyasaya uyarak satabileceğine kani olan müstahsil için, istihsalini eksiltmek değil ancak arttırmak arzu ve temayülü bahis mevzuu olur.

Müstahsil için en büyük endişe, kararsızlıktır. Bugünkü ticaret sistemimizin iç piyasada yarattığı geniş fiat temevvüçleri, bazan güldüren ve çok defa ağlatan sürprizler, müstahsili şaşırtan ve hangi maddeye daha çok güvenebileceğinde tereddüde sevkeden en zararlı âmillerdir.

Müstahsil için varid olan bu mülâhaza aynen ve tamamen tüccar için de varid-dir.

İhracat ticaretinin bugünkü faaliyeti, ve büyük riskleri göze alarak spekülâtif işlere girişmek, veya piyasa hareketlerine tamamiyle bigâne durarak normal şartların tesisine kadar pasif kalmağa inhisar etmektedir.

Bilhassa zaman zaman şu veya bu maddenin elden çıkarılması için hükûmetçe kabul edilen veya alâkalıların talebine dayanan istisnaî ihracat usulleri veya memnuiyetleri karşısında husule gelen muazzam fiat temevvüçleri yüzünden maruz kalınan sarsıntılar tüccar için daimi bir tehlike ve endişe kaynağı olmaktadır.

Şu halde iç piyasa fiatlarının dünya piyasaları seviyesinde tutulmasını sağlıyacak tedbirler, müstahsil için olduğu kadar tüccar için de bir an evvel tahakkuku istenen bir gâye olmak lâzım gelir.

Alınacak tedbirlere gelince: Hükûmetin bellibaşlı müşterilerimiz olan memleketlerle yapmış ve yapmakta olduğu ticaret ve ödeme anlaşmalarında sağlam para esasını kabul etmiş olması çok yerinde bir harekettir. Bunlara ısrarla devam edilmesi ve muahedemiz olmıyan memleketlerle aynı esas dairesinde anlaşmalar yapılması icabeder.

Şu mühim noktayı ilâveye de lüzum görüyorum ki; dünya pazarlarında emsali olmıyan bazı spesifik maddelerimiz bu tedbirlerin haricinde kalabilir. Onların ihracatını kolaylaştırmak için hususi ve istisnaî bir sistemin kabul ve tatbikinde hiç bir mahzur görülemez.

Ticaret ve tediye muvazenelerinin ayrı ve müstakil olarak mütalâası :

Bugünkü vaziyete göre bu iki muvazene birbirine girift bir mahiyet arzetmektedir. Meselâ memleketin ticari olmıyan bir çok dövizli tediyeleri ticari kaynaklardan elde edilen döviz provizyonlarından ödenmektedir. Bu hareket bugünkü iktisadî şartlarımıza asla uygun değildir.

Hükümet ticari olmıyan bütün tediye ihtiyaçlarını bizce kabil tetkik ve münakaşa olmıyan diğer menbalardan sağlamalı ve ticari kaynakların bütün döviz gelirlerini ticari ihtiyaçlara hasretmelidir.

Ancak, böyle makûl ve âdilâne tedbirlerle dış ticaretimizin bugünkü imkânlar dairesinde normal bir seyir takib etmesi ve yıldan yıla inkişafa doğru bir temayül göstermesi mümkün olabilir.»

Osman Kibar'ın mütalâaları :

Osman Kibar (İzmir sanayicilerinden)... İzmir Sanayi Birliği İzmir tüccarlarının ticaret rejimi hakkındaki noktai nazarlarına iltihak etmiş değildir. Dış ticaret rejimi ne olursa olsun, ileri sürülen fikirleri tatbik etsin etmesin, muahedeler ne tarzda tanzim edilirse edilsin iki nokta vardır. Ticaret Bakanı buna dikkat etmelidir.

1 — Bakanlık herhangi bir rejim hakkında karar verirken iyice tedkik etsin. İstatistiklere bakmak ve rekolteyi bilmek lâzımdır. Karar alındıktan sonra işin ortasında durdurmak, fiyatların çıkacağını sebep gösterip kararlardan geriye dönmek tüccarı ve müstahsili zarara sokar. Zeytinyağı ihracatını durdurmak hususundaki karar buna misaldir. Her fiyat dalgasına uymakla mükellefdir. Çünkü Ticaret Bakanlığı ihracatı durdurunca mı fiyatları düştü? Değil !.. Avrupa fiyatları bizden aşağıya düştü de ondan.

2 — Maddeler üzerinde verilen kararlar birbirine mütenazır olmalıdır. Sabun ihracı dolarla, zeytin yağı ihracı sterlinle olmaz. Birisi mamul, birisi ham maddedir. Bir memleketin mamul maddeyi ihraç etmesi her halde daha faydalıdır. Maddeler hakkında karar verirken birbirile alâkasına bakılmalıdır.

Esat Demirel — İhracatı teşvik için alınan tedbirler meyanında Ankara ve İzmirin tezini şöyle bir neticeye irca ediyorum. Eğer üçüncü bir dünya harbi mevcut gidişin seyrini değiştirmezse şu vaziyet hasıl olacaktır: Serbest bir şahıs devamlı devalüasyonu durduracak iktidarda değildir. Bu halâtın devamlı tahdidi, 1933 denberi çektiğimiz sıkıntılara rağmen bir nevi altın devrinde yaşadığımızın farkında değiliz gibi geliyor bana. Zirai mahsullerin devri saltanatı bitmek üzere. Yarın zirai mahsullerin fiyatı düşerse bu ekarlar daha ziyade artacaktır. Cevap veriniz.

Adnan Birgi — İhracat mallarımızın fiyatı yüksektir tabiri izaha muhtaçtır. «İhracat mallarımızın fiyatları dünya fiyatlarından yüksektir» derken anladığımız şey sağlam paralı memleketlere mal satamıyacağımızdır. Fakat parası zayıf olan memleketlere pekalâ mal satabiliyoruz. Demek ki esas mesele ya sağlam paraların rayicini yükseltmek veya zayıf paraların rayicini düşük tutmak davasıdır. Bedri Nedim arkadaşımız «Sağlam para ile anlaşmalar yapmağa devam edelim, takası men edelim» diyorlar. Ben bu

MUHTELİF MÜNAKAŞALAR

...nunla ne temin etmek istediğimizi anlayamıyorum. Zayıf paralı bir memleketle bir kliring aktederken kliring parası olarak sağlam bir parayı esas almak hiç bir şey halletmez. Meselâ Polonya veya Macaristanla yapılan ve hesap parası dolar olan anlaşmalar haddizatında Polonya ve Macar parası ile yapılmış anlaşmalar olmaktan kurtulamaz. Zira buradaki akçeyi altın da desek yine alâkalı memlekette-ki resmi kurdan muamele göreceğinden realiteyi gizlemekten başka bir mânası olamaz. Kliring parasının üçüncü bir memleket parası olması muhtemel bir resmi devalüasyon halinde — o da kısmen nazarî olarak — bazı faydalar sağlayabilir. Bu böyle olunca Polonyadaki sun'i fiyatların iç piyasamızda gözükmesini kliring parasını dolar seçmekle mani olamayız. Amerikaya mal sattığımız zaman yüksek para istememiz yani mallarımızın kuvvetli marşeler için pahalılaşmasını önleyemeyiz.

Bu mahzuru önlemek için dolar ile Polonya parası arasındaki farkı kendi piyasamızda ayarlayacak bir tedbir bulmalıyız.

Muhlis Erdener — Artık fikirler tasnif edildi. İzmir, Ankara, İstanbul, Tüccar Derneği ve İstanbul Ticaret Odası ve hususi mütalâaları dinledik. Görülüyor ki Ankara takasta yalnız kalıyor.

Fazıl Erman (Bursa) — Biz takviye ediyoruz.

Muhlis Erdener (Devamla) — Bedri Nedimin mütalâasiyle beraberim. Yalnız ben takasa kısmen cevaz vermiş iken o, radikal olarak kaldırıyor.

Bedri Nedim — Ben takasa yer verilmesin demedim.

Muhlis Erdener (Devamla) — Osman Kibar'ın ileri sürdüğü mütalâalara iştirâk ediyorum.

Kararların istikrarsız olması piyasa üzerinde muzır tesirler yapıyor. Artık meseleler tavazzuh ettiğine göre bir redaksiyon komitesi teşkil edip raporu yazalım.

Fazıl Öziş — Serbest döviz gayemizdir, fakat erişemiyoruz. Buna erişmek için evvela takası, sonra İngiltere ile anlaşmayı, daha sonra zayıf memleketlerle anlaşmalarımızı kaldırmak lâzımdır. Neticede ne olur? Neticede hüsran olur, ticaret yapamaz hale geliriz. Elimizde serbest dövizle satılmıyan mallar kalır. Gaye, normal müşterimiz olan memleketlerle ticaret yapmaktır. Serbest dövizle yapılan anlaşmanın ne demek olduğunu Adnan Birgi ne güzel anlattı. Bu dünya muhtelif piyasalarına uygun dış ticaret demektir. İtalya, Belçika ve diğer memleketler anlaşmalarından inhiraf etti mi biz de durduruz. İşte bundan dolayı kabili tatbik değildir. Serbest dövize gidersek idhalât ne olacak? Bunu ne ile temin edeceğiz?

Bence müzakereler kâfi değildir, bir çare bulunmuş değildir, müzakerelere devam edelim.

Enver Bakioğlu — Mademki fikirlerimiz kabili teliftir, umumî hey'etin yarın toplanmasını ve heyetlerin hazırladığı raporların umumi hey'ete verilmesini teklif ediyorum.

Bedri Nedim Göknil — Fazıl bey normal müşterilerimiz tabirinden neyi kastediyorlar. Avrupa ekenomik bir küldür. Biz onun bir cüz'ü ve tamamlayıcısıyız. Sağlam para sisteminde ısrar edişimin sebebi Almanyanın hareket halinde bulunması ve ancak sağlam para ile yani dolar esasına göre fiyat veren normal müşterimiz olmak istidadında görünmesidir. Almanya bizden halen hemen hiç bir şey alamıyor, çünkü dolara dayanıyor. Dış ticaretimizi sağlam para esasına dayamazsak Almanlara ebediyen mal satmamaya mahkum oluruz. Deniz aşırı satacağımız mallar muayyen ve mahduttur. Bizim mahsullerimizin çoğunun tabii alıcısı Orta Avrupa memleketleridir. İtalya, İsviçre, Çekoslovakya, Avusturya ve bilhassa Almanya, daha az İngiltere ve Fransa.

Toprak mahsullerimizi Amerikaya mı, Kanadaya mı, yoksa Avustralya'ya mı satacağız? Bu memleketlere satacağımız mallar mahduttur ve miktarları da azalmaktadır. Meselâ Amerika fındık almıyor, çünkü orada fındık plantasyonu başlamıştır. Memleketimizin en büyük bedbahtlığı kabiliyetinin toprak mahsullerine inhisar etmesidir. Onun için mallarımızı ancak Avrupa ve İngiltereye satabiliriz ve bu memleketlerden idhalât ihtiyacımızı bol bol temin edebiliriz.

(Bu beyanattan sonra ertesi gün saat 9,30 da toplanmak üzere celse saat 19.00 da tatil edildi.

Geceleri Yataklı Vagonla seyahat

VAKİT

PARA

SIHHAT

tasarrufu demektir.

Dünyanın her tarafına seyahat tertibi için teşkilâtı olan

Vagonli Kook

«Wagon —Lits — COOC»

Bütün Milletlerarası Demiryolları, Havayolları, Denizyolları biletleri için

«Vagon — Li — Kook»

Acentelerine müracaat

Ankara Tel: 1777 - 1767

İSTANBUL - GALATA

44063 - 34678 Beyoğlu. 49480

İzmir: 3934

Türkiyenin en eski, en büyük, en modern tesisatını havi kurukahvecisi

Kurukahveci Mehmet Efendi Mahdumları

EN İYİ KAHVEYİ SATARLAR

MERKEZİ : İstanbul Tahmis Sokak

T. Garanti Bankası'nın

1949 ikramiye keşidelerine iştirâk ediniz.

12 AYDA 12 ÇEKİLİŞ

Senede :

1465 aded para ikramiyesi,
3000, 1500, 1000 liralık büyük ikramiyeler.
200.000 liralık Garanti apartımanının 2 dairesi
2 Kıymetli arsa (İstanbul ve İzmirde).
2 Lüks otomobil.
396 aded Çocuk Doğum Günü hediyeleri,

100 liralık bir hesabla bütün çekilişlere ve 25 lira ile 1-13 yaş arası çocuk hesabları keşidelerine girersiniz.

Her 100 lira için ayrı bir kur'a numarası verilir.

Hesabların keşide gününe kadar düşürülmemesi şarttır. Okul tasarruflarile diğer para biriktiren müesseseler mevduatına en müsaid faiz verilir ve bütün ikramiyelere iştirâk ettirilir.

Tafsilât gişelerimizde.

Bedri Nedim'in ekspozesi

"Biz Türk tüccarı olarak her şeyden evvel Hükûmetten millî sermayenin emin ve müstakar bir kıymet iktisap etmesini istemeliyiz,,

13-4-1949 çarşamba

Celse yine Salâhattin Sanver'in riyasetinde saat 9.30 da açıldı. İlk sözü İstanbul Tüccar Derneği temsilcilerinden Bedri Nedim Göknil aldı ve ekspozesindeki fikirlerini daha açık ve vazıh bir şekilde şu suretle anlattı:

Dünkü konuşmamda takas sisteminin, yani ihracatçıya verilecek ithal hakkının güya ihracatı teşvik ve teshil eden fakat hakikatte bu yoldan aldığımız fazla satış fiyatına mukabil bazen bir bazen de iki üç misle kadar ithal eşyası maliyetini yükselten bu ticaret tarzının çok iptidai bir usul olduğunda şüphe yoktur. Biz bu usulü tâ 1930 yılından beri çeşitli şekiller de tatbik etmiş olduğumuz ve bu tecrübelerden daima zarar gördüğümüz de bir hakikattir.

Hattâ denilebilir ki, yıllardan beri bu sistemin tesiri altında kalmış olmamız, bizde yüksek fiyat psikolojisinin kökleşmesi dolayısiyle dünyanın serbest dövizli pazarlarından uzaklaşmamıza tek âmil olmuştur. Son yirmi senelik tarihimiz boyunca türlü zararlarını görmemize rağmen bu kötü ve iptidaî sisteme bugün bütün dış ticaretimizi mahkûm ve esir etmek nasıl tecviz edilebilir?

Biz burada Türk tüccarı olarak hükûmetimizden talep ve temennilerde bulunurken, her şeyden evvel ondan sermayemizin yani milli sermayenin emin ve müstakar bir kıymet iktisap etmesini istiyebiliriz ve bunu istemeliyiz. Yoksa bu sermayelerin piyasa cilvelerine tâbi olarak her geçen gün şu veya bu vesiyle ile ve değerini azaltacak ve nihayet günün birinde sıfıra müncer bir hale getirecek tavsiyelerde bulunmak cesaret ve vebalini asla taşıyamayız.

Ticari sermayelerin müstakar bir değer taşıması büyük sermaye sahipleri için hayati ehemmiyeti haiz olmayabilir. Fakat küçük ve orta sermayeli ticarethaneler için bu zaruret çok hayati bir ehemmiyet ve kıymet taşıdığını unutmamalıyız.

O sermayeler ki son yirmi senelik iktisadî inkişafımızın birer canlı âbideleridir. Eğer bugün ihracat ve ithalât piyasamızda yüzlerce hakiki ticaret müessesesinin varlığını zevk ve iftiharla görüyorsak, bunu kâfi bir muvaffakiyet saymamalıyız. Çünkü bu milli ticaret müesseseleri henüz bünyeleri çok zayıf, devamlı sarsıntılara mukavemeti olmayan, henüz dikili olduğu toprağa sağlam kök salmamış genç fidanlardan ibarettir. Onların kuvvet ve mukavemetinin artması, milli ekonomimizde üzerlerine düşen güç vazifeleri kudretle ve muvaffakiyetle ifa edebilmeleri behemehal emniyet ve istikrar içinde yaşamalarını ve çalışmalarını sağlayacak sağlam ve sıhhatli bir ticaret sistemine mütevakkıftır.

Bunun içindir ki ben Türk parasının sağlam ve dünya ölçüsünde iştira kudreti sabit olan bir kıymete dayanan müstekar bir değer ifade etmesi üzerinde ısrarla duruyorum.

Bunu ihlâl edecek bir ameliye her ticari aksiyon bu genç filizlerin kökünü kibrit suyu dökmekten başka bir netice vermez. Buna da gönlümüz asla razı olamaz.

Aziz arkadaşlarım,

Bugünkü toplantıda işittiğim sözlerin bana en çok huzur ve inşirah vereni Mahmut Seyda Beyefendinin 19 devlet konferansında Avrupa milletlerinin iktisadi kalkınmalarını sağlama yolunda verdikleri kararları kısaca bildiren sözleri oldu.

Hepimizin işittiğimiz bu kararların birinci maddesi 1949 senesinin bu memleketlerin milli paraları için bir istikrar yılı olması kararıdır.

Bu bir karardır bir temenni değil. Öyle bir karar ki bunun tahakkuku uğrunda her türlü tedbirleri almak her memlekete düşen bir vazife olmuştur. Bu uğurda yine onlarca, yani aklı selimce makul görülecek bütün tedbirler alındığı halde beklenen istikrarı iktisadi kudretlerinin kifayetsizliği yüzünden temine muvaffak olamamış milletlerin orada bu imkânsızlığı izah ve isbat edince zaafları nisbetinde yardım görmeleri mev'ud ve mukad derdir.

Böyle bir yılın başlangıcında bizim dış ticaretimiz için alacağımız tedbirler ancak bu istikamette olabilir.

Halbuki biz, karşımıza getirilen teklifle bunun tamamiyle aksi bir istikamete kendimizi kaptırmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyoruz.

Böyle bir kararı kabul edecek bir hükûmetin o konferansta ne yüzle kendini temsil ettirebileceğini havsalam almaz.

O konferans ki daima ve ihtiyacımız nisbetinde yardım edecek bir memleketidir. Böyle bir heyetin verdiği kararı aykırı hareket eden bir memleket onun emniyetini kaybeder ve yardımından da mahrum kalmaya mahkûm olur. Biz böyle bir duruma düşmeğe razı olamayız.

Hususi takas rejimine gitmeyi tavsiye eden ve buna taraftar olanlar buyuruyorlar ki «bizim de gayemiz serbest döviz sistemine gitmektir fakat bugünkü şartlar ve imkânlar bu idealin tahakkukuna müsait olmadığı için varamıyoruz. Biz bu tedbiri önümüzdeki ticaret yılı için, yani kısa bir istihale devri için tavsiye ediyoruz.»

Teklifin dayandırıldığı bu mucip sebepler bu teklifin müdafaasından ziyade aksi tezi müdafaaya yarar. Çünkü mademki idealimiz budur? O halde niçin yüzümüzü aynı istikamete çevirerek şartlarımıza ve imkânlarımıza göre oraya doğru ileri adımlar atmağa çalışmıyoruz da gayemizi arkada bırakıyoruz ve ondan bizi sür'atle uzaklaştıracak ve belki de hedef noktamızı bile gözlerimizden kaybettirecek bir maceraya tevessüh etmek istiyoruz?

Dış ticaret Dairemizin Reisi tarafından bize verilen rakkamlara göre geçen seneki ihracatımızın % 28 buçuğu serbest dövizle yapılmış olduğunu anlıyoruz. Bu ihracın % 45 ine yakın bir kısmı da anlaşmalı memleketlere yapılmıştır. Farzedelim bu nisbet içinde parası kuvvetli memleketlerle yapılı anlaşmalar zayıf olanlara nisbetle daha az pay almıştır. Şimdi bu nisbeti yüzde yüze çıkaracak tedbirler mi bizi asıl gayemize götürür yoksa elimizdeki sağlam döviz nisbetini de bir anda kaybettirecek yeni ve hududu gayri muayyen bir enflâsyon yolu mu?

Görülüyor ki bu mucip sebepler aksi teze uygundur.

Bu tekliflerin sık sık Amerika ile olan ticaretimizin inkişafına yarayacağı ileri sürüldü. Bunu anlıyamadım. Çünkü bizim de bu dolar diyarı ile ticaretimizin yüzde doksanı tütüne münhasırdır. Ve miktarı az çok değişmez her yıl satılan tütünlerin yüzde seksenini de bizzat kendi şirketleri alırlar ve almaktadırlar. Şimdi durup dururken onların dolarlarına da mı prim verelim?

Server Somuncuoğlu'nun

Kongreye yaptığı enteresan teklifler

—o—

Vehbi Bilimer ve Fazıl Öziş'in sözleri

Vehbi Bilimer'in sözü

Vehbi Bilimer (İstanbul Ticaret Odası delegelerinden) — Müzakereler bizi henüz hedefe götürmekten uzaktır. Davanın umumi görüşünü kaybettik. Bir kaç vekâletin işbirliğini iktiza eden, neticesi meçhul, beynelmilel anlaşmalara tatbikat ile ayarlanmamış fikirlerin mevzu münakaşa olması bizi en hayati mevzulara temasdan uzaklaştırmıştır. Biz mevcut ve memleri sistemimizi ıslah etmeliyiz. Gerek İzmirin tezi gerek Ankaranın raporu müzakere mevzuu olmaktan kaldırılmalıdır. Ancak bunlar mevcut sistemin ıslâhı için kullanılabilir.

Hülâsa biz ihracatı tüccarlarımızın ihracat rejimi hakkında, ithalâtçıların ithalât rejimi hakkında, sanayicilerimizin de kendilerini alâkadar eden meseleler hakkında, söylediklerini toparlayıp heyeti umumiyeye verelim.

(Bu sırada kendisine söz sırası gelmiş olan İzmir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu temsilcisi Cemal Yılancıoğlu mevzuu değiştirmek istemediğini söyliyerek söz hakkını Fazıl Öziş'e bıraktı).

Fazıl Öziş diyor ki :

Fazıl Öziş — Biraz evvel konuşan arkadaşlarımızın tekliflerinin hülâsası şudur: Mevcut rejimi değiştirmiyelim, aksak tarafları varsa bildirelim diyorlar. Biz de aksaklıkları bildirmeğe geldik. Eğer gaye idhal ve ihraç rejiminin tesbiti ise bunu yapmak lâzımdır.

Bedri bey istediğim noktaları izah etmediniz. Söyledikleri serbest rejim nasıl işleyecek? Bunu Bedri bey izah etmedi, bizim işimiz değildir, icra makamı hallet-sin dediler. Halbuki biz buraya bunu söylemeğe geldik. Bedri bey solüsyon vermemiştir, işi icra mevkiine bırakmıştır. Serbest rejim teorik olarak bugünükü rejimimizdir. Bu rejim bizi nereye götürdü? Serbest döviz bizi hayat pahalılığına götürdü. Bizim dediğimiz usul memlekete en az zararlı olan sistemin bulunmasıdır. Eğer dövizler arasındaki kur farklarını izale için bir şekil bulunursa ben de takastan feragat ederim.

Somuncuoğlu'nun teklifleri

Bundan sonra İstanbul Ticaret Odası temsilcilerinden *Server Somuncuoğlu*, Ticaret Odası murahhaslarının bir çoğunun iştirâk ettikleri tezini yazılı olarak okudu. Bu tezde bir çok tedbirler arasında bilhassa yapılacak anlaşmalarda hesap parası olarak dolar yerine bugünkü rayici ile sterlini esas almak hususundaki teklifi heyet üzerinde ve bilhassa Ticaret Bakanlığı erkânı arasında bir sürpriz tesiri yapmış ve herkes birbirinin yüzüne bakmıştır.

Toplantıda dikkate şayan tekliflerde bulunmuş olan İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası temsilcisi

SERVER SOMUNCUOĞLU

Server Somuncuoğlu şu konuşmayı yapmıştır :

«— Önümüzdeki ihracat mevsiminde alınması gereken tedbirler düşünülürken iki ayrı istikamette inkişaf eden cereyanla karşı karşıya bulunuyoruz :

Bunlardan birincisi, ihraç maddelerimizin gösterdiği fiat farklarını geri dönmesi mümkün olmayan bir vak'a olarak ele almağa sebeb yoktur. Bu sun'i yükselişi yaratmış bulunan takas sistemi ile dolar esasına dayanmayan tediye anlaşmalarının açık tuttuğu kapıyı kapamak icap eder. İhraç mallarımız buralardan sızma imkânını bulamayınca, serbest dövizli fiat seviyesine gelinceye kadar fiatın mecburi bir iniş yapması iktisadi bir lâzimedir. Bu suretle dünya pazarları fiat seviyesine intibak edilecek olursa malımızı bütün pazarlara satmak imkânı hasıl olacağı gibi ithalâtımızda serbest döviz veya dolar paritesi esasından yapılmak suretiyle ucuza mal edilecektir.

O halde ihracat rejimi bakımından yapılacak tevsiye şu suretle hülâsa edilebilir : 1949 ve 1950 ihraç mevsiminde yalnız serbest dövizle ve doları hesap ölçüsü alan anlaşmalarla ihracata müsaade etmeli ve bugün bundan gayrı bulunan bütün sistemleri atmalıdır. Kısaca hülâsa ettiğimiz bu fikir dünyanın varmak istediği serbest ticaret rejimine Türkiye bakımından en sür'atli yolu göstermektedir. İlk bakışta çok çekici görülen ve hele hayatı ucuzlatıcı bir vasfı da sezilen bu yolun hakikatte memleketimizin takip edebileceği bir istikamet olup olmadığını tetkik etmekliğimiz gerekir.

Sayın Ekonomi profesörlerimiz böyle bir fiat indirmenin baskısı altında ekonomik bünyemizde husule gelecek reaksiyonların neler olabileceğini daha sarih ve daha müşahhas tahlil ederek bizi tenvir buyuracakları şüphesizdir.

Ancak böyle bir deflasyonun vereceği neticeleri ilmi sayılmasa da pratikte müşahadelerimize göre amprik bir tarzda şimdiden arzedebiliriz.

Müstahsil, yani köylümüz malının elden çıkarılması sırasında beklediği fiatı bulamadığı takdirde istihsalde gevşeklik gösterecek veya daha çok fiat elde edebileceği maddelerin istihsaline kayacaktır. Buna en iyi misali bu yılın arpa ekimi vermektedir. Geçen alım mevsiminde hububat alım fiatları hükûmetçe tesbit edilirken arpa fiatı buğdayla beraber arttırılmamıştır. Buna mukabil bu yıl ekiminde fiatı arttırılan buğdaya ekimde köylü tarafından daha fazla yer verilmiş ve arpa zeriyatı daralmıştır. Yağlı tohumların harp içinde gösterdiği fiat ihtizazları yüzünden ekim vaziyetlerinde muhtelif yıllara göre çeşitli rekolte neticelerine vasıl olunduğunu da ilâve etmek gerekir.

Netice olarak diyebiliriz ki dünya pazarlarında satılabilecek mallarımızın fiatlarını indirmek suretiyle rekabet şartlarına hazırlamak yolu müstahsili istihsalden alıkoyacak bir neticeye bizi götürebilir. Bu fikrin müdafileri diyorlar ki salim esaslara dayanan bir ticaret rejimine kavuşmak için her sınıf kendisine düşen fedakârlığı yapmalıdır. Bu bakımdan gösterilecek zaaf daima memleket aleyhine tecelli eder. Eğer müstahsil himaye edilmek isteniyorsa ve istihsalin yanlış istikametlere kaymaması arzu ediliyorsa devlet, mahsulün satışında prim vermek suretiyle hasıl olacak zararı telâfi edebi-

Somuncuoğlu'nun enteresan teklifleri

lir. Primleri azaltmak ve nihayet kaldırmak suretiyle yavaş yavaş dünya fiat seviyesine alışacak olan müstahsil de milletlerarası pazarlar karşısında hakiki cephesini görmüş olur.

Bu müdafaanın en sakat tarafı ticaret rejimini esas alıp müstahsili onun emrine koyan mantığındadır.

Ticaret rejimi, müstahsilin iktisadi varlığı için vasıtadan başka bir şey olmadığına göre esası feda eden bu anlayışa taraftar olmak imkânı yoktur.

Zavallı müstahsil

Salim ticaret rejimine giderken her sınıf için düşünülen fedakârlık tatbikatta yalnız müstahsil için varittir. Ondan başka bu mevzuda fedakârlığa mecbur kalacak başka bir sınıf yoktur. Tüccar düşük fiatla ihracatını yapacak ucuz fiatla ithalâtta bulunabilecek, müstehlik bundan faydalanacak velhasıl müstahsilden başka kimse bu memleket davasında bir şey kayıp etmiş olmıyacaktır.

Şu halde umumi bir fedakârlık etiketi altında ortaya sürülmek istenen iddia da aslında hatalı bir görüştür.

Diğer taraftan müstahsilin, istihsali yaparken başka istikametlere kaymasına mani olmak için devletin ödeyeceği prim meselesine gelince hemen herkesin üstünde ittifak ettiği bütçe yekûnu azaltılması davasiyle tezada düşen ve nihayet vergi yoliyle hayat pahalılığına sebeb olacağı muhakkak bulunan bu tedbir ve tavsiyede güler yüz göstermeğe imkân olmadığı aşikârdır. Bugün milletlerarası anlaşmalarda ortaya atılan ve hepimiz tarafından ayrıca milli bir dava olarak benimsenen ve kıskançlıkla üzerinde durulan hedef istihsalin arttırılmasıdır. Bu hedefe ya fiat yüksekliğinin teşvik edici cazibesi ile gidilir, yahutta istihsal vasıtalarının çoğaltılması ve tekniğinin gelişmesiyle varılır. Memleketimizin ziraî olan esas ekonomik bünyesinde teknik vasıtalarla istihsali kamçılamağı plânlasak bile uzunca bir vadeye ihtiyaç gösteren bu yolun hemen önümüzde bulunan zaman için bir netice vermiyeceği bedihidir.

Müstahsili zorlamıyalım

Bu hakikata rağmen yüksek fiat cazibesinden müstahsili mahrum edersek varmak istediğimiz hedefe kendi elimizle engeller çıkarmış oluruz. Bunun içindir ki istihsal artıp maliyet düşünceye kadar bugün alıştığı fiat seviyesinden daha aşağı bir seviyeye intibak için müstahsili zorlamak hatalı olur.

Görülüyor ki bugün memleketimiz münasebette bulunduğumuz memleketlerin bünyelerinden doğabilecek mahzurlardan sarfınazar sırf kendi iktisadi strüktürü icabı bir deflâsyona gidemez.

Fiyatlarda istikrar

Kaldı ki, ticari münasebetleri idame etmek veya yeniden kurmak istediğimiz Avrupa memleketlerinde müstekar ve serbest dövizli fiat seviyesi diye muayyen ve az ihtizaz gösteren bir fiat istikrarı henüz ufukta görülmüş de değildir.

İkinci cereyana gelince, içinde bulunduğumuz iktisadi şartların meydana koyduğu fiat seviyesini düşürmekte bir menfaat mevcut değildir. Ancak bunun alabildiğine yükselmesi suretiyle hasıl olabilecek menfi neticelerden memleketi uzak tutabilmek için bu seviyeyi muhafaza edecek hiç değilse dış pazarlarda istikrar hasıl oluncaya kadar yerinde tutabilecek bir ihracat rejimini takip etmekte de fayda vardır.

Bu esasdan hareket eden mütalâalar, tatbikat olarak önümüze iki ayrı teklif getirmektedir. Bunlardan biri ihracatın serbest bırakılması ve bundan elde edilecek dövizlerin ihracatçı tarafından ithalâtçıya tekevvün edecek serbest piyasa şartları içinde devredebilmesi ki İzmirli arkadaşlarımızın ortaya koyduğu tezdir.

İkincisi için de bulunduğumuz şartlar serbest dövizle mübadeleyi sağlayamıyacağı için bütün memleketlerle takas sistemiyle çalışmanın kurulması ve bu yolla sağlanan ithal hakkının yüzde 80 i ihracatçı tarafından ithalâtçıya devredilmesi ve yüzde 20 sinin de devlete kendi ihtiyacı için bırakılmasını derpiş eden Ankaralı arkadaşlarımızın teklifidir.

İthalâtın katagoriler halinde tasnifi bu sistemin tamamlayıcı bir unsuru olarak ortaya atılmıştır.

Sayın komisyonda her iki tez hakkında serdedilmiş mütalâalara şahsi düşüncelerimizi katarak bu iki görüş hakkındaki mütalâamızı arzederim.

İzmir tezi hakkında

1 — İzmirli arkadaşlarımız kayıtsız şartsız ihraç serbestisi isteyen ve bunun karşılığında elde edilen dövizin ithalâtçıya devredilmesini gerekli kılan esas düşüncenin bugün paralar arasında memleketimizde görülen parite farklarını izale edecek sistem olduğunda şüphe yoktur. Ancak ithalâtı kontenjan veya benzeri usullerle tahdit etmeyip halen mer'i genel ithalât listesi içinde serbest bırakmak hususunda ishar ettikleri ısrar karşısında sayın profesör Refii Şükrü'nün buyurdukları gibi bir kaç yıl evvel yapılmış bir tecrübeye beyhude avdet etmek manasını çıkarmamak mümkün olamaz.

İç piyasanın ithalât talebinin geniş hudutlarını genel ithalât listesiyle bugün tahakkuk ettirmek kabil olduğuna göre bu talebi karşılayacak ihracatın kifayetsizliği herkesçe kabul edilmiş bulunduğundan Türk lirasının sür'atle düşmesine ve bir enflâsyona sürüklenmemize şahit olmaklığımız bir emri mukadderdir.

Yine sayın profesör Refii Şükrü'nün gayet beliğ ifadesiyle tekrarlamak ederse denilebilir ki Türk lirasının dış tın alma gücü endirekt surette iç pi nın kontrollü ve tahdidi mümkün ithalât talep seviyesine bağlanmak Bu irtibat Türk parasının satın alma cünün muayyen olmayan bir h doğru akmasına sebep olur.

Diğer taraftan bugünkü fiat seviyesi serbest döviz teminine imkân b maddelerin satışından elde edilecek kabiliyetine hiç lüzum yokken sebebiyle bir prim tatbikine de yol mış olur.

Bu bakımlardan esasında çok güz zedilen İzmir tezinin tatbikatta gör ceği müşkülât sebebiyle mer'iyete k masına imkân görmemekteyiz.

Ankara tezi hakkında

Ankaralı arkadaşlarımızın teklifine lince. İlk bakışta otomatik bir t muvazenesi tesisine imkân veren ve ganımıza göre ayağımızı uzatmak sibini tatbike imkân bırakan bu te bir kaç yönden mütalâası gerekir.

Evvelâ: dünya milletlerinin dış tic vermek istedikleri ruh ve istikamet sistem kat'i bir ayrılış göstermek Kliring anlaşmaları ve takas, dünya tünde ve memleketimizdeki tatbikat celeriyle gözönünde tutulacak olursa kikaten dış ticareti daralttığı kola görülebilir. Bu daralış ise yukarıda tilen maksatla bir tezat halindedir. ğer taraftan bu sistemde takas pri ortaya çıkması zaruri bir netice olac göre takascının yeniden iç piyasada alması ve 1933-1939 tecrübelerine edilmesi ve dış ticarete formalite yeni engeller ve primler dolayısiyle haksız bir spekülâsyon payında yer kılması gibi menfi neticelerin doğa ğini hesap etmek icap eder.

Kezalik aramızda bulunup da mü larını lütfetmiş olan Sayın Ekonomi fesörlerinin ithal malları arasında y cak tasnifler hakkında belirttikleri zurlar da ayrıca zikre şayandır. Kan mizce umumi olarak arzedilen mah rın yanı başında teknik engeller iki min memleketimizde ve bugünkü şa içinde tesis edilmesine imkân bu maktadır.

Somuncuoğlu'nun teklifi

Bu durum karşısında müsbet tek zi şu suretle hülâasa edebiliriz:

1 — Serbest dövizle bugünkü şart dahi satılabilen mallarımızın dış p lara ayni yolla arzına devam etmek eder.

2 — Serbest dövizle çalışmayıp ma ile bağlı bulunduğumuz memle gelince bunları iki ayrı kategoride mek zarureti vardır:

Somuncuoğlu'nun teklifleri

ANKARA TOPLANTISINDAN BİR GÖRÜNÜŞ

Server Somuncuoğlu tekliflerini ileri sürerken:

Resimde görünen diğer delegeler. Soldan sağa : **Fazıl Erman** (Bursa), **Amado** (İzmir), **Mazhar İzmiroğlu** (İzmir), **Somuncuoğlu**, **Vehbi Bilimer** (İstnabul), **Muhlis Erdener** (İstanbul). Arka plânda görünen İstanbul Tüccar Derneği Başkanı **İzzet Akosman.**

a) Hesap parası dolar olarak kabul edilmiş anlaşmalı memleketler (İtalya, Belçika, Almanya gibi).

b) Milli paralar esasına dayanan anlaşmalı memleketler (Fransa, Çekoslovakya gibi).

Dış ticaret dairesinden bize ilk verilen istatistikler ihracatımızın bu iki kategoriye dahil memleketler bakımından nasıl bir istikamet gösterdiğini çıkarmak mümkün değildir. Ancak piyasadaki intibaımız şudur ki : Birinci katagoriye giren (hesap parası dolar olarak kabul edilen) memleketlere ihracatımız ferahlık verici bir durumda değildir.

İkinci katagoriye giren (Milli paralı) memleketlere ise ihracatımız gittikçe gelişme istidadı göstermektedir.

Bu durum karşısında ve hareket noktasını yerleşmiş bulunan fiat seviyesini muhafaza etmek gayesi olarak aldığımızda sun'i sayılabilecek kurlar üzerinden hesap parasını anlaşmalara esas almaktansa halen resmen tanınmış olan ve beynelmilel durumu gittikçe düzelmekte bulunan sterlin kurunu esas almak kanaatimizce bugün yaşayan ve ihracata engel sayılan endişeleri hiç değilse önümüzdeki mevsim için bertaraf edebilecektir.

Anlaşmalarda sterlin kurunu tatbik etmek demek hakikatte dolarla sterlin arasında yaratılan sun'i parite farkını prâtik kur lehine halletmek ve dış ticaretimizin gidişini dış memleketlerin yardımına ve türlü türlü para oyunlarına yer bırakmadan sağlamak demektir.

Hesap parası olarak Sterlini kabul etmek

Şimdi tekliflerimizi madde halinde daha müşahhas olarak ifade edelim :

1 — İthalâtı, genel ithalât listesini yeniden gözden geçirmek suretiyle daha mahdut bir hale koymak.

2 — Yapılacak anlaşmalarda hesap parası olarak doları değil, bugünkü rayici ile sterlini esas almak :

3 — Karşı memleketin hususiyeti icabı sterlin değil de milli paralar nazara alınması gerekiyorsa iki memleket arasındaki para paritesinin yine sterlinin bugünkü rayici esas tutulmak suretiyle hesaplanmasını sağlamak !

4 — Anlaşma olmayan memleketlerle yapılacak mübadelede serbest döviz veya sterlinle yapılmasında israr etmek !..

Teklifin faydaları

NETİCE : Bu esaslar sağlandığı takdirde elde edeceğimiz faydalar şunlardır :

1 — Türk parası akibeti meçhul bir devaliasyon yoluna sürüklenmekten korunacaktır.

2 — Milletlerarası fona 280 kuruş bir dolar olarak verdiğimiz Türk lirasının paritesi hakkındaki taahhüdümüz yerinde kalacak ve dünya şartları değişmedikçe ve nisbeten olsun müstekar hale gelmedikçe paramızın dış satın alma gücünde resmî bir değişiklik olmıyacaktır.

3 — Aynı cins kıymet ölçüsü içinde her tarafla mübadele yapmak imkânı bulunacağından sun'i fiat yükselmelerine sebeb olan kombine takaslar ortadan kalkacaktır.

Kemal Haraççı'nın izahları

4 — Yeniden tanzim edilecek ithal listesi içinde ve anlaşmalara bağlı imkânlar dahilinde ithalât hesaplarında disponibilite bulunabileceği cihetle kolaylıklar olacaktır.

5 — Marshall planının sağladığı imkânlarla istihsalimizi sür'atle artırıp maliyet fiatlarımızı düşürmek fırsatlarına kavuşmak üzere olduğumuz şu sıralarda takas gibi istikrardan bizi küllîyen ayıracak ve dövizi serbestçe kullanılması gibi paramızı hudutsuz bir düşüklüğe sevkedecek yollara sapmaktan memleketi koruyacak ve intikal devresini büyük fiat farklariyle sarsıntı duymadan geçirmemizi sağlayacaktır.

Server Somuncuoğlu'nun yeni teklifleri ihtiva eden konuşmasından sonra başkan konuşmaların 15 dakikalık zamanlara sığdırılması hususunda bir teklif ileri sürüdü ve kabul edildi.

Bu sırada **Vehbi Bilimer** tekrar söz alarak biraz evvelki teklifinde ısrar edince **Bedri Nedim** bir çok tezlerde ittifak olmasa da umumi bir tasvibe mazhar bulunmasa da dinlemek mecburiyetinde olduğumuzu, bir noktai telif bulmanın zor olduğunu, bütün tekliflerin müzakeresinden sonra icra makamlarına tevdi edilebileceğini söyledi.

Hazim Atıf Kuyucak, ittifak edilen noktaların tesbiti ile, ittifak olunmayan noktaların rapor halinde arzedilmesinin doğru olacağını ileri sürdü ve Adnan Birgi de bu mütalâaya iştirâk etti.

Vehbi Bilimer tekrar söz alarak eski fikrinde ısrar etti ve bütün ihracatçılar ve idhalâtçıların dertlerini ayrı ayrı açığa vurduktan sonra müzakerenin bitmesine karar verilmesini istedi. Şerif Remzi, Vehbi Bilimer'e cevapla, İzmir tezinin muahedelere aykırı olmadığını, aksi müatlâa için bir misal verilemiyeceğini, İzmir tezinin hazır olduğunu, diliyorsa **Vehbi Bilimer**'in kendi teklifini yazıp getirmesini istedi.

Hilmi Selvili, Şerif Remzi'nin mütalâasına iştirâk etti.

Osman Kibar, yapılan iddia hilâfına heyetin programsız konuşmadığını, mevcut fikir ve tezlerin konuşulmasına devam edilmesini istedi.

Bu sıralarda müzakerelerin kifayetine dair komisyon başkanı tarafından üç dört defa reye müracaat tecrübesi yapıldığı halde her seferinde bir hatibin müdahalesiyle bu teklifi reye vaz meselesi gecikiyor idi. Bu müdahaleler karşısında komisyon ekseriyetinin müzakerelere devam hususundaki arzusunu sezerek konuşmalara devam edileceğini söyledi.

Bunun üzerine **Kemal Haraççı** (İstanbul) söz alarak İstanbul Manifatura ve Kumaş Birliği mümessili bulunduğunu, ticaret muvazenesinde manifatura ve kumaşın mühim yer tuttuğunu belirterek ticaret anlaşmalarına koymayı düşündüğümüz takyidlerin beynelmilel anlaşmalara muhalif olup olmadığını sordu ve izahat verilmesini istedi.

Başkan Sanver — Siz bulunmadınız, resmî otoriteler bu hususta izahat verdiler. Hiç bir takyidat yok imiş.

Fazıl Erman (Bursa) — Bazı takyidat var canım!

Kemal Haraççı — Madem ki takyidat yok imiş, o halde mesele yok, biz kendi dertlerimizi deşip bir neticeye varmaya çalışalım. Fiyatları mı düşürelim, yoksa bugün fiilen mevcut düşüklüğü resmen mi yapalım? Malların fiyatlarını düşürmek esasına doğru gitmek lâzımdır. Bedri Nedimin teklifleri hakikaten idealdir. Fakat fiyatları derhal indirmek mümkün değildir. İzmir tezi tatbik edilirse fiyatlar yükselecektir. Asıl mühim olan istihsal üzerinde de durulmuyor. Alâkalı Bakanlıklar bununla meşgul olmalıdır. Sıkı bir idhalât rejimi tatbik etmezsek ihracata karşı bir idhal primi tehassül edecektir. Bugünkü rejimimizin aynen baki kalmasını, fakat zayıf paralı memleketlerle olan ticaretimiz üzerinde durulmasını rica ederiz. Anlaşmamız olmayan memleketlere karşı ihracat yapanın idhal hakkını tanımak mahrumiyetlere katlanmak ve ihraç mallarının fiyatlarını tedricen indirecek tedbirler düşünmek lâzımdır. Aksi takdirde 450 kuruşluk dolar 600 kuruşa da çıkar.

Bedri Nedim Göknil — Mallarımızın fiyatlarını yekden indiremeyiz. İzmir tezi fiyatları düşürmez, kamçılar. İkisi arası bir çare bulmak lâzımdır. İstihsalimizi artıralım diyoruz, fakat yapamıyoruz. Sıkı bir ithalât rejimi tatbik etmezsek ihracata karşı bir ithal primi teessüs edecektir. Doları 280 de durduramadık. 420-450 ye gitmektedir. Sağlam para esasına dayanan ticaret anlaşmaları prensibi aynen baki kalmalı.

Anlaşmamız olmayan memleketlerle de ayni esasa dayanan anlaşmalar yapmağa müsaraat etmeliyiz. Anlaşmasız memleketlerle olan ticaretimizde sterline veya ikizli ve üçüzlü takasa imkân vermekle iç piyasamızda ihraç malları fiyatlarının yükselmesine yol açıyoruz. Böylelikle sağlam paraya dayanan anlaşmalarımız işlemez hale geliyor. Çünkü o memleketler paralarının sağlamlığı yüzünden bizim mahsullerimizi dünyanın her hangi bir memleketinden dünya fiyatlarına uygun şartlarla ve kolaylıkla satın alabiliyorlar. İç piyasamızda dünya piyasalarına uygun tek bir fiyat seviyesi temin edebilmemiz için bütün ecnebi dövizlerinin ayni derecede iştira kudreti taşımasını sağlamalıyız. Bunu da ancak dolara 280 kuruşta tutarak diğer paraları serbest borsanın arz ve talebine göre ayarlanmasına imkân vermeliyiz. Bu hususta İstanbul Tüccar Derneğinin, uzun etüdlerle ortaya attığı fikir, üzerinde durulmağa değer mahiyettedir.

Benim gayem ihraç mallarımızı müşterilerimiz olan memleketlere fiyatları seviyesine göre teklif edebilmiz ve bu suretle bir yıllık istihsalâtızı senesi içinde rahatça ve normal larla tamamen satabilmemizdir. Eğer normal şartlarla satış imkânını sağlamazsak istihsalâtımızı artırmaktan faide hasıl olur?

Amerikada fiyat yükselmesi bizden fazla

Sait Naci Ergin (Hazine Müdürü) — Biz ahden bugünkü kurmızla bağlanmış bulunmaktayız. anlaşmalarımızda daima yabancı resmî banka kuru üzerinden tahvil riz. Diğer taraftan, Bretton Woods masında da % 1 farkla 280 i değiştirkabul ettik. Diğer paraları da dolayar etmeği kabul etmiş bulunuyDündenberi komisyonda paramızın günden bahsolunuyor. Kara borsa nereceye kadar fiyatların düştüğüne let eder? Paranın düştüğünü göstdeliller toptan eşya fiyatlarile, fiyatdeksleridir. Eğer bütün dünyada fiyyükseliyorsa bizde de yükselmesi arzudur. Düşüyorsa bizde de düşmesimenniye şayandır. Bizim için en müfiyat dünya fiyatlarına uygunluktur. selâ, 7 Eylûlden sonraki Amerikan larını 100 olarak alırsak Amerikada de fiyatların vasati yüksekliği 127,3 Bizde, 120,5 dir.

İsterse yüksek komisyon bu hus kendi elemanlarile bir mukayese yasın.

Reşat Aksan (Merkez Bankası silcisi) — Bendeniz tediye anlaşmalarının tatbikatı ile yakından meşgul buduğum için meseleleri moneter bakım arzedeceğim. Bugün Avrupada bâlolan tediye sistemi ticaret ve tediye laşmaları sistemidir. Evvelce hususi kas ve kliring de vardı, bugün umleşmiştir. Biz, ticaret ve tediye anlaşları dışında kalabilir miyiz? Kanaatbu sisteme iltihak zaruridir. Çünkü tün Avrupa memleketleri birbirlerine gibi anlaşmalarla bağlanmışlardır. ye anlaşması aktedilmemiş memlekle mübadele mahdut kalmakta ve yçok kârlı mevzulara inhisar etmekBir an için bu çerçeve dışında kalmızı farzedelim, durum ne olacakFransa ile ticaretimizde ayrı kaldığfarzedelim, malımızı mahallî para ile tacağız, aldığımız Fransız frankları ne satın alabiliriz? Böyle kıymeti üzde düşünülmesi lâzım gelen bir para ne alabileceği meşkûk bulununca catçımız çok düşünecektir. Şanj riskikımından düşünülecek bir para ile satmakta ihracatçımız müteredditcaktır. Bunun ithalâtçıya devri de zana mütevakkıf bulunacaktır. Bu parasatın alacak bir banka veya talip bir racatçı bulunmadan ihracatçı hesyapamıyacaktır. İthalâtçı ne alabilecini peşinen kestirmeden bu paraya

Merkez Bankası Temsilcisi

Reşat Aksan'ın verdiği izahat

Hamdi Başar'ın sorduğu 8 sual

ılmıyacaktır. Çekoslovakya, Polonya, Macaristan, Bulgaristan gibi memleketlerin mahalli paralarile muamele yapmak mümkün değildir. Bunlar hakkındaki muameleyi dövizle yapalım desek bile hakikatte ancak takasla muamele yapılma mümkün olur.

Tediye anlaşmaları yapalım ama dövizlerin alım satımı serbest olsun demek mümkün değildir. Akid demek iki tarafın arzularının muhassalası demektir. Biz tek taraflı olarak hususi takas veçhesini veremeyiz. Çünkü kliringlerde bakiyyeyi serbest dövizle ödeme şartı vardır. Halbuki hususi takasda bir takım borçlu ve alacaklılar vardır. Aradaki büyük farkı kim ödiyecektir. Tediye anlaşmalarında kurlar tesbit edilmektedir. Çekoslovakya ve Polonya gibi memleketler bile kendilerinin kendi paralarını verdikleri değeri partenerlerinin de kabul etmesini istemektedirler. İngiliz lirası iştira bakımından dolardan ayrılıyor. Bununla beraber dolarla İngiliz lirası arasında resmi bir parite vardır. İngilterenin parası yalnız Amerikan sahasında konvertibldir. Halbuki bu memleketler paralarının iştira kabiliyeti aslında o kıymeti tutmadığı halde partenerlerinin buna riayetini istemektedirler. Bundan ne dereceye kadar kurtulabilirler? Bu tatbikatta mümkün olamamaktadır. Çünkü Avrupanın bütün esası buna müstenittir. Tediye anlaşmalarının geçen Teşrinievvelde Parisde imzalanan çok taraflı tediye anlaşması ile münasebetini görmek lâzımdır. Paralarının birbirlerine konvertibilitesini kolaylıkla temin edemiyeceklerini gören Avrupa memleketleri, İngiliz lirası da konvertibil olmadığı için, çok taraflı bir tediye sistemi tertip etmişlerdir. Bu da hesap bakiyelerinin karşılaşması ve borçların bu suretle ödenmesi sistemidir. Biz de bu sisteme iltihak etmiş bulunuyoruz.

Anlaşmaların mer'iyeti esnasında bir takım borçların tahsili ve bunların başka memleketlerdeki borçlarla karşılaşması mukadderdir. Bu rejimde ferdi takasların işliyemiyeceği tezahür ediyor. Bu bütün Avrupa ticaretini tahdit ediyor. Avrupa memleketleri bununla mücadele halindedir. Görünüşe göre belli başlı dünya paraları birbirlerile konvertibl ve transferabl olmadıkça bu işin kökünden halledileceği yoktur.

1946 da İngiliz lirasına transferabl bir hüviyet verilmek istenildiği zaman bunun kabil olmadığı görüldü. Bunun üzerine dir ki Avrupa memleketleri Parisdeki anlaşmayı akdettiler.

İngiliz lirasının da mütehavvil kıymetleri vardır.

1 — Amerikan sahasında dolara nazaran kıymeti,

2 — Sterlinin transferabl olduğu memleketlerdeki değeri,

3 — Tahditli olduğu yerlerdeki değeri.

Merkez Bankası temsilcisi
Reşat AKSAN

Bu umumi derde karşı Avrupanın yaptığı yegâne şey kuvvetli paralarla zayıf paraları yekdiğerinden ayırmaktan ibaret kalmıştır. Bazı memleketler dolara ve İsviçre frangına serbest rayiç vermişler, diğer bazı yerlerde de İngiliz lirası serbest kotasyona terkedilmiştir. Bu kotasyon bundan zarar gören memleketlerin arzusuna göre tahakkuk etmemektedir. Nitekim İtalya bu tatbikattan ayrıldı. Şimdi İtalyada dört dolar bir İngiliz lirası esasından muamele görmektedir.

Bedri Nedim diyor ki:

Öğleden sonraki celse açılır açılmaz ilk sözü **Bedri Nedim** aldı.

Bedri Nedim Göknil — Fazıl Özis ile aramızda ihtilâf var. Biz varlığımızı sağlam bir temel taşına dayamak mecburiyetindeyiz. Bu noktada ısrar etmemiz hem ahdi hem de müstakbel faydalardan istifade için bir vecibedir. Eğer iç piyasamıza hâkim olacak olan kıymet, dünya ölçüsünde bir kıymet olur ve müstakar bir ölçüye dayanırsa memleketteki fiyatlar ona göre seviyelenir. Ben hususi takasın tamamen ref'ini istemedim, fakat sterlin ile yapılan muameleler hususi takasdan daha az muzırdır.

(Bedri Nedim'in bu mütalâası **Server Somuncuoğlu**'nun anlaşmalarda hesap parası olarak sterlini seçmek hususundaki tezini takviye etmektedir.)

Bizim iki türlü malımız vardır:

1 — Dünyada rakibi bulunan mallarımız, bunlarda dünya piyasa fiyatlarına intibaka mecburuz. Ancak böyle satabiliriz.

2 — Spesifik mallar, bütün ticaret hayatımızda mühim rol oynayan maddeler değildir. Bunları imtiyazlı hale sokmak mümkündür. Ben hususi takasın düşmanı değilim. Bizim ileriye sürdüğümüz fikirlerin tatbikatını söylemiş oluyorum. Daha teferruata girmek lâzımsa onu da sırası gelince yaparız.

Mukabil tezler ise üç satırla karşımıza gelmiştir. İthalâtın tahdidi ve döviz istihlâkini önliyecek tedbirleri almakta elbette faide vardır.

Fakat sağlam paraya dayanan bir Türk parasının tekevvünü şarttır. Bunun üzerinde ısrarla durulmalıdır.

Ahmet Hamdi Başar — Müzakerelerin üçüncü gününe basmış bulunuyoruz. Mevzuumuzun tenevvürü için Merkez Bankası, Maliye Bakanlığı, İzmir ve Ankara temsilcileri ile profesörlere bir kaç sualim var:

1 — Bretton Woods anlaşmalarına bağlılığımız ne kadar sürecektir. Yani dolar için tesbit edilen rayiç tutulacak mıdır?

2 — Her memleketin de ayni durumda olması dolayısile ödeme anlaşmalarına her memleket parasının dolara göre resmi paritesini esas almaları mevzuunda ne düşünülüyor?

3 — Bu paralara ortalama kurlar tesbit etmek veya bunları serbest bırakmak kabil midir, değil midir?

4 — Avrupa memleketleri arasındaki mübadelelere dolar ödenemiyeceği hakkındaki fikirler nedir?

5 — Mevcut anlaşmalar Avrupa memleketleri arasında tip anlaşma olduğundan, bunların değiştirilemiyeceği hakkında da ne düşünülüyor. Bunlar birer emri vakimidir, bu emri vakilerin değiştirilemiyeceği esasına göre mi dış ticaret rejimini tanzim edeceğiz?

6 — İzmirli arkadaşlardan soruyorum: Tekliflerinde ithalâtın tahdidi de var mıdır?

7 — Ankaralı arkadaşlarımıza da şu suali soruyoruz:

a) İthali menedilecek eşyanın memleket dahilinde istihlâki menedilemiyeceğine göre bu malları şimdi ellerinde bulunduranların fiyat yükselmesinden doğacak büyük kârlarına müsaade edilecek mi?

İzmir Tezi Etrafında

Refii Şükrü ile Şerif Remzi arasında

SÖZ DÜELLOSU

b) lüks ve konfor eşyasının ithal edilmemesi karşısında memlekette bu malları yapacak sanayiin gelişmesinden doğacak mahzurlar üzerinde durulmuş mudur?

c) Lüks ve konforun ayrılması nasıl olacak? Meselâ şehirde lüks müdür?

8 — Profesörlerden şunu soruyoruz:

İhracat eşyasının fiyatını tayin eden âmil, ithalât eşyasının iç piyasa fiyatları değil midir?

Bundan sonra söz sırası **Adnan Birgi** ve **Hazım Atıf Kuyucağ**'a gelmiş idi. Her ikisi de evvelâ **Hamdi Başar**'ın suallerine cevap verilmesini, ondan sonra kendilerinin konuşacaklarını söylediler. Bunun üzerine söz **Refii Şükrü**ye verildi.

Refii Şükrü Suvla — Hamdi Beyin sualine takas meselesine gelince sırasında cevap vereceğim. Bizim Ticaret Bakanlığı davetiyesinden anladığımız mâna şu idi:

1949-1950 ihraç mevsimine daha istikrarlı bir sistemle nasıl dahil olalım?

Biz bundan dış ticaret rejimine yepyeni bir veçhe verileceğini sezmedik. Buraya yeni projelerle gelineceğini tahmin etmiyorduk. İzmir ve Ankara delegeleri mevcut rejimin ıslâhı tedbirlerinden ziyade yeni tekliflerle geldiler. Bu teklifler iki gün gibi pek kısa bir müddet içinde ele alınıp münakaşa edilmiştir. İzmirli arkadaşlarımız ileri sürdükleri sistemin işleyiş mekanizmasını teferruatiyle izah etmemişlerdir. İzmirli muhterem delegelerin serbest kambiyoya dayanan sistemlerinin işleyiş tarzını tam manasile etüd etmeğe vakit bulamadıklarını tahmin etmekteyim. İzmir tezi, döviz fiyatının serbest bırakılmasını istihdaf ediyor. Öyle zannediyorum ki ihracatçı tarafından elde edilen dövizler de serbestçe ithalâtçıya satılacaktır. Neticede ithalât, kendiliğinden ihracata intibak edecektir deniyor. Ankara tezi de İzmirinkini andırıyor, fakat burada daha ziyade umumi bir takas tasavvur olunmaktadır. Ankara Ticaret Odası projesinin İzmir Ticaret Odası teklifinden farklı tarafı ithalâtı takyit tarzıdır. İzmirli arkadaşlarımız ithalâtın tahdidi hususunu meskût geçmişlerdir. Ankara ise bu hususda bir nevi tahsisi varidat usulüne gidiyor. Muayyen ithal malları muayyen ihraç malları ile karşılanarak muhtelif kompartimanlar tesis edilmektedir. Her kompartimanda türlü dövizler için takas primlerinin meydana geleceği anlaşılmaktadır. İzmir ve Ankara Ticaret Odalarınca ileri sürülen projelerde nazarı dikkati çeken bir noktada bu sistemlerin memleket iktisadiyatı üzerinde meydana getireceği akislerin gereği gibi açıklanmamış olmasıdır. Teklifler meseleyi sadece ithalât ve ihracat zaviyesinden ele almakta, bütçe üzerinde, fiyat seviyesinde, türlü sınıfların iştira kuvvetlerinde ve diğer sahalarda ne gibi akisler meydana geleceği ve ahengin nasıl teessüs edeceği izah olunmamaktadır. Halbuki bize öyle geliyor ki bir memleketin dış ticareti konuşulurken bütün memleketin panoramasında husule getireceği şekil mütalâa olunmalıdır. Bu sistemler daha ziyade ihracatın ithalâtı kolayca karşılayabildiği memleketler hakkında etüd edilebileceği kanaatindeyim.

Bundan başka ileri sürülen sistemlerin faydalı bir tarzda işlemesi için dövizler arasında arbitray yapılabilmesi de icap edecektir. Halbuki bugün ekseri dövizler için böyle bir imkân yoktur. Netice itibarile şunu arzetmek isterim ki her iki sistem Türk parasını nisbeti malûm olmıyan bir devalüasyona tâbi tutmaktadır. Devalüasyon başka çare kalmayınca baş vurulan bir tedbirdir. Methü sena edilecek bir usul olmasa gerektir. İhracat için en son akla gelecek bir tedbir, naçar kalınınca çalınacak son kapı olmak iktiza eder kanaatindeyim.

Devalüasyon m e m l e k e t mallarile yabancı mallar arasındaki teadül nisbetini memleket malları aleyhine aşağı bir seviyeye indirmektedir. Devalüasyondan faydalı neticeler almak için bir takım şartların mevcudiyeti lâzımdır. Bu şartları haiz olduğumuzu zannetmiyorum. Nitekim iki buçuk yıl evvelki devalüasyondan beklenen faideler tahakkuk etmemiştir. Devalüasyon sık, sık tekrarlanacak bir tedbir değildir. Bu yola girilirse sonu husrandır. Son otuz yılda muhtelif memleketlerin bu yoldaki tecrübeler den aldıkları neticeleri yakından tetkik etmek faideden hali değildir.

Gerek İzmir gerek Ankara projeleri bize mütemevviç kambiyolu bir rejim arzetmektedir. Bütün dünya, para kıymetlerinde ve dolayısile kambiyolarda istikrara doğru gitmeyi hedef ittihaz etmişken bizim bu hedefden ayrılmamız doğru olur mu? Bu projeler tatbik edildiği takdirde umumi fiyat seviyemizde yeni bir yükselişe intizar edilmesi lâzım geldiğini teklifi yapan arkadaşlarımız da kabul etmektedirler. Umumi fiyat seviyemizdeki her yükselişde muhtelif kategorik gelirler arasındaki büyük farklar artmakta, büsbütün bir ahenksizliğe gitmektedir.

İleri sürülen iki sisteme de gelirler arasında mevcut nisbetlerde hasıl olacak değişikliğe hiç temas edilmemiştir. Zaten bunu evvelden kavramak ta müşküldür. Yeni bir devalüasyonda gelirler arasında büyük farklar olacak, en büyük döviz müstehliki olan devletin bütçesi daha fena bir hale girecektir.

Bu sistemlerin neticei tabiiyesi enflasyondur.

(Bu sırada Refii Şükrü sözüne devam edecek idi, etraftan hatibin sözüne devam edip bitirmesi hususunda izhar edilen temenniye rağmen başkan hatibin muayyen konuşma süresini aştığını söyliyerek sözünü kesti ve sözü derhal Şerif Remziye verdi).

Şerif Remzi — İzmir tezi üç satırdan ibaret ve esbabı mucibesiz de değildir. İktisadi durumumuzu iyi bulmuyoruz, nasıl iyi edebiliriz diye düşündük, çürük noktalara cevap vermeğe âmadeyiz. Tatbik mekanizması düşünülmemiştir deniyor, düşünülmüştür. Bu mekanizma bilinmektedir.

Bu sırada Şerif Remzi mekanizmayı anlatmağa çalışmış, ithalâtta bir sıra ve tercih yapılması zaruretinden bahsetmiş ve İzmir tezinde ahitlere muhalif bir şey bulunmadığını söyliyerek Hamdi Beye cevap vermiş ve demiştir ki:)

«— Unutmamak lâzımdır ki ihracatta vergi vardır. Bizim hesaplarımızda vergi âmildir».

(Şerif Remzi doların 400 yerine 280 kuruştan hesaplanmasını ihracat emtiası üzerine konulmuş bir vergi telâkki etmektedir).

(Şerif Remzi Resat Aksan'ın beyanatına temasla) İzmir tezi tatbik edildiği takdirde ticaret muahedelerinin işlemiyeceğine dair biz bir mâni göremiyoruz **Refii Bey** bizim devalüasyon istediğimiz söylediler. Hiç bir tüccar devalüasyon istemez.

Refii Şükrü — O halde ayarlama istiyorsunuz, isterseniz devalüasyonun ismini değiştirelim.

Şerif Remzi (Devamla) — Biz demiyoruz ki para düşsün. Devalüasyonu bize isnad etmemenizi rica ederiz. Hükümet dolara 280 yerine 400 verecek derse o zaman devalüasyondur. Zaten bu gidişle dolar 600 kuruşa kadar gidecektir. Türkiye hükûmeti bütçesini tevazün ettiremezse hiç bir kur tutulamaz. O zaman devalüasyon zaruri olur.

Refii Bey «devalüasyondan evvel bu türlü kapı çalınmalıdır» dediler. Bizim teklifimiz başka kapıdır. Türk parasının hiç bir istikrarı yoktur. Her paraya tabiiz. İzmir veya Ankaranın teklifi ile istihsal kabiliyetimize göre bir istikrar peyda olacaktır. Fiyat yükselişi olacağını da tahmin etmiyoruz.

Prof. Neumark Refii Şükrü'yü destekledi

ve "İzmir tezi,, nin memleketi yeni bir devalüasyona götürebileceğini söyledi.

•

Başkan, Refii Şükrüye söz vermek istemedi

Şerif Remziden sonra söz sırası İzir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu msilcisi **Cemal Yılancıoğlu**'na gelmiş. Mumaileyh söz sırasını **Refii Şük**'ye vermek istedi. Fakat başkan bihare **Refii**'ye vermek üzere sözü evelâ **Neumark**'a verdi.

Neumark'ın kanaati

Prof. Neumark, Refii Şükrü'nün ileri sürdüğü mütalâalara tamamen iştirak ettiğini, **Remzi** Beyin «İzmir tezi tatbik edilirse asla devalüasyon olmaz» şeklinde teminatına iştirak etmediğini belirterek şu izahatı verdi:

«— Birinci harbe kadar vaziyet şu idi:

Bütün memleketler sabit bir paritenin muhafazasına karar vermişlerdi. İç fiyat seviyesi dalgalanmakta idi. İkinci büyük harpte ise ilgili paranın iç kıymetin istikrarına ehemmiyet atfettiler. Bunlar birbirine zıd iki temayüldür. Paranın iç kıymeti muhafaza edilirse ister istemez paranın dış kıymeti dalgalanacaktır. Dış para istikrarından vaz geçmek zorundasınız. Zamanımızda eski temayüllere doğru bir dönüş müşahede edilmektedir. Bugün yalnız Bretton Woods dış kıymetlerin muhafazasını istiyor. Eğer bundan sonra paranın dış kıymetini muhafaza etmeğe ehemmiyet verecek isek iç kıymetlerin dalgalanmasına müsamaha edeceğiz. Server Somuncuoğlu kıymetli mülâhazalarında devalüasyonun doğacağına işaret ediyor. Acaba enflâsyon mu, deflâsyon mu hangi tehlike karşısındayız? Şüphe yok birincisi.

Prof. Neumark, Sait Naci'nin «Amerikanın fiyat seviyesinin Türkiyeye nazaran yükselmiş olduğuna dair verdiği rakamlara temas ederek dedi ki:

«— Bu doğrudur. Fakat rica ederim, dikkat edilsin Türkiye ile Amerika hayat pahalılığı endeksi ile ifade edilen şey nasıl bir inkişaf seyri takip etmiştir. Amerikada üç sene zarfında istihsal hacmi çok arttığı halde bizde hiç de böyle bir şey olmamıştır. Ağlebi ihtimal reel olarak istihsal hacmimiz düşmüştür. Eğer Amerikada olduğu gibi bizde de fiyatlar biraz yükselse ve istihsal artsa, maaşlar ve sabit gelirlilerin ücretleri artmış olsa idi sosyal bir tehlike olmazdı. Bizde böyle bir intibak olmamıştır. Serverin istediği tahdidatı kabul ediyorum. Ancak, kumaş ithalâtı yasak edilecek olursa yerli endüstri monopolize olacak, fiyatlar yükselecek, kalite düşecektir. İthalât rejimi tahdidatında bu noktayı göz önünde bulundurmalıyız».

Bu sırada **Refii Şükrü** söz alarak deminki beyanatını tamamlamak istemiş ise de **Başkan, Refii**'ye söz vermek istememiş, **Cemal Yılancıoğlu** ise kendi söz hakkını **Refii**'ye vermiş olduğu halde Başkanın niçin mümaneat ettiğini sormuş ve neticede söz **Refii**'ye verilmiştir.

Refii Şükrü — (Deminki beyanatına devamla) Ben bugünkü celseye biraz geç geldim. Bu arada sayın **Server Somuncuoğlu**'nun konuşmasında bulunamadığım için müteessirim. Benim maruzatımın esas noktalarına profesör **Neumark** az evvel zaten işaret etmiş bulundular. Müsaadenizle İzmir ve Ankara tezlerinin arzettikleri mahzurlara biraz daha işaret edeceğim.

Ankaranın tahsisi varidat usulünde kolay sürülen bazı mallarımıza karşılık mühim maddeler ithal edilecek, güç sürülen maddelerimize karşılık da konfor ve lüks maddeleri getirtilecektir. Bu karşılaştırma kadrosu kanaatimce devamlı bir mahiyet arzedemiyecektir. Mahsullerimizin çoğu zirai olduğuna göre hasadlarda büyük farklar zuhur edince muayyen kompartimanların temin ettikleri döviz miktarında tahavvüller meydana gelecek ve bu sebeple yeni kompartimanlar teşkil etmek veya yeni ayarlamalar rövizionlar yapmak lâzım gelecektir. Bu, tatbikatta kolay işliyecek bir mekanizma olmasa gerektir.

İzmirin muhterem murahhası, belki dolar 360 da duracaktır tarzında hoş temennilerde bulundular. Bunun tahakkuk etmiyeceğini kestirebiliriz. Bol ithalât isteyen bir sanayileşmeye doğru gidiliyor. Kehanet demiyeyim amma, İzmir sistemi iki ay içinde doların fiyatını mutlaka beş liranın üzerine çıkaracaktır. Dövizler arasında halen konvertibilite olmadığına göre en büyük talep Amerika piyasası dövizine tevecciih edecek ve dolarda büyük bir sıçrayış vücude getirecektir. Harp ten evvel bankalarımız yabancı memleketlerden krediler temin edebiliyorlardı. bugün milli bankalarımıza bol miktarda serbest döviz kredisi açacak yabancı müesseseler var mı? Bendeniz tahmin etmiyorum, Cabir Bey lûtfederlerse bu hususda bizi tenvir ederler. İthal mallarımızın bünyesinde ve cinslerinde büyük değişiklik vardır. Eskilerden daha ziyade istihlâk maddeleri alırdık. Şimdi makineler, ham ve yarı mamul maddeler ve akar yakıtlar ağır basmaktadır. Teklif edilen rejimlerde kambiyo serbest kalınca ve yükselince bu malların talebi kolayca gerilemiyecek, döviz fiyatı büsbütün yükselecektir.

Ankara ve İzmirin sayın delegeleri tarafından vâkıfane bir surette müdafaa edilen tekliflerin memleketin bugünkü şartlarına uymadığını görüyorum. Böyle olunca bu tezlerden istifade imkânı kalmamaktadır. Şimdi maruzatımın son kısmına geçiyorum. Bugünkü dış ticaret rejimimizi daha iyi bir şekle nasıl ifrağ edebiliriz? Ticaret Bakanlığı erkânının verdikleri rakamlar bize inşirah verdi. Biz anlaşmalı memleketlerle yaptığımız ticaretin tıkandığını zannetmiştik. Verilen rakamlar hatırımda doğru kaldı ise - 280 kuruş bir dolar hesabiyle - dış ihracatımızın % 28 i serbest dövizle yapılmıştır. Anlaşmalı memleketlerle yaptığımız mübedeleler de dış ticaretimizin % 43 ünü teşkil etmektedir. Sterlinle yapılan ihracat ve ithalât bu nisbet içindedir. İhracatımızın % 12 si de takasla deblokaje kalıyor. Demek ki pek vahim bir vaziyette değiliz. Mademki dolar 280 kuruş üzerinden hesap edilirken mallarımızın mühimce bir kısmını serbest dövizle satabiliyoruz, ne diye 125 milyon dolardan elimizi çekelim. Dolar fiyatını yükseltsek daha mı çok dolar elde edeceğiz? Bunun cevabı hayır olsa gerektir. Bizi bir devalüasyona sürükliyecek tedbirlere lüzum yoktur. Anlaşılıyor ki 1949-50 ihracatımızı düşünürken mevcut sistemde aksayan cihetleri ıslaha çalışmak şimdilik en elverişli yoldur. Bununla bugünkü rejimimiz mükemmeldir, idealdir demiyoruz, fakat bazı islahat ile mevcut mahzurların kısmen önüne geçilebilecektir. Bugünkü ithal sistemimizin uygulanmasında bazı noktalar dikkatimizi çekiyor. Dış ticaretimizde türlü tediye usulleri tatbik edildiğinden muhtelif yollardan giren ayni cins emtianın fiyatı en yüksek maliyete göre takarrür etmektedir. Bundan başka idhalât kıtlaştığından bir çok malların fiyatları bu en yüksek maliyetle de alâkayı kesmiş ve içeride pek pahalanmıştır. Bakanlık tarafından hazırlanan fiyat endekselerine göre bir yıl içinde fiyatlar % 12-13 artmıştır ki bunu küçümsememek icabeder. Dolarla anlaşmalı memleketlerle yaptığımız idhalât ve ihracatta fiyatları mümkün mertebe tesviye etmek için sayın Kemal Haraççı tarafından ileri sürülen fon makanizması düşüncesi pekalâ tedkik edilebilir.

Mühim rakkamlar

Dünya iktisadî vaziyeti hakkında

Sait Naci'nin çizdiği dikkate şayan tablo

Takasa gelince:

Takasa gelince, tış ticaretimizde bir de takas sektörü var. Mübadelâtımızın % 12 si bu sektör içindedir. Bakanlık piyasanın kendisini takasa doğru tazyik ettiğini beyan ediyor. Takas yolu doları 280 den 430 a çıkarmış bulunuyor. Takasın zayıf mallarımızın ihracı için kullanıldığı ileri sürülüyor. Evvelâ şunu tesbit etmeliyiz. Acaba bu malların bugünkü fiyatları dolayısiyle dünya piyasasında müteaddit tediye usullerile sürülemiyecek hale gelmiş olması tabii bir durumun mahsulü müdür, yoksa...

Refii Şükrü yine sözünü bitirmedi. Çünkü başkan muayyen söz müddetini geçirdiğini ileri sürerek konuşmasının devamına müsaade etmedi.)

Munis Faik'in verdiği rakamlar

Munis Faik Ozansoy, komisyonun kendisinden istediği rakkamları hatırladığını beyan ederek bunları hey'eti mumiyeye arzetti. Bu rakkamlar 1948 Ağustosu ile şubatı arasındaki ihracat mevsiminde yapılan mal sevkiyatının döviz bakımından yüzdelerini ihtiva ediyordu. Şöyle ki:

Serbest dövizler

%	Memleketler
19,02	Amerika'ya
3,48	İsviçre'ye
5,84	Diğer memleketlere
28,34	Yekûn

Anlaşma ile nefs İngiltereye % 19,79.
Anlaşma ile Sterlin sahasına % 2,86.
Diğer anlaşmalı memleketlere % 20,09
% 20,09 u detayı

%	Memleket
5,72	Fransa'ya
4,47	Çekoslovakya'ya
3,48	İsveç'e
1,80	İtalya'ya
1,47	Almanya'ya
1,50	Polonya'ya
1,10	Finlandiya'ya
0,40	Belçika'ya
0,04	Yugoslavya'ya
20,09	Yekûn

Sterlin ile anlaşmasız memleketlere: % 14,29

Takas ve debleka: % 12,47.

Munis Faik Ozansoy'dan sonra, **Reşat Aksan** (Merkez Bankası temsilcisi) söz alarak bundan evvelki celsede verdiği izahatı daha fazla açmıştır.

Sait Naci Ergin profesör Neumark'ın fiyat endekslerine takılmasına cevap vermiş ve şöyle demiştir :

«— Ben takas fiyatlarının endekslerimize tesir derecesini anlatmak için Amerika misalini verdim. (Bir dolar 450 kuruş nukutu) bizim için gayri resmi birnükuttur. Biz buna kullanmak bile istemeyiz. Açıkça görüştüğümüz için ele alıyorum. Profesör Neumark hayat endekslerine bakıp bakmadığımı sordular. 1946 da hayat endeksi Ankara'da 112, İstanbulda 105 dir.»

— Amerikada ne kadar ? sesleri.

«— Amerika da bizden biraz fazladır. Toptan ifatlarımızın artmış olmasının sebebi hakikatte bu senenin mahsul vaziyeti ve ihraç imkânlarının fazlalığıdır. Ahti vaziyetimiz ne olursa olsun bu meseleleri açıkça görüşebiliriz. Ahten bağlı olmamız bir şey ifade etmez. Ekonomik bünyemiz tek başımıza bir tediye sistemi kurmağa müsait ise biz anlaşmalarımıza rağmen müstakil bir siyaset takip edebiliriz. Yeter ki biz bütün dünyadan ayrı bir sistem ile yürüyebilecek bir kudrette olalım.»

Sait Naci bu sözleri söyledikten sonledikten sonra 1914 harbinden başlıyarak bugüne kadar devam edip gelen ticaret ve malî meselelerin kısa fakat çok canlı bir tablosunu çizmiş ve şöyle demiştir :

«— 1914 harbi bitmiştir. Onunla beraber altın esası da terk edilmiştir. Bir memleketin tek başına altın politikasına devam etmesi kâfi değildir. Partenerleri ile beraber hareket etmesi lâzım gelmiştir. Birinci Dünya harbinden sonra birbirini takip eden seri halinde devalüasyonlar gelmiştir. 1939 harbi bitince dünya milletlerinin devalüasyon yarışlarına tekrar girişecekleri endişesi Bretton Woods anlaşmasını doğurmuştur. Bunun gayesi devalüasyon yarışlarına ve bundan dolayı memleketlerin perişan olmalarına mani olmaktır.Harpten çıkan ve harbe girmemiş bulunan bütün memleketlerin hepsi müthiş bir idhalât ihtiyacı içinde idiler. Avrupa piyasaları mahvolmuş onun yerine yalnız Amerikan piyasası ayakta kalmıştır. Amerikadan ise mal ya dolarla veya yardım ile alınabilir. Binaenaleyh Amerikaya bir hücum mevzuubahistir. Dünyanın her tarafından Amerika'ya altın ve dolar akmakta ve Avrupalılar da Amerikadan yardım istemektedir. Bundan da Marshall planı doğar. Fakat Amerika der ki, «Bu ilanihaye böyle devam edemez, sizin istikbaliniz aranızda yapacağınız ticaret anlaşmalariyle düzelebilir. sizin ise iki illetiniz vardır:

1 — Siz birbirinizden dolar istiyorsunuz,

2 — Sizin paranızın iki kabahati vardır.

a) Konvertibl değildir;

b) Trassferabl değildir.

Paris çok taraflı ticaret ve tediye anlaşması bundan doğmuştur. Burada bir para ve takas mevzuubahistir. Doları ve altını haddi asgariye indirmek ve Avrupa ticaretinden kaldırmak. Hasıl olan açıkları Amerikan kapayacaktır.

Bu anlaşmalar tip anlaşması haline geldi. En mütekâmil hali şudur: Her ayın sonunda Avrupa İktisadi İş Birliğine dahil 19 memleket birbirlerine karşı alacaklı veya borçlu iseler bu alacak ve borçlar mahsup edilecek, kredi açılacak paralar müstekar olacaktır.

19 lar milli paralarla alış veriş edecekler ve paraları transferabl olacaktır. Bir mâni var o da paraların kendi aralarında disponibl olmaması ve Bretton Woods manzumesine rağmen bir ahenk tesis etmemesidir. Bunu nasıl ortadan kaldırmalı?

Baz olarak alınan dolar bizzat kendisi altına nazaran sür evalüedir. Dört başı mamur bir para değildir. Durum bu. Biz de on dokuz memleketin takip ettiği cereyana girmiş bulunuyoruz. Bu dava dahilinde prim verilemez, prim alınamaz. Biz ahden prim alamayız. Bu sebepden dolayı komisyon prim üzerinde durmasın.

Bir misâl vereyim. Fransızlar paralarını deklare ettiler, Bir kur yaptılar. «Para fonu» bunu yapamazsınız dedi. Ve para listesinden Fransız frangını sildi ve Fransaya ikrazatta bulunmadı. Fakat Fransayı mazur gösteren âmiller vardı. Onlar namütenahi enflâsyona gidiyorlardı. Onun için bu kura gittiler. Amerikalılar Marshall planı mucibince Fransızları zayıf kurları tatbik etmeyeceksiniz diediler. Yunanistan ve İtalya fona dahildir, fakat paraları kabul edilmemiştir.

Merkez Bankamız farklı muamele yapamaz. Prim alınamaz, idhalât devrelemez.

Buna rağmen, memleket menfaatları bunun hilâfına ise dönmek mümkündür. Düşününüz kendi kendimizi idare edebileçek isek anlaşmalardan çıkabiliriz.

Lüks ve konfor eşyasını men edecek bir şey yoktur. Biz Fransaya parfüm memlekete sokmuyoruz dersek bir şey ifade zım gelmez. Fakat tütünümüzü ona satabilirmiyiz? Dava buradadır. Biz buna razı olursak dava kalmaz. Mesele beynelmilel guruptan çıkmak veya çıkmamak meselesidir. Disparite ise bütün dünyanın üzerinde çabaladığı bir şeydir.»

Sait Naci'nin bu izahatı hazurun tarafından alkışlarla karşılanmış ve oturum ise kapanmışıtr.

İthalât Talepnameleri

Bir tasfiyeye tabi tutulmalıdır

Bedri Nedim, Esat Demirel, Erdener ve Fazıl Öziş'in demeçleri

— CELSE —

Öğleden sonraki celse açılır açılmaz **Bedri Nedim Göknil** söz alarak evvelce mevzuubahis edilmiş olan idhal taleplerinin çokluğundan dolayı Bakanlık bunları mutlaka bir tasfiyeye tabi tutmasının zaruri olduğunu söylemiş ve bazı misaller vermiş ve buna çare bulunmasını istemiştir ve demiştir ki:

— İdhalâtı teshil eden âmillerden biri de tediye şeklidir. Biz her idhalâtı peşin tediye esasına dayanarak tedkik etmek yolundayız. Bu yanlıştır. Zira Birinci Dünya Harbi'nden evvel idhalâtımızın yarısını kredi ile temin etmekte idik. 1929 buhranına kadar bu vaziyet böylece devam etti. İkinci Dünya harbinden sonra milletler peşin tediyeye gittiler. Halbuki harp sonrası vaziyeti tamamiyle değişmiştir. Satıcılar hemen her memlekette kontrdoküman tediyeye müsait bir şekle gitmişlerdir. Hatta vade satışlara konsinyasyonlar vücude getirmeğe mütemayil olan memleketler vardır. Bu kredi imkânlarından mahrum olmak doğru değildir. Bu faizsiz ve külfetsiz krediden müstağni kalmak asla doğru değildir.

Şerif Remzi buyurdular ki, Ankara ve İzmirin tekliflerinden başka kongreye hiç bir teklif verilmiş değildir. Halbuki biz burada kafa patlatarak hey'eti umumiyenin kıymetli dakikalarını alarak noktai nazarlarımızı izah ve isbat için çalıştık ve ortaya müspet ve makul teklifler koyduk.

Ankaralı temsilcilerden
Siyasal Bilgiler Okulu Müdürü

Prof. Fethi ÇELİKBAŞ

Esat Demirel'in sözleri

Esad Demirel — İzmirin ve Ankaranın bizzatehi mahzurları taşıyan iki teklifi vardır. Bu tekliflerin bugünkü beynelmilel taahhütlerimize de uymadığı anlaşılmaktadır. Dava, yalnız paramızın değerini muhafaza etmek davası değil, aynı zamanda istihsalimizin de arttırılması davasıdır. Gerek bu toplantıda, gerekse koridorda görüştüğüm arkadaşlar bu hususta bana hak verdiler, fakat bunun devlet işi olduğunu söylediler. Ben, bu fikre iştirâk etmiyorum. İzmir ve Ankara sistemi ithalâtın tahdidine gidiyor. Bunlar menfi tedbirlerdir. Biz hem idhalâtımızı hem de ihracatımızı arttırmağa mecburuz. Bu gerçi uzun vadeli bir çalışmadır, fakat ne kadar erken başlarsak o kadar iyi olur.

Erdener bugünkü rejimin ipkasını istiyor

Muhlis Erdener — Mevzuun vuzuh kesbettiğini ve neticeye götürecek olgunluğa geldiğini, üç teklif karşısında kalındığını, meselenin basit ve indi tedbirlerle hal edilecek basit bir dava olmadığını, beynelmilel mahiyette devletler ve hükümetler davası olduğunu söyleyerek şöyle devam etmiştir :

Iztırap İthalâttadır

— Ahdi anlaşmalar varken ve biz de bu camiada faal rolümüzü ve yerimizi almış iken bundan inhiraf edici herhangi bir teklifde bulunmak bu hakikatleri anlamamak demek olur. Ben bu izahatı dinledikten sonra hükûmetin girdiği yolda muvaffak olmasından ve bu yolda kendisine yardım etmekten başka çare olmadığını söylerim, bu hal hakikaten endişe vermekten uzaktır. Bir defa, ihracat bakımından sızlanacak vaziyette değiliz, zira stoklarımız kalmamıştır. Iztırap yalnız idhalât üzerinde kendisini hissettiriyor. Elimizdeki rakkamlara göre, % 28 nisbetinde serbest dövizle, % 21 nisbetinde de İngiliz lirasile muamele yapmışız. Bu nisbetteki muamelâtta asla zararımız yoktur. Zira aldığımız fiyata satmış ve sattığımız fiyata almışızdır. Dâva % 28 nisbetindeki zararlı kurlarla yapılan muamelâtın nisbetini lehimize çevirmekte ve onu büsbütün normal hale sokmaktadır.

İngiliz lirasiyle yapılan muameleyi de ikinci serbest döviz telakki ediyorum. Çünkü 11,28 üzerinden muamele gören sterlin bünyesinde bir tehlike arzetmemektedir. Bilakis gittikçe düzelmektedir. İngiliz sahasına yaptığımız ihracattan tehassül eden zararlı kurla muamele gören İngiliz liralarına gelince, hükûmetimiz İngiltere nezdinde teşebbüste bulunarak bu memleketten bize verilecek mallarda bizde bir priorite hakkı temin ederse bu mahzur da ortadan kalkar. Bu hususta Türkiyeyi ziyaret eden İngiliz parlâmento hey'etine biz de vaktiyle ricada bulunmuştuk. Onlar da bu ricamızı hükûmetlerine isal edeceklerini vadetmişlerdi.

Teklif olarak, bugünkü rejimin ipka edilmesini ve % 28 nisbetindeki mahzurlu sistemlerin de normal şartlara irca edilmesine gayret edilmesini teklif ediyorum.

Fazıl Öziş — Mühim bir dava karşısındayız. Sait Naci beyin çok enteresan beyanatı görüşmelerimize yeni bir veçhe vermek istidadındadır. Bretton Woods anlaşmasının henhangi bir prime muhalif olduğunu söylediler. Şimdiye kadar yaptımız muameleler ve anlaşmalar buna muhalif değil mi idi? İtalyaya takasla balık tütün, İsviçreye takasla tütün kabul etmemiz ve İtalyaya şapka mukabilinde deri verilmesi anlaşmalara muhalif değil midir? Bunlarda prim oynamadı mı? Oynamıyor mu?

Bu noktaların aydınlanmasından sonra müzakerelere devam edilmesini rica ederim.

Müsteşar Cahit Zamangil'in

Ticaretimizle, Milletlerarası ticaret arasındaki münasebetleri izah eden sözleri

Prof. Hazim Atıf Kuyucağın teklifleri

Müsteşarın izahları

Müzakere edilen meselelere temel teşkil etmek üzere bazı konular hakkında tenvir etmek isteyen komisyon, Ticaret Bakanlığı müsteşarı **Cahit Zamangil**'den izahat ricasında bulununca **Zamangil** söz aldı.

Müsteşar, tenviri mahiyette konuşacağına işaret ederek toplantının başındanberi dış ticaretimizin rejimi hakkında muhtelif hatipler tarafından ileri sürülen tezler karşısında, umumi anlaşmalara bağlılık derecemizi izah edeceğini söyledi ve dedi ki :

«— Vereceğimiz malûmat iki sahaya taalluk ediyor :

1 — Milli plâna müteallik mükteseba t,

2 — Milletlerarası münasebetlerimize taalluk eden sahadaki bilgiler.

Konuşmalarımızda sık sık bu ikinci kategoriye temas edildi. Buna bir bakıma mahal olmadığını arzetmek sözümün özüdür. Her ne kadar bir milletin iktisadi mevzuları ortaya konunca bunu milletlerarası münasebetlerle çevrelemeğe ihtiyaç varsa da, komisyonunuz müzakeratında beynelmilel tesirlerin altında kalmasın. Çünkü bu sahada bir hürriyet tahdidi mevcut değildir.

Sık sık bahsi geçen bu beynelmilel anlaşmaları şu noktalar üzerinde hülâsa edebiliriz:

1 — Bu anlaşmalar şebekesinin manası,

2 — Bu anlaşmalarla iltihak etmiş olduğumuz görüş zümresinin neyi temsil ettiği.

3 — Bu anlaşmaların konuşmalarımız üzerindeki tesiri.

1 — Türkiye dahil olduğu halde Avrupa memleketleri harp zamanında kendilerini siyasi ve iktisadi muhatara lara maruz gördüler. Bundan dolayı siyasi sulh isteyen milletler aralarındaki safları sıklaştırdılar.

2 — İktisadî sahada nihaî hedef: Sulh metodları içinde ve sağlam bünye ile mübadelelerde bulunmak.

3 — Anlaşmaların konuşmalarımız üzerindeki tesirleri bir takım mükellefiyatlar ortaya koymaktadır. Akitlerin karşılıklı mükellefiyetler tahmil etmesi pek tabiidir. Ancak bu mükellefiyetler milli ideallerimizle tam bir ahenk içerisindedir. İstihsali artırmak, mali ve nakdi sahada istikrar tesisi gibi mevzular hem milli hem de milletlerarası münasebetlerimize uygundur. Bu görüşlere hadim olacak her teklif görüşülebilir ve karar mevzuu olabilir. İltihak ettiğimiz anlaşmalarda bir çok müracaat kapıları açıktır. Yeter ki hedefi hem kendimiz, hem de milletler topluluğu önünde isbat edebilelim. Hududumuz bundan ibarettir.

Şimdi 1949-1950 dış ticaret rejimimizi tesbit için mi çalışıyoruz.

Toplantıda dikkate şayan izahlarda bulunan Müsteşar

CAHİT ZAMANGİL

Milletlerarası durumumuz şunu emreder: 1949-50 devresinin malî ve nakdî istikrar yılı olması, milletlerin çalışmaları bu gayeye hizmet etmelidir. Meşgul olduğunuz mesele yalnız bizim mevzuumuz değildir. Fili bakımdan öteki milletlerin nereye gittiklerini ve gayeye ne dereceye kadar yaklaştıklarını göz önünde bulundurursak çalışmalarımızı hudutlandırmış ve istikametlendirmiş oluruz. Bu hudutlar milletlerarası münasebetler ve akitlerden nebean etmiş görünürse de hakikatte bunlar millî menfaatlerimizden ibarettir. Arzettiğim hedeflere sadakati ifade eden evvelâ millî sonra da milletlerarası plânlara uygun her türlü karar almak salâhiyetini haiz bulunuyoruz.

Kuyucak'ın Müsteşara teşekkürü:

Bu sırada **Profesör Hazım Atıf Kuyucak** söz alarak hükûmet mümessillerinin verdikleri değerli izahat ile tenevvür etmiş olduğunu bu izahatın verilmesini kendisinin birinci gün istediğini, bunun ancak üçüncü gün yapılmış olmasına rağmen teşekkür ettiğini, kendisinin bir tasarı hazırladığını, üyelerin bunu biraz akademik bulurlarsa hocalığına bağışlanmasını ve Bakanın ilk toplantıda söylediği gibi, hatıra olarak kayda geçirilmesini söyledikten sonra teklifinin madde madde izahına geçmeden dedi ki:

«— Dış ticaret ve döviz meselesi diye ayrı ayrı iki mesele yoktur. Memlekette bir iktisadi mesele vardır. Bu nazariyeden giderek meselenin halline yarayacak bir kaç teklif ortaya atıyorum. Bunun bir kısmı sizce hoş görülmiyebilir. Fakat temenni mahiyetinde de olsa arzedeceğim şu noktaların rapora dercini rica ederim:

1 — devlet bütçesinin tevzini alınacak iktisadi tedbirlerin başında Birinci Cihan harbinden sonra 1920 de Brükselde ve 1922 de Cenovada toplanan konferansların dünya para düzeninin ıslâhı için her memlekete tavsiye ettiği esaslı tedbirlerin başında devlet bütçesinin tevzini ve enflâsyonun durdurulması gelir.

2 — Devlet bütçesi tevazün etse bile enfilâsyonist cereyanlara yer veren bazı kanunî imkânlar vardır. Gizli veya açık enfilâsyon kat'i ve samimî şekilde durdurulmalıdır.

3 — Bu iki tedbir alındıktan sonra memleketimizde, iktisadi bir görüş ile kıymetler az çok mütevazin bir hale gelecektir. Bu tevazünü müstakar bir hale koymak için devlet kısa bir müddete münhasır olsa dahi yapmakta olduğu envestismanlarını tehir etmelidir. Bunlardan bilhassa lüks olanlarından feragat edilmelidir.

4 — Devlet namına ve hususi surette olarak harice gidenlerin istihlâk ettikleri dövizlerde tenkisat ve sıkı kontrollar yapılmalıdır. Doktor Cudi'nin dediklerine iştirak ediyorum. İstihlâkte tasarrufa riayet etmeliyiz. Devlet başda olmak üzere istihlâkte israfı önliyecek tedbirler alınmalıdır. Halk israf yapanları taklide çalışacak yerde tezyif etmesini öğrenmelidir. İngiltere bunu bilfiil tatbik etmiş ve senelerce bombalar altında kalmış bulunmasına ve büyük fedakârlıklarına rağmen bugün harabeler içinde dipdiri çıkmıştır.

Prof. Hâzim Atıf Kuyucak'ın yaptığı on iki teklif

(46 ıncı sayfadan devam)

5 — Mevcut genel ithalât listesi daraltılmalıdır. Muvakkat de olsa, oyuncak, kürk, plâstik tezyinat, parfömeri gibi lüks maddelerin ithali menolunmalıdır.

6 — Memleketin iktisadi hayatında fevkalâde büyük ehemmiyeti haiz maddeler tesbit edilmeli ve bunların ithaline kayıtsız müsaade edilmelidir.

7 — Eldeki döviz muayyen müddetlerde birinci derecedeki ithalâta yettikten sonra arta kalırsa ikinci derecedeki ihtiyaç maddelerine de tahsis olunmalıdır. Burada Ankara tezine yaklaşıyorum.

8 — İhraç edilecek malların ne şekilde ihraç edileceği sene başında tesbit olunmalı ve bu usul bütün sene zarfında devam ettirilmelidir.

9 — Fevkalâde istisnai mahiyetteki haller müstesna, Türk parasının devalüasyonuna sebep olan takas usulüne kat'i surette son verilmelidir.

10 — Muayyen bir dövizin serbest ve sabit dövizlere karşı kıymeti değiştiği takdirde paramıza karşı kıymetin de aynı nisbette değişeceğine yani Türk parasının milletlerarası sahadaki iştira kuvvetinin sabit kalacağına dair anlaşmalara kayıtlar konulmalıdır.

11 — İhracatımız meselesinde iki şeyden şikâyet ediliyor. Biri, bizden az mal alıyorlar, diğeri, az para veriyorlar deniyor. İyi düşünürsek tasdik ederiz ki kusur bizdedir. Çünkü biz hâlâ eski an'anevi istihsale devam ediyoruz. İstihsalimizi o şekilde ayarlamalıyız ki mallarımız çok satılan ve çok değer temin eden mallar haline gelsin. Balık, tavuk, yumurta, domuz yetiştirme gibi basit işlerde ve bilhassa maden işlerinde yapılacak istihsal seferberliği kâfi döviz sağlıyabilir.

12 — Ben iki tezden (yani İzmir ve Ankara) hiç birisinin bugünkü şartlarla tatbik edildiği takdirde faydalı olacağına kani değilim.

Kemal Haraççı — Sait Naci Beyden doların 400-450 olarak hesap edilmesinde ne gibi tesirlerin olabileceğini sormuştum. Dolar 3.5, 4 veya 4.5 demek devlet teşkilâtının normal olarak 280 den aldığı maddelerden gayri veya Ticaret Bakanlığının makine ve sanayie yarar ham maddelere tahsisedilen dövizlerle gelen ticaret eşyasından gayri olan ithalât eşyasının bir dolar 4.5 üzerinden gelmiş olması bu kıymetin otomatikman müstehlike aksetmesi demektir.

Son zamanlarda bir tütün takas muamelesi münasebetiyle ithal edilecek manifatura eşyasına bir dolar 380 fiyatı verilmiş iken akabinde otomobil ve yedek parçaları için bir dolar 400 üzerinden teklif yapılınca bu fark manifatura eşyasına da aksetti.

Netice olarak diyebilirim ki bendeniz de ithalâtın tahdidine taraftarım.

Sait Naci — Takas Merkez bankasında resmi kurlar üzerinden tesvil edilir. Para mercilerimizin ve beynelmilel para mercilerinin bildiği bundan ibarettir. Maksadım şudur: Umumi konuşulurken Türk parasının fiili kıymeti şu, buyurdukları maddelerde bir kur fazlalığı var, fakat bunun para kıymetine yani umumi eşya fiyatına tesiri nedir, bunu ölçmek lâzımdır. Türk lirasının bugünkü dolara nazaran kıymeti tesbit edilmemiştir.

Prof. Suvla Prof. Kuyucakla hemfikir

Refii Şükrü Suvla — Dış ticaretimizde aksayan noktaları halen iki noktada toplamak mümkündür:

1 — Takas sistemi,

2 — İthalâtın takyidindeki sistemsizlik

Kanaatimce bu iki noktada mutlaka ıslâhat yapmak lâzım gelmektedir. İthalâtın takyidi mevzuunda Ticaret Bakanlığının halen nasıl bir sistem takip ettiği ve hangi kategori mallara tercihan tahsis yapıldığı piyasa tarafından gereği gibi bilinmemektedir. Bakanlığın tahsisleri hangi usullerle yaptığının açıklanması faydalı olacaktır. İthalâtın objektif, piyasanın malûmu olan ve tahsis sırasının ne zaman geleceği evvelden kestirilebilen bir usulle yapılması faydalı olacak ve ithalât mallarındaki fiyat temevvüçlerinin önüne tamamen olmasa bile kısmen geçebilecektir zannındayım.

Takasa gelince, takas bugün «ikili» ve «üçlü» şekilde cereyan ediyor. Üçlü takas serbest dövizle mal satamadığımız memlekette bu malların üçüncü bir piyasanın komisyonculuğu ile daha ucuz satılması demektir. Filistinin ihracatımızda haddinden fazla yer işgal etmeğe başlaması ve Kanadanın hiç me'lufu olmadığı mallarımıza mahreç gibi görünmesi buna en açık misaldir. Tiryestenin, Filistinin, Kanadanın yeni mahreçler gibi görünmesi aldatıcı hâdiselerdir. Buralara yapılan ihracatın aslında mutad mahreçlerimize sevkolunduğu ve bu muamelelerden ele geçen dövizlerle yapılan ithalâta takas priminin bindiği anlaşılmaktadır. **Profesör Kuyucağ'ın** dediği gibi takasın dış ticaretimizde bir rahne açtığı kanaatindeyiz. Bugünkü tediye sistemimiz resmi döviz fiyatlarına dayanan bir rejimdir. Takas bu rejimle gayri kabili telif bir durumdur. Cevaben, bazı mallarımızın bugünkü şartlar dahilinde takassız ihracının mümkün olmadığı bildirildi. Bir sene evvel kuvvetli olan bazı mallar bugün zayıf mallar listesine girmiştir. Bunun takasın mevcudiyetinden ileri geldiğine kaniim. Takası kaldırmak en salim yoldur. Meseleyi bu şekilde neticelendirirken ithalâtımızın tahdidi ve ithal mallarının iç piyasamızdaki fiyatları işinde Vekâletçe daha istikrarlı esaslara gidilmesi taraftarı olduğumuzu arzetmek isterim. İthalât malları piyasadaki talebi karşılamağa kâfi gelmediğinden ve bu malların fiatlarındaki kontrol da kaldırıldığından devletten 282 kuruşa alınan dolarlarla ithal edilen mallar takasla daha pahalıya gelen mallarla ayni fiyatla satılmakta yani âdeta dolar 420 kuruştan alınmış gibi muamele yürütülmektedir. Bu suretle bir pahalılığın doğduğu ve aşırı kârlara gidildiği görülmektedir. Bu derde bir çare aranmalı ve acele hareket edilmelidir. Bunun çaresi, diğer memleketlerde olduğu gibi, bir fiyat kontrolunun tesisidir. Bünyemize uygun bir fiyat mürakabesi ihdas edilmediği takdirde ucuz dövizle mal ithalinin iç fiyat seviyesi bakımından faydası kalmıyacaktır veya pek azalacaktır. Fiyat kontrolundan başka bir çare bulunabileceği meşkûktür. Fiyat kontrolunun müessir olacağına inanmıyorsak ne diye belediyelerden bu sahada icraat bekliyoruz. Ben, fiyat kontroluna iç 100 muvaffak olur demiyorum. Fakat fiyat yükselmelerini frenliyebilir kanaatindeyim. Bundan evvelki tecrübelerin menfi netice vermiş olması bünyemize uygun bir fiyat kontrolunun bundan böyle de yapılamıyacağını işrab etmez.

İthalâtımızın tahdidi ve bir döviz bütçesinin tanzimi bahsinde Marshall plânından bize verilen malların cinsleri ve miktarları nazara alınmalıdır. Marshall

Takasa Hücum!...

Prof. Refii Şükrü'nün muhtelif iddialara verdiği cevaplar

«★»

- HAMDİ BAŞAR'IN SERDETTİGI 5 ŞART -

plânı gereğince bize verilecek mallar piyasaya bir ferahlık verecek bazı ithalâttan bizi vareste bırakacak mıdır? Meselâ Marshall plânı gereğince celbedilen ziraat makinelerine ilâveten normal ticaret yoliyle getirilecek ziraat âletlerinde bir azalma hasıl olmıyacak mı? Netice olarak şunu arzedeyim ki takas kapısını sonuna kadar kapamaktan başka çare yoktur. Zayıf mallar listesini mütemadiyen kabartan ve paramızın kıymetini dur madan düşüren takasa nihayet verilmelidir. Hakikaten zayıf mallar varsa bunlar takastan gayri usullerle himaye edilmelidir ve bu himaye muvakkat olmalı ve kısa bir müddete inhisar etmelidir.

Şimdi **Hamdi** Beyin profesörlere tevcih ettiği akademik sualin cevabına geliyorum. **Hamdi** Bey «takas muameleleri bazı ihraç mallarımızın fiyat seviyesini aşırı derecede yükseltmekte ve bu seviyeyi muayyen ithal mallarının, taleplerindeki hususiyet dolayısiyle iç piyasamızdaki yüksek fiyat seyirlerine tâbi kılmaktadır. Bu doğru değildir» tarzındaki ifademizi ele alarak zaten aslında da işin böyle cereyan etmesi gerekmez mi dediler. On dokuzuncu asrın başında J. B. Say'ın ileri sürdüğü «mahreçler kanunu»nun pek götürü bir tarzda ifadesi olarak telâkki ettiğimiz bu düşünce bizim mülâhazamızı tekzip etmez. Hizmet ve bilhassa sermaye hareketlerini tecrid edersek ithal edilen malların ihraç olunan mallarla ödendiğini kabul ederiz. Bu arada döviz fiyatı da takarrür eder. Fakat kambiyonun teorinin şartlarına uygun oarak serbest mübadele rejiminin, beynelmilel rekabetin, altın para sisteminin cari olduğu bir muhitte türlü ihraç mallarından elde edilen dövizlerin türlü ithal malları için vaki döviz talebile topluca karşılaştığı bir piyasada takarrür etmesi gerekir. Bugün içinde bulunduğumuz şartlar içinde ve çeşitli tahditlere ve kayıtlara tâbi dış ticaret rejiminde muayyen memleketle keten tohumu ihracile otomobil ithali veya susam ihracile inşaat demiri ithali muamelelerinde yani muayyen piyasalara ve karşılıklı muayyen mallara inhisar eden takas muamelelerinde teşekkül eden döviz fiyatını makul olarak kabul etmek doğru olmasa gerektir. Muhterem heyeti daha fazla işgal etmemek için bu kadarla iktifa ediyorum. **Hamdi** Bey arzu ederse kendilerine ayrıca izahat veririm.

Ozansoy'un Suvla'ya cevabı

Munis Faik Ozansoy — Refii Şükrü Beyin sualine cevap vereceğim. İthalâtta takip ettiğimiz sistem, kategorilere ayrılmış bir ithalât tahdidi değildir. İthalâtımız genel ithalât listesi ile mahduttur. Bizimkisi ithalâtı tasnif manasına gelmez. Bütün anlaşmaların tatbikatında bütün mallara kronolojik sıra ile yer veriyoruz. İstenen tahdidat bizim yaptığımızdan fazla bir şeydir. Tahdit umumî mahiyette alı-

İstanbul Tüccar Derneği
Delegelerinden
AHMET HAMDİ BAŞAR

nıyorsa, bir madde grupuna tercihan, memleket ihtiyacına göre, müsaade ettiğimiz maddeler vardır. Bu bazı nadir dövizlerde ve disponibilitesi azalan anlaşmalarda tatbik edilen bir usuldür.

Mahmut Seydanın verdiği izahat

Mahmut Seyda, teknik bir malûmat vermek üzere söz alarak Avrupa iktisadi İşbirliği teşkilâtının 1948 Ekim 16 da kabul ve tavsiye ettiği dış ticaret politikasına ait prensipler meyanında, ithalât tahdidi bahsinde şu tasnifin yapıldığını ifade etmiştir.

1 — Tediye müvazenelerinde aktif olan memleketler,

2 — Müvazenesiz olan memleketler,

3 — Pasif olan memleketler,

Aktif olanlara ihracatlarını artırma sahasında dolar istikametinde bir gelişme temenni eder.

Mütevazin olanların ihracatını artırmalarını tavsiye eder,

Pasif olanların ithalâtını tahdit etmelerini tavsiye eder.

Başarın ortaya attığı şartlar
Tüccar Derneğinin teklifleri

Ahmet Hamdi Başar — Paramızın beynelmilel para fonuna tesbit ettirilmiş olan resmî rayicinin filen tutulması ve devamlı fiili devalüasyonların önlenmesi için İstanbul Tüccar Derneği 1948 de şu tekliflerde bulundu:

«Doları resmî kuru üzerinden filen tutacak kuvvetli tedbirler alınmak şartiyle ticari mübadelelerden doğan diğer dövizlerin serbest arz ve talebe terkedilmesi, yani ihracatçının elde ettiği dövizin -dolar hariç- serbest fiyatla satılabilmesi lâzımdır.

Bu prensibin tatbiki için de:

1 — Her memleketle kendi parası ve Türk parası mübadelesine dayanan anlaşmalar yapmak (dolar sahası haricindeki Avrupa memleketleri ile hesabı dolarla tutulan ve bakiyeleri dolarla ödenen anlaşmaları bu prensibe aykırı buluyoruz. Almanya gibi bu tarzda anlaşma yapmağa mecbur olacağımız memleketler olursa o zaman ihracatçıya o memleketten ithal hakkı tanınmalıdır.)

2 — Dolar ödemeği yalnız dolar memleketlerine ve anlaşma dışında kalan memleketlere tahsis etmek ve bunun için de yalnız muayyen mallara dolar için müsaade vermek,

3 — Ticari mübadeleden doğan tediye hesaplarının memleketler arasında kendiliğinden tasfiyesini esas almak (anlaşma süresi sonunda kalan bakiyeler mukabili ithalât ve ihracat yapılacağı veya başka memleketler hesabına devrolunabileceği veya dolar ödeneceği gibi kayıtlarla ani bir devalüasyondan mütevellit riskleri karşılayıcı garantiler kabul edilmelidir).

4 — İhracattan doğan dövizlerin bir sipekülâsyon mevzuu olmaması ve mevsim temevvüçlerinin önlenebilmesi için satılan dövizleri hakiki değerleri ile alıp yine hakiki değerlerile ihtiyaç sahiplerine satabilmek ve döviz piyasasını tanzim etmek üzere hükûmetin garantisi altında mali bir konsorsiyom meydana getirmek

5 — Memleketin ödeme imkânları ile ölçülü ve istikrarlı bir dış ticaret politikası takip etmek

Muhtelif münakaşalar

Prensibin esası, paramızı beynelmilel bir dövize bağlamak ve buna nazaran lehte ve aleyhte prim yapan dövizlerle olacak ithalât ve ihracatta fiyat farkını eşyaya değil, döviz fiyatlarına aksettirmektir.

Adnan Birgi — Mevzu aydınlanmıştır. Mazalar üzerinde görüş ittifakı vardır. İthalâtımızı ihracat ile karşılamak meselesini bir mevzu olarak tefrik edelim, çabuk ilerleriz.

İkinci davamızda ihraç mallarımızın kuvvetli paralı piyasalara satışını imkânsızlaştıran ve kuvvetli dövizlerin kurlarını fiktif bir vaziyete sokan, bu dövizler ile mallarımızın pahalı olmasını intaç eden âmillerin bertaraf edilmesidir. Muhtelif paraları hakiki iştira kabiliyetlerine uygun paritelere irca eden çareleri düşünmek mecburiyetindeyiz. Bu zaruretin devlet organları tarafından da teslim edildiğini müşahede ediyoruz. İhraç mallarımızın muayyen bir nisbetinin kuvvetli dövizlerle satılmasında zaruret vardır.

Bugünkü sistem mallarımızın zayıf paralı piyasalara göre fiyatlanmasını ve ithal mallarının hangi piyasadan alınmasının daha elverişli olduğunun hesaplanamamasını, lüzumsuz bir çok reexport muameleleri yapılmasını ve binnetice sattığımız malın mukabalinde almamız icap eden kadar mal alamamamızı yani 2 ton üzümümüzle bir otomobil alabilirken 2 1/2 ton üzümle bir otomobil almamızı intaç ediyor. Bu suretle ziyan olan iştira kabiliyetimizin nisbeti çok büyüktür. Döviz ve dolayısiyle dış ticaret politikamız, bu mevzuda sahih bir hesap yapmağı sağlayacak mahiyette olmalıdır. Bu şekilde çerçevelenmiş olan ikinci davamız üzerinde ayrıca konuşulursa daha müsbet neticelere varmış oluruz.

Sarf evrakı aranmasın

Ali Haydar Albayrak — Mevcut iki piyasanın birisinden % 30 fazlasına mal satmakta ve % 30 fazlasına mal almaktayız. Demir perde arkasındaki memleketlere mal satmak için takasdan başka çaremiz yoktur. İngiliz lirasile mübadele yapmağa müsaade edilmeyen yerlere de ancak takasla mal satabiliriz. Meselâ, Arjantinden kahve getirildi, yerine üzüm ve saire verildi. Bu mübadele dolara denk bir fiyatla yapılmıştır. Takas memlekete muhakkak bir pahalılık getirmiyor. Ben buna kaniim. Ticaret Bakanlığı hariç memlekete takasla giden mallardan orada istihlâk edileceğine dair sarf vesaiki istemektedir. Bu mademki bir ihracat kapısıdır bunlardan sarf evrakı aranması caiz değildir.

Vehbi Koç ithal mallarının cinsen tahdidini istiyor

Vehbi Koç — On senedir muhtelif tecrübeler yaptık. İthalât mallarına kontenjan koyduk. Kim kontenjanı almış ise kazandı. Ucuz fiyata satmadı. Vesika usulü yaptık. Memlekette yaşayan halkın ihtiyaçları olmadığı için tam tevziat yapılamadı. Muvaffak olmadan fiyat kontrolu yaptık. Milli Korunma mahkemeleri kuruldu, Fiyat yükselmesinin önüne geçilemedi. Tevzi sistemi kuruldu yine halk ihtiyaçları ayni olmadığı için muhtelif vilâyetlere verilen bir kısım mallar İstanbul piyasasında satıldı. Binaenaleyh ithalâtı tahdit kararlarında memlekete girecek malın miktarını değil cinsini tahdit edelim. Hangi mal girecekse o maldan memlekete tam ihtiyaç nisbetinde girsin.

Redaksiyon komitesinin teşkili

Öğleden sonra toplantıya saat 15.00 başlandı. Bu arada **Vehbi Koç** Ankara Ticaret Odasının akşama Gar Gazinosunda delegeler şerefine vereceği ziyafete bütün temsilcileri davet etti.

Komisyon başkanı **Sanver**, herkesin mütalâasının birbirine uymadığını, tek rapor vücude getirmenin güç olacağını, grupların ayrı ayrı hazırlayacakları raporların umumi hey'ete sunulması gerekeceğini, toplantının bundan sonraki saatlerinde delegelerin 239 numaralı sirkülerin aksaklıkları hakkındaki fikirlerini söylemenin doğru olacağını ifade etti.

Vehbi Bilimer, komisyonun bu vaziyette umumi hey'ete çıkamıyacağını belirtti. **Cabir Selek**, her grubun fikrinin ayrı ayrı tesbitini istedi.

Aslan Tufan, Komisyonun her noktada ihtilâfta olmadığını, mutabık kaldığı noktaların da bulunduğunu, ittifaka varılan hususların tesbitinden sonra mutabakat hasıl olmayan mevzuların ayrı ayrı tesbitini teklif etti. **Salahattin Sanver**, bu fikre iştirâk ve mütabık kalınan noktaları tesbit etmek için bir su komisyon teşkilinin iyi olacağını söyledi.

Muhlis Erdener ve **Celâl Omur Aslan Tufan'ın** fikrine iştirâk etti.

Bunun üzerine riyaset divanında çalışanlara **(Salahattin Sanver, Cabir Selek, Server Somuncuoğlu, Celâl Omur)** ilâveten bir redaksion komitesinin teşkiline karar verildi. Yapılan seçimde aşağıda isimleri yazılı olanlar bu komiteye seçildi :

Prof. Hazim Atıf KUYUCAK,
Prof. Refii Şükrü SUVLA,
Fazıl ÖZİŞ,
Hilmi Naili Barlo,
Bedri Nedim GÖKNİL,
Şerif Remzi REYENT,
Kemal HARAÇÇI,
Bahri KINACI,
Ahmet Hamdi BAŞAR,
Orhan DÜMER,
Fazıl ERMAN,
Aslan Tufan YAZMAN

Redaksion komitesinin teşkilinden sonra **Şerif Remzi**, bütçenin tevazunu temennisinin rapora kaydedilmesini istedi. **Refii Şükrü**, müzakerelerde bu noktanın açılıp derinleşmediğinden bahsetti.

Başkan **Salahattin Sanver**, bundan sonraki görüşmelerin halen tatbik edilmekte olan 239 sayılı sirküler üzerindeki aksaklıklar hakkında konuşmak isteyenlere söz vereceğini söyledi.

İthal talepnameleri

Bedri Nedim Göknil — Bugün Bakanlık dış ticaret dairesinin dosyaları ithal talepnamelerile doludur. Bunların çoğu aktüalitesini kaybetmiştir. Bu eski talepnameler yenilerinin infazına mani olmaktadır. Bir tasfiye çaresi bulunması uygun olur.

Fazıl Öziş, eski taleplerin tasfiyesine itiraz etmiş ve bunların kısa zamanda yeniden tekrarlanacağını söylemiş ve Vehbi Koç da tasfiyenin beyhude olacağını, talepname sahiplerine beyhude olarak pul parası ödetileceğini söylemiştir.

Bedri Nedim — Yedi sekiz aydanberi Belçika için kırk beş milyonluk talepnamelerin heyülâ gibi birikmiş olduğunu, bunların bir çoğunun geriye alınabileceğini, tüccarların bu hususta hükûmete yardımcı olmaları gerektiğini söylemiştir.

Zamangil'in açıklaması

Bedri Nedim Göknil'in Bakanlıkta birikmiş olan ve halen aktüalite ve kıymetini kaybetmiş olan ithal taleplerinin tasfiye edilmesi hakkındaki teklifine Fazıl Özş'in itirazı üzerine müsteşar **Cahit Zamangil** bu hususdaki fikrini şöylece açıkladı :

«— Bu ithal taleplerinin tafsiyesine ben de taraftarım. Heyetimizce bunların tasfiye şeklini tayin çok iyi olur. Bu hususta pratik bir usul bulunmalıdır. Biz vesaik mukabili talepler ile akreditif ler arasında bu hususta bir tefrik yapmayı düşünmüştük. Akreditifli talebin ciddiyetini farzettiren sebepler vardır. Bununla akreditifsiz taleplerin gayri ciddi olduğunu söylemek istemiyoruz. Ancak, akreditifli talepler için Bakanlıkça verilen müsaadeler üzerine muayyen ve kısa müddet zarfında bunların kısa zamanda açmak gibi neticeleri vardır ki bu, teklifin ciddi olduğunu hissettirir. Akreditifsiz olanlarda ise 16 kuruşluk bir pul külfeti ile bize geliyor. Bu, talebin ciddî olmadığını ifade etmiş olmasa bile birikme ve yığılma hasatlığının akreditifli olmayan bu gibi taleplerde kendini daha büyük mikyasta gösterdiği de malumunuzdur. Buna bir tedbir olmak üzere vesaik mukabili olan taleplerde % 10 nisbetinde bir teminatın bankaya yatırılması düşünülebilir. Bu hususta heyetinizin bir hal çaresi bulması uygun olur.

Kemal Haraççı — Biriken talepnameler hakkında şöyle bir tedbir hatırıma geliyor: Evvelâ Bakanlık tercihan ithal müsaadesi verebileceği maddeleri seçmeli ve onlar üzerinde kararını vermelidir. Bundan sonra ne miktar verileceği meselesi ortaya çıkar.

İthal muamelelerinde, bir de bu malı ihraç edecek memleketin lisans verme işi

Talepnamelerin tasfiyesi

Üzerinde yapılan tartışmalar ve hükûmetin cevabı

Tüccarlar, niçin fazla talepname verir?

(49 uncu sayfadan devam)

vardır. Bakanlık ithaline karar verdiği mallar üzerinde ithal talebinde bulunmuş olan tüccarlardan karşı memleketin lisansını almış olanlara muayyen müddet zarfında ithal müsaadesini kullanmasını bildirir. Otuz günde kullanmayanın hakkı zail olur. Vesaik mukabili talepnamelerde de banka teminatı istenirse fazla ve mevhum müracaatlar önlenmiş olur.

Fazıl Öziş — Mal ithal etmek isteyen tüccarın malının hazır olmamasının esas tutulması lâzımdır.

Muhlis Erdener söz alarak ithal rejiminde ithalâtçıların Bakanlıktan en fazla şikâyetçi oldukları mevzuun müspet veya menfi olsun zamanında cevap alamamaları olduğunu söylemiş ve demiştir ki :

«— Bu makanizma o kadar yavaş işliyor ki bunda büyük zararımız oluyor. İthal müsaadesi vermiyorsanız vermiyoruz deyin bilelim. Bir tüccar siparişlerini mevsime ve elindeki imkânlara göre ayarlamak mecburiyetindedir. Kışın mayo, yazın soba müsaadesi vermek tuhaf oluyor. Zamanında müsaade alamamak yüzünden mühimce bir para ile angaje etmiş olduğumuz mütehassıs elemanların masrafını koruyamıyoruz. Teşkilâtımızdaki bu elemanlarımıza yol vermek mecburiyetinde kalıyor ve sonra da ayni kıymette eleman bulamıyoruz. Bu suretle vaktimiz teşkilâtımızı yapıp bozmakla geçiyor. Biz bilmek istiyoruz. Bakanlık disponibilite bulunmadığı için mi cevap vermiyor, yoksa bu malın ithaline lüzum mu görülmüyor? Anlaşmalar yapılır yapılmaz ithal edilecek miktardan çok daha fazla dömantlar yapıldığı ileri sürülüyor. Bakanlık eldeki imkânını hiç olmazsa her firmanın isteğinin bir miktarına cevap vermek suretiyle kullansın. Buna da razıyız. Esasen hayatını bu yolda kazanan ciddî tüccarlar getirtebileceklerinden fazlasını istemezler. Aldıkları müsaadeleri de satmazlar. Eğer satanlar varsa, onları ticaretten mahrum etmek yoluna gitmek imkânı mevcuttur. Yok, ithal müsaadesi hiç verilmiyecek ise bunu tüccara vaktinde haber vermelidir. Nasıl ihracatın bir gün dahi durması memleket aleyhinde ise, ithalâtın da gecikmesi bizi baltalar. Vergi vermek gücümüzü mahveder. Bunun devamlı ve muntazam şekilde alimante edilmesi lâzımdır.

Dileklere cevaplar

Munis Faik Ozansoy — Bizim hesabımıza komisyon konuşmaları en faydalı bir safhaya girmiş bulunuyor. Konuşmalar gösteriyor ki aldığımız tedbirlerin zaruretlerini ticaret muhitleri bilmedikleri için bunları bir köstekleme telakki ediyorlar. Evet bir buçuk senedir beklenen talepler vardır, ve bu bir vakıadır. Bunun en ağır yükünü de dış ticaret dairesi çeker. Tahsisen serbest dövizli memleketlerle yeni akdetmiş olduğumuz kontenjanlı anlaşmalarda, derece derece bu yükün altındayız. Biz de bu talepleri reddetmemeyi ve isaf etmeği arzu ederiz. Son zamanlarda bir tasfiye şekli düşünüyorum. Bir senedenberi yalnız pek mübrem maddelere dolar verebiliyoruz. Tâli maddelere ait taleplere cevap vermemekle veremiyeceğimizi ifade etmiş oluyoruz. Dolar için ölmüş talepleri reddetmek mümkündür. Fakat yeni akdettiğimiz anlaşmalarda bunu redde de imkân bulamıyoruz. İsterseniz yarın rakkamları arzederim. Talepler tahminim fevkinde kabarıktır. İtalyan anlaşmasını müteakip 21-30 Kasım arasında bir hafta zarfında 28 milyon küsur dolarlık müracaat vaki olmuştur. Halbuki İtalya ile bir senelik işin takatı bile buna müsait değildir. İtalya için bu rakkamın şimdi 70 milyon dolara vardığını tehmin ediyorum. Daha hiç ihracat yapmadığımız halde bir hafta içinde bu kadar milyon dolarlık nasıl müsaade verilebilir? Biz o zamandanberi tiraj hakkımızı kullanmaktayız. Buna mukabil ancak bir kaç milyonluk ihracat yaptık. İtalya için vaki talepnameleri reddetmek niyetinde değildik. Fakat birinci ve ikinci gün imzaladığımız talepnamelerle birinci tiraj hakkımızı geçtiğimizi görerek müsaadeleri durdurduk.

Mademki tiraj hakkını kullanıyoruz, bunu istihlâke değil istihsale yarayan maddelere vermeğe başladık. Biz halâ tercih için en iyi kriteri bulamadık. İtalyadan ihraç müsaadesi almış olanlara ithal müsaadesi vermiş olsa idik işin inisyatifini İtalyaya bırakmış olurduk ki İtalyanın da istediği budur. Sonra, faturaların oradan tasdikli olması hatırımıza geldi. Bu da kat'i bir şey olamazdı. Neticede, ihracatın artmasını ve hücumun azalmasını bekledik. Bu hususta tedbirler gösterirseniz faydalı olacaktır.

Hiç bir zaman sempati ile karşılayamadığımız kontrodoküman işleri bırakıp yalnız akreditiflere müsaade vermeği düşündük. Anlaşmalardaki disponibilite azlığı Çekoslovakya ile mübadelelerde de vaki oldu. Elimizde disponibl çek kronu az olduğundan bu memleket ile olan ithalâtımızı durdurmuştuk. Elimizde ancak kırk yon kronluk bir disponibilite var iken mi beş gün içinde çoğu kontrdoküman mak üzere 360 milyonluk talep vaki Biz de evvelâ akreditiflere verdik, bu retle 37 milyonu gitti. Her anlaşma böyle talep hücumu içerisindeyiz. Tacirin bunda haklı tarafları da olabilir. Fakat ayni firmanın ayni cins maldan on memleketten birden talepte bulundunu gördük. Bu hal de redde sebep olmuyor. Fakat zarurete müstenid müracaatların yanında kısmen zarurete istinad meyen ve büyük yekûnlar tutan hücumlar da olmuştur. Bu hücum karşısında ayıklamak için kriter bulmakta Daire bu acze düşüyor. Tedbirlerimiz çok nisbî olacak, pek iyi netice vermiyecektir. Bu toplantıda bu güçlüklere çare söylemenizi rica ederiz. Anlaşmalıları red de ediyoruz. Çünkü listelere koymuşuz. Gerçi ithalât listemizin tatbik edileceğini ifade ettiğimiz anlaşmalarda da bunu vereceğiz demek de doğru değildir. «Disponibilite olunca verilecektir» şeklinde cevaplar vermekteyiz. Hiç dolar veremiyeceğimiz talepleri kat'i şekilde reddedebiliriz. Fakat İtalya listesine giren bir talebi reddedemiyoruz. Kontenjan dolmadan reddetme imkânı da yoktur. Mümkün olduğu kadar fazla firmaya müsaade vermek ve ayni firmanın müteaddit taleplerinden birtanesini is'af etmek suretile disponibiliteyi taksime çalışıyoruz. Fakat hepsini is'af edememekten muztaribiz.

Bugün yalnız nadir döviz ve kontenjanlı anlaşmalarda değil, diğer anlaşmalarda da, pahalı alan ve pahalı satan Polonya ve Çekoslovakya gibi anlaşmalarda, İsveç ve Şimalliler istisna edilirse sterlinde, hattâ fransız franglılarda da vaziyet aynidir. Ancak büsbütün işlemiyor demek de doğru değildir. Daha fazla ihracatla bunu kısmen önlemek mümkündür. Ancak talepler bu derece fazla oldukça, ne kadar ucuz ve fazla ihracat yapsak bunların hepsini is'afına imkân bulunamıyacaktır.»

Munis Faik Ozansoy bu izahatından sonra, Belçika hakkındaki rakkamları da zikretmiştir. Şöyle ki :

18-12-1948 ile 15-2-1949 tarihleri arasında Belçikadan mal getirtmek isteyenlerin verdikleri talepnamelerin yekûnu : 3.116.000.000 dur. Bakanlığın verdiği müsaade miktarı ise: 80.739 Belçika frangıdır.

Bedri Nedim talepnamelerin revizyonuna tabi tutulmasında ısrar etti

Talepname münakaşalarının devamı ve

İhracatçıları üzen mes'eleler

—o—

Mustafa Nazlı'nın ve Cabir Selek'in anlattıkları

Mazhar İzmiroğlu istimzacı yapılan ve müsaadesi alınan ihraç müsaadelerinin müddeti zarfında müracaat yapılmak şartiyle, Birliklerce verilmesinin lâzım geldiğini ileri sürmüştür.

Vehbi Koç'un teklifi

Vehbi Koç — Bu mevzu Bakanlığı da tüccarı da iztırap içerisinde bırakmaktadır. Tüccar yapılan anlaşmaya bakıyor, hemen beyannamesini doldurup ithal müsaadesi istiyor. Nasıl olsa istediği kadarının verilmiyeceğini bilmektedir. Bunun önüne ancak sistemi değiştirmekle geçilebilir. Yoksa eldeki talepnameleri tasfiye etmekle değil. Siz tasfiye ediniz, üç gün sonra eski durum avdet edecektir. Bunun yegâne çaresi hangi malı memlekete sokacak isek o malın gireceğini ilân etmelidir ki ihtiyaç nisbetini tüccar tayin ve talepnamesini ona göre tanzim etsin. O zaman mesele kökünden halledilir.

Muhlis Erdener — Kontrodokümanda plafona kadar müsaade edilse mahzur olur mu? Yükleme tarihlerine bakmadan malı gümrüğe serbestçe getirebilmeliyiz. Sonra müracaatlarımız tetkik edilirken sezonel olanlar ayrı mütalâa edilmelidir. Eğer tüccar onu mevsiminde getiremezse ziyan eder.

Akreditiflerde müddetle mukayyet bulunduğumuza göre, tehacüm hallerinde 15-20 gün içinde akreditifin açılmasını şart koşmak faydalı olur.

Plafonlar dolmuş ise sıra numarasına göre is'af etmeli ve fazla miktardaki talebin gelecek sene için istenip istenmediği ithalâtçıdan sorulmalıdır. Cevap vermezse talep otomatikman anüle edilmelidir.

Enver Bakioğlu — Şikâyet mevzuu, sistemin tabii bir necisedir. Bir anlaşma yapılıyor ve bir plafon tesbit ve ilân ediliyor. İthalâtçı derhal müracaat ederek hakkının mahfuz tutulmasını istiyor. Buna çare, mevcut disponibilite nisbetinde sezonel tahsislerde bulunmaktadır. Belçika ve İtalya için yapılan müracaatların aktüalitesi kalmamıştır. Talepnamelerde gösterilen ayni cins malların fiyatlarına göre tasnif etmeli ve en ucuzuna hakkı rüçhan verilmelidir. Ucuz malların yekûnu disponibiliteyi geçerse, onu aralarında taksim etmelidir.

Sonra akreditifliler ile akreditifsizler arasında bir tefrik yapmalı. Bu bakımdan Haraççı'nın teklifine aklım yatıyor. Bir banka teminatı ile bunu hal etmelidir. Bu ithalâtçıyı bağlar ve havai taleplerde bulunmasını önler.

Ticaret ataşelerine hücum

Mustafa Nazlı — Belçikaya mal satamıyoruz. Çünkü Hollandalılar işleri baltalamaktadır. Hollandalılar malımızı alarak kendi toprağına uğratmadan Belçikaya aktarmaktadırlar. Bu üçlü takaslar ahlâklı tüccarları köşeye oturtmaktadır. Belçikaya mal satamamızın sebebi Hollanda ile olan durumdur. İhracat mallarımızın ihraç edilen memlekete fiilen ithal edileceğine ve orada istihlâk olunacağına dair sirkülerde tevsik kaydı bulunmasına rağmen, vekâlet bunu bihakkın tatbik etmemektedir. 19 milletin taahhütleri iki taraflı olarak tutulmalıdır. Dışardaki ataşelerimiz bu hususta faaliyete geçmelidirler.

Hollanda bizden mal alıyor, İsviçreye satıyor, bizi İsviçre frangından mahrum ediyor.

Fransız anlaşması da ataşelerin vazifelerini yapamamalarından dolayı yürümemektedir. Fransa'da ithal lisansı verilmektedir, fakat Fransız kambiyo ofisleri permi vermiyerek para vermemek için yol değiştirmektedirler. Bu da ataşelerin kuvvetli teşebbüslerde bulunmamaları ve işleri takip etmemelerinden ileri gelmektedir.

İhracat ruhsatnameleri merkeze gelmekte ve haftalarca kalmaktadır. Aslında bir pul yapıştırma gayesinden ibaret olan bu muamele niçin mahalli teşkilâta bırakılmıyor. Bu muameleler basitleştirilmelidir.

Halen ithal vizesi verme salâhiyeti gümrüğe bırakılmıştır. Gümrük memurları bu işi yapamamaktadırlar. Bu yüzden güçlüklerle karşılaşıyoruz.

İhracatçı malını bir zarf içerisinde gönderir. kap için döviz verilmezse, ihracatçı malını nasıl satar. On bin dolar döviz getirecek olan bir mal için bir dolar değerinde kap parası vermiyorlar.

Cabir Selek, müstahsilin esaslı bir kredi bulamadığını, ihracatçının da bankalardan ancak % 40 ve azami olarak % 70 yardım gördüğünü, buna mukabil ithalâtçının azami derecede kredi bulmakta olduğunu, hem dışardan, hem içeriden desteklendiğini söylemiş ve ihracatı kamçılama işinde müstahsil ve ihracatçıya kredi siyasetinde teşvik edici adımlar atılmasının lâzım olduğunu belirtmiştir.

İsmini tesbit edemediğimiz bir tüccar şu konuşmayı yaptı:

— Mevsimin sonu gelmiştir. Bir kısım mallarımız elimizde kalmıştır.

1 — Mümkün değilmidirki kiliringli ve anlaşmalı olan memleketlere ihraç etmek için ihracatçı ile ithalâtçı anlaşsınlar, elimizdeki malları likide edelim, ithalâtçı da bir miktar mal getirmek imkânını kazansın.

2 — Bakanlıktan istimzaçta bulunulan ve muvafakat cevabı alınan işler için gerekli ihraç lisansları birliklerden alınamaz mı?

3 — Hususi eşhasa hayvan ihraç müsaadesi ofise nazaran iki ay daha geç verilmiştir. Memlekette bir darlık mevcut ise ofise de müsaade verilmemesi lâzımdı.

Bu belki ofisin tanzim satışındaki zararı önlemek için alınmış bir karardır. Fakat geçinmek için istinat ettiğimiz bir kaç maddeyi de bu suretle devlete mal etmek doğru mudur. Muhakkak ki, ofis bu ihracatı yapamamış bulunmaktadır. Bu iş serbest ellerde olsa idi bir hayli döviz gelir idi.

4 — Kepek ihracı lisansının Bakanlıktan alınması şart koşulmuştur. Küllîyetli miktarda kepek miktarı mevcut olduğuna göre neden bu maddenin lisansı için Ankaraya gidilsin. Bu müsaadeyi ihracatçı birlikleri verebilmelidirler. Sonra, kepek için firmalara verilen miktarlar çok azdır, çoğaltılması temenni olunur.

Kemal Haraççı — Yeni bir rejime girmediğimiz takdirde bugünkü şekilden başka çare yoktur.

Karşı taraftan lisans temin edilmiş olan mallara müsaade vermek inisyatifi karşı tarafa vermek olur.

Disponibilite dahilinde sıraları gelenlere teminat almak suretiyle vermek. Talepnamelere % 10 banka teminatı veya başka müeyyideler koymak iyi bir tedbir değildir. Bu gayrıkabil tatbiktir. Çünkü ithalâtçı bazı mallarda kâfi stok var zannile ve kâr ihtimali azdır diye ithalât yapmaz, ithal noksanlığı karşısında kalırız. Diğer taraftan, bütün ithalâtçılar % 10 garantiyi verebilirler ama, iş tahakkuk etmediği takdirde tüccarlar paramızı bağladınız diye sızlanırlar.

İthal malının gümrüğe gelmesinden sonra müsaade almak sistemi evvelce prestijimizi bozmuştu. Gümrüğümüze mal gelir de verecek paramız bulunmaz ise harici memlekete karşı ithalâtçı manevi bir borç altında kalır.

İthalâtçıların dertleri

Takas işi, lisans müsaadesi ve Konsinyasyon

Server Somuncuoğlu, Muhlis Erdener, Bedri Göknil ve Mustafa Nazlı'nın söyledikleri

Server Somuncuoğlu — Takaslı muamelelerde ihracat yapılabilmesi, hususi takas talimatnamesinde derpiş edilmiş bulunan 6. ithal durumuna bağlıdır. Bunlar harp zamanının karışık şartları içerisinde doğmuştur. Tüccarın basiretine güvenmekten başka bir tedbir almak ihtiyacında olan devlet bu hükmü vazetmiştir. Fakat harp devresi geçmiş ve normal mübadele makanizması başlamıştır. Kontrdoküman muamelelerin inkişafı bunu teyit etmektedir. Bu itibarla, takasa devam edilecek ise ihracatçıyı yukarda arzettiğimiz altı şart ile bağlamağa lüzum yoktur. Serbest bırakmalı, ancak muayyen bir zamanda yapmasını şart koşmalıdır. İhracatçı para koruma kararnamesiyle ihracatçı her ihracatından sonuna kadar mes'uldür ve kambiyoya hesap vermek mecburiyetindedir. Bu sebeple, esasen müeyyidesi olan bir muameleyi yeni bir kontrola tabi tutmakta menfaat yoktur. Ancak, demir perde arkasındaki memleketlerle yapılan hususi takaslı muamelerde mevcut yolun ipkasında bugün için fayda vardır.

Muhlis Erdener — Nerede ise Yedi Eylüle döneceğiz. Eldeki parayı taksim edememek yüzünden ithalât yapamıyacak mıyız. Eğer yüz kuruşluk ithalât yapılacaksa onu taksim ediniz. Ona razıyız. Lâstik için bir milyona yakın dolar istiyormuşuz, Bakanlık ancak iki yüz bin dolarını verebiliyor imiş, razıyız. Onu taksim edin, yine teşekkür ederiz. Fakat ithalâtçıdan malın muayyen tarihte vapura yükleneceğine dair teminat istemek, işidilmemiş bir şeydir. Vapura mal yükleme keyfiyeti ekseriya tüccarın elinde değildir. Her vapurun muayyen bir hacmi vardır. Her hangi bir malın yüklenmesi için bazan üç dört ay beklediğimiz vakidir. Bu hususta bizden teminat istenemez, nereye gidiyoruz?

Biz diyoruz ki Bakanlık bize elindeki miktar kadar müsaade versin. Ve çabuk versin, veya hiç vermiyecekse bunu bize bildirsin. Eli kolu bağlı bir vaziyette bekletmiyelim. Bizi yıkan ölü devrelerdir. Ölü zamanlara tahammülümüz yoktur. Bize zamanında iş yaptırmazsanız başınızın belâsı oluruz. Yumurtlayan tavuğunuz olamayız. Hükümete vergi bile veremeyiz.

Bedri Nedim Göknil — İthalât işinde yeni bir mevzua temas edeceğim. Konsinyasyon usulü. Bazı fabrikalar mamullerinin sürümünü temin için konsinyasyona müsaadedir. Bu nevi krediler, zamanla mukayyet değildir, angajmana gelmez. Disponibilite olduğu takdirde bu gibi ithalât bedellerinin transferine mezuniyet verilebilir.

Son zamanlarda yapılmakta olan tahsislerin tüccar arasında bilinmesinin faydalı olacağına kaniiz. Gemilere, hangi mallar için tahsis yapıldığının bilinmesi, suizanların önlenmesini temin eder. Bunun prensip olarak kabulünü rica ederim.

Hayvan ihracı meselesi

Mersin delegesi, et mevzuuna temas ederek Türkiyedeki et sıkıntısının hayvan adedinin azlığından değil, hayvan besleme zorluğundan ileri geldiğini, yem davası halledildiği takdirde et darlığının kalkacağını, ticaret ofisinin satın alacağı hayvan miktarını ve cinslerini Kasım ayında ilân etmesi gerektiğini, ofisin satın alacağı besili hayvanlar için avans vermesini istedi ve ofisin ihracat yapmasına taraftar bulunduğunu ifade etti.

Hatip maden kanununa temas ederek Sultan Hamid devrinden kalmış olan bu kanunla ruhsatiye almak için on beş ay uğraşmak lâzım geldiğini, bu kanunun yeni ihtiyaçlara uygun bir şekilde tadilini ihracatımızın arttırılması için yapılan temenniler meyanında zikretti.

Mustafa Nazlı — Ben ihracatçı birliğine ihtiyaç olmadığına kaniim. Rica ederim bunu etüd ediniz. İhracat birlikleri, asgari ihraç fiyatı, lisans ve pay tevzii gibi meselelerle iştigal etmek üzere kurulmuştu. Asgari ihraç fiyatı diye bir şey kalmamış gibidir. Lisansın başka bir makam tarafından verilmesi mümkündür. Pay tevzii meselesi de tarihe karışmıştır. Yeni ticaret odaları kanununda bu işler meslek guruplarına bırakılamaz mı? Bu guruplar hakiki tüccarı daha iyi bilir.

İhracat ruhsatnamelerine kıymet vermeliyiz. İhracatçının vasıfları tayin edilmelidir. (Sermayesi 500 lira, adres posta kutusu 191) diyen ihracatçı diye ortaya çıkıyor.

Menşe şahadetnamelerinde ve ihracat lisanslarında ecnebi alıcısının isminin zikri mecburiyetinin kaldırılmasını isteyeceğim. Lisansı aldıktan bir saat sonra ihracatı nereye yapacağımız bütün piyasaya duyuluyor ve ticari sır diye bir şey kalmıyor. İhracat şahadetnamelerinde alıcının ismi. nin yazılması ihtiyari olmalıdır. Aynı meselenin gümrüklere verdiğimiz beyannameye de teşmilini dilerim.

Biraz da Maliye Bakanlığından kambiyo işleri dolayısile şikâyet edeceğim. Hariçteki komisyoncular delaletiyle sattığımız malların bedelinin ancak memlekete getirilmesinden sonra ecnebi komisyoncuya % 3 komisyonunun ödenmesine muvafakat edilmekte. Halbuki bu iş uzun bir zamana mütevakıf bulunduğu için bunları bir daha bizimle iş yapmamaya sevkediyoruz.

Muhlis Erdener, tekrar söz alarak yapılan dömantların fazlalığı karşısında alınması gereken tedbire işaret etmiş ve plâfon miktarına kadar olan taleplerin sıraya konulmasını, bunların kullanılanlarından arta kalanının da müracaat sırasına göre taksiminin yapılmasını teklif etmiştir.

Munis Faik Ozansoy — Mesaimizde meselelerin teferrüatına girildikçe faydalı noktalara temas edildiğini görmekteyiz. Bedri Nedim Bey taleplerin validite meselesine ve aldıkları müsaadeyi tahakkuk ettirmiyenlere ceza verilip verilmediğine temas ettiler. Talepleri validite bakımından tetkik etmiyoruz. Biz bütün talepleri hakiki birer taleptir diye kabul ederek sıraya koyuyoruz. Bunu tahakkuk ettiremeyince az arbitrer kriterler tatbik ediyoruz.

Ceza bahsine gelince, biz ticareti daha serbest hale getirmeği düşünüyoruz. Aldığı müsaadeyi tahakkuk ettiremiyenlerin diğerlerine zararı dokunduğu muhakkaktır. Fakat bunların cezasını piyasa vermelidir.

Mazhar Bey istimzacı yapılmış ve muvafık olarak cevaplandırılmış müsaadelerin ticaret müdürlükleri veya odalar tarafından verilmesini istediler. Biz bir seneden beri zaten merkezde cereyan eden işleri derece derece mahalli teşkilâta intikal ettirmekteyiz. Merkez dışındaki teşkilât bu vazifeleri yapacak duruma gelirse, istimzaçlı muameleleri ve ihracat lisansları gibi şeyleri de vermekte teredüt etmiyeceğiz. İhracat ruhsatnamelerine dair olan temennilerinizi not ettim. Bunu alâkalı müdürlüğe bildireceğim.

Bedri Nedim Bey konsinyasyon muamelelerine temas buyurdular. Bu muameleleri teşvik edilmesi gereken muameleler sayıyoruz. Kısmen buna müsaade eden kararlar da almış bulunuyoruz. Bu hususda daha da ileriye gideceğiz.

Tahsislerin ilânını global olarak yapıyoruz. Gruplarını imzaladığımız gün ilân yoluna gidiyoruz. Mümkün mertebe aleniyete yer vermiyoruz. Gereken yerlerde ticari sırlara riayet ediyoruz. Faturalar meselesinde Mustafa Nazlı Beyin bahsettiği ecnebi firma adresinin ifşa olunmamasını biz de faydalı buluruz. Buna mukabil

Bakanlığın cevapları

Munis Faik'in ihracat ve ithalatçıların ileri sürdükleri dileklere verdiği cevaplar

(52 inci sayfadan devam)

kimlere ne gibi malların ithal müsaadesinin verildiğini ilân etmek hususundaki teklif vazifemizi kolaylaştırır, bunu tahakkuk ettireceğiz.

Muhlis Bey kontradoküman muamelelere işaret buyurdular. Benim ve sayın müsteşarın, bu muamelelere en küçük bir engel koymağa gönlümüz razı olmuyor. Buradaki umumi temenni, bu muamelelerde de ciddiyeti gösterecek bir teminat iraesi hususuna bir kaç kişi müsbet görüş ifade ettiler. Bu cihet raporda da aksettirilirse iyi olur.

Yükleme tarihlerine bakılmasın dediler. Bu temenni teferrüata müteallliktir. Kontrdokümanlarda primi alınmadan mal gelsin denirse bu bir nevi kredili ithalât olur ki bunun üzerinde bir hayli düşündük. Disponibilite vaziyetimiz itibarile kendimizi ileriye muzaf döviz taahhüdüne girecek durumda görmüyoruz. Konsinyasyonlar için de vaziyet aynidir. Gümrüklerimize gelmiş, filen memleketimize girmiş bulunan malların dövizinin tediye edilmemesini anlaşma ile bağdaşamaz görüyoruz.

Bedri Nedim — Satıcı razı olursa?.

Munis Faik (Devamla) — Muayyen bir müddetle dövizini tahsis etmek zorundayız.

Mevsimlik mallara ait müracaatların mevsiminde intacı meselesine gelince, filhakika mevsimlik mallar vardır. Yalnız bütün mallar bu tefriki yaptıracak vaziyette değildir. Bu tefriki yapsak bile esaslı bir tedbir almış olamıyacağız. Meselâ makine veya yedek parçalarını mevsim tefrikine sokamayız. Olsa olsa yazlık ve kışlık kumaş gibi şeyler mevzuu bahis olabilir.

Muhlis Erdener — Motosiklet ve bisiklet mevsimlik maddelerdir. Kışın yolların fenalığı yüzünden satılmaz.

Munis Faik (Devamla) — Esaslı bir taksim yapılamaz. Maamafih imkân nisbetinde nazarı itibara alırız.

Lâstiği kolayca tevzi ettik. Bütün mallar lâstik gibi kolayca tevzi edilebilse ve tevzi yapacak bir teşekkül bulunsa işimiz kolaylaşırdı.

Plâfon vaziyeti: Talepleri tarih sırasile ele alıp muayyen miktarı aşanları reddetmek cihetine gittik. Fakat bazı firmaların talepleri geniş mikyasta olduğu için bu firmaların bir kaçı dahi «plâfonu» doldurmaktadır.

Muhlis Erdener — (Müteessirane) Plâfon doldu mu şimdi?

(Gülüşmeler) diğer taraftan plâfon meselesi bir de disponibilite meselesi vardır. Bazan plâfon dolmamıştır amma, disponibilite mevcut değildir. Asıl sıkıntı bu yüzdendir.

Toplantıya iştirâk edenlerden
Dış Ticaret Dairesi Başkan Muavini
SEDAT EZDİNLİ

Akreditif müsaadesinin yirmi güne indirilmesi teklifine gelince, biz bu müddeti kısaltmak taraftarı değiliz, bu tedbir hem piyasayı sıkar, hem de faydasız olur.

Enver Bakioğlu — Teşekkül edecek disponibilitelerin muayyen zamanlarda ilânı mümkün değil midir?

Munis Faik (Devamla) — Muayyen zamanlarda ilân etmek piyasaya pek uymuyor. Piyasayı alimante etmenin ihtiyaca daha fazla uyacağını zannediyorum.

Kontrdoküman ithalâttan % 10 teminat alınması hakkındaki teklife gelince; biz akreditif ile kontrdokümanı tefrik ederken, kontrdokümana daha fazla bir külfet yüklemiş değiliz.

Belçika durumu, takasın mahzurlarına temas etmenin lüzumunu göstermiştir. Filhakika bazı anlaşmalarımızın işlemesine takas mâni olmuştur. Bundan dolayıdır ki biz anlaşmasız memleketlerle olan muameleleri azaltmaktayız. Takas muamelelerini himayeye muhtaç maddelerimize inhisar ettirmiş vaziyetteyiz. Ancak geçen seneden elde kalan rekolteleri nazara alarak bu kapıyı büsbütün kapamadık.

Fransız anlaşmasının işlememesinde ataşelerin vazifelerini yapmadıklarına işaret ettiler. Bunlar muayyen hâdiseler ise üzerinde ayrıca dururuz. Şikâyete mevzu olan hâdiseleri bize bildirir iseniz biz de ataşelere intikal ettiririz. Bize intikal etmiş bir hâdise yoktur.

Menşe şehadetnameleri ve lisanslarda isim zikredilmemesi üzerinde durulabilir.

Birliklere lüzum olup olmadığı meselesine gelince, bir taraftan birliklerin kaldırılması istenilirken diğer taraftan birliklere yeni bazı vazifelerin intikal ettirilmesi gibi tekliflerle karşılaşıyoruz.

Vize muamelelerinin gümrük idarelerine devredilmesinden sonra bu idarelerin vize işlerinde müşkülât çıkardıklarından bahis buyuruldu ve gümrüklerin ticaret odalarından daha fena iş gördüklerine işaret olundu. Biz İstanbul Ticaret Odasının teklifi ve Bakana tüccardan gelen dilekler üzerine bunu yaptık: Eğer gümrükler bu işi iyi yapamıyorsa, üzerinde durur tedbirlerini ararız.

Cabir Bey ihracatta kredi mevzuuna işaret ettiler. Bu, üzerinde durulacak ve formüle edilecek bir mevzudur. İthalâtı frenlemek için banka teminatı mevzuuna da temas ettiler. Bunu da üzerinde durulacak bir mevzu telâkki ediyoruz.

Bakanlığa yapılan istimzaçlara muvafık cevap alan taleplere birliklerce lisans verilmesine işaret edildi. Buralara kadar da gideceğiz belki...

Canlı hayvan ihracı meselesinde Ticaret Ofisine istisnai bir müsaade verilmiş olduğu söylendi. Kontenjanı dolmayan ihracata imkân verip döviz kaynağını kaybetmemek için ofise bu müsaade verilmiş bulunmaktadır. 1 Nisan tarihli sirkülerile mevsiminde herkese müsaade rileceği ilân edilmiştir.

Komisyonun Hazırladığı

Raporun tam metni

Dış ticaret rejiminde ithalatçılar, ihracatçılar ve ilim adamları ittifak edemediklerinden bütün fikirler ayrı ayrı rapora dercedildi

(53 uncu sahifeden devam)

Et mevzuu ve beşi meselesi Bakanlıkça bugüne kadar muvakkat tedbirlerle ele alınmıştır. İleriye ait geniş tetkikler yapmak üzere bu iş ile Toprak Mahsulleri Ofisi vazifelendirilmiştir.

Keçek kontenjanlarının arttırılmasına işaret ettiler. Bu muayyen bir kontenjan olduğu için bir kaç firmaya inhisar etmesin diye taksim yoluna gittik.

Server Bey takasa devam edildiği takdirde kayıtların hafifletilmesine işaret ettiler. Takas devam ederse diğer kolaylaştırma tedbirleri arasında bunun üzerinde de dururuz.

Maden kanununa ait olan temenni mevzuum haricinde olduğu için not aldım. İlgililere bildireceğim.

15-4-1949 cuma.

Dış ticaret komisyonunun seçmiş olduğu redaksiyon komitesinin hazırlamış olduğu raporun komisyon heyeti umumiyesinde okunup münakaşa edilmesi için tertip edilmiş bulunan bu oturumda redaksiyon komitesinden komisyon ikinci başkanı Cabir Selek hazırlanan aşağıdaki raporu okudu.

★

RAPOR

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının 1 Nisan 1949 tarihli ve 9504 numaralı sirkülerile, 1949/50 mahsul yılı ihraç rejiminin tesbiti ve ithalâta müteallik usullerle ticaret ve ödeme anlaşmaları hakkında, Bakanlığın alacağı karara esas olmak üzere, istişarî mahiyette mütalâa dermeyan eylemek maksadile davet edilip 11 Nisan 1949 tarihinde toplanan ve mezkûr sirkülerde sayılan müessese ve teşekküllerin mümessillerinden mürekkep bulunan heyetin ilk oturumunda seçilmiş olan komisyonumuz yedi toplantı aktederek komisyon azasının ve umumî heyet azasından komisyon toplantılarına iştirâk eden zevatın görüşlerini ve tekliflerini dinlemiş ve Devlet Bakanlığile Ekonomi ve Ticaret, Maliye ve Dışişleri Bakanlıkları ve Merkez Bankası mümessillerinden gereken malûmatı da aldıktan sonra aşağıdaki raporu heyeti umumiyeye arza karar vermiştir:

İTTİFAK EDİLEN NOKTALAR

I. Komisyon:

1 — Dış ticaret davasının umumi bir iktisadî dava olduğu ve memleketin istihsalile ve iktisadî siasiyle yakından alâkalı bulunduğu,

2 — Dış ticaretimizi tevzin edecek olan en esaslı tedbirin istihsali artırmak olduğu bunun için de luzumlu sermayenin gerek hariçten ve gerek dahilden istihsal sahasına sevkini kolaylaştıracak tedbirlerin alınması ve şartların temini icabettiği,

3 — Devlet bütçesinin tevzini gerektiği,

4 — Gizli veya açık mahiyette entilâsyona son verilmesi lâzım olduğu,

5 — Devletin, hususi idarelerin, belediyelerin ve iktisadî devlet teşekküllerinin kurmakta olduğu tesisat için el konulan döviz mikdarının asgariye indirilmesi ve bu arada:

a) Kısa bir zamanda müsmir olmayacak tesisatın tehiri

b) Gerek tesisat ve gerek sair ithalâtta lüksten feragat olunması

c) Memleket dışındaki Devlet masraflarına (sefaretler, heyetler vesaire) ve talebe tahsisatına ayrılan döviz miktarının asgariye indirilmesi icabettiği,

6 — Devlet başta olmak üzere istihlâkte israfı önleyecek bir kampanya açılması gerektiği,

hususunda mutabık ve müttelik kalmış ve dış ticaretin kısa vadeli tevzini hususunda muhtelif noktai nazarların mevcut olduğunu görmüştür.

Bu noktai nazarlar şu suretle hülâsa olunabilir:

İTTİFAK EDİLMİYEN NOKTALAR

İzmir tezi

II — İzmir Ticaret ve Sanayi Odası ile İhracatçılar Birliği, bir an evvel serbest kambiyo usulüne dönmek için hazırlanmakla beraber bu hazırlığın bir adımı olmak üzere ihracat dövizlerinin, cins ve nevi takyidi olmaksızın, serbest liatla ithalâtçıya satılmasına müsaade olunmasını teklif etmiştir.

Ankara tezi

III — Ankara Ticaret ve Sanayi Odası ise komisyona tevdi eylediği raporla şu teklifleri ileri sürmüştür:

1 — İthalât malları cinsine göre edilmesi ve bu malların mesela

a) Birinci derece ihtiyaç

b) İkinci derece ihtiyaç

c) Konfor eşyası

d) Lüks eşya

olmak üzere sınıflara ayrılması. Bu lardan lüks eşyanın imkânlar nisbetinde menolunması, konfor eşyasının tahdit edilmesi ve diğer birinci derecede ihtiyaç eşyasının geniş ve şartsız bir şekilde memlekete girmesinin sağlanması.

2 — Bir dış ticaret bütçesinin tanzimi

3 — İhracat mallarımızın ... kabiliyetlerine ve ithal ihtiyaçlarına göre a, b, c sınıflarına ayrılması

4 — (a) sınıfındaki ihracat malarile ancak (a) sınıfındaki ihracat mallarının, (b) sınıfındaki ihracat mallarile (a) ve (b) sınıfındaki ithalât mallarının, (c) sınıfındaki ihracat mallarile de (a), (b) ve (c) sınıflarındaki ithal mallarının getirilebilmesi. Bu suretle de bütün ihraç emtiasına ana ihtiyaç maddelerini ihtiva eden (a) listesindeki ithal mallarının getirilebilmesi imkânının sağlanması

5 — İthalât ile ihracat arasında müvazene temini maksadile ihracatçıya ithal hakkının ve bu hakkın salâhiyetinin tanınması, anlaşmalı memleketlere yapılan ihracattan doğan ihracatçıya verilecek hakkın ancak o memleketten yapacağı ithalâta inhisar etmesi

6 — İhracatçıya tanınacak ithal hakkının, ihraç bedelinin meselâ 80 i için olması, geriye kalan %... sinin hükûmet emrinde kalması

7 — Sürümün teşviki gerekli bazı ihraç malları için bu ithal hakkının daha yüksek ve hattâ % 100 olması ve buna mukabil dünya piyasasında çok aranan bazı mallarda

Raporun tam metni

ihracat bedelinin tamamen hükûmetin emrinde kalması

8 — Belli başlı ihtiyaç mallarının ithal müsaadelerine istinat eden sipariş miktarlarının yekûn olarak her ay münasip şekilde ilân edilmesi.

Tüccar Derneğinin dilekleri:

IV — İstanbul Tüccar Derneği:

Paramızın beynelmilel bir dövize bağlanması ve buna nazaran lehte ve aleyhte prim yapan dövizlerle olacak ithalât ve ihracatta fiat farklarının eşyaya değil, doviz fiatlarına aksettirilmesi ve paramızın filen istikrarının behemehal sağlanması prensibinden hareket edilerek:

1 — Doların ve o mahiyette olan kuvvetli dövizlerin resmî kurları üzerinden filen tutulması şartile bunların haricindeki dövizlerin serbest arz ve talebe terkedilmesi ve bunu sağlayabilmek üzere de döviz alım ve satımlarını tanzim edecek bir organ meydana getirilmesi,

2 — Dolar ödenmesinin yalnız dolar memleketlerine ve anlaşma dışında kalan memleketlere tahsis edilmesi ve bunun için de yalnız muayyen mallar için dolar ödenmesine müsaade olunması,

3 — Her memleketle kendi paraları ve Türk parası üzerinden mübadeleyi esas tutan ticaret mukavelenameleri akti,

Teklifinde bulunmuş ve bu teklifin tatbik şekli hakkında 5 maddeyi havi bir muhtıra ile şimdiye kadar hazırlanmış rapor ve tetkikleri muhtevi bir dosyayı komisyona tevdi eylemiştir.

İstanbul Ticaret Odası temsilcilerinin teklifleri

V — İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası murahhasları bugüne kadar cereyan eden müzakerelere ve resmî makamların sözcülerinin ifadelerinden edindikleri kanaate göre komisyona aşağıdaki teklifleri arzetmişlerdir.

1— Bretton Woods, Marshall planı ve 19 lar Konvansiyonunda mündemiç ruh ve sanayi milli ve iktisadî menfaat ve gayelerimizin nihaî bir hedefi mahiyetinde gördüğümüzden o anlaşmalara tamamen sadık kalınarak bundan inhiraf ettirici umumî takas ve muhtelif kur tatbikine meydan verici tedbirlere girilmemesi.

2 — Bu gayenin tahakkukunu mümkün kılacak müvazeneli ve tahditli bir ithalât rejiminin tatbik edilmesi.

3 — Anlaşmamız olmayan ve henüz beynelmilel anlaşmalara girmemiş bulunan memleketlerle en zarurî hallere münhasır bulunmak ve yalnız iki taraflı olmak üzere takaslara cevaz verilmesi.

4 — İngiliz lirasının muamele gördüğü zararlı kur tesirinden mümkün olduğu kadar az mutazarrır olmak için İngilterenin Türkiyeye ihracatında memleketimizi de priyorite hakkını kabul ettiği memleketler arasına kaydetmesine çalışılması.

5 — Bugünkü ticaret anlaşmalarının daha verimli bir şekilde işleyebilmeleri için iç piyasada muhtelif fiat seviyelerinin doğmasına engel olucu tedbirler alınması

Diğer dilekler

VI — İstanbul tiftik ve hububat ihracatçıları birliği teferrüat üzerinde bilâhare görüşmek hakkı mahfuz kalmak şartile Ankara Ticaret Odasının teklifine prensip itibarile iştirak eylediğini bildirmiştir.

VII — Bursa Ticaret Odası mümessili odanın noktai nazarı olmak üzere 1 — İhracatta takas ve serbest döviz usullerinin kabulünü,

2 — Mübrem olmıyan ithal mallarının imkânlar nisbetinde tahdidini teklif eylemiştir.

Profesörlerin teklifleri

VIII — Heyete iştirak eylemiş bulunan İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi ve İstanbul, İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulları profesörleri de şahsî mütalâalarını komisyona etraflı bir surette arzeyledikten sonra komisyonca ittifakla kabul olunan yukarıda mezkûr altı maddeye tamamile iştirak eylediklerini beyan etmişlerdir. Aşağıdaki mütalâalar profesörlerce ilâve edilmiş olup bunların bir kısmında cümlesi ittifak halinde bir kısmında ise ekseriyetle birleşmişlerdir.

a) İzmir ve Ankara Ticaret Odaları tarafından ileri sürülen serbest kambiyo ve umumî takas sistemlerinin, yeni ve başıboş bir devalüasyon mahiyetinde olacağı ve büyük mahzurları muhtevi bulunması ve Milletlerarası anlaşmalara aykırılığı dolayısiyle, uygun olmıyacağı,

b) İthalâtın, asgarî ihraç imkânlarımız nazarı itibara alınarak, bir döviz bütçesine bağlanmasının ve bu bütçede zarurî mallar için geniş tahsislere ve diğer mallar için de ihtiyaç derecesine göre, kontenjanlara gidilmesinin lâzım olduğuna,

c) Paramızı serbest dövizlere sabit kurla bağladıktan ve bu rejimde tutunmağı kabul eyledikten sonra, elyevm tatbik edilmekte bulunan takas muamelelerinin mevzii devalüasyonlara açık kapı bıraktığı ve bu sebeple ihraç mallarımızın fiatlarını dünya piyasasından ayıran ithal mallarının fiatlarında da başıboş artış temayülleri yaratan takas muamelelerine, mahiyet ve şekilleri ne olursa olsun, 1949-50 ihraç yılında son verilmesinin lâzım olduğu,

d) Doları dış tediyelerde esas tuttuğumuza göre, dahilî fiatları bakımından dünya fiat seviyesinden ayrılmış bulunan anlaşmalı memleketlerle yapılan ithalât ve ihracat fiatlarının, icabına göre ve lüzum hasıl oldukça, bir fon mekanizmasile dünya

Toplantıya iştirâk eden Dış Ticaret Dairesi Müşavirlerinden:
RECAİ BAŞAN **KÂMRAN YETİŞ** **FUAT İNAL**

fiatlarına irca edilmesinin ve ayarlanmasının faideli bulunduğu.

— Daha bir müddet için ihracatımızdan elde edilecek dövizler ithalât ihtiyaçlarını tamamile karşılayacak derecede olamıyacağından, paramızı dolara bağlamanın bir neticei tabiiyesi olarak ithal malları iç fiatlarının da dolar fiatlarına göre ayarlanması ve icabında bunu temin için gereken fiat kontrolu mekanizmasının, hiç olmazsa esaslı istihlâk ve istihsal malları için, yeniden tesisi lâzım geldiği.

Yukarıda maruz mütalâalara ilâveten İstanbul Ticaret Odasından Vehbi Bülmer, İstanbul Tüccar Derneğinden Bedri Nedim Göknil ve Profesör Esat Demirel tarafından verilen şahsî mütalâalar eklenmiştir.

Saygılarımızla.

Raporun münakaşası

Raporun okunmasından sonra ilk sözü alan **Hamdi Başar** ihracatımızın bünyesinin yarı müstemleke bir ihracat bünyesi olduğunu söyliyerek bunun kâr elde etmek için değil daha çok istihlâkin kısılmasından doğan bir ihracat olduğunu belirtmiş ve demiştir ki:

«— Filhakika ihracat eşyamızı kalem kalem ele alır tetkik eder ve nüfus başına taksim edersek medeni dünyaya nazaran bunları en az istihlâk eden bir millet olduğumuzu görürüz. Et, tütün, hattâ zeytinyağı dahi böyledir.

İhracatımızın artırılması ve fiyatların düşürülmesi için iki yol vardır.

1 — Tasarrufa ve kısıntıya daha fazla hız verip ihracatı artırmak usulü ki bu, menfi yoldur.

Yarı müstemleke ihracat

2 — Yarı müstemleke bir memleket bünyesi olmaktan çıkıp istihsali artırmak suretile ihracatı çoğaltmak yolu ki bu, müsbet yoldur, bu ikinci faktör dahili politikamızda büyük bir değişiklik ifade eder. Bu değişikliğin yalnız dış ticaret rejimi mevzuu değil, iktisadi, siyasi, idari, hattâ ahlâki mevzuları kavrayan büyük bir politikanın güdümünü icap ettirir ki bu bizim heyetimizin halledeceği bir mevzu olmaktan çıkar ve daha geniş bir kongre mevzuuna girer. Biz bunu bildiğimiz için bu hususlarda küçük bir endikasyon ile iktifa ettik. Rica ederim, Bakanlık bu hususta büyük bir kongre toplasın.

Biz bugünkü raporumuzu yalnız hali hazır realiteleri göz önüne alarak, nasıl bir dış ticaret politikası tanzim ve ithalât ile ihracat arasındaki açığı önleriz problemine cevap vermekle uğraştık. Rapor bu noktai nazar ele alınarak yazılmıştır.

Raporda muhtelif tedbirler gösterilmiştir, fakat komisyon bunlarda ittifak edememiştir. Yapılan tekliflerin hemen hepsi yalnız bir noktada birleşiyor: Fiyatların yükselmesine mâni olmak.

Toplantıya iştirâk eden Dış Ticaret Dairesi Müşavirlerinden:
NABİ ATAÇ **CELÂL BEŞERLER** **HAYRETTİN BAYER**

Raporda gösterilen tedbirler iki noktaya müteveccih bulunmaktadır:

1 — Para faktörüne ait olan ıslâhat temennileri,

2 — Ankaranın eşya sektörüne ait olan telkinleri.

Öziş'le Kuyucak'ın münakaşası

Fazıl Öziş, raporda muhtelif teşekküllerin noktai nazarlarının objektif olarak ifade edilmesine mukabil yalnız profesörlerin mütalâalarında diğer teşekküllerin iddialarının tenkidi yapılmış olduğunu belirterek ya bu tenkitlere kendisi tarafından verilecek cevabın rapora eklenmesini veyahut profesörlerin tenkitlerine ait fıkranın rapordan çıkarılması lüzumuna işaret etti.

Bedri Nedim, İstanbul Tüccar Derneğinin noktai nazarının raporda ifade edilmiş bulunduğunu belirtti.

Hazım Atıf Kuyucak, Fazıl Öziş'in itiraz ettiği noktaya temasla ilgili maddeyi tekrar okudu ve dedi ki:

«— **Fazıl Bey** rapora cevap mahiyetinde bir ilâve yapılmasını istiyorlar. Bizce hiç bir mahzur yoktur... Esasen, kendileri de fiyatların yükseleceğini kabul ediyorlar, yalnız bu yükselişin hastalığı göstermek bakımından faydalı olacağını söylüyorlar. Biz de fiat yüksekliğinin mevcut olacağını söylüyor ve fakat bunun bizi daimî bir devalüasyona götüreceğini iddia ediyoruz.

Kezalik tavsiye edilen tedbirlerin milletlerarası anlaşmalara aykırı olduğunu söyledik. Biz paramızın kurunun muhafaza edilmesini esas tuttuk.

Fazıl Öziş — Bizim raporlarımızda yalnız fikir sistemimiz derecedilmiştir. Profesörlerin raporunda ise hem fikirleri hem de bizimkilerin tenkidi mevcuttur. Ya bizim de profesörlere verdiğimiz tenkidi cevapların dercini veyahut profesörlerin tenkide ait fıkralarının çıkarılmasını istiyoruz.

Biz diyoruz ki, bizim tavsiye ettiğimiz tedbirlerle bir devalüasyon yaratılmış olacak değildir. Devalüasyon bugün açık veya kapalı olsun esasen mevcuttur. Fazla hararet gösteriyor diye termometreye kızıp onu kırmak fievre mâni olamaz. Hangi rejimi tatbik edersek edelim fiyat yükselmesi olacaktır. Bunun ifadesini saklamak deve kuşu olmak demektir. Bunun bizdeki diğer bütün aksaklıklarla alâkası vardır.

Bedri Nedim Ankaranın mütalâasının rapora ilâvesinin reye konulmasını teklif etti ve reye konularak kabul edildi.

Başkan, bundan sonra raporun maddeleri hakkında söz söylemek istiyenler olup olmadığını sordu.

Bunun üzerine doktor **Cudi Birtek** raporda ihracatın kamçılanmasına ait bir şey bulunmadığını ve bunun için rapora bir madde ilâvesini teklif etti. Bu teklif reye konulmadı.

Arslan Tufan, rapordaki talebe tahsisatının kısılmasına dair olan maddeye itirazla bu maddenin Türk gençliğinin yetişmesine bir mâni teşkil edebileceğini bunun rapordan çıkarılmasını teklif etti. Teklif reye konuldu, teklife yalnız **Server Somuncuoğlu** müsbet rey verdi. Neticede madde raporda ipka edildi.

Aslan Tufan Yazman — On yıldanberi iştirak ettiğim bütün iktisadi toplantılarda daima istihsali arttırmaktan bahsedilmiş olduğunu işittim. Fakat istihsalin «nasıl» artırılacağına dair hiç kimse bir şey söylemiyor. Korkarım ki on sene sonra burada tekrar toplandığımız zaman kalkınma ve iktisadî kurtuluşumuzun birinci maddesi olarak yine «istihsali artırmak»tan bahsedilecektir. İstihsali artıracak isek bunun ne tarzda ve nasıl artırılacağının tesbitini yapacak devlet, ilim ve iş adamlarından mürekkep geniş bir teşekkülün faaliyete geçirilmesini ve bu hususda bir toplantı tertiplenmesine karar verilmesini rica ederim. Ekonomi ve Ticaret Bakanından bu mevzuu Bakanlar kuruluna götürmesini rica edelim.

Istihsali artırmak dâvası

Başyazarımızın, istihsali artırmak hususundaki teklifine Mahmut Seyda'nın cevabı

Cabir Selek, Cudi Birtek, Albayrak ve Zamangil'in sözleri

Toplantıya iştirâk etmiş olan Dış Ticaret Dairesi'nin Raportörlerinden :

TUĞRUL ALTUNCU **REŞAT GÜVEN** **NURİ ALPÜN** **SELÇUK İNAN** **ZEKİ DORSAY**

Mahmut Seyda, Devlet Bakanlığı adına değil bu hususta şahsı namına bir kaç kelime söylemek istediğini, istihsali artırmak hususundaki **Tufan'ın** teklifini heyecanla karşılamamağa imkân olmadığını söyliyerek dedi ki:

«— Bütün münevverlerin bu işde mutabık olduklarını söylediler. Alınacak istihsal tedbirlerinin sarih olarak tesbitini istediler. Ben bu noktada bir istıdrad yapacağım. İstihsalin artırılması ve iktisadi kalkınma hakkında 70, 170, 270 adet rapor yazılmıştır. Ve bunlar arşivlerimizde vardır. Yüksek heyetin de bildiği gibi İstanbul et işi, nakliyat işi, elektrik enerjisi meselesi vesair bir çok hususlarda raporlar tanzim edilmiştir. Bunlar nazari tahlillerdir, faideli de olabilirler de. Fakat ben Tufanın teklifinin bir merhale ilerisine temas edeceğim. Kanaatimce etüdler ve projeler kâfi değildir, bize bundan sonraki kademe lâzımdır. Projelerin bulunması bunların tahakkuku için kâfi değildir. Yapılması istenen toplantıda yine ortaya bir takım projeler, tafsilâtlı bütçeler, resimlerle süslenmiş plânlar ortaya konacak ise yine büyük bir netice alınmış olmaz. Bu işlere motör takmak için ne lâzımsa onun üzerinde duralım.

Cabir Selek — Seyda Bey mevzuun esaslı bir tarafına dokunmuştur. Devlet arşivleri raporlarla doludur. Bu raporlar ekseriya onları hazırlayanlarla okuma imkânına malik olanlar arasında bir sır olarak kalmıştır. Bu hususda hazırlanan raporların, münhasıran devlete taalluk edenleri hariç, diğerlerinin teksir edilip ilgili teşekkküllere ve icabında ferdlere dağıtılması faydalı olur.

İstihsalin kısa vadeli arttırılması

Cudi Birtek — Seyda beyin istihsal bahsine temas etmesine müteşekkirim. Daima büyük proje yapmak ve büyük sermayeye mütevakkıf işlere yapıştığımızdan dolayı milletçe istihsal meselesinin içinden çıkamadık. Biz kısa vadeli istihsallere dahi ehemmiyet vermiş değiliz. Memleketin daimi istihlâkine ait olan sebze, bal gibi mevzuları bile hallet_miş değiliz. Ben size kısa vadeli istihsalin memleketimizde tahakkuk ettirilebileceğine dair iki misal arzedeyim.

1 — 1927 tarihine kadar Kanadaya 28-30 milyon dolar arasında un parası veriyor idik. Hükûmetin açtığı buğday kampanyası üzerine dışarıya buğday ve un parası vermekten kurtulduğumuz gibi bu mevzuda ihracata dahi geçtik.

2 — Danimarka işgal edildiği zaman bütün hayvan servetlerini alıp götürdüler. Buna rağmen bu memleket 1947 senesinde yalnız Fransaya 36 bin sandık yumurta ihraç etmiştir. Ayni memleket margarin yemek suretile istihsal ettiği tere yağını İngiltereye ihraç etmiştir.

Tarım Bakanlığının muhtelif teşekkülleri tarla başında, orman başında bu kısa vadeli istihsale yardım edebilir. İdare amirlerimiz bu kısa vadeli istihsali âcil tedbirler arasına alırlarsa istihsalâtta muhakkak bir gelişme olacaktır.

İhracatı kamçılama mevzuunda henüz bir şey söylemedik. Bu hususda muvakkat bir istişare heyetinin, Bakanlığa her zaman temasda kalmak üzere, teşkilini desteklemeliyiz.

Kalkınma hususunda bir çok raporlar hazırlanmış olabilir. Asıl dava, hangi meseleyi daha evvele alarak faaliyete geçmek lüzumunu tayin hususudur.

Yalnız Mersin ve İskenderundan günde 70-80 ton balık ihracı mümkündür. Fakat bir çok formalite ve müşkülât yüzünden buna imkân bulunamıyor. Meyva, yaş sebze ve balık için memleketimize gelen ecnebi alıcılara her türlü kolaylıkları sağlamalıyız.

Kemal Haraççı, İstihsali artırma hususunda rapora konmak üzere formüle ettiği cümleyi okudu.

İstihsalden evvel ihracatı arttıralım

Ali Haydar Albayrak — İstihsali artıracağız çok güzel, fakat bunu nereye satacağız, netice yine ihracata dayanıyor.

(Bütün bu izahlara rağmen istihsali artırmak için bir kongre toplanması hususundaki teklif ekseriyet kazanamadı).

Bir çok hatiplerin ticaretimizin inkişafı için belli başlı tedbir olarak ihracatı kamçılamak mevzuunu sık sık ortaya atmaları üzerine Müsteşar **Cahit Zamangil** şu mukabelede bulundu:

«Bize istihsalin nasıl arttırılacağını öğretiniz

Zamangil — Arkadaşlar, mütemadiyen ihracatın kamçılanmasından ve artırılmasından bahsolunuyor. Bunlar umumî ifadelerdir. Her zaman ve her yerde konuşulan, yazılan ve okunan bu umumi ifadeler meseleleri halletmeğe kâfi gelmiyor. Siz teknisyen bir heyetsiniz. «İhracatı artıralım» temenni-

Zeytinyağı mes'elesi

Osman Kibar açık bir görüşme yaptı

Zeytinyağını ihraç etmenin çareleri - Sabun imaline harcanan zeytinyağına yazık oluyor - Türkiyede saf zeytinyağı yiyen kimse yok - Pirina ihracı menedilmelidir

si yerine «ihracatı nasıl artıracağımızı» bize söyleyiniz, öğretiniz. Bunu sizden istirham ediyorum».

(Bravo sesleri).

Şerif Remzi, Munis beyin «239 numaralı sirküler üzerinde kâfi derecede konuşulmadığı» hususundaki ifadesine temasla, İzmir tezinin buna cevap teşkil ettiğini söylemiş ve bu tezi bir daha izah etmiştir.

Cabir Selek, Munis Beye hak vererek hazırlanan raporun ve yapılan görüşmelerin daha ziyade ithalât ve ihracat üzerindeki umumi mevzuları kucakladığını ve 239 numaralı sirkülerin ıslahı hakkında madde tasrihi suretile görüşülmesini teklif etti.

Başkan, Zamangil ve **Ozansoy**'un umumî malûmattan ziyade sirkülerin teferruatı üzerinde durulması hususuna işaret ettiklerini söyledi. Bu hususun müzakeresini reye koydu ve teferruat üzerinde görüşülmesi kabul edildi.

Munis Faik Ozansoy — Cabir beyin işaret ettikleri gibi İzmir ve Ankara tezlerinde ithalât ve ihracatın üzerinde umumi olarak duruldu. Dünkü görüşmelerimizde ithalât mevzularının dertleri üzerinde teferrüata inildi, fakat, ihracat meseleleri üzerinde teferrüata inilmedi. İhracat maddeleri üzerinde görüşülmesini rica ediyorum.

Sabun için zeytinyağını kullanmıyalım

Osman Kibar — Vekil Beyin açılış nutuklarında söyledikleri ve **Munis** beyin de şimdi açıkladıklarından anladığıma göre, Bakanlık bizden 239 numaralı sirkülerin hangi noktalarının değiştirilmesi hususunda istişari mahiyette fikir sormaktadır. Bu hususda benim ilk ricam, ihracat maddelerimizin stokları bilinmeden ve yeni rekolte hakkında bir fikre sahip olmadan kararlara varılmaması hususudur.

En büyük dertlerimizden biri olan yağ mevzuunu ele alınca Bakanlık bütün kararlarını zeytin yağı rekoltesini hesaba katarak alıyor.

Halbuki yağ hakkında karar alırken zeytin yağı ile beraber ay çiçeği ve pamuk yağlarını da nazarı itibara almalıyız. Meselâ zeytin yağı fiyatları biraz yükselince ayçiçeği ekimi artıyor.

İtalya, Fransa, Yunanistan birden fazla zeytinyağı istihsal ettikleri halde bu yağı sabun yapmada kullanmazlar, ihraç ederler. Sabuncu olarak söylüyorum ki, en ucuz yağ zeytin yağı olduğu içindir ki zeytin yağından sabun yapmakta ve bu yağı ihraç metaı olarak öldürmekteyiz. Dünyada yalnız Türkiye zeytin yağını sabun yapmada kullanmaktadır. Senede 15 milyon kilo zeytinyağını sabun yapmada heba ediyoruz. İtalya ve Yunanistan Mısırdan pamuk yağı ithal edip yerler ve zeytin yağını ihraç ederler. Binaenaleyh biz de bu kıymetli metaımızı ihraç malı haline sokabiliriz. (1)

Yediğimiz yağın ancak % 35 i zeytinyağı imiş!

«Ucuz olsun herkes yesin» deniyor. Değil beyler!. Biz ayçiçeği ve pamuk yağını ihraç edemeyiz. Dünya fabrikaları bizden yalnız bunların tohumunu alır. İstanbulun zeytin yağı diye yediği yağın ancak % 35 i zeytin yağıdır. Gerisi rafine edilmiş ay çiçeği ve pamuk yağıdır.

Ayvalığın bu sene sattığı yağlara bile ay çiçeği yağı karıştırılarak satılmıştır. Ankara da, İzmir de böyle karışık yağları yiyor. Açık konuşalım arkadaşlar. Bu memlekette saf zeytin yağı yiyen yoktur. Bu artık memlekette teamül haline gelmiştir. Ne diye zecri gitmiyoruz? Bir hıfzıssıhha kanunu vardır. Bunda «iki yağ birbirine karıştırılmaz» deniyor. Zaten karıştırılmakta olan yağlardaki bu vâkıayı resmen kabul edelim ve zeytin yağını ihraç edelim. Dolan istiyoruz. İşte bir menba. Zeytin yağına müsaade etmiş ilken fiyatlar biraz yükseldi diye neden Bakanlık ihracını durdurdu. İhracat durdurulduktan sonra gerçi iç fiyatlar düştü. Fakat ihracat menedilmeseydi bile bu fiyatlar düşecekti. Çünkü o sırada dünya fiyatları düşmüş bulunmakta idi. Şunu teklif ediyorum:

Memleket dahilindeki sanayide zeytin yağı istimalini yasak edelim. Fakat bu yasağı koymadan evvel bütün zeytin yağı ve sabun âmillerini bir araya toplayıp soralım. Çünkü bu yasağın konmasile bir çok meseleler ortaya çıkacaktır. Meselâ zeytin yağının yerine sabunculukta kullanılacak yağı ikame etmek lâzımdır. Pamuk yağından sabun yapılmaz. Yapılsa bile pahalıya mal olur. Bizim müstehlik sabunun evsafını tayin ederken rengine ve sertliğine bakar, asidine bakmaz. Sabun araşit yağından pekâlâ yapılabilir ve bir ton zeytin yağına mukabil memlekete bir buçuk ton araşit yağı getirilebilir. Aradaki fark bir kazançtır.

Kezalik Türkiyede en büyük sabun müstehliki olan askeri birlikler, mektepler, hastaneler ve resmi müesseselerin zeytin yağından yapılmış sabun yerine araşitten yapılmış sabun kullanmağa karar almaları memlekete döviz getiren üç, dört bin ton zeytin yağı kazandırır.

Pirina yağının ihracına müsaade etmekle bakanlık bir hata işlemiştir. Her madde ihraç olunmaz. Dünyada pirina ihraç eden yalnız Türkiye vardır. Başka memleketler prina yağını ihraç etmez. Bunu ıslah sabun yapıp ihraç eder. Dolarla dahi Pirina yağı ihraç etmek mümkün iken pirina ihraç ediliyor.

Teklif ediyorum:

1 — Zeytin yağından sabun imali tahdit, hattâ menolunmalıdır. Bu tahdit memlekete on milyon dolar kazandıracaktır. Yalnız bunun karşılığını bulmak lâzımdır.

2 — Pirina ihracatı menedilmelidir. Bu yağ sabun imalâtında kullanılmalıdır. Bu pirina fabrikatörleri çok dürüst insanlar değildir. 30 dan pirinayı alır, yağını çıkardan satarız. Kilosusunda elli kuruş kazanırız. Memlekette esasen beş tane pirina fabrikası mevcut olduğu için kontrolü kolaydır.

Zeytin yağı fiyatının yükselmesinden korkmıyalım. Bu fiyatlar yükseldikçe rekolte çoğaldığı gibi ay çiçeği rekoltesi de artar. Bursa ovası tütün yerine ay çiçeği ekiyor. Antalyada yapılan bir tecrübede beş bin ton ay çiçeği rekoltesi elde edilmiştir. Ay çiçeğine memleketi alıştırırsak altın değerinde olan zeytin yağını ihraç ederiz. İtalya, Fransa, Cezair, Yunanistandan ve beyler, aç İspanya bile zeytin yağını ihraç ediyor.

İhracat birlikleri kaldırılmalıdır

Bedri Nedim Göknil — Ben ihracatın tâbi olduğu formaliteler bakımından bazı müşkülâta temas edeceğim.

Meselâ bir kuru yemiş ihracatçısı üzüm, incir, şam fıstığı, fındık, ihraç edebilir. Ancak müşterilerden biri bu maddelerin her birinden talepte bulunursa, ihracatçı müessesenin Şam fıstığına ait muamelesinin Gaziantepteki birlikten, fındık için Giresundan, üzüm ve incir için İzmir birliklerinden geçmesi lâzımdır. Ayrı ayrı şehirlerde ve uzak mesafelerde olan bu birliklerle bir ihracatçı firma temas etmek için ne diye vakit ve enerji kaybetsin? İhracatçılar Birlikleri İkinci Dünya harbinin yarattığı bir zaruretin zadesidirler. Belki o zaman için lüzumlu idi veya değil idi. Bu mevzu sür'atle ele alınmalı ve behemehal bir karara raptedilmelidir. Gaziantep ile temasa geçmekten ise fıstık ihracından vaz geçen müessese biliyorum. Bu, bütün ihracat organizasyonunun enerjilerinin randımanından mahrum olmak demektir. Birlikler yüzünden ihracatın dağınık hale gelmesi tecviz edilemez. Buna bir nihayet verilmelidir.

---

(1) Zeytinyağ ve Pirinacılık mevzuunda (Nevzat Ekrem Yazman'ın) 1940 yılında 1, 2, 3 üncü sayılarımızda çıkan yazılarına bakınız.

Birlikler Kaldırılmalıdır

Bedri Nedim Birliklerin lüzumsuzluğundan bahsetti

—o—

Celâl Umur tütün davasını izah etti

Takas tütünde devam etmelidir

Celâl Umur — En büyük döviz getiren metaımız tütündür. Bakanlık sayesin de bu sene en yüksek ihracat miktarına ulaşmış bulunuyoruz. Elimizde yalnız on milyon kilo kadar stokumuz kalmıştır. Bu büyük bir miktar değildir. Fakat ihracat mevsimi de bitmek üzeredir. Biz istiyoruz ki takas ve deblokajla ihracat imkânlarımız devam etsin. Hattâ anlaşmalı memleketlere dahi hususi takasla tütün ihracına müsaade edilsin. Eğer bu, umumi menfaatlere aykırı değilse. Fakat tütün istihlâk edilmeyip bilhassa ihraç etmek mecburiyetinde olduğumuz bir maddedir. Bugün dünyada şark tütünü denilen tütünler Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan tütünleridir. Evvelce Yunanistan birinci biz ikinci idik. Harp içinde birinci safa geçtik. Harpten evvel en yüksek rekoltemiz 50-70 milyon kilo arasında iken 1947 de (100), 1948 de (80) milyon kiloya kadar çıkmıştır. Bir hayli ihracat sıkıntıları üzerine sıkı takipler yapıldı, hükûmet de bu işi benimsedi. Ve nihayet 19 lar toplantısında bu iş takip edildi. Nihayet gerek Almanlara ve gerekse diğer Avrupa memleketlerine tütün satmamız fırsatı tahassul etti. Parisde Türkiyenin senede 100 milyon kilo istihsal ettiği esas kabul edildi. 20 milyonunun dahili istihlâke 10 milyonu ıskartaya ayırınca 70 milyon kiloluk ihraç esası kabul etmişlerdir. Tesbit edilecek yeni ihraç rejiminde bu 70 milyon kilonun ihracına hükûmetimiz imkân vermezse bu, memlekette bir buhran yaratır.

Takası müdafaa edecek değilim. Fakat her şeyin istisnası olabilir. Tütünde takas pek pahalılık yaratmıyor. Meselâ Avusturyaya takasla 10 milyon kilo tütünü diğer memleketlere sattığımıza nazaran daha pahalı sattık ve mukabilinde dünya fiyatlarına nazaran daha ucuz bedelle vagon aldık. Rica ederim yeni ihracat rejimimiz tütünü tahdit etmesin.

Kemal Haraççı, evvelce temas ettiği mevzua tekrar avdet ederek kumaş ithalâtında tahdide gidilecek ise bu kararın kumaş ve manifatura birliği ile temasdan sonra alınması hususuna Bakanlığın dikkat nazarını bir daha çekti.

Sabun (1) liraya inebilir

İzmir delegelerinden **Salih Komili** zeytin yağı ihracı bahsinde Osman Kibar'ı teyit eder mahiyette görüştükten sonra bu yağdan sabun yapmanın iktisadi bir facia olduğunu, arapit yağının memlekete getirilmesi için çok yüksek olan gümrük resminin ve muamele vergisinin kaldırılmasını, böyle bir karar alınacak olursa sabunun kilosunu bir liraya satmanın mümkün olacağını ve bu yüzden tasarruf edilecek olan 15.000 ton zeytin yağının ihracı suretile memlekete külliyetli miktarda döviz getirilebileceğini, bir ahlâksızlık olmakla beraber maalesef yağların mahlût yapılarak satıldığı ve böylece

Toplantıya iştirak edenlerden İstanbul İhracatçılar Birliği Umumî Kâtibi **Mümtaz REK**

müstehlikin iğfal edildiğinin bir vâkıa olduğunu, fakat bunu Ayvalığın yaptığını diyemiyeceğini, bir iki ahlâksızın bunu yaptığını, bunu önliyecek kanunun mevcut olduğunu, fakat tatbik edilmediğini, zeytin yağı ihracı mevzuunda sterlin ile yapılan satışların suiistimale uğradığını, söyledi ve bazı yerlere sterlin ile ihracat yapmağa müsaade edilmiş olmasına mukabil diğer bazı yerlere müsaade edilmemiş olmasını buna sebep olarak gösterdi.

Lisans müddetleri uzatılmalıdır

Bahri Kınacı (İstanbul) — Uğraşmakta oldukları tiftik ve yapak mevzuunun fakir Anadolu halkının mahsulâtı olduğunu, Avrupada pek çok rakipleri bulunduğundan zahmetle satıldığını söyliyerek dedi ki:

«— Hükûmetimiz bu malları takas ve deblokajla satmamıza müsaade ettiği için medyunu şükranız. Fakat talep ettiğimiz lisansların müddetleri 45 gün olduğu için, bu malın satışına kâfi gelmiyor. Müddeti uzatılmasını rica ediyorum» *(Üç aya çıkarıldı, sesleri) (1)*

«— Üç ay da kâfi değil. Bir de şu nokta var. Bize verilen lisanslarda ihraç malı tahdit edilmektedir. Bu müddet dolduğu halde bazan ihracat muamelesini tekemmül ettirememiş bulunuyoruz. Bu ahvalde bu gibilere ihracata devam edilmek için müktesep hak tanınmasını rica ediyorum».

Ali Haydar Albayrak, Salih Komili'nin Suriyeden yüksek fiyatla ve İngiliz lirasile vaki taleplerin tamamen aleyhimize olmadığını, bilâkis diğer müşterilerimiz karşısında yüksek fiyat ile talepte bulunan başka bir müşterinin çıkmış olmasının fiyatlarımızı ayakta tutmağa yardım ettiğini söylemiş ve daha rekoltesi belli olmayan bir mahsul hakkında şimdiden hangi para ile ihraç edilebileceğine dair bir karar almanın yerinde olamıyacağını, bu cihetin Bakanlığa bırakılmasının daha muvafık olacağını söylemiştir.

Lisans politikası faydasız

Cabir Selek, ihracatta bir lisans politikası güdülmesine ihtiyaç olmıyan maddelerde lisansın tamamen kaldırılıp kaldırılmamasında fayda olup olmadığı sualine, «zaten yoktur. Yalnız takasda vardır» cevabı verildi.

Müsteşar Zamangil — Lisanssız kategoriyi ne dereceye kadar genişletebiliriz?

İzmir tezi Bakanlığın işini azaltıyor

Bu suale **Şerif Remzi** cevap vererek, kabul edilecek bütün serbestilerin memlekete faydalı olacağını, İzmir tezi kabul edilirse Bakanlığın işinin azalacağını, dedikoduların ortadan kalkacağını söyledikten sonra, kabul edilmediği takdirde ve 239 numaralı sirkülerin ipka edilmesine karar verilmesi karşısında düşüncelerini şöyle anlattı:

«— Bakanlık filânca madde ile falanca maddenin takas edilmesine karar verir ise bunun mer'iyete gireceği tarihin ilân edilmesini ve bu maddeler hakkında bu tarihten evvel yapılmış olan müracaatların bir mükteseb hak mahiyetinde telâkki edilmemesini teklif ederim.

Munis Bey «İzmir teklifi kabul edilir ve sirküler kalkarsa buyurdular.» Bizim teklifimiz 239 numaralı sirküleri kaldırmaz. Meselâ bakliyat hakkındaki kararlar İzmir teklifine aykırı değildir. Keza bu sirkülerdeki 1, 2, 3, 4 üncü listeler aynen kalıyor. Mukaddimedeki maddelerin bir kısmı da aynen bakı kalıyor. Hükûmetin ihraç miktar ve nevilerini tayin hakkı da

(1) Bu 45 günlük müddet, Bakanlığın 3-1-949 tarihli ve 277 sayılı sirküleri ile 3 aya çıkarılmıştır.

Çeşitli mes'eleler

Müsteşar Cahit Zamangil'in muhtelif hatiplere verdiği mukni ve istifadeli cevaplar

mahfuz kalıyor. Buna mukabil bir şey kazanılıyor: Buna mukabil ihraç rejimi Bakanlığa baş ağrısı olmaktan çıkıyor.

Bakliyat stokuna mahreç aramalıyız

Ertuğrul Bayraktaroğlu — Mevsim sonuna girmiş bulunmamıza rağmen elimizde büyükçe bakliyat stoku vardır. Bunun sebebi bakliyatın kıymetli maddeler arasına katılmış olmasındandır. Bir çok mahreçler kapanmış olduğundan (Fransa, İspanya) ihraç sıkıntısı çekiyoruz. Önümüzdeki rejimde bu maddelerin himaye edilmesini rica edeceğim.

Hamdi Başar, Daimi bir iş ticaret organlaşmasına ihtiyaç olduğunu, bu sayede birbirine zıd kararlar alınmasına mâni olunabileceği hususundaki Tüccar Derneğinin eski teklifini tazeledi. Misal olarak araşit yağının gümrüksüz olması hakkındaki teklifi ele aldı ve bunun zeytin yağı fiyatlarını düşürebileceğini ve bunun da müstahsili müteessir edeceğini söyliyerek bu işin devamlı tetkike ihtiyaç gösterdiğini ifade etti.

Müsteşarın cevapları

Hamdi Başar'ın ortaya attığı mevzuları «daha esaslı bir tetkike tâbi tutmak» hususundaki işaretine iştirak eden Müsteşar **Cahit Zamangil** heyetin bu tetkikatın nasıl yapılması lâzım geleceği hakkında bir tesbit yapmasını istedikten sonra o ana kadar konuşmuş olan hatiplerin ortaya attığı muhtelif mesele ve temennileri cevaplandırmağa başlamış ve demiştir ki:

«— **Sayın Bedri Nedim Göknil** Fıstık birliğinin Gaziantepte bulunmasından İstanbuldaki ihracat evlerinin sıkıntı çektiklerini söyledi. Fıstık işi pek İstanbul işi değildir. Maamafih fıstık birliğinin İsatnbulda da bir şubesine ihtiyaç olup olmadığını, ilgililer tesbit edebilir.

Fındık Birliği işi ise, Birliğin İstanbulda bir şube bulunduraması suretile halledilmiş vaziyettedir.

Tütün mevzuuna gelince; tütünlerimizi stoklarile beraber satmağa muvafak olduk. En büyük iştira kabiliyetimizi teşkil eden tütün mevzuunda en fena tedbirlere devam etmek doğru olur mu? Biz tütünü bir kere daha sıkmak istemeyiz.

Kemal Haraççı arkadaşımız güzel bir teklifte bulundu. Dediler ki, dışarıdan getirilecek malları tesbit edelim, ithal edilmesi gerekenleri bol bol getirelim fakat getirilmiyecek malları da hiç getirtmiyelim ve bunları bilelim. İşte bu malların kategorilerinin tesbiti ve bize bildirilmesi büyük bir hizmet olur. Bu işde mesleki birliklerin yardımı olabilir. Meselâ pamuklu mensucatta memleketin hayat seviyesini ilgilendiren ve ilgilendirmeyen kısımlar vardır. Ayni bolluğu hepsine vermeğe imkân yoktur. Bu hususda şehirliden ziyade geniş halk tabakalarını düşünmek gibi bir takım hareket noktaları bulunabilir. «İthalâtımızın ihracat imkânlarımıza göre ayarlanması» şeklinde ifade ettiğiniz esasın tatbikat sahasına ait meseleleri üzerinde durmanızı rica edeceğim».

Prof. Kuyucak ve Başyazarımızın Toplantıda tuttukları notlarla kendi zabıtlarını karşılaştırmak suretiyle bu eserin meydana getirilmesinde büyük yardımı dokunmuş olan Dış Ticaret Dairesi kıymetli Raportörlerinden

BEHZAT TANIR

Sayın, **Ali Haydar Albayrak** az evvel bazı devletlerin bizden sterlinle mal alarak ayni malı başka yere dolarla satmalarının bir bakıma bize faydalı olduğu, zira mallarımıza bir kaç rakip alıcı temin ettiğini ifade buyurdular. Komisyona yapılan teklifler, çeşit düşük paralarla mallarımıza çok farklı fiyat verildiği ve bu fiyat farklarının izalesi lüzumundan hareket ediyorlar. Hem bu fiyat farklarının önüne geçmeği istemek, hem de düşük paralarla verilen yüksek fiyatları da kabul edelim, demek kolayca telif edilir şeyler değildir. Umumi surette esaslı kusurumuz bir prensibe dayandıktan sonra zayıf imanla hareket etmemizdir. Bildiğiniz gibi, dış ticaret sistemi Türk lirasının kıymetini koruma esasına göre tanzim edilmiştir. Bu sebeple, başlıca maddelerimizin fiyat seviyemizi ihlâl eden usullerle ihracından tevakki edilmekte ve her maddenin tâbi olacağı usul, ihracat yılı başında tesbit olunmaktadır. Meselâ, fasulye, nohut ve baklanın yalnız serbest dövizli ve anlaşmalı memleketlere ihracı 239 sayılı sirkülerle kabul ve ilân edilmişti.

Son zamanlarda bu maddelerin elde kaldığından bahisle hususi takasla ihracı için musırrane taleplerde bulunuldu ve buna muvafakat edildi. Şimdi kendi kendimize sorabiliriz: Bu gibi malların elde kalması hakikaten istenaî hâdiselerin vukuundan mı ileri gelmiştir? Acaba, «tazyik ederek, bir gün nasıl olsa takaslı müsaadesini alırız» gibi düşünceler de âmil olmuyor mu?

Görüyorsunuz ki, iman noktasında zaman zaman tezelzüle uğradığımıza dair misaller vardır. İstirhamımız, haraberce inandığımız, mutabık olduğumuz noktalarda bizi takviye etmenizdir **(Bravo sesleri)..**

Kararlar ve Basın

Toplanıp beraber karar veriyoruz. Fakat tatbikatta görülen ilk sıkıntı üzerine aksi cereyan başlıyor, iş başına intikal ediyor, o zaman bizimle beraber karar vermiş olanlar veya daha evvel kararlarımızda bizimle mutabık olan meslekî teşekküller çıkıp ta «bu kararı Bakanlıkla beraber aldık, bu yol doğrudur, sıkıntısına katlanmalıyız» demiyorlar. Mutabık kaldığımız noktalarda bize daima yardım ediniz. **(Doğrudur, hay, hay, ederiz, sesleri).**

İthalâtın tahdidinde komisyon müttefik

Komisyonunuz ithalâtın tahdidi lüzumunu hemen hemen müttefikan kabul etmiştir. Bu tatbiki zor ve fedakârlıklar isteyen bir karardır. İster resen ithalât tahdit edilsin, ister yapılan tekliflere göre ithalât ihracatla otomatik surette ayarlansın, daima bir kısım maddeler memlekete gelemiyecek demektir.

İthalden doğacak sıkıntıya milletçe katlanmalıyız

Mademki ithalâtın ihtiyaç ve imkâna göre ayarlanması hususunda görüş birliğine varılmıştır. Bunun tatbiki milletçe fedakârlık yapılmasına sıkıntılara katlanmağa bu ruh haletini devam etitrecek manevî bir seferberlik ilânına bağlı olduğunu da kabul etmek gerekir. Bu hususda da birbirimize destek olmalıyız. Fakat unutmayalım ki hükûmetler efkârı umumiyeye dayanmaktadır. Milletçe ve bu arada sizlerin kanaat ve iman neşreden aktif hareketleriniz bulunmazsa memlekette bu prensibi yürütecek iktidarda makam mevcut değildir».

Müsteşarın haklı bir dileği

Cahit Zamangil, müşterek verilen bir karardan dolayı tenkide maruz kalınca karara iştirak eden mesleki birliklerin ve tüccarların Bakanlığı müdafaa etmediklerini belirtti

Zeytin yağının ihracını biz istedik. Zeytin yağı ve yağlı taneler külliyetli döviz getiriyor diye bu kararın arkasından heyecanla koştuk. Fakat dahili piyasada yapılan vaitlere rağmen fiyat yükselmesi oldu. Efkârı umumiyeden şikâyetli sesler yükseldi. Bakanlık zaruret hissetti ve ihracatı durdurdu.

Dış ticaretimizin müvazenesi için bize iki yol gösteriliyor. Biri pasif yol, yani ithalâtı kısmak yolu, ikincisi aktif yol, yani ihracatı artırma yolu.

İhracatı arttırmak defaten mümkün değildir. Bu ancak çabuk meyva verme yen tedbirlerle artırılabilir. Çünkü ihracatımız zirai mahsullere dayanmaktadır. Hükûmetçe alınan uzun vadeli tedbirler dışında heyetiniz bize ihracatı daha çabuk artıracak teknik imkânlar göstermelidir. Meselâ bize zeytin yağı hakkında verdiğiniz misal verimli olabilir: Zeytin yağı ile sabun imal etmemek bu işde diğer yağları kullanıp arta kalan zeytin yağını ihraç etmek yolunda yaptığınız telkinin pratik taraflarını ancak siz gösterebilirsiniz. Bu gibi misallerle varmak istediğim netice şudur: İthalâtın tahdidi gibi ihracatın arttırılması dahi bir takım fedakârlıklar istemektedir. Eğer heyetiniz istihlâkde fedakârlık pahasına ihracatı artıralım derse ve bizi desteklerse bu hususta kararlara varılabilir.

Bir arkadaş pirinanın ihracına müsaade etmemize takıldı. Şu bakımdan haklıdır: Ham madde yerine mamulünü ihraç etmek elbette daima doğrudur. Kaldı ki memleketimizde pirina yağı fabrikaları vardır. Fakat, pirinanın ihracını menetsek bu sefer de «fabrikatörler pirinayı kapattılar» feryadı yükseliyor. Bu feryat karşısında pirina yağı sanayiimiz bize güvenilir bir teminat vermiyorsa, biz ne yapalım? (Doğru, doğru sesleri). Mesleki teşekkülleriniz yokmudur ki zeytin yağı fiyatı yükselince veya pirina ihracı bahis mevzuu olunca, ve daha bunun gibi bir çok misallerde gösterilen reaksiyonlara karşı bizimle beraber hareket etsin. Tek başına hükûmet bu işe yetmiyor. Aksiyon sahasında mesleki birliklerin yardımına ihtiyacımız vardır».

Cahit Zamangil, bundan sonra Belçika ile bir ticaret anlaşması yapmak üzere o memlekete gittiği zaman Belçikalı müzakere heyetinin elinde her madde grupuna ait mesleki teşekküllerin bütün istekleri hakkında hazır listeler, cetveller ve plânlar bulunduğunu ve mükemmel bir ticarî teşkilâta sahip bulunan bu memlekette tüccarla idare arasında gördüğü mükemmel iş birliğini anlattı.

Cahit Zamangil, canlı hayvan ihracı hakkında Bakanlığın takip etmekte olduğu politika üzerine son günlerde cereyan eden hâdiselere temas etmiş ve «henüz» kelimesi üzerinde durarak bu hususta henüz sarsılmadıklarını ilâve etmiştir.

Hububat bahsine de temas eden Müsteşar, hububatın en büyük döviz kaynağı olduğunu, fakat maalesef istihlâkimizi dahi emniyet altında bulundurmayan istihsal azlığı yüzünden bu kaynaktan mahrum olduğumuzu belirttikten sonra, «hattâ hububat dahi asla ihraç edilemez bir madde olarak zihinlerimizde tasnif görmemeli, halkın ihtiyacını temin şartile bunu dahi ihraç imkânlarının bulunup bulunmadığını araştırmaktan vaz geçmemeliyiz» demiştir.

«— Arkadaşlar, hububat külliyetli döviz getirir bir maddedir. Bütün harp boyunca hububat ihraç edemiyerek bu dövizlerden mahrum kaldık. Bugün dahi mahrumuz. Hububat ihraç edilmezse, canlı hayvan ihraç edilmezse, zeytin yağ ihracından vaz geçmek zorunda bulunursak, ithalât ihtiyaçlarımızı nasıl karşılayabileceğiz?

İhracatımız, iktisadî kalkınma devamızın icap ettirdiği pek büyük ithalâtı karşılamaktan âcizdir. İhraç edeceğimiz maddeler az olduğuna göre, her çeşit maddenin ihracı imkânlarını aramanın hepinize vecibe olduğunu bilmeliyiz. İç istihlâkteki sıkıntılara katlanarak ve bunun yollarını göstererek ihraç edebileceğimiz neler varsa bunları söylemenizi rica ederim.

Hamdi Başar — Tabiî, para sistemimizi ihtiyaca göre tanzim etmek şartiyle.

Cahit Zamangil, cevaben beyanatının paraya taalluk eden tekliflerden her hangi birisiyle iltisak peyda ettirilmemesini rica ederek, konuşulan ihracat bahsinin para bahsine bağlanmadan ayrıca tetkikine devam edilmesi uygun olacağını, «esasen eğer ihracatımız ihtiyaçlarımızı geniş ölçüde karşılayabilseydi, para mevzuları bugün daha az dikkatimizi çekecekti» demiştir.

Bundan sonra sanayi birliklerinin hazırladıkları ve Bakanlıktan bir çok ricaları ihtiva eden raporlarının da, esas rapora eklenmesi karar altına alındı ve saat 17 de son komisyon celsesini akdetmek üzere oturuma son verildi.

KOMİSYONUN SON OTURUMU

Celse açılır açılmaz **Profesör Refii Şükrü Suvla Zamangil'in** temas ettiği zayıf mallar hakkında tenevvür etmek istediğini söyledikten sonra şöyle devam etti:

Refii Şükrü Suvla — Zayıf mallar hakkında serdedilen mütalâalardan bazı neticeler çıkarılabileceğini zannediyorum. Zayıf mallarımız korunmadığı takdirde çiftçinin bunları ekmiyeceği ve istihsalini başka mallara kaydıracağı beyan olundu. Fazıl Bey ihraç malları arasında meydana gelecek kaymalara, Ali Haydar Bey de buğdaya doğru temayüle işaret ettiler. (İhraç malı tabirile mutaden ihraç ettiğimiz malları kasdediyorum. Zayıf mallardan başka mahsullere doğru kayma hâdisesini ayrıca tetkik edilmesi gereken mühim bir mesele olarak telâkki etmekteyim. Tabi tek zayıf mallardan vaz geçip buğdaya tercih etmesi belki de memnuniyelte karşılanacak bir hâdisedir. Bu sahada Toprak Mahsulleri Ofisinin tatbik ettiği fiyat politikasının mühim rolü rerektir. Buğday fiyatının diğer mahsuller üzerinde küçümseameyecek akisleri vardır. Arzettiğim gibi ayrıca tetkikler yapılmadan bir kısım mahsullerden diğerlerine kayma hâdisesi hakkında leh veya aleyhte hemen hüküm vermekte acele edilmemelidir kanaatindeyim. Bazı arkadaşlarımız döviz fiyatlarının serbest bırakılması hususundaki noktai nazarlarında ısrar ediyorlar. Biz buna devalüasyon diyoruz. Devalüasyon tabirini hoşlanmayanlar «ayarlama» da diyebilir. Fakat ad değişmekle operasyonun mahiyeti kabul etmez. Bu operasyona baş vuran memleketler farklı gayeler istihadf etmişlerdir. Son 30 yıllık para kazancı bu hususda çeşitli misallerle doludur. Devalâasyona müracaatin bir sebebi de tıkanan ihracata yeniden sürüm imkânları teminidir. Fakat bu tedbirin muvaffak olabilmesi için sadece kambiyonun yükseltilmesi kâfi değildir. Başkacezri tedbirlere de baş vurulması icap eder.

Dolar fiyatının yükseltilmesi, ihracat tıkanıklığına değil de yabancı para kurları arasında tesviye yapılması arzusuna dayanıyorsa varılacak hedefe göre tedbirin bize pahalı geleceği kanaatindeyim. Bana öyle geliyor ki bugünkü ihracattan elde ettiğimiz dolar miktarında bir azalma görülecektir. Bu cihetı bir misalle belirtmek isterim. İhracat tacirlerimizin, yanlış düşünmüyorsam beni ikaz etmelerini rica ede-

Zayıf mallar mes'elesi

Refii Şükrü, Bedri Nedim, Şerif Remzi, Albayrak ve Hâzim Atıf'ın demeçleri

ceğim. Memleketimizde Amerikan tütün kumpanyaları vardır: tütün alıp Amerikaya gönderirler, dolar fiyatı % 25 artar ve 350 kuruş civarına çıkarsa, Amerikalılar Türk parasile tütün alış fiyatlarına bu % 25 i zam edecekler mi? Ben tecrübelere ve içinde bulunduğumuz şartlara bakarak bu suale menfi cevap veriyorum. Görülüyor ki yabancı para kurlarını doları yükseltmek yoliyle tesviyeye gidersek dolar varidatımız azalacaktır. Farkın kapatılması için katlanmamız gereken fedakârlıklara ve bunların muvaffakiyet ihtimallerine temas etmiyeceğim.

Bedri Nedim Göknil — İhracat birlikleri hususunda çekilen müşkülâtı bertaraf edeceklerini sayın Müsteşar ifade buyurdular. Bendeniz bu işin esaslı şekilde ele alınması lâzım olduğuna kaniim. Bir tüccar ihracat ile meşgul oluyor diye her ihraç malının tâbi olduğu birliğe ayrı ayrı aza olmak külfetinin bertaraf edilmesini istiyorum. Bir kere ihracatçı vasfını haiz olan bir kimse bu gibi lüzumsuz faydasız ve manasız mecburiyetlerden vareste kılınmalıdır. İhracatçı olmak vasıflarını taşıyan bir kimsenin her birliğe aza olması maddi bakımdan da ağır bir yüktür.

Şerif Remzi Reyent — Refii Beyin zayıf mallar hakkındaki sualine cevap olarak şunu diyebiliriz: Kendileri bazı mallarımızın dünya piyasalarındaki fiyat seyirlerini takip buyurmuşlar. Bazı mallarımız iptidadan itibaren bir dünya seviyesine uymıyabilirler. Bu fiyatlar her sene bütün dünyada aynı seviyeyi takip etmez. Muhtelif memleketlerin ihtiyaçlarına ve düşünecelerine göre bu fiyatlar tayyün eder. Bizde esaslı mallar haricinde bazı mallar vardır ki sene içinde ne seyir takip edeceği belli olmaz. Bunları kat'i olarak tayin etmek kabil değildir. Şu doğrudur ki, hükümet yarın bir takas müsaadesi verecektir diye spekülâsyon mevzuu olan mallar vardır. Dünya fiyat seviyeleri deyince kat'i bir şey söylemiş olmayız. Meselâ üzümün fiyatı dünya seviyelerine mutabık mıdır, değil midir? Farzet 10 sent dersek bu sent neye göre hesaplanacak? Dolar 280 mi, yoksa 300 kuruşa göre mi? Bunların tasarrufunu yapanlar Avrupaya satış imkânını bilenlerdir. Fakat müstahsil bilmez. Çiftçi geçen sene şu mal para etti diyerek bu sefer fazla ekiyor, bu sene iş başka neticeyi veriyor. Bunun rasyonel ifadesinin bulunacağını kabil olmadığını zannediyorum. Esasen bunu müstahsile bildirmenin faydası yok, ziyanı vardır. Bizden mal alacak bir memleket vaz geçer diye aksine olarak, almıyacak iken bizden alırsa bu hâdise fiyatlarda bir değişiklik yapar. İleride dünya maliyetlerine intibak meselesine gelince, şayet hakiki bir para teadülü olursa bu maliyet de memleket vaziyet ve istihsallerine göre değişecek. şimdiki tesirlerin ilerideki intibakı hakkında bir şey söylenemez. Meselâ Afrikada yer fıstığı yetiştirmeğe çalışılıyor. Bu lunan resmi endekslerin hakiki vaziyeti tahakkuk ederse bizim maliyetlerimize tesir edecektir. Fiyatı şimdiden nasıl tayin edebiliriz? Şimdiden mallara takas imkânı verilirse, satılması gayri mümkün olan malların ekimini teşvik, satılması mümkün bulunan malların ekimini tahdit etmiş oluruz. Zayıf malları, diğerlerine nazaran himayeden vaz geçmeliyiz.

Toplantıya iştirak edenlerden ve Manifaturacılar Birliğinden

Hasan TECİMER

Refii Şükrü Suvla — Bizleri endişeye sevkeden cihet bu zafiyetin diğer kuvvetli mallara sirayet etmesidir. Bu hal son yıllarda görülüyor. Bendeniz zayıf mallar hakkında tahsisen maliyetlerini kurtaracak şekilde dövizle satılamayan mallar tabirini kullandım. Bu ihracatçılarca malûmdur. Ancak müstahsil için maliyet unsuru müphem bir tabirdir. Ben, bizdeki zirai malların maliyetinden, çiftçinin satıtığı mahsul bedeli ile, satın alabildiği mallar arasındaki nisbeti kasdediyorum. Yoksa çiftçinin bir kilo arpasının maliyeti nedir dense bundan bir netice alınamıyacaktır. Böyle tasavvur olunduğu takdirde, şu noktada da bir aydınlatma yapmak lâzım gelecektir. Serbest dövizle ihraç edilen mallarda nisbet değişince çiftçinin bir şikâyeti mevzuu bahsolmuyor da, zayıf mallarda nisbet değişince nasıl böyle bir şikâyeti önlemek için malı takasa vermek icap ediyor? Bizce de ziraat işletmelerinde maliyetin hesabı imkânsızdır. Çiftçinin mahsulünün satışından elde ettiği hasılât ile satın aldığı eşya arasındaki nisbet lehine veya aleyhine çıkabilir. Bu tarzdaki malların nisbetinin çiftçi aleyhine bozulmaması için mi malı takasa veriyoruz? Neticede, serbest dövizli ihraç malı satışlarımızla, takaslı ihraç malı satışlarında çiftçiye akseden hâdisenin mahiyeti arasındaki farkın tahmin edildiğinden düşük olduğu kanaatindeyim. (Doğru sesleri).

Ali Haydar Albayrak — Rekolteler dünya ihtiyaçlarına yetmediği için bir istikrar yaratılamıyor. Bakliyatta üç piyasa var:

1 — İngiliz anlaşması,

2 — Elde kalmış sterlin,

3 — Dolarla satış piyasası vardır.

Meselâ fasulye: İlk piyasa 50-52 kuruş arasında açıldı. Almanlar 135 dolardan fasulye aldılar. Bizim elimize 33 kuruş geçer. Yunanlılar mubayaada bulundular. Elimize 50 kuruş geçti. Demek ki dolar sahasına düşen fasulye fiyatları düşüktür.

Dolar sahasına 18 kuruşa pamuk çekirdeği satarsak rençpere idare eder mi?

Dolar sahasına fasulye satarsak rençperi kurtarır mı? Bakla da keza. Dolar esasını tutarsak Türkiyede bu maddelerin ekilmemesi lâzım gelecektir.

Esasen rençperin eline daha ziyade İngiliz lirasile alınmış ithalât malı geçeceğinden çiftçi çok zarar eder. Zayıf mallarımız dolar sahasında rekabet edecek dereceye gelmemiştir. Öyle mallarımız var ki onları ekmekten ise buğday ekmek daha hayırlı olacaktır.

Mallarımızın Fiatları

Dünya piyasalarına nazaran mallarımızın pahalılığı mevzuunda münakaşalar

Hazım Atıf Kuyucak — Mallarımız dünya fiyatlarına uygun mudur, değil midir? meselesine gelelim. Dünya fiyatı diye bir fiyatı ölçmek ve tesbit etmek için dünyada, müstakar bir kıymet ölçüsü mevcut olmalıdır. Böyle bir ölçü eskiden altın idi. Şimdi, dünya fiyatı dediğimiz fiyatlar serbest dövizli memleketlerin dahili fiyatlarına nazaran teşekkül eden fiyatlardır. Dünya altına dönemediğinden dolayı, hakiki mânasile bir dünya fiyatından bahse imkân yoktur. Yalnız fiyatlarımız harice uyuyor derken iki noktayı göz önünde tutabiliriz:

1 — Ya paramızı sabit bir kura bağladık diyerek bir doları daima 280 kuruş olarak hesaplarız.

2 — Veya paramızı sabit bir kura bağlamaktan vaz geçerek serbest piyasaya bırakırız. Bu takdirde neticeyi tahmin kolay değildir. Fiyatlarımızın dünya piyasalarına uygun olup olmadığı ancak sabit bir kurla belli olur. Meselâ dolar 280 iken bir mal bizde (140) kuruş ise ve aynı mal dışarda 50 sent ediyorsa ihraç fiyatımız dünya fiyatına uygundur demektir. Bendeniz sabit bir kura bağlı olmayı böyle anlıyorum.

Ben bir iki defadır bir sual soruyorum, cevabı verilmedi. 1946 da dahili fiyatlarımız yükseldi. Mallarımızı harice satamadık. Sonra 7 Eylûlde dolarla paramız arasındaki nisbeti fiyatlarımız dünya piyasasına uysun diye değiştirdik. Fakat sonra dahili fiyatlarımız derhal yükseldi, aradaki ekarı yine kapadı. Bu niçin böyle oldu? Niçin fiyatlar yükseldi. Acaba şimdi serbest bırakırsak yine ayni netice hasıl olmıyacak mı? Cahit Bey sabahki beyanatında alış veriş işlerinde para meselelerine pek ehemmiyet vermiyor görünüyor. Kanaatimce, para işin esasıdır. Biz paramızı sabit bir kura bağlamadıkça ve müstakar fiyat seviyesi elde edemedikçe bu davalar devam edecektir. Maliyeciler diyorlar ki, 1946 senesine nisbetle bizde ve Amerikada fiyat yükselişi ayni derecededir. Halbuki dikkat edersek vaziyet başkadır. Amerikada fiyat kontrolü 1946 da kaldırılınca fiyatlar bir miktar yükselmişti. Fakat şimdi tekrar düşmeğe başlamıştır. Bizde ise her şeyden evvel neşrolunan resmi endekslerin hakiki vaziyeti ifade etmekten çok uzak olduğu İstanbulda yapılan tetkikler neticesi meydana çıkmış ve durumu doğru olarak gösterecek endeksler hakkında tavsiyelerde bulunulmuştur.

Bizdeki fiyat yükselişi 1938 yılına nazaran bugün % 500 dür. Binaenaleyh paramıza tesir eden her hareket mallarımızın zayıf ve kuvvetli olanları üzerinde tesirlerini gösterecek. 1946 daki vaziyet tekerrür edecek ve maliyetler tekrar yükselecektir.

Köylünün maliyeti meselesi: Meselâ tiftik ve yapağıda köylü bir maliyet hesap ediyor. Vaktile yedi sekiz yerde pirinç maliyeti etüd ettirilmişti. Köylünün kendine göre bir maliyeti ve hesabı olduğu muhakkaktır. Köylü maliyetini hesap ederken kendi gayretini, çalışmasını, tarlasını koyar ve bir maliyet hesaplar. Fakat bizim köylümüzün istihsal kabiliyeti yüksek değildir. Bu sebeple malını diğerlerile değiştirirken mallar arasındaki nisbet daima kendi aleyhine döner. Onun için biz sabit bir para, ve buna dayanan kontrollu bir ticareti arz ve teklif etmiş idik.

Zamangil'in açıklaması

Cahit Zamangil — Sayın Hazım Atıf Kucağ'a cidden teşekkür ederim. Bu sabah Hamdi Başar ile aramda geçen kısa bir muhavere demek ki maksadımın dışında bir anlayışa müsait imiş. Bu tashihe imkân verdiler.

Sabahki beyanatımdan maksadım su idi: «İç istihlâkteki sıkıntılara katlanarak ve bunun yollarını göstererek ihraç edebileceğimiz neler biliyor iseniz bunları söylemenizi rica ederim» dediğim zaman, Hamdi Başar'ın «tabii para sistemimizi ihtiyaca göre tanzim etmek şartile» şeklinde fikrimi itmam etmek istemesi üzerine bu müdahalenin Tüccar Derneği tarafından yapılan paraya müteallik teklif ile beyanatım arasında bir iltisak peyda olması ihtimalini derpiş ederek bu ihtimali bertaraf etmek istedim. Bildiğiniz gibi biz, ortaya atılan tezlerin lehinde veya aleyhinde mütalâamız olmadığı için değil, fakat kabul edilen çalışma usulüne göre toplantıda herhangi bir tesir icra etmemek için mütalâamızı söylememek ve yalnız zaman zaman izahat vermek durumunu muhafaza ettik. İşte sırf paraya müteallik tezlerden birisi ile beyanatımın iltisakına meydan vermemek için dedim ki, eğer istihsalimiz ve ihracatımız istenen derecede olsa idi ne fiyatlarımız yüksek olur, ne de belki bir para davasile karşılaşmış olurduk.

Yoksa para mevzuunun bugünkü şartlarımız içinde ciddiyet ve ehemmiyetine ve mevzuun bu ciddiyet ve ehemmiyetle muamele görmesi lüzumuna derin surette kaniim. Bilhassa sağlam ve istikrarlı para sistemini müdafaa ettiğiniz şu sırada fikrimin açıklanmasına imkân verdiklerinden dolayı kendilerine teşekkür ederim.

Fazıl Özis — İhracat emtiamızın fiyatları meselesi mevzuu bahistir. Zayıf malların takasa veya imtiyazlı ihracata (sterlinli ihracat) gitmesi maalesef doğru bir şey değildir. Bunu tecviz ve kabul etmek hiç birimizin aklından geçmemelidir. Bir nokta müstesna: Zayıf mallar zümresi geniş bir alıcı kütlesine malik olmayan yarı lüks ve binaenaleyh desteklenmesi gereken mallardır. Kuvvetli mallar ise, kolaylıkla satılabilen mallardır. Bu itibarla bu gibi lüks malların imtiyazlı olmasına aleyhtarım. Çünkü bu fena bir para gibi ortada dolaşmakta ve kuvvetli mahsullerin yerlerini tutmağa mâni olmaktadır. Kuvvetli mallar çabucak satılır. Zayıf malların bir dereceye kadar sürümünü artırmak için kuvvetli malları ellerinde bir mas dö manövr olarak bulunmasına taraftarım. Zayıf malların devamlı olarak himaye edilmesinin tamamen aleyhindeyim. Bunların yerlerini başka mahsuller almalıdır. Mahsullerin bazılarına imtiyazlı ve bazılarına imtiyazsız muamele edersek o zaman köylüyü şuraya buraya sevketmiş oluruz.

Zayıf mallardaki takas ve saire tedbirlerinin müstahsile intikali keyfiyetine gelince, zamanında, yani istihsal mevsiminden evvel, takas tedbiri alınırsa müstahsile in'ikâs eder, mevsimi mütealkip etmez. Köylünün maliyet hesabı belki var, belki yoktur. Fakat geniş ince hissi selimi ve bir de mukayese imkânı vardır.

Hazım Atıf Beyin 1946 devalüasyonu hakkındaki söylediklerine gelince; her devalüasyonun tabii bir neticesi olarak, devalüasyon yapılır yapılmaz fiyatlar yükselir. 7 Eylûlden sonraki dünya piyasa fiyatları değişmemiştir. Fındık dışarda 100 dolar ise yine 100 dolardır. Fakat dolar 182 yerine şimdi 282 olunca fiyat bizde değişmiştir.

Yedi Eylûl kararları, mallarımızı daha ucuza satmak için değil, köylünün eline daha fazla para geçmiş olsun ve mevcut fiyat seviyesine intibak için diye alınmıştır.

İhracat emtiamızın vaziyeti konuşulurken, bazı zayıf maddeleri teşvik ettiğimizi, bazı ana maddelere ceza verdiğimize işaret ettik. Kendilerini dünya fiyatla-

Devalüasyon mes'elesi

Şerif Remzi, Cahit Zamangil'in sıkıştırmalarına dayanamıyarak kekeledi

Bakliyatın ihraç durumu

— 63 üncü sayfadan devam —
rından aşağı tutmak meyli. Bir prensip olarak her malımız serbest dövizli dünya fiyatına asgari olarak hak kazanmıştır ve bunu elde etmek zaruretindeyiz. Harp zamanında pamuğa el koyma muamelesi neticesinde pamuk gibi kuvvetli malın ekimine mâni olundu.

Bir de Cahit Beyin istihlâki tahdit suretile ihracatı teşvik noktai nazarına temas edeceğim. Bu doğrudur. Fakat istihlâki nasıl kısacağımızı kestiremiyoruz. Bunun için iki usul olabilir:

1 — Vesika usûlü,

2 — Fiyat kontrol usulü .

Birinci usul kabili tatbik değildir, ikinci usul de politik mahzurlar doğurmaktadır: Hayat pahalılığı.

Kampanyalardan fayda umulabilir. Fakat biz dış ticaret rejimimizi bu gibi kampanyalara bağlayamayız.

Ertuğrul Bayraktaroğlu — Bakliyatta en büyük rakibimiz Şilidir. Şilide zer'iyat moderndir. Randımanı da bizimkinin iki mislidir. Bizde maliyeti yükselten bir çok sebepler vardır:

Mal köyden Teşrinievvel ve müteakip aylarda kilosu beş kuruştan istasyonlara iner, orada vagonsuzluktan dolayı bir müddet bekler ve mala bir kuruş muhafaza ücreti biner, ihraç limanına kadar üç kuruş nakliye verilir, ayni gün vapur olmadığından antrepoya konur ve bir kuruş da vapura kadar biner ve bütün bunlar maliyeti artırır. Buna mukabil rakiplerimizde kolaylıklar vardır. Bu yüzden rakiplerimizle güreşmemize imkân yoktur. Fiyatları daha aşağıya indirirsek ekimini baltalamış oluruz. Buğday 1939 a nazaran altı misli artmış olduğu halde diğerleri o kadar artmamıştır. Bu da gösteriyor ki fiyatlar o kadar ileri gitmemiştir. Bundan dolayı geriye dönülemez.

Takasa gelince, bir malın takasla ihracına müsaade edilirse yalnız bir kısım memleketlere değil, bütün memleketlere takasla ihracına izin verilmelidir. Almanya piyasasına takasla fasulye göndermediğimizden bu piyasayı Şiliye kaptırıyoruz.

Şerif Remzi Reyent — Refii Bey dövizlere serbest fiyat verilmesine devalüasyon diyorlar. Bu, devalüasyon değildir. Devalüasyon bir paranın kıymetini düşürmek demektir. Biz buna taraftar değiliz.

Refii Suvla — İzmirlilerin dediğini yaparsak bir kilo tütünün şimdi bize temin ettiği dolar miktarını, dolar dört liraya çıkınca temin etmiyecektir.

İstanbul İhracatçılar Birliği temsilcilerinden
Ertuğrul BAYRAKTAROĞLU

Şerif Remzi — Haklısınız; fakat mesele halledilmiş oluyor. Şartları var. Amerika şirketi bize fazla dolar vermiyecektir. Hattâ daha az dolar verecektir. Fakat bu meseleyi halletmez. Zira tütünümüzü o hale getirdik ki buna yalnız o müşteri kalmıştır. Ama yine dolara serbest satabilmek hakkını verseydik müşteri sahası genişliyecek, biz yine kâr edecek idik. Bunlar nazarî doğruluklar yanında pratik hususiyetlerdir. Bizim elimizde olan paralara hakiki kıymetlerini verebildiğimiz zaman politik ve ekonomik sıkıntı halledilmiş olacaktır.

Refii Şükrü'nün, Şerif Remzi ile olan bu sahadaki münakaşaları burada hararetlenmiş ve Refii Şükrü, Şerif Remzi'den şu sualine bir kelime ile cevap verilmesini istemiştir:

«Bugünkü şartlar içinde dolara serbest bir borsa fiyatı verilirse ihraç ettiğimiz mallardan elde ettiğimiz döviz miktarını gelecek sene temin edebilir miyiz?

Şerif Remzi — Bugün zannetmem.

Refii Şükrü — Tamam, bunu istiyordum.

Şerif Remzi — Durun ihtirazi kayıtlarım var. Amerikan şirketleri vermese bile başka memleketlerden temin ederiz.

Zamangil — Sayın Şerif Remziye bir sual sormak istiyorum. Sualim gayet kısa olacaktır. Cevabının da kısa olmasını imtiyaz sayacağım.

Başkan — Buyurunuz.

Zamangil — (Şerif Remziye hitap ederek) teklif buyurduğunuz sistem, yani ihracattan elde edilecek dövizlerin serbestçe satılması sistemi tatbik edilirse dolar kurunun filen kaça çıkacağını tahmin buyurursunuz? 280 kuruşta kalır mı? Yükselir mi? Yükselirse dalar kaç kuruşa kadar çıkar?

Şerif Remzi — (Kekeliyerek) dolar 280 de kalamaz. Maamafih iki kur vardır.

Zamangil — Tefsir kısmına mahal yok. Rakam olarak tahmininiz nedir? Dolar 280 de kalmazsa kaça kadar çıkabilir?.

Şerif Remzi — (Kekeliyerek) 280 ile 480 kuruş arasında olacağını tahmin ederim. (Etraftan : Bu kadar yükselir mi? sesleri)

Zamangil — Teşekkür ederim aldığım malûmat kâfidir.

Fazıl Öziş — Bu fark İngiliz lirasiyle Dolar arasındaki fark kadar olabilir. Diğer zayıf memleketlerin paralarında da bu fark mevcuttur. Bu iş ihracat ile sıkı sıkıya alâkadardır. Bizde devalüasyon isteyen kimse yoktur. Halen mevcut olan bir fiyat farkının resmen kabulü mevzuubahistir. Ne yapılırsa yapılsın fiyat farkı artacaktır. Meselemiz bu farkın kimin elinde kalacağı meselesidir. İthalâtı sıkı kontrol edersek o zaman prim kalmıyacaktır. İthalât talebi fazla olursa o zaman fiyatlar artacaktır. Bu fiyat farkını biz bugün ithalâtçıya bırakıyoruz. Bu bir hediyedir. Bendeniz bugün lâstik için dört lira üzerinden takas peşindeyim.

Vehbi Koç — (İş arkadaşı olan Fazıl Öziş'in bu açıklaması karşısında gülerek) müessenin bütün işlerini alt üst ediyor bu adam.

Devalüasyon meselesi

Hazım Atıf Kuyucak — Son sözümü söylüyorum. Devalüasyon kelimesini yine izah edemedik galiba. Şerif Remzi ve Fazıl Özüş beyler diyorlar ki serbest bırakacağımız zaman dolar 280 den 360 a çıkacaktır. Halbuki bunun bir devalüasyon olmadığını iddia ediyorlar. Doların Türk lirasiyle kıymeti 180 idi, 280 e çıkınca devalüasyon yapmıştık; 280 den 360 a çıkarınca buna devalüasyon değildir diyorlar. Arkadaşlar, siz buna isterseniz başka isim veriniz, fakat bizim kitaplarda bunun adı devalüasyon'dur.

Fazıl Özüş iddiasında tekrar ısrar ederek, dolar farkının bugün fiilen mevcut bulunduğunu, ihraç etmediğimiz mallara bu farkın aksetmiyeceğini, devalüasyonun 360 kuruşu ilânihaye devam ettirmekle ancak tekevvün edebileceği, bunun İngiliz lirasiyle geniş mikyasta ihracata yer vermemizden ileri geldiğini, İngiliz lirasiyle ihracat men edilirse bu kıymetin 280 e kadar düşeceğini söylemiştir.

Müsteşar — Albayrak sterlin ile muameleler fiyatlarımızı teşvik ediyor dediler. Hangi memleketler daha çok yapıyor? Nefsi İngiltere, Hindistan, Avustralya mı? Yoksa Mısır, Filistin mi?

Albayrak, bu suale kat'i bir cevap vermedi.

Müsteşar — Yunanistan, Suriye, Filistin mi demek istiyorsunuz?

Albayrak, Fasulye misalini ele alarak yine kat'i bir cevap vermedi.

Şerif Remzi — Memleket memleket tefrik edemeyiz. Sterlinlerin bloke edildiği memleketlerde para muhtelif zamanlarda kıymet değiştirdiği için memleket zikredemeyiz.

Müsteşar — İngiliz piyasası ihracatımıza şişirici fiyat veriyor mu?

Şerif Remzi — Görmedik.

Müsteşar — Zannediyorum ki İngiltere şişirici fiyat vermiyor, fakat Filistin veriyor, çünkü elinde bloke paralar var.

Şerif Remzi — Doğrudur ama, ticaretimiz için asıl ele geçecek paralar onlardır.

Komisyon çalışmaları burada sona ermiş bulunuyordu. **Bedri Nedim** komisyonun çalışmalarını bitaraf bir şekilde idare etmiş olan ve üyeleri çok sıkı çalışmalara mecbur etmiş bulunan başkan Salahattin Sanver'e teşekkür etmiş ve bu hazurun tarafından alkışlarla karşılanmıştır.

Başkan da «Sizlere lâyık olmağa çalıştım, gösterdiğiniz teşriki mesaiden dolayı sizlere teşekkür ederim. Ayrıca komisyon çalışmalarını verimli bir hale sokmak hususunda sayın müsteşar **Cahit Zamangil** ile, **Munis Faik Ozansoy**'a ve arkadaşlarına ve diğer Bakanlıklardan iştirâk eden sayın hükûmet temsilcilerine gerek şahsım namına ve gerekse hepiniz namına teşekkür ederim. Yarın sabah Bakanın başkanlığında son hey'eti umumiye toplantısını yapacağız.»

Buna cevaben müsteşar **Cahit Zamangil** ve **Munis Faik Ozansoy,** gerek başkana ve gerekse bütün üyelere mesailerinden dolayı teşekkürde bulunmuşlardır.

Bu oturum saat 21,30 da bitmiştir.

Halk Bankası

T. A. Ş.

Sandıkları

Kuruluş tarihi : 1938
Sermayeler : T. T. 1.900.000
Yedekler : T. L. 1.155.500

SANDIKLARI:

İstanbul Halk Sandığı T. A. Ş.
Ankara Halk Sandığı T. A. Ş.

AJANSLARI :

Burdur	Bursa	Denizli
Gaziantep	İzmir	Kastamonu
Merzifon	Maraş	Samsun

Küçük ticaret ve sanatkârların meslekî faaliyetlerini korumak ve geliştirmek maksatlariyle kurulmuş «Meslekî Küçük Kredi» müessesesidir. Küçük ticaret ve san'at adamlarına alelûmum esnafa ve küçük san'at kooperatiflerinin her türlü ihtiyaçlarına uygun ve elverişli kredileri kolaylıkla verir. Tasarruf mevduatı kabul eder ve her türlü banka muameleleri yapar.

TELGRAF ADRESİ:
HALKBANK ve HALKSAN

TELEFON:

Halk Bankası	: 15197,13439,12208 12651,11073,11534
Ankara Halk Sandığı	: 11611,14263, 13605
İstanbul » »	: 21434,20026
Bursa Ajansı	: 2009
Gaziantep »	: 21
İzmir »	: 4053
Kastamonu »	: 15
Maraş »	: 4

Dergimizde tam metinleri çıkan

Ticaret Anlaşmaları

Türk - İngiliz Ticaret ve Tediye Anlaşması, Sayı: 131.

Türk - Yunan Ticaret ve Tediye Anlaşması, Sayı: 132.

Türk - Çekoslovak Ticaret ve Tediye Anlaşması, Sayı: 134.

Türk - İsveç Ticaret ve Tediye Anlaşması, (Türkçe ve Fransızca) Sayı: 156.

Türk - Çekoslovak Ticaret Uzlaşması, Sayı: 157.

Türkiye - Finlandiya Ticaret Anlaşması, Sayı: 157.

Türkiye - Fransa Ticaret ve Ödeme Anlaşması, Sayı: 164.

Türkiye - Çekoslovakya Ticaret ve Ödeme Anlaşması, Sayı: 169.

Türkiye - Belçika ve Lüksenburg Birliği Ticaret ve Ödeme Anlaşmaları, Sayı: 175.

Türkiye - İtalya Ticaret ve Tediye Anlaşmaları, Sayı: 177.

Türkiye - Yugoslavya Ticaret Anlaşması, Sayı: 193.

Türkiye ile Almanyadaki Fransız İşgal Bölgesi arasında Ticaret Anlaşması, Sayı: 203.

Türkiye - Finlandiya Ticaret ve Ödeme anlaşmaları, Sayı: 202

Türkiye - Polonya Ticaret ve Ödeme Anlaşması, Sayı: 206.

Türkiye - İtalya Ticaret ve Ödeme anlaşmaları, Sayı: 212.

Türkiye - Belçika ve Lüksemburg Ticaret ve Ödeme Anlaşmaları Sayı: 217

Türkiye - Almanya (İşgal bölgeleri Hükûmetleri ile Ticaret ve Ödeme Anlaşmaları Sayı: 218.

Türkiye - Demimarka Ticaret ve Ödeme Anlaşmaları Sayı:220

Türk - Yunan ödeme anlaşması sayı : 224

Hayat Pahalılığı

Komisyonunun Raporu

Profesörler ve tüccarların dış ticaret rejiminin hayat pahalılığına tesirleri ve çareleri hakkındaki raporları

Ankarada Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında yapılmış olan ve Dış Ticaret rejiminin ıslâhını hedef tutan toplantıda Dış Ticaret rejiminin sebep olabileceği hayat pahalılığının sebepleri de seçilen bir komisyon tarafından incelenmiş ve bir rapor halinde Bakanlığa sunulmuştur. Rapor aşağıdadır:

1949/50 yılı Dış Ticaret Rejimini tanzim kongresi yüksek Başkanlığına

Dış ticaretimizin ve bununla ilgili mevzuların bugün arzettiği müşküllerin hayat pahalılığına olan tesirlerini tesbit etmiye memur edilen komisyonumuz meseleyi sırf bu yönden mütalâa etmiş, memlekette hüküm süren hayat pahalılığını doğuran sair mühim meselelere temas etmemiştir.

Mevzu bu şekilde tahdit edilince, işi:

a) Nakliyat, depolama ve sigorta bakımından,

b) İthalât eşyası bakımından,

c) İhracat emtiası bakımından, ele almak icabeder.

a) Nakliyat bakımından :

Dış ticaret yönünden hayat pahalılığına tesir eden mühim âmillerin başında nakliyecilik, ardiyenin, yükleme ve boşaltma işlerinin düzensizliği gelir. Bu arada :

1 — Devlet daire ve müesseselerinin yabancı memleketlerden deniz yoluyla getirttikleri eşyada Cif usulünü tercih etmeleri, mal bedelinden başkaca navlun sigorta ve sair hizmetler mukabilinde ödenen dövizin yabancılara gitmesine sebep olmaktadır. Binaenaleyh ihraç maddelerimizin yabancı memleketlere sevki işinin mümkün olduğu kadar Türk gemilerine inhisar ettirilmesi ve sair hizmetlerin Türk müesseselerine yaptırılması bir hayli döviz tasarrufunu sağlıyacaktır.

2 — Devlet nakil vasıtalarının nakliye, liman, tahmil ve tahliye ve depoların yüksek ücretleri ithalât ve ihracat eşyamızın fiatlarının yükselmesine sebep olduğu için, bunlara ait tarife ve sair ücretlerin yeni bir revizyondan geçirilmesi muvafık olur.

3 — İkinci Cihan Harbinin sona ermesinden sonra başka memleketlerdeki sigorta şirketleri, yüksek tarifelerini indirmiş bulunmaktadırlar. Memleketimiz sigorta şirketlerinin de tarifelerinde gerekli indirmeleri yapmaları, mallarımızın bu yönden de azalmasını intaç edecektir.

4 — Devlet Demiryolları idaresinin ithal eşyasında mal değerini ve bekleme imkânlarını gözönünde bulundurarak, muvafık bir ardiye ücreti alması da bu malların satış fiyatlarına lehte tesir edecektir. Binaenaleyh, iç ve dış ticaretimizi sıkan ve eşya fiyatlarının yükselmesine sebep olan devlet Deniz ve Kara Yolları İşletmelerinin konuyu ele alarak bilhassa, hususî teşebbüs erbabının mütalâasından da istifade etmek suretiyle, ardiye usul ve tarifelerini yeniden tesbit etmesi çok yerinde olur.

b) İthalât bakımından :

1 — İhracatımızın hacmi ve değeri yapacağımız ithalâta cevap verecek derecede olmadığından, ithalâtı yapabilmek için çeşitli usullerle döviz tedarik etmek binnetice ithalât eşyasını pahalı getirtmek ve pahalı satmak mecburiyetinde kalıyoruz. İthal eşyasının bilhassa perakende satışların herhangi bir fiat kontrolünden mahrum oluşu da bu eşya fiatlarının biraz daha yükselmesine sebep olmaktadır.

Binaenaleyh bu tarz ithalâtın doğuracağı pahalılığı tahfif için, birinci derecede zaruri olmayan bir kısım eşyanın, Devlet mübayaaları başta gelmek üzere derhal ve dövizle ithaline bir müddet için müsaade vermemek icabeder.

2 — Hariçten ithal edilecek bazı eşyanın getirilmesini önliyecek olan en tabii bir âmil de, benzeri eşyanın dahilde yapılarak piyasaya arzedilmesi ve iç pazarlarda rekabet yaratmasıdır. Bunun için bu nevi eşyanın da imalini ve benzeri yabancı mala nazaran daha

Hayat pahalılığı raporunu tanzim ve imza etmiş olan ilim ve iş adamları

Prof. MUHLİS ETE

●

Prof. ŞEFİK İNAN

●

Prof. FETHİ ÇELİKBAŞ

●

ATIF OLGAÇ
Yerli Ürünler Müdürü

●

TURGUT TÜRKOĞLU
İzmir

●

Dr. CUDİ BİRTEK
İstanbul

●

ALİ HAYDAR ALBAYRAK
İzmir

●

ŞAKİR ZÜMRE
İstanbul

●

MEHMET SİPAHİOĞLU
İstanbul

●

HİLMİ NAİLİ BARLO
İstanbul

●

ASIM SÜREYYA İLOĞLU
Ankara

●

FEHMİ BENCAN
İzmir

●

SALİH KOMİLİ
İzmir

●

TAHİR KEVKEP
İstanbul

HAYAT PAHALILIĞI KOMİSYONU ÜYELERİNDEN :

Şakir ZÜMRE (İstanbul) — Hilmi Naili BARLO (İstanbul) — Turgut TÜRKOĞLU (İzmir)

ucuz yapılmasını ve satılmasını güçleştiren muamele vergisinin, bilhassa bu yönden ıslâhı temenniye değer bulunmaktadır.

c) İhracat bakımından :

1 — Hayat pahalılığının ihracatla alâkası, hem iç piyasada hem dış piyasada satılan bir kısım emtianın ihraçları halinde, dahili piyasalara sevkedilen miktarların azalması dolayısiyle, dahili fiyatların yükselmesini intaç etmesidir. Gerçekten zeytinyağı, kasaplık canlı hayvan, antep fıstığı vesaire gibi maddelerin mühimce miktarda ihracı dahilde bir pahalılığa sebep olmaktadır. Fakat, dövize son derece ihtiyacı olan bir memleket olmak itibariyle, bu maddeleri daha az istihlâk etmek veya yerlerine başka maddeler ikame etmek suretiyle hem fazla ihraç imkânlarını elde etmiş hem de dahili fiatların yükselmesini önlemiş oluruz.

Meselâ, dış piyasalar için yüksek değerde bir madde olan zeytinyağlarımızın mühim bir kısmını dahilde sabun imalinde kullanacağımız yerde, ihraç ederek, sabunu ucuzca ithal edeceğimiz araşit veya asir bir madde ile imal etsek, hem sabun fiatını indirmiş, hem de memlekete döviz sağlamış oluruz.

Memlekette istihlâk edilmiyen ve yalnız ihraç maddesi olan ve ihracı doğrudan doğruya hayat pahalılığına tesir etmiyen ve esasen serbest dövizle de ihracı mümkün olmıyan (akdarı, bakla ve fiğ gibi) maddelerin iştihsalini teşvik maksadiyle, ihraçlarının hiç bir kayda tâbi tutulmaması faydalı mülâhaza edilmiştir.

Şunu da itiraf etmek lâzımdır ki, ithalât emtiasiyle iç ve dış pazarlara satılan bazı maddeler fiatlarındaki yük sekliğin bir sebebi de, piyasanın ciddi bir kontroldan mahrum kalışıdır.

Fiat kontrolü usulünün güçlüğü ve bu hususlaki tatbikatın kifayetsizliğine rağmen, hiç değilse ana maddelere inhisar eden bilgili ve ciddi bir kontrolün mevcut olmasında fayda görmekteyiz.

Dış ticaretin hayat pahalılığına müessir olan belli başlı noktalarını böylece tesbit ve keyfiyeti saygılarımızla arzederiz.

15/4/1949

★

İZMİR TİCARET ODASI VE İHRACATÇI BİRLİKLERİNİN TEZİ

Her şeyden evvel resmi bütçeler heyeti umumiyesinin, yani Devlet, vilâyetler, belediyeler, resmi bankalar ve resmi ve nim resmi iktisadi teşekküllerin bütçelerinin hakiki olarak tevzini ve devletin kendi enflâsyonist tesirlerine son vermesi şarttır. Ve bu şart olmadıkça memleket iktisadiyatında aldatıcı olmayan hiç bir salâh vücude getirilemez.

Bu şartın azim ile tahakkuku kabildir kanaatındayız. Bu şart ile Türkiye'de bir an evvel döviz kontrolünün kaldırılması için lâzım gelen bütün tedbirlerin alınmasını ve ahdi vaziyetimizin ona uydurulmasını ve buna doğru bir adım olarak şimdilik bir tek Genel İthal Listesi mahfuz kalmak şartiyle cins ve nevi takyidi olmaksızın ihracattan doğacak dövizlerin serbest fiatla ithalâta tahsisini ve bunun, icabına göre dövizin borsalarda serbestçe satılması, icabında ihracat dövizi tutarında ithalât hakkının tarafeynden birinin diğerine prim vererek ihracatçı ile ithalâtçı arasında keza borsalarda veya borsa usulleriyle serbestçe alınıp verilebilmesi ve Ticaret Bakanlığının ithal permilerini bu suretle kendilerine ithal hakkı veya dövizi temin etmiş olanlara vermesini teklif ederiz. Ticaret Bakanlığı umumi olarak tayin edeceği kâfi bir mühlet zarfında ithalâta tahsis olunmıyan dövizlerin resmi kur üzerinden hükûmete terkini şart koyabilir.

TÜRKİYE KREDİ BANKASI A. O.

İstanbul Merkezi - yeni Postane karşısı - Kredi Bankası Hanı

Telefon: 25108

Sermaye T. L. 2.000.000

Mevduata İyi Faiz ve İkramiye

Sayın Halkımız ve İş Adamlarımız Her türlü Banka muamelelerinde Emniyet, sürat, Kolaylık ve İntizamı

TÜRKİYE KREDİ BANKASI'nda bulacaklardır.

İkramiye Planı için gişelerimize müracaat ediniz.

TUTUM Bankası T.A.O.

(Galata, Bankalar Cad. 48)

TASARRUF HESAPLARINA SENEVİ

% 4 1/2 Faiz

verilir.

3 Temmuz 1949 Keşidesinde :

1 adet 3ooo liralık
1o adet 1oo liralık
2o adet 5o liralık

İkramiye dağıtılacaktır.

Beher 150 Lira, bu keşideye 1 KUR'A numarası ile iştirak ettirilecektir

TÜRK TİCARET BANKASI A.Ş

KUPONLU VADELİ MEVDUAT

PARANI BURADA İŞLET

Vehbi Bilimer'in raporu

İstanbul Delegesi mer'i sistemin islâhını teklif etti

İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası delegelerinden **Vehbi Bilmer'in** teklifi :

Bir tüccar arkadaşlarımızın şahıslarını tanımak, fikirlerini dinlemek ve bir kısım ilim adamlarımızın aydınlatıcı sözlerinden faydalanmak ve yine idare işinin mes'uliyetini omuzlarında taşıyan idare adamlarımızın bazı izahlarile tenevvür etmek imkânını bahşeden bu toplantıyı tertip etti-ğinden dolayı Ticaret Bakanlığına şükranlarımı arzederim. Her bakımdan büyük faydalar sağlayan bu nevi toplantıların her vesile ile tekerrür etmesini ve bütün işlerimizin alâkalıların gözü önünde ve umumun istişaresinden alınan kudretlerle hal ve tesviye edilmesini temenni ederim.

İki günden beri devam edegelen müzakerelerin seyri, şüphesiz çok şayanı istifade olmakla beraber, bizleri hemen tevecüh etmemiz iktiza eden hedefe götürmekten çok uzaktır. Komisyonumuzun celseleri merkezden muhite doğru ve akademik denilebilecek bir mahiyette ve yalnız bir istikamette seyrettiğinden davanın umumi görünüşü kaybolmuştur. Mevcut, cari ve mevzuatımızla müeyyet bir sistemin tatbikatında görülen mahzurların yegân yegân ve açık olarak izahı veyahut yeniden tahsili muktazi menafiin, faidelerin temennisi ıslahı lâzım müşküllerin gösterilmesi yerine icrası yalnız Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının elinde olmayan ve ancak bir kaç Bakanlığın işbirliğini iktiza eden; kendisi çoktan malûm. Fakat bugünkü dünya şartlarına göre neticesi tamamen, meçhul ve tatbikatta bütün ihtimalât ve teferruatı ve her iktisat ve ticaret unsuruna tesiratı bir plâna istinat etmeyen mevzuatımızı yıkıcı beynelmilel taahhüdaata riayetimizi selbeden ticaret anlaşmalarımızın velev kısa vadeli olsalar dahi yürürlüğünü ve tertibini bozan ve faydası yalnız bir zümreye münhasır gibi görünen tatbikat ve fiiliyat ile ayarlanmamış bir fikrin ve fikirlerin müzakere ve münakaşaya mevzu edilmesi; bize zaman kaybettirmiş ve maksattan uzaklaştırmıştır. Söylenecek kıymetli sözleri unutturmuş hayati mevzulara hemen teveccühü ihmal ettirmiştir.

Herhangi bir esasın ıslahı mevzuubahs olunca onu ortadan kaldırmak hatıra gelmemelidir. Yıkmanın ne kadar kolay yapmanın ne kadar zor olduğu hepimizin mücerrebimiz olsa gerektir.

İşin en makul ve ameli faide sağlayan tarzı halli; mevcut, mer'i sistemi ıslah etmemizdir. Kıymetli ve tatbikatın verdiği tecrübelerle fikirleri müzeyyen ve münevver arkadaşlarımız muhitten merkeze doğru gelen, tatbikattan nazariyeye yükselen müşahhas, müşekkel, muayyen fikirlerile davayı ve bu davayı elinde tutan mes'uliyet ve icra selâhiyetini haiz idarecilerimizi tenvir etmelidirler. Asıl hedef ve gâye budur. Gerek İzmir Ticaret odasının mücerret fikri, ve gerekse Ankara Ticaret Odasının oldukça kıymetli mesaiye müstenit ve zaten yalnız ithal rejimi

İstanbul Ticaret Odası
temsilcilerinden
VEHBİ BİLİMER

kısmı prensip itibarile kısmen tasvibi umumiye mazhar esasları ihtiva eden raporu artık müzakere mevzuu olmaktan kaldırılmalıdır. Bu fikir ve raporun müdafaa yeri burası değil, bir çok vekâletlerin selâhiyetle temsil edilecekleri teşekkülü beklenen İktisat Genel Meclisi'dir. Bununla beraber bu fikirler mevcut sistemin ıslâhı yolundaki mütalâalar çerçevesi içinde hususi komisyonlarında mütalâa edilebilir.

Teklif edildiği gibi bu fikir ve raporun heyeti umumiyeye sevki yerine, mevcut sistemimizi ıslah yolundaki teklifler toplanmalı ve heyeti umumiyeye götürülmelidir.

Bütün bu müzakerelerin seyri esnasında fikirlerinden çok istifade ettiğimiz, talâkatlarından zevk aldığımız kıymetli arkadaşlarımıza olan minnet ve şükran hislerim ve borçlarım asla azalmamak şartiyle, Fazıl, Muhittin ve Ali Albayrak beylerin tatbikata dayanan açık ifadelerinin ve Muhlis Erdener ev Bedri Nedim Göknil beylerin mevzuu tahlil ve ameli hadiseleri tetkik suretiyle ortaya koydukları fikirlerin bizleri hakikate götürüş cazibelerini müsaadenizle kıymetlendirmek isterim.

Hülâsa olarak yukarıda arzettiğim çerçeve dahilinde ihracat tüccarlarımızın, ithalât tüccarlarımızın, sanayicilerimizin 239 sayılı, sirküler, tediye imkânlarımız, ithal rejimi ve bunların tatbiki hakkında ameli ve tatbiki fikir ve mütalâalarını söylemeye davet edilmelerini ve bunların toplanıp tasnif edilerek ve ilim adamlarımızın reyleri ile de tenvir edilerek heyeti umumiyeye sevkini muvafık görürüm.

Komisyonumuz konuşmağa bir sıra ve tertip koymadığından söz kendiliğinden en sonra konuşulması lâzım gelen tarafa akmış ve üç günlük görüşme bir karar şeklinde tecelli eden bir teklifin uzun müdafaaları ile geçmiştir. Bu müdafaalarda, şüphesiz en evvel görüşülmesi icabeden ve mevcut sistemimizin ve tatbikatının aksaklıklarını ortaya koymaya, umumun kanaatlarına göre mütalâa etmeye ve bu çok müsbet fikirlerden bir muadele kurarak neticeyi çıkarmağa yarayacak imkânları bulmağı ortadan kaldırmıştır. Böyle hududu çok geniş, sahası ferdi ve şahsi görüş ve tecrübelerle ihatası mümkünsüz meselelerde doğru, hakka yakın ve en ameli karar ve neticeye vasıl olma yolu; bir çok alâkalıları, ihatası kolaylıkla kabil ve muhtelif tatbik ve icra tarafları kolaylıkla mukayese edilir küçük bölümler üzerinde dinlemektir. Bu dinleyişler kolayca faidesi çok mahzuru az fikirleri ortaya koyar. Eğer bu fikirler sarih bir mukayeseye imkân vermiyorsa daha küçük bölümlerde ve mümkünse erkam ile ifadesi kabil bir hale konularak mukayese tamamlanır ve nisbi olarak faidesi çok ve mahzuru az olanı seçilir. Biz böyle yapmadık. Bir netice ve kararı müzakereye esas tuttuk ve meselenin merkezinden yalnız bir istikamete giderek başka istikametleri mütalâadan ve müşahededen mahrum olduk.

Benim kanaatıma göre mevcut sistem:

a) Tediye ve mübadele imkânları 239 sayılı sirküler ve listeleri,

b) İthal rejimi,

c) a ve b maddelerinin doğru, adilâne ve umumi muvazeneyi kuvvetlendirecek, umumi münasebetleri samimileştirecek tarzda tatbiki bölümlerinde mütalâası iktiza eder.

Tediye ve mübadele imkânları ve 239 sayılı sirküler :

Mevcut sistem bütün tediye imkânlarından istifade eder. İhracat emtiamızın mahiyetine, harici pazarların iştira kudret ve kıymetine ve sistemine göre mallarımızı satmak imkânını bize sağlamaktadır.

En çok arzu edilen sağlam para ile mübadele elimizde olmayan sebeplerle mümkün olmazsa, anlaşmalardan istifade ve istiane ederiz. Mallarımız çok aranılan ve beynelmilel piyasalarda kuvvetli rekabetle

(Lütfen sahifeyi çeviriniz)

VEHBİ BİLİMER'İN TEKLİFLERİ

sahaya giren neviden oldukça niçin en doğru ve en çok arzu edilen sağlam para ile satmak yolunu terkedelim. Mademki bu yol ergeç dönülmesi istenilen ve beklenilen bir yoldur. İlerlediğimiz yerden, bu hedefe daha yakın bulunmaktan niçin geri dönelim? Bu maksatsız ve hatalı bir rücat olur.

Bütün istihsal muvazenemizi sağlam para ve sağlam pazarlar esasına göre hazırlamak ve ayarlamak esas olmalıdır. Bizi para kıymetimizin tesbitine ve istihsalâtımızın maliyetinin doğru olarak tayinine götürecek esas budur. Bütün milletlerin müşterek iyiliğini istihdaf eden Bretton Woods anlaşmalasına sadakat ve vefa bu esas ile kabildir. Bu sadakattan inhirafı icabeden, milli cephede ve beynelmilel cephede daha faydalı ve daha ameli bir esas da bulunmamıştır.

Bizim tediye ve mübadele sistemimiz sağlam paralarla satış, anlaşmalar ve klirinkler ve muztar olduğumuz yerde takasa müracaattan başka 19 lar anlaşmasile alacak ve borçların âkitler arasında mahsubu tarzındaki tediye kolaylığından istifadeye de imkân vermiştir. Binaenaleyh tediye ve mübadele sistemimiz bütün tediye imkân ve şartlarından faydalanma esasına müstenittir. Yarın başka bir tediye şekli de icat edilse beynelmilel sahada başka bir tediye çaresi bulunsa hemen ondan da istifade ederiz ve edeceğiz.

Yalnız anlaşmaları genişletmek bütün memleketlere teşmil etmek ve bunların da işlemesini temin etmek emtiamız için hariç pazarlara akacak meyiller husule getirmek lâzımdır.

Çok taraflı takas kaldırılmalı

Takasa gelince : Takasa müracaat mecburiyetindeyiz. Buna mümkün olduğu kadar az müracaat etmek iktiza eder. Fakat başka çare bulamayınca kullanmak mecburiyetinde olduğumuz takasta yalnız hususi ve tek taraflı takasa müsaade etmek üçlü ve çok taraflı takasları ne hususi ve ne de resmi kurumların tatbik etmelerine müsaade etmemek lâzımdır. Bunun da tatbiki ayrıca bir talimat ile tanzim edilmelidir.

239 numaarlı sirkülerde ve bağlı listelerinde bir tadil ve bir değiştirme ve nakil tekliflerine intizar ettik. Memleket ekonomisi ve istihsalâtının teşviki gayeleriyle yapılmış bu yoldaki ıslâh teklifleri her zaman icra edilebilir. Yahut emtianın mahiyeti, harici pazarların talebi, dahili istihsalin kemiyeti ve stoku bizi buna icbar edebilir. Biz de her tediye imkân ve şartından istifade sisteminin feyizlerinden müstefit oluruz. Fakat bu husus bir ihraç mevsiminde değişmemesi için, muhtelif senelerin rakamlarına, muhtelif memleketlerin para kıymetlerine, istihsal maliyetlerimize, muhtemel taleplere göre şimdiden tanzim ve ilân edilmelidir. Bu hususta tecrübeli arkadaşlarımızın ihtisasları hemen imdada yetişmelidir.

İthal rejimimiz :

İthal rejimimiz bugün filen ve otomatik olarak tahdit edilmiştir. Ticaret müvazenemiz açıktır. İhtiyacımızı alacak paramız yoktur. Eğer ithal rejiminin tahditsiz olarak devamında; dahili fiyat seviyesinin yükselmesi, dahili sanayiin hudutsuz suretle himayesi, mahremiyetlere katlanmak zaruretinin doğması mahzurları korkusile ısrar edilirse daha büyük tehlikelere düşeceğimize paramızdan başka kıymetlerimizi de 7 Eylûl kararlarından sonra olduğu gibi (döviz, altın, buğdaylarımızı) istihlâk edeceğimize şüphe yoktur. Bugün içinde bulunduğumuz müşkül durum hayallere kapılmaktan, serbest döviz hazinelerimizin bitmiyeceğini zan ve vehmetmekten ve bu güvenle lüksten feragat etmek istihlâki azaltmak, mahrumiyetlere katlanmağa kendimizi alıştırmak hususunda vaktile tedbir almamaktan ileri gelmiştir. Bugün lüks ve israfı kaldırmakta istihlâki azaltmakta, Türk milletinin hayatı ve varlığı ve serveti namına mahrumiyetlere katlanmakta müsabaka etmekten başka yol ve imkân kalmamıştır. Artık elde edilmesi de mümkün değildir. Başka ilâç ta yoktur. Bu müsabakanın öncülleri umarız ki ihtiya-

EMLÂK BANKASI
İKRAMİYE ÇEKİLİŞLERİ DEVAM EDİYOR

3 EV
3 DÖŞELİ EV
2 ARSA
1 DAİRESİ DÖŞELİ APARTIMAN (TAMAMI)
VE MUHTELİF NAKİT

Ayrıca 24.000 liralık
teselli ikramiyelerinden
2 EVİ
BİRİ DÖŞELİ
16.7.1949 TARİHİNDE DAĞITACAKTIR

%4 Faizli bir küçük carî hesap
açtırmakta acele ediniz

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI
Eminönü Yağcılar sokağı karşısında

Vehbi Bilimer'in teklifleri

...olah terkedenler ve mutlaka mümkün olmak mevkiinde olanlar olsun.

İthal tahdidinin şartları

İthal tahdit edilirken riayet edilecek esaslar şunlardır:

a) İthali tamamen menedilenler:

Sahip ve malikinin vicdanı cemiyet önünde bunların istimalini menetmezse hükümet bunların istimalini kanunla menetmelidir. Aynı zamanda bu israf ve [illegible]ükûnet düşkünlük kötü alışkanlıklarından kurtuluncaya kadar dahilde imali de menedilmelidir. Bunda lüks emtia maliklerile imalcilerinin göreceği zarar cemiyetin göreceği zarar yanından hiç kalır.

b) İthali ihtiyaca göre ayarlanan mahdut ithal:

Bu sınıfa giren emtia her türlü tasarruf esaslarına riayet şartile, tayin edilecek miktarda, muayyen müddetlerde aynı zamanda piyasaya çıkarmak ve ilk ithal satışı teessüs edecek borsalarda yapılmak üzere ithal edilecektir. Tevzi ve fiat kontrolu imkânsızlığının mahzurlarını izale edecek nisbi doğru yol budur.

Aynı zamanda dahili sanayi istihsali de bu şartlarla satılacaktır. Bu tarzı hareket ilk satışlarda talebin şiddetine göre en yüksek fiat seviyesini alacak Devletin hakkı ve vergisi kaçırılmıyacak ithalâtçı ve sanayiciden sonra toptancı ve perakendeci kademelerde de ancak hizmet hakkı olan kâr hadleri elde edilebilecektir.

Nizami kâr hadlerinden fazlası Hükûmetçe fona alınacak ve icabedenlere prim olarak verilecektir.

c) Bu sınıfa giren emtia kabili ikame bütün ihtiyaçlar da nazarı itibara alınmak şartile mümkün olduğu kadar standardize edilmiş tipler üzerinde bolca ithal edilmeli veyahut da dahilde imal edilmelidir. Bunların ilk satışları da borsalarda toptan alıcıların iştirakile yapılmalıdır. Nizami kâr hadlerinden fazlası fona alınacak ve Hükûmetçe gerekenlere prim olarak verilecektir.

Malların mahiyet ve vasıflarına göre ve ithal istatistiklerinden istifade edilerek belki de daha teferruatlı bir tasnif ile hazırlanması iktiza eden bu emtia listeleri ameli, resmi, ilme mensup adamların iştirakile hiç durmadan hemen tayin ve tesbit edilmelidir.

Tediye ve mübadele imkânlarının ve ithal rejiminin doğru, âdilâne ve umumi muvazeneyi kuvvetlendirecek ve umumi münasebetleri samimileştirecek tarzda tatbiki bahsi.

Öyle zannediyorum ki benim olduğu kadar bütün arkadaşlarımın ve bütün tüccar zümresinin haklı veya haksız, doğru veya yanlış dolu ve müşteki olduğumuz bu bahistir. Bütün arkadaşlarımızın ve hattâ geniş bir tüccar zümresinin bu yoldaki şikâyetleri, fikirleri, duyguları, temennileri aramızda zaman zaman konuştuğumuz tarzda ve serbestide mes'ul makamların bahşettiği müsaadeden istifade edilerek geniş mikyasta komisyonda ortaya dökülseydi bura makamlarımızca çok kıymetli ve bilemedikleri ve bilmek istedikleri esaslar verilmiş olacaktı.

Ben o kanaatteyim ki komisyonumuzun uğraşarak zaman zayettiği akademik fikirler ve nazariyeler mesul zevata hiç olmazsa ve en az orada ortaya konulduğu kadar malûmdur. Bu sözlerin ve münakaşaların öğretici ve aydınlatıcı tesiri ve vasfı yoktur.

Sıkıntıların sebebi ithalin fazlalığıdır

Benim zannıma göre müstahsili, tüccarı, müstehliki ve belki de milletimizi içine alan ve çaresizliğe düşüren müşkülün en büyük mesuliyet hissesi Ticaret Bakanlığı mekanizmasına aittir. Bu da bugün değil uzun senelerden beri olagelmiştir.

Ticaret Bakanlığı mekanizmasının bu dutsuz bir ithal sistemi seçmekte bunun için memleketin bütün dövizini yerli veya yersiz, ihtiyaca uygun veya lüzumsuz taleplere tahsis etmekte ve bütün ihtiyaçları da sarfetmekte acaba ne ıztırarı vardır? Bu bir basiretsizlik midir veyahut bir ıztırar mıdır? Bunu bendeniz tayin ve takdir etmekten âcizim.

Ticaret Bakanlığı mekanizması bunu nasıl ifade ve izah ederse etsin bunun dahili piyasada değişmiyen bir izahı vardır. O da piyasanın 1946 Eylûlünden sonra mevsimsiz, ihtiyaçtan fazla mallarla dolmuş olmasıdır.

İthal ve ihraç permilerinin ihraç ve ithal serbest olmadığı zamanda mahdut ellerde kalmasından hasıl olan mahzurun dahili piyasamıza verdiği ıstıraplar ve üzüntüler acaba daha âdil ve daha hakkanî tevzi ve tahsislerle daha çok geniş bir tüccar kitlesi arasında taksim suretile izale edilemez mi idi? İthal rejimimizde bugün de bu ıstırap caridir.

Bendeniz bu bahiste sarih bir teklif olarak ithal ve ihraç imkânlarının mahdut olduğu zamanlarda bu lisans veya ithal permilerinin mahalli ticaret odalarına tahsis edilmiş kontenjanlarla tüccarın gözü önünde Ticaret Odalarında tüccarların kabiliyetine göre tevzi ve taksim edilmesini rica ederim. Bu şekil en az mahzurlu ve tekâmüle ve mahzurların izalesine en müsait sistemdir? Zaten ihracatta Bakanlıkça tatbik edilmekte olan bu sistemin ithalâta da tamamen ve hemen teşmilini rica ederim.

Anlaşmaların hududu ve kontenjanı dahilindeki ithalâtta mahdut olduğundan; bunlara da alâkalıların mütalâa ve tekliflerine göre yapılacak tadilât ile yukarıdaki usul ve tüccarın gözü önünde tevzi sistemi tatbik edilmelidir.

Memleket menfaatleri ön plânda tutulmalıdır

Muhterem Ticaret ve Ekonomi Bakanlığının kıymetli erkânından, ticaret ve ekonomiye müessir her nevi otoriteden, resmi, nim resmi, gayri resmi teşekküllerden ve nihayet bütün tüccar arkadaşlarımızdan çabuk ve kolay zengin olma, başkalarının hak ve istihkaklarına teca-

[illegible] kazanma yolu, adil ve [illegible] menfaat duygularına, memleketin, [illegible] hizmetine, hiç olmazsa kendi menfaatleri ile bir memleket menfaatini arama ve araştırma fedakârlığını ve ahlâkını [illegible] mak hususunda cihadı [illegible] ederim.

Bundan başka maddi ve görünür [illegible] edilmez vâkıalar [illegible] ve [illegible] [illegible]timalâtı pâlsa uğramaz. [illegible] [illegible] sayılamaz cesaret ve adalet olan [illegible] mi ve ticaret işlerini, sağır küçük ve hattâ ehemmiyetsiz [illegible] için bile olsa bitaraf olmaları [illegible] [illegible] ların ve alâkalıların emeli ve [illegible] resime sık sık müracaatın [illegible] [illegible] deler sağlıyacağını [illegible] [illegible] rulmasını niyaz eylerim.

Sayın Devlet adamlarının [illegible] [illegible] larımızı tüccar ve sanayicilerimizi [illegible] derin saygı ile ve beni [illegible] dolayı en hararetli şükranlarımla [illegible] hyarak sözlerime nihayet veririm.

ANTALYA

Umumi Nakliyat Türk Anonim Şirketi

Merkezi: İSTANBUL

Türkiyenin her yerinde ve dünyanın bütün ticaret merkezlerinde şube, acenta ve muhabirleri vardır.

27 SENELİK TECRÜBE VE GENİŞ İŞ HACMİ İLE MEMLEKET İÇİ VE DIŞI

BÜTÜN NAKLİYE BRANŞLARINDA İTHALÂT VE İHRACAT GÜMRÜK İŞLERİNİZDE

SİZİ TATMİN VE MEMNUN EDECEK EN BÜYÜK MİLLÎ MÜESSESEDİR.

CONCORDİA LİNE
HERLOFSON LİNE

Norveç Seyrisefain Şirketleri

Türkiye Umumî Acentalığı

AMERİKA VE AKDENİZ LİMANLARI İLE MEMLEKETİMİZ ARASINDA MUNTAZAM SEFERLER YAPILMAKTADIR.

Telefon: 24220

Son Toplantı

Cemil Sait Barlas'ın Başkanlığında yapılan nihaî toplantıdaki konuşmalar

Cudi Birtek'in ihracatımızın artırılması etrafındaki fikirleri

SON TOPLANTI

Komisyonlar mesailerini bitirmiş ve raporlarını hazırlamışlardı. 16 Nisan 1949 Cumartesi günü saat 9,30 da Bakanlık salonunda Bakan **Cemil Sait Barlas'ın** başkanlığında son toplantı yapıldı.

Bu son toplantının zabıtları diktafon makinesile tutulmuş olup aynen veriyoruz :

Bakan: Şimdi komisyonlar çalışmalarını bitirmişlerdir, evvelâ birinci komisyon raporunu konuşalım. Rapor okunduktan sonra arkadaşların rapor hakkında bir diyecekleri varsa izah etmek istedikleri noktalar varsa onu da lütfen izah ederler.

İlk konuşmamda da arzettiğim gibi bu nihayet benim bu seneki ihraç ve ithâl rejimi hakkında vereceğim kararda yol gösterici bir şey olacaktır. O bakımdan raporlar kabul edilmiş, edilmemiş, şekilden ziyade arkadaşların düşüncelerini ifade eden bir esaslı tavsiye olarak almış olacağım, ondan sonra hayat pahalılığı hakkındaki ikinci raporu okutup onun da tavsiyelerini nazarı itibara almış olacağız.

Şimdi raporu okutuyorum.

Bu sırada komisyonun hazırladığı rapor okundu. (1) Bakan, rapor hakkında konuşmak isteyenlere söz vereceğini söyleyince ilk sözü **Göknil** aldı.

Rapor hakkında tartışma

Bedri Nedim Göknil — Okunan rapor esasen bu bilim mevzuunu şu veya bu şekilde kabili hal olduğu hakkında bir karara vardıracak mahiyette değildir. Zaten öyle bir karar da bu hey'etten beklenmemektedir. Raporun hey'eti umumiyesi burada bu çok mühim ve hayati mevzuun etrafında cereyan eden münakaşaların ve ileri sürülen fikir ve mütalâaların hey'eti umumiyesinin muhassalası olup olmadığı noktasından tedkik edilebilir. Bendenizin kanaatımca bu rapor fiilhakika bir haftadan beri devam eden çok sıkı çalışmalarla devam etmiş olan mesaimiz sırasında ileri sürülen ve serdedilen bütün mütalâa ve fikirlerin tam ve mükemmel bir muhassalasıdır. Bu itibarla eğer buna ilâve edilecek, yani burada tesbit edilmiş olan fikir ve mütalâalara ilâve edilecek orada düşünülmemiş, bunlar haricinde kalmış bazı fikir ve mütalâalar varsa bu hey'ette ancak onlar yeni bir teklif mahiyetinde ileri sürülür ve bir madde olarak mevzuu müzakere olabilir. Aksi halde raporun muhtelif fikir ve kanaatları ihtiva etmekle beraber icra makamına aynen tevdiini teklif ediyorum.

(1) Raporun tam metni 54 üncü sahife-mizde yayınlanmıştır.

İstanbul Delegelerinden

Dr. CUDİ BİRTEK

Bakan.— Bedri beyin teklifi, yani rapor hakkında ilâve edilecek mütalâalar yoksa raporu Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına tevdii hakkındaki teklifi oyunuza sunuyorum...

Ali Haydar Albayrak — Efendim raporda dışarda bulunan talebelerimize verilen dövizin kesilmesi hakkında bir tavsiye vardır. Bendeniz bunun kaldırılmasını teklif ediyorum.

İhracatın ehemmiyeti

Doktor Cudi Birtek — Raporda unutulmuş bir nokta vardır ki dün burada müzakeremiz sonunda mevzubahis ettik, bunu umumi müzakerede konuşmamız tekarrür etmişti. Bu da, ihracat mevzuunun biraz daha açık bir şekilde millete ve efkârı umumiyeye arzedilmesi ve anlatılmasıdır. İhracat mevzuu öyle bir hale gelmiştir ki adeta memlekette ihracat yapmak biraz kabahat gibi oluyor ve hükûmette zaman zaman bu ihracat mevzuunda bazı kararlarını geri almıya ve yaptığı ihracat ilânlarını ara sıra frene etmeğe mecbur oluyor. Matbuatımızın zaman zaman tabii efkârı umumiyeden aldığı ilhamla, şikâyetlerle bu hususta da biraz esaslı tetkikat yapmadan yaptığı neşriyat vardır. Filân madde ihraç ediliyor, vay efendim pahalılık olacaktır. Biz o kanaata vardık ki, bendeniz ihracatçı olmadığım için gayet net olarak söylüyorum bu memleketin varlığını ve iktisadiyatını ve bugünkü istihsalimizin temelini ihracat teşkil ediyor.

İhracatı daha açık surette millete söylemek lâzımdır ki biz ne kadar çok ihraç edersek ve bu ihracat manilerini ne kadar çok ortadan kaldırırsak o kadar iyidir. Döviz bütçemizi arttırmak mecburiyetindeyiz. Velevki bu andaki mahrumiyetlere mal olsa bile 3-5 sene için biz içeride bu mahrumiyetlere katlanmıya mecburuz. Muvakkat periyotik bir zaman için mutlaka bunlardan mahrum olmıya karar vermiş olmamız lâzımdır. Aynı zamanda burada görüşülürken bendeniz bil münasebe söylemiştim bu memleketin senede 50 milyon şeker ithali de doğru değildir. Danimarka margarin yeyip tereyağını ihraç ettiği, yumurtasını yemeyip ihraç ettiğini burada açıkça söylediler ve İngilterenin de yamalı elbise giyip kumaşını ihraç ettiğini hepimiz biliyoruz. Bizim zaten ziraî mahsulümüz mahduttur. Bunların azamî derecede ihracına milletçe, devletçe karar verilmeli ve Ticaret Bakanlığının da bu ihracat kararında herhangi bir müdahale ve herhangi bir neşriyat ile bu kararı geri almamasını bendeniz şahsen bir temenni olarak arzediyorum.

Çorap, makarna, bisküi ve süttozu ihraç edebiliriz

İkincisi bu ihracat mevzubahis olurken bu memlekette sanayi mamulâtının da bir kısmının ihraç edilebileceği kanaatındayım. Ve yaptığımız gayet ince hesaplara göre 50-60 milyon liralık bir ihracat yapmak kabil olduğu kanaatını takviye etmiştir. Bunların başında çorap gelir, bu memlekette senede 5 milyon çift çorap yapa.

(Lütfen çeviriniz)

Esat Demirel'in Konuşması

İzmir ve Ankara'nın istediği yeni bir devalüasyon mudur?

cak tesisatımız vardır. Bunlar komşu memleketlere ihraç edilebilir. Hububat ihracatı yapmasak ta makarna ihracatı yapabiliriz, bisküvi ihraç edebiliriz, süt tozu ihraç edebiliriz. Üzerinde durulacak bir çok maddeler vardır ki bunları göz önünde tutmak lâzımdır. Bunların ihracında bendenizce çok fayda vardır. Sanayiin fiyat bakımından ve kalite bakımından terbiye olmasını temin eder. Eğer sanayiimiz içerdeki istihlâkden ayrıca bir şey görürse, bendenizce bunun bırakılması lâzımdır. Bu suretle dünya piyasasına intibak etmiş oluruz.

İstihlâk üzerindeki noktai nazarımızı söylerken ithalâtımızı da, genel ithalât listesiyle ayarlamış olamıyacağı kanaatındayız. Mutlaka kontenjana ve maddeye istinad eden bir tahdit yapılması zarureti vardır. Ve bu tahdidin üç sene müddetle adeta bir mali mahsup halinde taahhüt edilmesi lâzım gelir.

Son bir temennim de, arzetmiştim bu hakikaten büyük bir anlayışla burada toplanmış Vekâletteki arkadaşlarımız, başta sayın Bakan olduğu halde burada büyük bir tahammül ile cevaplar vermişler bu şayanı şükrandır. Ancak bu periyodik toplanmaların bendenizce pratik faydası mahdut olacaktır. Onun için dün arzetmiştim; vekâletçe de münasip olur mu ki; bu hey'etin içinde 5, 10, 20 kişi her teşekkülü temsil eden, birer kişi bulunup da ayda bir defa yine vekâletle teması muhafaza etsin ve bu, günden güne çıkmaza giren vaziyeti her gün elbirliğiyle tetkik etmiş olmak fırsatını bulusunlar?

Ekonomi Meclisinin de bu vesile ile bir an evvel en pratik bir şekilde kanununun çıkarılmasını Sayın Bakan'dan bendeniz rica ederim.

Yine devalüasyon bahsi

Profesör Esat Demirel — Efendim, eğer mühim bir noktanın tavzihi ümidi olmasaydı burada söz almak niyetinde değildim. Zira çaresiz olarak komisyonda görüşülen noktaların biraz tekrarı olacaktır.

İzmirin tezi ithalâtın tahdidiyle ayarlanacak ümidine dayanan bir kambiyo esasına dayanmaktadır.

Ankaranın tezi esasda ayni olmakla beraber teferruat farkları arzetmektedir. Bu tezlerin muhalifleri istenen şeyin hakikatte adı söylenmeyen bir devalüasyon olduğunu hem de nereye varacağı önceden malum olmıyan ve bu itibarla çok daha hikâyeli zararlı bir devalüasyon olduğunu, ibuki bugünkü derdimizin bir devalüasyonla tedavi edilemeyeceği, bunun 7 Eylül devalüasyonunun maksadı temin edememiş olmasile sabit bulunduğunu iddia ediyorlardır.

Bendeniz şahsen anlaşamamazlığın kısmen kelimelere verilen değişik manalardan ileri geldiğine inanıyorum. İzmir ve Ankaranın tezlerinin çıplak olarak mahiyeti nedir?

İstanbul Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Temsilcisi
ESAT DEMİREL

İstenilen şey hakikatte bir devalüasyon mudur? Bence hayır, istenen şey bir devalüasyon değildir. Zira çok basit bir hakikattir ki devalüasyon resmen (A) değeri ile bir kıymetteki paranın değeri düştüğü için veya değeri fiilen düşmediği halde muayyen bazı maksatların temini için A_B değerine tenzilen tesbit ve ilânıdır. İzmir ve Ankara tezlerinde böyle bir talebin mevcut olmadığını müşahade etmek lâzımdır.

İstenilen şey şudur: Resmen müstakar fakat hakikatta müstakar olmıyan paranın hakiki değerinin piyasada tebellür etmesi ve fiili enflâsyonun ihracat üzerindeki boğucu tazyikinden kurtulmak, müdafaa sadedinde bu vaziyetin yalnız ihracatçıların değil müstahsillerin zarar gördüğüdür. Bu noktada haklı olduklarını teslim etmek mecburiyetindeyiz. Hattâ daha ileri giderek mevcut vaziyetten daha çok zarar görenlerin müstahsiller olduğunu da ilâve edebiliriz.

Zira ihracatçıların muhtelif suretlerle, bilhassa takas tekniğiyle zararlarını telâfi edebildikleri muhakkaktır. Buna mukabil müstahsillerin zararı nihaidir. Bu zararın karşılığını her halde müstehliklerden ibaret olmıyan bir zümre toplamaktadır. Eğer bir an dünya şartlarının arzettiği manzaraya gözümü kapatabilseydim şahsen ben de bu tezin taraftarı olabilirdim. Zira bu tezin mevcut hastalığın sıhhatle teşhisine hizmet edebilmesi ve alınması icab eden tedbirleri tacil etmekten ziyade ağır zararı tadil edebilmesi gibi bir meziyeti mevcuttur. Fakat bir milletin menfaatleri sadece dış ticaret zaviyesinden mütalâa edilemez, asıl derdimiz bir vasıtadan başka bir şey olmıyan parada değildir. Binaenaleyh para üzerinde oynamak suretiyle yeni bir maceraya girmek milletimizin yüksek menfaatleriyle telif edilemez kanaatındayım. Yapılması gereken iş cümlemizin malumu olan fakat emniyet derecesi farklı olan iştihsal davamızın hallidir. Diğer tedbirler zaruri olarak palyatiftir ve ciddi vaziyeti vahimleştirecektir.

Bendeniz komisyonda bir sual sordum bu sualim cevapsız kaldı. Haklı idiler, ben biraz ilerisini karanlık görüyorum, şu bakımdan, bugün ihracatımız dünya fiatlarındaki ekardan dolayı müşkül bir vaziyettedir. Bu müşkülâtın artacağı korkusundayım, çünkü biz zirai yapılışlı bir memleketiz. Zirai mahsullerin zaman zaman devri saltanatı, zaman zaman devri felâketi vardır. Harp ve harp sonu şartları zirai mahsullere bir devri saltanat açmıştır. Biz bu devrede çektiğimiz türlü zararlara ve sıkıntılara rağmen bir saltanat devresi sürdük. Ve fakat bunun farkında değiliz. Şimdi bu devri saltanat harpten zarar görmüş memleketlerin kalkınmasile müterafik olarak sona ermek üzere bulunuyor. Yarın zirai mahsullerimizin fiatları düştüğü zaman, o zaman bütün bütün sıkıntıya düşeceğiz. O zaman ne yapılacak? Bugün ileri sürülen tedbir sadece ithalâtın tahdididir. O zaman, yarın hariçten hiç bir şey dışarda bulamayacağız. Binaenaleyh bu vaziyeti para operasyonları halledemez işin hal çaresi başka sahadadır.

Maruzatım bundan ibarettir.

Barlas — Şimdi arkadaşlar söz vereceğim iki arkadaş kaldı, evvelâ söz Aslan Tufan beyindir, sonra Vehbi beyindir.

Yalnız konuşmamızı verimli kılmak için evvelâ şunu arzetmek istiyorum. Ben raporları Nedim beyin raporundaki son maruzatından gayrısını okudum. Merkezi sıklet olarak bir devalüasyon teklifi manasını ben çıkaramadım. Zaten celseyi kapatırken izah edeceğim. Onun için benim sizden ricam konuşmalarımızın verimli olabilmesi için raporda tıpkı Albayrağın dediği gibi tadilen sunulması icab eden teklifler varsa onları, ondan sonra rapora ilâve edilecek hususlar varsa, Cudi beyinki gibi o tarzda olanları veya raporun hiç nazarı itibare alınmaması gibi teklifler varsa ki aşağı yukarı öyle değil ama o mahiyete yakın Esat arkadaşımızın dediği gibi, bu tarzda teklifler varsa bunlar üzerinde konuşursak konuşmalarımız daha semereli olur yoksa geldiğimiz gündeki noktaya avdet etmiş oluruz.

Başyazarımızın Konuşması

Talebe tahsisatının kısılmaması lüzumu - Hayvan ihracı - Mahsul yetiştirmede kaydırma ve istihsali artırma yolunun tespiti..

Aslan Tufan ? Efendim birinci gün toplandığımız zaman rapor haricinde kalan mütalâaları da dinlemek arzusunda bulunumştunuz. Bu bakımdan komisyonda dinletemediğimiz bir iki noktayı arzedeceğim.

Bu toplantılardan çok kıymetli sonuçlar alınmış olmakla beraber en mühim olarak aldığımız netice T i c a r e t Bakanlığını idare etmenin çok kolay olmıyan bir iş olduğu neticesidir. Bu meyanda bir arkadaşıma, bon şanına çok güvendiğim bir arkadaşıma çünkü toplantının sonunda, kendisinden izin almadığım için ismini ifşa edemiyorum, bu teklifler karşısında sen Ticaret Bakanı olsaydın ne yapardın, hangisini tatbik ederdin diye sorduğum zaman bir hayli düşündükten sonra : «Ben Ticaret Vekili olmazdım» cevabını verdi.

Şimdi mevzua geçiyorum, döviz meselesinde Avrupaya gönderilecek talebe tahsisatının azaltılması mevzuu da var. Bendeniz acizane aklımın erdiği kadar aksi tezi müdafaa edeceğim. Deniliyor ki Avrupaya gönderdiğimiz talebelerin çok mühim bir kısmı aldıkları paralarla memlekete nafi olarak yetişemiyorlar, bu kısılsın. Bendeniz hürriyetlerin en büyüğünün kendi kabiliyetlerini inkişaf ettirmek hürriyeti olduğunu nazarı itibara alarak, imkânlarım olduğu halde sırf döviz yüzünden kabiliyetlerini inkişaf ettirememiş bir arkadaşınız olmam ve bunun acısını tatmış bulunmam dolayısiyle bundan sonraki Türk gençliğinin bu kadar münevver bir heyetin verdiği bir kararla bu imkândan mahrum edilmemesini istiyorum. Demin ileri sürülen mütalâalar da doğrudur fakat bunun için döviz tahsisatının kısılması değil oraya gönderilecek talebelerin evsafında evvelen ve sonradan yapılan tahkikatta değişiklik ve ıslâhat yapılması lâzım geldiğine kaniiyim. Binaenaleyh talebe tahsisatını kısmanın gençliğimizi yetiştirme bakımından büyük bir darbe olacağını sanıyorum. İşin esasına bakacak olursak bugün ilim hayatında politika hayatında, hatta ticaret hayatında elit olarak en çok güvendiğimiz iftihar ettiğimiz simaların bu gibi güçlüklere maruz kalmadan yetiştiklerini göz önüne alabiliriz.

Binaenaleyh Türk gençliğinin istikbalini bu karar tehdit eder. Bunda ısrar ediyorum.

Toplantıya iştirâk eden
İzmir delegelerinden,
İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
Genel Müdürü
SALÂHADDİN CUHRUK

İkinci nokta; ihracatı arttırma meselesinde arkadaşlar enteresan bir tez ileri sürüdüler. Zeytinyağ ihraç etmek imkânları... Amerikalılarla yaptığımız temaslar neticesinde şu neticeye vardık. Küçük sanayiin bilhassa lüle taşı gibi sanayiin Amerikada büyük rağbet göreceği etrafında fikirler ileri sürüyorlar. Binaenaleyh bizde tezyinat sanayiinin arttırılmasını ihracatımızın artması bakımından lüzumlu görüyorum.

Üçüncü bir nokta da; komisyonumuzun temas ettiği bir noktadır, hayvan ihraç politikası... Hayvan ihraç politikasında Bakanlığa geçtikten sonra büyük bir cesaretle hayvan ihracına karar vermiş olmanızın memleket efkârında gösterdiği tepkileri yakından ve üzülerek takip etmeketyiz. Hayvan ihracı mevzuunda ismini ifşa edemiyeceğim bir muhalif mebus arkadaşla karşılaştım. Bendenize nereden geldiğimi sordu. Toplantıdan geldiğimi anlayınca et üzerinde şu mütalâaada bulunudu: Ticaret Bakanı İstanbul ve bir kaç şehire eti daha ucuza yedirebilmek için bütçeden 2-2,5 milyon liralık bir fedakârlık yapıyor, milleti ziyana sokuyor. kendisine bu tedbirin şehirli halkın daha ucuz et yemesi için değil 8 milyon yetiştiricinin hayvanlarını ihraç edebilmesi ve memlekete döviz gelebilmesi için almış olduğunu söyledim. Bu görüşme şunu isbat etti ki hayvan ihracının bu memlekete ne kadar faydalı olduğunu en münevver arkadaşlarımız bile takdir etmemiştir. Bu kadar münevver ve ticaretten anlıyan müstesna bir heyetin ticaret politikamızda hayvan ihracına taraftar olduğunu bu raporda belirtmesini teklif ediyorum. Tâki Ticaret Bakanlığı bir politika zaruretine düştüğü zaman hayvan ihracının doğru bir sistem olduğunu böyle bir heyetin de tasdik etmiş olmasından kuvvet alsın.

Sonra yine **temas edilmiyen bir mesele de** mahsullerimizin kaydırılması meselesidir. Mütemadiyen ihracat sıkıntıları oluyor. Eğer memleketçe bir t e d b i r a l ı n a c a k s a, ziraatimizde az faydalı mahsullerden çok faydalı mahsullere doğru bir kaydırma yapılması prensibinin kabul edilmesini ve binaenaleyh isithsal davamız mütalâa edilirken Avrupanın ve Amerikanın bizden daima almağa mecbur oldukları ve alacakları maddelere doğru bir kaydırma yapılmasına işaret etmek isterim.

Son söz olarak, da, **istihsali arttırmak** bahsında komisyona madde olarak kabul ettiremediğim bir noktaya temas etmek istiyorum. Yıllardanberi yapılan bütün toplantılarda, memlekette en büyük derdin, en büyük devası olarak istihsali arttırmaktır, deniyor. Hattâ

Hamdi Başar'ın Söylevi

Hatip, Bakanlıkla iş adamları arasında devamlı iş birliği lüzumuna işaret etti

zatıâlinizin resmî lisanından da Balıkesir toplantısında ilk defa olarak istihsalimizi arttırmak için bir seferberlik lâzım olduğuna işaret edildiğini sevinçle ve memnuniyetle gördük. İktisat kongresinde de Tüccar Birliği toplantılarında da aynı şeye temas edildi. Herkes istihsalimizi arttıralım, diyor. Fakat nasıl? Bu nasılı söyleyen yok. İstihsalimizi arttıralım, belki ömrümüz olursa 10 sene sonra yine buraya geleceğiz, yine birinci madde olarak, istihsalimizi arttıralım diye yazacağız. Fakat büyük zorluk istihsalimizi arttıralım demek değil, evvelâ nasıl arttıralımı tesbit etmek ve ondan sonra arttırmağa çalışmaktır. Bunun için önümüzde, canlı bir misalimiz var. Marshall plânı sözü olduğu zaman bir plânımız olmadığı için epey sıkıntılar çektik. Fakat Etibenk'ın evvelce hazırlanmış gayet uygun bir plânı vardı. Oraya derhal 27 milyon dolar tahsis ettik. Etibankın plânı mer'iyete girdi. Ona mukabil, ifşa etmek istemediğim diğer sahalarda çok güçlük çektik, takdir buyurursunuz, işin içindesiniz hâlâ da güçlük çekmekteyiz, nereye koyacağız bu parayı, diye. Binaenaleyh böyle bir yardıma tekrar mazhar olsak ve memleketimiz için bir kalkınma plânı bir istihsal plânı yapmağa karar versek, bunun literatürü hazır olmadığı için istihsali arttırma davası gecikecektir.

Sözlerimi h ü l â s a ediyorum; Yüksek Bakanlığınızın bu mevzuu Bakanlar Kuruluna götürerek, istihsal plânımıza nereden başlamamız lâzımgeldiği ve ne seyir takip etmesi icap ettiğinin tesbiti için yetki aldıktan sonra, memleketin bütün kıymetlerinden istifade ederek böyle bir plânın hazırlanması hususunda çalışması teklif ediyorum.

Vehbi Bilimer'in teklifi

Vehbi Bilimer — Lûtufkâr davetleri ile, bir haftadanberi burada bu mevzu üzerinde uzun uzadıya görüşülmüştür. Müzakerenin seyrinde bir sıra olmadığından ve bir tertip bulunmadığından talâkatların tesiri altında bazan istenilmeyen taraflara akmış ve nihayet sayın ilim adamlarımızın tenviri sonunda mutedil bir tarzda bugün takdim edilmiş olan rapor hasıl olmuştur. Bu rapor prensip olarak ve umumi olarak bu mevzuda söylenmesi lâzım gelenlerin yüzde biri bile değildir. Bu mevzuda esaslı bir karara varabilmek ve neticeler alabilmek için daha çok mütehassıs bir heyette, daha çok şubelere mensup mütehassısların davetleri ile teşekkül edecek daha küçük bölümlerdeki mesainin hülâsası ve neticesi ile kaimdir. Binaenaleyh teklifim huzurunuza getirilmiş olan raporun bugün kabulü ve derhal bunun mütalâası ile, ilerde, böyle mütehassıs ve daha çok şubelere mensup bir mütehassıs heyetin toplanmasını istirhamdan ibarettir.

Hamdi Başar'ın söylevi

Bundan sonra Tüccar Derneği adına Ahmet Hamdi Başar hazırladığı söylevini vermiştir :

Hamdi Başar — Bir hafta geceli gündüzlü çalışmalarımız neticesinde hazırladığımız rapor, şimdi okundu. Raporumuz; umumi mahiyette bir takım temenniler üzerinde birleşme kaydettikten sonra, muhtelif teşekküller tarafından birbirine zıd istikametlerde yapılmış olan tedbirler sıralanmıştır. Bu netice karşısında Bakanlığın tatmin edilmemiş olduğunu zannediyorum. Nitekim dün raporumuzun komisyon heyeti umumiyesinde konuşulması sırasında sayın Müsteşar ve Dış Ticaret Dairesi Reisi bunu ifade etmişler ve bir takım noktaların cevapsız kaldığını belirtmişlerdir. Benim, dün de söylediğim gibi toplantı kendisinden beklenecek olan neticenin azamisini vermiştir. Meslekî teşekküller murahhasları, ilim adamlarımızın da yardımı ile ilk defa olarak âni bir imtihana çağırılmıştır. Kendilerinden (dövelope) etmeleri şartile, umum mahiyette olan sualleri imtihan kapısında aldılar.

Arkadaşlar, çoğumuz çalışmamıştık şahsınıza isabet eden problemin yalnız tek tarafı; o da görebildiğimiz kısımları hakkında müphem bir fikrimiz vardı. Bu fikrimize göre meselâ biz takası, almış, yürümüş, dış ticaretimizin mühim bir kısmını teşkil etmekte bulunmuş olduğunu sanıyorduk.

Sonra hükûmetin gerek para rejimimizde ve gerek anlaşmalara esas olan prensiplerde değişiklik yapamıyacağını, çünkü bunların beynelmilel taahhütlerimiz icabı olduğunu sanıyorduk. Onun için bu prensibi esas tutarak, her birimiz kendi görüşümüze göre bir takım çıkar yollar arıyorduk. Halbuki burada takasın umumi ticaretimizde ancak % 12 gibi bir mevkide bulunduğunu anladık. Nihayet en salâhiyetli ağızlardan, memleketin iktisadi ve hayatî zaruretlerinin, her türlü taahhütlerimizin üstünde olduğunu bununla beraber beynelmilel taahhütlerimizin bizi millî menfaatlerimize uygun bir para ve dış ticaret politikası tatbikinden alakoymadığını öğrendik.

Bizi bu imtihana davet eden Bakanlık toplantıdan evvel, bu problemi çözmeğe yardım edecek ve bizce tedarikine imkân olmıyacak malûmat bildirilmiş ve sualleri daha konkre ve daha vazıh bir şekilde ortaya koyarak imtihandan evvel de çalışmamıza imkân vermiş olsaydı, şüphesiz alınacak netice daha tatminkâr olurdu. Ben bu ifadeyi bizi buraya toplayan sayın Ekonomi ve Ticaret Bakanımıza karşı en ufak bir serzenişte bulunmak için serdetmiyorum. Maksadım, sadece verdiğimiz cevaplarla, istenilen bütün noktaları aydınlatamamışsak bunda mazur olduğumuzu arzetmek içindir. Yoksa bu toplantıyı tertip etmekle Devlete ait işlerde meslek ve ihtisas adamlarını mütalâaya ve mütalâa beyan etmeğe davet etmekle sayın Ticaret Bakanımız cemiyet ve devlet hayatımızda yepyeni bir yol açmıştır. Bundan dolayı kendisine cidden samimî duygularla teşekkür ederiz. Fakat böyle tezahürlerden hoşlanmıyanlar varsa, bunların; memleketin dört bucağından gelen en salâhiyetli kimseler bir hafta geceli, gündüzlü çalıştıktan sonra bu işler hakkında müsbet bir karar etrafında toplanamadılar, işte verdikleri karar meydandadır, diye alınan neticeleri küçültmek ve şimdi açılan bu istişareli iş birliği yolunu kapatmak istemelerinden korkuyorum, onun için bu izahatı veriyorum ve mevcut şartlar karşısında elde edilen neticelerden Bakanlığın da memnun olmasını ve bu toplantıdan azamî randıman alındığına inanmasını bilhassa rica ediyorum.

Yalnız mühim bir nokta var, itiraf edelim ki; aldığımız neticelerde ittifak edememişizdir, her birimiz bir yol gösterdik ve hükûmete bunlardan birini seçmek ricasında bulunduk, bu vaziyet karşısında hükûmet ne yapsın?

Arkadaşlar, Bence bizim toplantımızın ittifakla verdiği en büyük karar; bu işlerin çok güç olduğunu bilfiil ve bittecrübe belirtmekten ibaret olmuştur. Halbuki mesul idare makamları arasında böyle bir kanaatin şimdiye kadar bu derece kat'î şekilde yerleşmiş olduğunu ben zannetmiyorum. İhracat ve ithalât rejimlerini tanzim etmek, dış anlaşmaların prensiplerini tesbit eylemek işinin kolay olduğu zannediyorlardı. Aynı şekilde meslek ve iş adamlarımız da, hepimiz de davanın bu kadar çetin olduğunun o derece farkında değildik. Şimdi hastalığın güç teşhis edileceğini vahim olduğunu, hastanın tedavisi için devamlı bir rejime ihtiyaç bulunduğunu hep beraber öğrenmiş bulunuyoruz. Bundan evvel kendi aklımıza göre bir teşhis koyup, her gün bir başka ilâçla tedaviye çalıştığımız hastamız için yeni öğrendiğimiz bu hakikat ehem-

miyetsiz bir şey değildir. İşte toplantımızın verdiği en müsbet netice budur ve kıymetli hastaya bir şırınga yaparak veya bir asprin vererek tavsiye edebileceğimiz bütün hizmetlerden daha büyük olmak lâzımdır. Şimdi bu netice karşısında gerek hükûmete ve gerek bizlere düşen iki mühim vazife vardır. Bundan sonra bu sahadaki kararların son derece dikkatle alınması ve bu sahada iş ve meslek adamları ile mutlak bir iş birliğine gidilmesi zarureti apaçık görünmüştür. İşte, bu hükûmetin, bu toplantıda elde ettiği en büyük faydadır ve bunu sağlamak vazifesi bundan sonra hükûmete düşüyor.

Bizlere yani meslek ve ihtisas adamlarına gelince: biz de şimdi vazife almış bulunuyoruz. Artık sualleri öğrendik ve bunu her bakımdan çözmek için, hemen yerlerimize dönüp çalışmağa başlamalıyız. Bu da bizim artık en başlıca vazifemiz arasına girmiştir. Onun için bu toplantıyı son günümüzde bitmiş değil, henüz başlamış addediyorum. Burada ittifak halinde birleşmememizden memnun olmamız lâzımdır. Çünkü ayrı ayrı yollar üzerinde araştırmalar yapmağa mecbur kaldıkça, bu suretle en doğru yolu bulmağa ve en doğru yolda birleşmeğe mecbur kalacağız. Bu toplantımızın devamlı bir organlaşmaya başlangıç olmasını temenni ediyoruz. Çalışmalarımız arasında bu nokta üzerinde de durmalı ve artık dış ticaret işlerinin büyük mesuliyetini münhasıran Devletin ve Devlet memurlarının omuzlarına yükleyemiyeceğimizi anlamalıyız.

Sözümü bitirirken şimdi okuyup Bakanlığa sunduğumuz bu raporun, her şeyden evvel, büyük bir kıymeti olduğunu belirtmek isterim.

Arkadaşlar; bu vesika belki dış ticaretimiz için davayı gösteren bir reçete değildir ve çok noksandır, fakat asıl bu vesika şimdiye kadar birbirine yabancı olan resmi hayat ile iş ve meslek âleminin filen işbirliğini ifade eden en kıymetli bir mukavelenamedir. Bu bakımdan her şey tamamdır bu mukavelenin onu yaratmayı icabettiren zaruretlere hürmet edilerek, her iki tarafça sadakatle ve itina ile tatbik edilmesini temenni eder, gerek temsil ettiğim İstanbul Ticaret Derneği ve gerek şahsım namına bu anlaşmayı meydana getiren bütün arkadaşlara ve toplantıyı tertip etmek suretiyle buna imkân veren Sayın Bakanımıza şükranlarımı ve tebriklerimi sunarım.

Ya elele verip gece gündüz durmadan çalışıp, bu karanlığı yırtacağız veya, ikinci bir ihtimal yoktur arkadaşlar, yalnız bu yolda yürüyeceğiz. (Bravo sesleri).

Profesörleri imtihan !..

Hazım Atıf Kuyucak — Raporda muhtelif noktalar hakkında mütalâamızı arzettik, şimdi o noktalara tekrar gelecek değilim. Yalnız Hamdi arkadaşımızın, raporun hazırlanmasındaki âmil olan şeklin ve bilhassa imtihan meselesi hakkındaki mütalâasına ansamimülkalp iştirak ediyoruz. Yalnız bir noktayı işaret edeyim ki; tüccar ve meslek erbabı, burada yalnız Bakanlığın imtihana tâbi olduğu halde biz zavallı Profesörler, hem tüccarın, hem de Bakanlığın imtihanına maruz kaldığımız için iki cepheden de mutazarrır olduk. Fakat gayet tabiidir ki; çalma kapıyı, çalarlar kapını, derler. Biz daima imtihan ettiğimiz için, imtihan edilmeğe de müstahak olmuşuzdur. (Tebessümler...)

İzmir Delegelerinden
ALİ HAYDAR ALBAYRAK

Kuyucağın tavzihi

Bu mukaddemeden sonra pek garip bir cilvei talih olarak Profesörlerin mütalâasında, talebe tahsisatının kısılması meselesi mevcut olması ve bunun da başımıza vurulması hakikaten şayanı dikkattir. Fakat zannederim ki arkadaşlarım, her iki arkadaşım da, bu tahsisat meselesindeki mütalâamızı yanlış anlamışlardır. yahut da biz yanlış anlatmışızdır. Bizim dediğimiz nokta şu idi, her talebeye verilen tahsisatın kesilmesi değil, bir talebeye bugün verilen tahsisatın biz hattâ az olduğuna dahi kaniiz, bilâkis talebenin tahsisatı icabederse arttırılsın, fakat, harice gönderilirken seçimde, zaten Maarif Vekâleti bunu yapıyor, biraz daha dikkat edilerek, öyle her rastgeleni biraz rahat vakit geçirmek için gitmek istediği yerlere gönderilmesin, ve bu Türk köylüsünün çalışarak gayret ve zahmetle tedarik ettiği dövizler israf edilmesin. Tasavvur buyurabilirmisiniz ki, 30 senelik bir tedris hayatı olan bendeniz gibi birisi tutsun da, talebe tahsisatının kısılmasını teklif etsin? Binaenaleyh bunun rapordan çıkarılması mevzuu bahs bile olamaz. Nasıl ki biz, sefaretlerin ve diğer devlet masraflarının kısılmasını teklif ettik, talebe için verilecek tahsisatın da ferden ferdâ, talebeye verilen tahsisatın değil, yalnız heyeti umumiyesi itibarile talebe gönderilirken dikkat edilmesini tavsiyeden ibarettir.

Devalüasyon meselesi

Devalüasyon olup, olmadığı hakkında muhtelif iddialar oldu. Şurasını itiraf etmek lâzımdır ki; bu mevzuu tamamen ilmi bir mahiyette, saatlerce, belki de günlerce müzakere edilebilir. Yalnız şurasını arzedeyim ki; muhtelif çiçekleri nebatat uleması tasnif ederlerken bazen bir çiçeğin hangi sınıfa gireceği hakkında uzun boylu görüşürler, fakat neticede belki de itilâf edemezler. Yalnız muhakkak olan bir şey varsa, hakiki kıymetini muhafaza eden bir para sistemi bir çiçek ise, muhtelif tetkiklerin ifade ettiği de başka bir çiçektir. Ama her hangi sınıfa sokarsanız, sokunuz başka bir çiçektir. Binaenaleyh şimdi ben bunun devalüasyonmudur, değil midir, yine uzun boylu münakaşanın yeri burası olmadığına kaniim yalnız devalüasyon kanunu kıymet değiştirmesi ise o vakit evet.

Cemil Sait Barlas — (Prof. Kuyucağın talebe tahsisatı mevzuunda yapmış olduğu tavzihi kasdederek Aslan Tufana hitaben) Zannederim, aranızda bir mesele yoktur, dedi (ve devamla) Cudi arkadaşımın noktai nazarları veçhile veyahut da bunların heyeti mecmuasının nazara alınmak üzere raporun Vekâlete sunulmasını reyinize arzediyorum...

Dış Ticaret Dairesini takviye etmelidir

Bedri Nedim — Söz istiyorum.

Başkan — Buyurun.

Bedri Nedim — Muhakkak olan bir şey varsa, bugün Devlet işleri içinde en mühim ve en ağır külfeti ve en mühim vazifeyi üzerine almış olan bir Bakanlık varsa o da hiç şüphe yok ki İktisat ve Ticaret Bakanlığıdır. Bu Bakanlığın en faal şubesi ve en ağır yükünü, tahmil etmiş olan şube de Dış Ticaret Dairesidir. İşin 20 senelik tarih boyunca daima restriktif bir rejim altında yaşadığımız bu devre zarfında, bugünkü kadar, bu işler bu kadar mudil ve bu kadar komplike ve bu kadar müşevveş ve bu kadar güç bir safhaya girmiş değildir. En güç anlarını yaşamaktadır. Bütün bu işin bu kadar azameti ve müşkülâtına rağmen görüyoruz ki; Dış Ticaret Dairesi bu yükü taşıyamıyacak kadar zayıf bünyeli bir teşekküldür. Kadro bakımından ve nihayet teşkilât bakımından. Fakat maalesef bugünkü haleti ruhiyeye hangi teşkilâtı idariyenin kadrosunun kifayetsizliğinden bahsedilirse yeniden bir teşkilât, yeniden mi bütçeye yük, diye, biraz da demagojik, müsaade ederseniz böyle ifade edeyim, bir reaksiyona maruz kalır. Halbuki bendenizin kanaatimce, derhal hiç vakit kaybetmeden yapacağımız en mühim şey Dış Ticaret Dairesi teşkilâtını bugünkü icaplara ve bugünkü müşkül durumu iktiham edecek bir kuvvete eriştirinceye kadar mutlaka tanzim ve takviye etmelidir. Bu uğurda yapılacak maddi fedakârlığın asla israf olmadığını ve bunun mahalline masruf paraların hemen, hemen birinci plânında olduğu kanaatindeyim. Bunun da Hükûmet makamına eğer muhtelif arkadaşlar bu temennime iştirak ederlerse

bir teklif maddesi olarak hükümet makamlarına sunulmasını arz ve teklif ederim.

Şerif Remzi bedbin !..

Şerif Remzi — Bu büyük heyetin vaktini israf ettirmekten çekiniyorum. Fakat bendeniz zannederim burada bu itibarla münferit bir vaziyetteyim. Fikrimi söylemeğe bile lüzum görmemiş olan bir insanım. Fakat bu toplantının bu şekilde bir raporla -belki sonunda böyle olacaktır, böyle olması tabiidir- bu şekilde bir raporla Yüksek makamlara sunulmasına taraftar değilim. Çünkü eğer böyle olursa, o zaman ben hak kazanmış olurum. Çünkü bendeniz eğer fikrimi söylemekte fayda olacağını umsaydım, zaten söyliyecektim. amma, belki vaziyetimi tenvir eder düşüncesile ve maruzatıma başlamak için kısaca söyliyeyim ki, ben bir rapor verecek olsaydım, şöyle yazacaktım. 15 dakika sürecektir. «Memleketimizin bir müddettir olduğu gibi, senelerden seneye devam edegelen bütçe açığı, borçlanmaya vesair enflâsyonist tesirlere daha uzun müddet mukavemet edemiyeceği, bu hal ve cereyanın devamı halinde ne harici istiklâlimizin, ne de dahili gürazemizin uzun müddet muhafazası mümkün olamıyacağına kanim.» memleketimizde para kıymetinin vikayesi mühasıran. Profesör beylere de hitap ederek ve cesaretle söylüyorum, mühasıran buna mütevakkif olduğuna ve bundan başka herhangi bir tesir ile kabil olmıyacağına inanıyorum. Bu suretle bütçenin herşeyden evvel hakiki ve fiil olarak tevzini ile enflâsyonun durdurulması haricinde ithalât ve ihracat rejimimizin mali ve iktisadi bakımdan, yani milli iaşe ve milli müdafaa mülâhazaları haricinde, mali ve iktisadi bakımdan hiç bir takyide müstehammil olmadığını zannediyorum. Bütçe tevzin edilmedikçe, enflâsyon durdurulmadıkça ve ithalât ve ihracata gereken emniyet ve serbesti, yani istikrar verilmedikçe; palyatifler aldatıcı olacağından ve semere veremez dahi geçici kalacağından bunların üzerinde ısrarlı zihn edilmemesini tercih ederim. Bunu arzetmemin sebebi bitaraf olduğumu arzetmek içindir.

Şimdi bitaraf bir insan sıfatile raporu ele alalım ve bu raporu da muhtelif teşekkürlerin arasında halletmeğe çalıştığımız çarelerin hangisinin en ziyade uyacağına bakalım. Bu bir kaç gün zarfında bizi burada iyice çalıştırdılar, sizin davetinize teşekkür ederiz, komisyon reisimiz de, dün bahsedildiği gibi canımızı çıkarasıya kadar çalıştırdı, ona da teşekkür ederiz. (Gülüşmeler)

Bu şeyler, bu konuşulanlar, çok şey edilmiştir. Burada talâkat meselesi mevzuu bahs değildir. Her şeye hazırlanmadığımız, yeni öğrendiğimiz tarzdaki sözlere de iştirak edemiyorum. Çünkü bu meseleler, bu memleketin her ferdini mütemadiyen işgal etmektedir. Buraya bu meseleleri düşünmeden ve hattâ beynelmilel taahhütleri de okumadan gelmiş pek az insan olsa gerektir. Hattâ hiç yoktur, diyeceğim. Şimdi konuştuğumuz şeylerden pratik bir neticeye vasıl olmak istiyoruz. Mesele 1949 - 1950 rejimini tayindir. Bu rejimin muhtelif mülâhazalar ve plânlarla şimdiye kadarkinden daha iyi yapılabileceğine kani değilim. Çünkü şimdiye kadar en kompetan insanlar bununla meşgul olmuşlardır. Yalnız bir şey kalmıştır ki; esaslı bir surette tecrübe edilmemiştir, o da; ki bunda Ankara, İzmir ve Bursa Odaları bir yerde daha müşterektir. İthalâtı, ihracata bağlamak ihraç edebildiğimiz kadar ithal etmek, prensibine kâfi derecede ehemmiyet verilmemiştir. Diyorlar ki; bu bir devalüasyondur, hayır devalüasyon değildir, paranın sukutu değildir. Hiç kimse burada devalüasyon istemiyor, para resmi kuru ile kalacaktır. Eğer Hükûmet isterse bu plânların altında, İzmir, Bursa ve Ankaranın müşterek oldukları plânlarda belirtildiği gibi doları 280 kuruşta tutabilir, gayet kolaydır. Şurasını parantez arasında arzedeyim ki; biz tüccarların; böyle profesörlerin, ilim adamları ile Vekâletiniz teşkilâtının karşısında tabii dilimiz tutulur, biz çünkü konuşmasını bilmeyiz. (Gülüşmeler)

Dün bana **Cahit** Beyefendi bir sual sordu, bendeniz şaşırdım, apıştım kaldım, dedi ki; biz sizin dediğinizi yaparsak dolar kaç kuruş olabilir? Biz dedik ki, rejimin müşkülâtı ile olan dolarlar, heder edilen dolarlardır. Çünkü 280 kuruşa bile verilen dolarlar, heder edilmiş dolardır. Bunların arasında tahminen 360 kuruş olur. Fazıl Bey arkadaşımız ki; o tabii aynı zamanda ilim adamıdır da, çok daha faik bir şekilde derhal dedi ki; 360 kuruş da zaten bunun (paritelerin) vasatisidir.

Bendeniz arzediyorum ki; gerek İstanbul ve gerek Ankara rejiminin altında dolarları 280 kuruşta tutmak Hükûmetin elindedir. Şimdiki gibi, hiç bir müsaade vermez, dolar 280 kuruşta durur veyahut hesap eder, ithalâta verdiğim dolar ne kadarı 280 kuruştur, ne kadarı 450 kuruşluk takasla gidiyor, vasatisi şudur, buraya kadar izin vereceğim der. Demek istiyoruz ki; bu tekliflerin içinde bir enflâsyon ve bir para sukutu yoktur, başkaca gösterilen çareler, tecrübe edilmiş çareler, olmamış çarelerdir.

Binaenaleyh bu raporun ihracatı ithalâta bağlamak prensibi olsun, yahut daha doğrusu ithalâtı ihracata bağlamak, çünkü tabii öğrendiğimiz gibi ihraç gaye değildir, ithalâttır gaye olan. İthalâtı, ihracata bağlamak ve onunla ayarlamak, yüksek Vekâletinizi ve Hükûmetinizi bir çok üzüntülerden ve bir çok, işte ne bileyim, bir çok üzüntülerden, diyelim, kurtaracaktır.

Vehbi Bilimer diyor ki :

Vehbi Bilimer — Efendim, arkadaşlarımızın talâkati müvacehesinde her tarafını kapattığımız halde ummadığımız yerlerden hücuma maruz kaldık ve biz hazır olmadığımızdan, buraya hazır gelmediğimizden dolayı muhitten ve teferruattan toplatabileceğimiz müdellel malûmatın ve erkamın ve muayyen nisbetlerin ifadesi ile izaha muktedir olamadık. Bundan dolayı bendeniz umumi surette cereyan etmiş olan müzakerelerden hasıl olan raporun hemen kabul buyurulmasına arkadaşlarımın müsaadelerini rica ederim. Fakat istirham ettiğim gibi, bundan sonra daha geniş bir ihtisas heyetinden olan mütehassısların toplanması ile, yapacağımız küçük bölümlerdeki, alacağımız kararların toplanması ile ve bunların umumi nisbetlerinin müvazenesi ile alacağımız neticelerin kahir, elzemkâr şeyleri, ne müsaade buyurulmasını rica ediyorum.

Fazıl Özis — Söylemek istediğim bir nokta var. Raporda bugünkü vaziyetin fecaati kâfi derecede gösterilmemiştir. Gittikçe büyük bir uçuruma doğru gidiyoruz. İstikrazsız, hudutsuz, günün icaplarına göre verilen kararlarla vaziyetimizi ve dış ticaretimizi idame etmek imkânı kalmamıştır. Bunu idame ettirebileceğimize inanıyorsak, aldanıyoruz. Binaenaleyh bu noktayı hiç olmazsa şifahen arzetmeği bir vazife bilirim. Bunun sebebi de bir takım prensiplerin, kararların ve rejimin muayyen değişmez ve değişse bile çok güç değişir, kararlar altında yürümeyi icabettirdiğini tebarüz ettirmek istedim.

Arkadaşlarımın noktai nazarına iştirak ediyorum. İttifak haline gelebileceğimiz bir teklif ile ortaya çıkmayı isterdik, fakat vaktin ademi müsaadesi ve bazı arkadaşların hazırlıksız olması, buna imkân bırakmadı. Bu itibarla bu noktada mazur görülmesi hakkındaki tekliflere ben de iştirak ediyorum ve bu toplantılara imkân vermiş olan sayın Bakandan bunun daha mahdut ve istediği zaman daha sık bir surette yapılmasının devamını rica edeceğim. Bu münasebetle burada bu mevzuu münakaşa edecek değilim. Fakat bazı arkadaşlar devalüasyona işaret ettikleri için ben de bu tezin müdafii olmak sıfatile iki kelime de ben söyliyeceğim.

Biz devalüasyon teklif etmedik, devalüasyon halihazırda Türkiyede isteyecek bir tek kişi yoktur. Binaenaleyh devalüasyon hakkında herhangi bir teklif asla mevzuubahs olamaz. Fiil bir takım vaziyetler var, mukadder ise ithalât eşyasın-

Hayat Pahalılığının münakaşası

Fiat Kontrolu tekrar konmalı mı?

—o—

Fazıl Öziş, Refii Şükrü, Vehbi Bilimer ve Alâeddin Mizanoğlu'nun söyledikleri

da olacak fiat yüksekliğinin daha muhik bir tevziini teklif etmiş bulunuyor. Hiç bir zaman devalüasyon aklımızdan geçmemiştir ve geçmez. Çünkü aklı başında insanlarız, böyle olduğumuzu da zannediyoruz.

Bedri Nedim — Herkes ortaya, serdedilen muhtelif fikirlerin ve prensiplerin üzerinde, eğer her prensibin müdafii fikirlerin ve prensiplerin üzerinde, eğer her prensibin müdafii olan tarafa kendi prensibinin isabeti için beyanatta bulunmak ve dolayısiyle propaganda yapmak imkânı bahş buyurulursa, o imkânın mukabil tezlere sahip olan tarafa da bahş buyurulmasını rica ederim. Halbuki buradaki içtimaımızın gayesi bu değildir, bu bakımdan bendenizin ilk teklifimi reye koymanızı rica ederim.

Cemil Sait Barlas : Arkadaşlar, raporu bilâhare eklenen mütalâalarla birlikte Bakanlığa sunulmasını oyunuza sunuyorum.

Kabul edenler... etmeyenler... kabul edilmiştir.

Şimdi pahalılık hakkındaki raporu da okuyalım, dış ticaret bakımından.

(Pahalılık hakkındaki rapor okundu [1]

C. S. Barlas — Okunan bu rapora ilâve edilecek noktalar var mı?

Fazıl Öziş — Müsaade buyurursanız, bendeniz raporda «İthalât bakımından» diye başlayan bir numaralı fıkrada «İthalât eşyasının bilhassa perakende satışlarının herhangi bir fiat kontrolundan mahrum oluşu da bu eşya fiatlarının biraz daha yükselmesine sebep olmaktadır» bu fıkranın ve ileride «Yeniden hiç değilse ana maddelere istinat eden bilgili ve ciddî bir kontrolun mevcut olmasında, faide görmekteyiz» fıkrasının, yani bendeniz bu iki fıkranın çıkarılmasını rica ediyorum. Çünkü ithalât eşyasının, bilhassa perakende satışların tereffüü, bu kontroldan mahrum olmaktan değildir. Tabii şimdi ithal edilemiyor, onun için elbette yükselecektir. Eğer serbest ithal edilseydi, dışarıda piyasa düşüyor, diye toptancı da, perakendeci de ucuz satmağa çalışacaktı. Bir defa fiat kontrolu tecrübe edildi, ne netice verdi, hatırlardadır. Binaenaleyh böyle bir şeyin tekrar bu raporda görülmemesini rica ederim.

Bu iki noktanın, yani iki fıkranın kaldırılması hususundaki teklifimin reye konmasını rica ediyorum.

Profesör Refii Şükrü — Vekil Beyefendi ben beş gün komisyonlarda uzun müddet görüşmüş bir üye sıfatile son celsede de ayrıca heyeti aliyeyi işgal etmek istemezdim. Ancak huzurunuzda, 5-6 gün münakaşa edilen meseleler, bir veya iki cümle ile yeniden ortaya konulmuş bulunuyor. Eğer müzakere tekrar açılmak istidadını gösterirse bizim de bu hususta 5-6 gün müddetle söylediklerimizi hülâsa etmemiz icabedecektir.

Biraz evvel bir devalüasyon bahsi yine ortaya atıldı, bunun ismi üzerinde duruldu, fakat en son yine iki, üç arkadaşımız da, devalüasyon değildir, falan gibi ilâahır bir şeyler söylediler. Biz tabii bütün dünyada muayyen bir para enflâsyonuna ayarlanmış bulunan bir adım attık.

Bakan — Buna aydet etmeyin. Şükrü Bey, bu rapor hakkındaki mütalâanızı söyleyin.

Profesör Refii Şükrü — Evet efendim. Bendeniz şunu arzedeceğim ki; o kelimeyi sarfetmiyorum. Fakat kıymeti mütemevviç bir paraya, memleketi götürecek olan herhangi bir teklife biz mutavaat edebilecek vaziyette değiliz. Eğer bir memleketin hayatı iktisadiyesi, deniz üzerinde yüzen bir gemiye teşbih edilirse bu geminin dümeni para istikrarıdır.

Bakan: Bu rapor hakkında konuşmanızı rica etmiştim.

Profesör Refii Şükrü — Bu istikrarsızlık dümensiz bir gemide bulunmamızı intaç eder.

Bendenizin maruzatım, evvelâ birinci safhada bu kadardır.

Şimdi hayat pahalılığı meselesinin ne gibi çarelerle giderilebileceği veya hiç olmazsa durdurabileceği hususunda huzurunuza getirilen ikinci raporda, neticede yine bir fiat kontroluna müncer olmaktadır. İthalâtını tahdit eden bir memleketin bu tahditten sonra ithal mallarını halkına tahsis hususunda ancak iki çareye baş vurabileceğini hep beraber biliyoruz. Ya ithal mallarını serbest bir fiat mekanizması ile yüksek talebe intibak ederek ve bu yüksek fiattan ancak yüksek geliri olan sınıflar, daha müsait bir şekilde istifade ederler, veyahut da eğer bir sosyal adalet mekanizması işletilmek isteniyorsa, mutlaka ve mutlaka bir fiat kontrolu mekanizması kurulması icabeder.

Memleketimizde şimdiye kadar tatbik edilmiş olan türlü fiat kontrollarının muvaffak olmadığına bakarak, bundan böyle de Türkiye'de hiç bir zaman fiat kontrolunun ve belki de bir tevzi sisteminin katiyen muvaffak olamıyacağına dair edinilen kanaati bendeniz yersiz buluyorum. Bu, müşkülât karşısında gerilemekten başka âdeta kendimizi kadere terketmekten başka bir şey değildir. Bu memleket bundan daha büyük güçlükleri, başka sahalarda müteaddit defalar yenmek fırsatını elde etmiş ve bütün dünyaya tanıtmıştır. Böyle bir sahada da, büyük müşkülâtı itiraf etmekle beraber bunu hiç olmazsa kısmen olsun yenmiyeceğimiz veya yenemiyeceğimiz tarzındaki apriyori kanaatlere bendeniz şahsen kat'iyen iştirak etmiyorum.

Vehbi Bilimer — Efendim, bu hayat pahalılığı raporunda fiat kontrolu bahsi çok umumi surette gösterilmiştir. Teferrüata ve müfredata ait ihtimalâttan vesaireden bahsedilmemiştir. Zaten bu raporlarda mezkûr olan şeyler Sayın Bakanlığın seçeceği şeylerdir. Bu bakımdan rapordan bir şey çıkarılması doğru olmaz. Fiat kontrolu bir zarurettir. Ben ithalâtçıyım ve salâhiyetliyim, fakat bunu uzun tefe ruatı ile bugün burada konuşmak için ne zamanımız vardır, ne de sizi işgal mümkündür. Ne zaman arzu edilirse bu mevzu üzerinde müfredatlı ve teferrüatlı olarak konuşmak mümkündür. Onun için raporda bu bendin behemehal bırakılmasını rica ederim.

Alâeddin Mizanoğlu — Efendim, bendeniz fiat kontrolu ile, tatbik edildiği zaman esaslı olarak uğraşmış ve bunu iyi etüd etmiş bir arkadaş olarak huzurunuzda konuşuyorum.

Bu fiat kontrolu tatbik edildiği zaman, hiç bir zaman vitrinden içeri, raftan ileri gidememiştir, hiç bir zaman ardiyedekine vasıl olamamıştır. Gelen kontrolörlerin hepsinin yaptıkları iş de, vitrinde bir etiket bulmuşlardır, o etiketin üzerindeki kazara yapılmış bir hatadan dolayı etrafı teziye etmişlerdir. Bunun ilerisinde büyük, alış verişlerde olanların hiç birinin künhüne hiç kimse vâkıf olamamıştır, ve bu da açık, açık olmuştur ve bu kontrol bu memleketin içinde bir İstanbul, bir İzmir, bir de Ankarada biraz kendini göstermiştir, memleketin diğer taraflarına

---

[1] *Bu raporun tam metni 66 ncı sahifemizdedir.*

ETİBANK

Sermayesi: 150.000.000 Türk Lirası

MADEN KÖMÜRÜ, LİNYİT KÖMÜRÜ, KROM CEVHERİ, DEMİR CEVHERİ, BAKIR ve KÜKÜRT İŞLETMELERİ İLE YURDA HİZMET ETMEKTEDİR.

★

Linyit Kömürü

Yakıt işinde yurt ekonomisine hizmet etmek
LİNYİT kullanmakla olur.

HEM SİZ KAZANIRSINIZ, HEM MEMLEKET KAZANIR.

YEDİKULE - İSTANBUL

Mensucat Santrali T.A.Ş.

HER NEVİ PAMUKLU KUMAŞ İMALİ

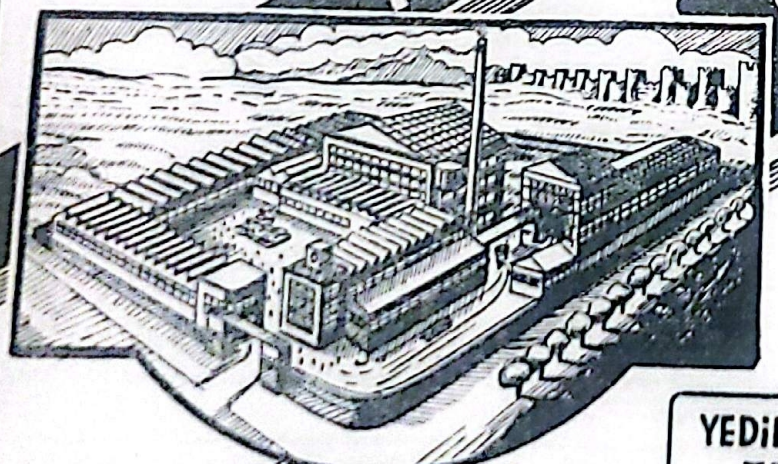

PANTALONLUKLAR ve BASMALAR
KASAR, APRE, BEZ
ve İPLİK BOYASI

YEDİKULE KAZLIÇEŞME DEMİRHANE CAD. 126
TEL. 16.43 - 16.44 . İSTANBUL.

Hayat Pahalılığının münakaşası

geçememiştir bile, yani, Devlet bir şeye karar verip de tatbike kalktıktan sonra diğer taraflarda, fiat kontrolu nedir, diye soran tüccarlar, kaldıkça Devletin nüfusu bakımından da bu, iyi bir iş değildir.

Bakan — Alâeddin Bey, celseyi açtığım zaman söylediğim gibi, bunları biz tetkik edeceğiz, tetkik ettikten sonra tekrar komisyonları topladığımız zaman, mütehassıs arkadaşlardan istifade edeceğiz. O zaman geldiğinizde kontrole lüzum var mı, yok mu? hususunda, yine tekrar, sizin gibi mütehassıs arkadaşlardan teşkil edeceğimiz komisyon bunu tekrar nazara alır. Binaenaleyh şimdi kontrolun tatbikatından mütevellit, leh ve aleyhte konuşmaktan ise, kontrol bakımından bunu da ilâve edeceğiniz bir şey varsa lûtfen onu söyleyiniz.

Alâeddin Mizanoğlu — Binaenaleyh kontrol eğer yapılacaksa; evvelâ tevzi sistemi bütün teşkilâtı ile kabul edilip kontrola tâbi tutulacaktır.

Bakan — Şu halde, tevzi sistemini ilâve edelim.

Alâeddin Mizanoğlu — Yoksa kontrol kabil değildir.

Bakan — Kontrol münakaşasına girmiyelim, bilâhare tetkik ederiz.

Muhlis Ete — Bu kısa raporun yazılmasına iştirak eden arkadaşlardan biri olmak sıfatiyle müsaade ederseniz kısaca heyeti aliyenizi tenvir edeyim.

Bu komisyon üç defa toplanmış ve daha büyük komisyonun çok daha kıymetli mesailerine sık, sık iştirak edebilmek için bizim raporumuz, tabiatile ve öbür komisyonun raporun mükemmeliyeti ile çıkmamıştır.

Hayat pahalılığı gibi çok mühim ve çok muaddel bir mevzuu böylece üç toplantıda izah edebilmek ve bir teklifle ortayaçıkmak mümkün olmadığını heyeti aliyeniz de takdir eder. Yalnız bu teklifin sebebi olan Albayrak bu fikri ortaya attığı vakit ve Bakanlık mümessili toplantıya riyaset eden arkadaş da böyle bir komisyonun kurulmasını arzu ettiği vakit, hakikaten müşkül durumda olduğumuzu biz de takdir ediyorduk. Fakat yine raporumuzun ilk cümlesine koyduğumuz gibi, sırf dış ticaret yönünden, ithalât ihracat ve bunların nakliyesi ile ilgili bakımlar tetkik edilince belki büyük komisyona ufak bir ışık vermek bakımından bize verilen vazifeyi de kısa bir müddet zarfında yapmağa çalıştık.

Burada üzerinde en ziyade münakaşaya mevzu olan mesele belki kontrol meselesidir. Onun için görüşlerimi kısaca arzetmeğe müsaadenizi rica ederim.

Fevkalâde şartlar içinde yaşadığımız muhakkaktır. Fevkalâde şartların da, fevkalâde tedbirleri olduğunu da, yine arkadaşlar takdir ederler. Biz burada fiat kontrolundan bahsederken eşyaya in'ikâs eden bir tabii pahalılığı, bir de sun'i pahalılığı nazarı itibara almıştık ve bunu da önlemek zaruretindeyiz.

Siyasal Bilgiler Okulu temsilcilerinden ve Hayat Pahalılığı komisyonu üyelerinden
Prof. MUHLİS ETE

Burada yine bir fiat kontrolundan bahsederken, bir Devlet Komiserliği, Devlet teşkilâtı vasıtasile büyük bir fiat kontrolunu kasdetmedik, bu güçlüğü müdrikiz arkadaşlar, buradaki kasdettiğimiz kısmı ve ana maddelere inhisar eden fiat kontrolları, daha ziyade Belediyelerin mukayyet olması gereken ve esasen Zabıtai Belediye nizamnamesi ile de kalite ve fiat kontrollarına inhisar eden şeyleri kas dediyoruz ki bunu da yapmak Belediyenin tabii vazifesidir. Bunu bilmiyorsa veya lâyıkile yapamıyorsa bunu daha bilgili, daha tecrübeli, maliyet hesaplarına vâkıf olan arkadaşların yardımı ile yapmasını, bir defa daha tekrar etmekte falde buldum. Yoksa büyük bir fiat kontrolunu, Devlet çapındaki bir fiat kontrolunu kasdetmiyorum.

Bakan — Arkadaşlar, bu rapora da ilâve edecek başka bir şey olmadığına göre, bunun da tetkik edilmek üzere Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına tevdii hususunu oyunuza sunuyorum.

Kabul edenler... etmeyenler... kabul edilmiştir.

Arkadaşlar; bir hafta hakikaten geceli gündüzlü çalıştınız. Bu bakımdan hepinize ayrı ayrı Ticaret ve Ekonomi Bakanı olarak teşekkür ederim.

Yalnız Hamdi Başar arkadaşımın izah buyurduğu gibi, sizleri çağırışım âni oldu. Fakat hakikaten zannediyorum ki; arkadaşlar bu işlerin esasını biliyorlar. Çünkü bu benim toplantıma tekaddüm eden zamanlarda yine bu mevzulara ait İstanbul'da, bildiğiniz, İktisat kongresi oldu. Binaenaleyh orada bundan daha ileri kararlar verildiğine göre, orada arkadaşlar bu karara esas teşkil eden vesaike maliktirler. Görüyorum ki bugünkü toplantının bir faidesi şu olmuştur. İstanbul'da İktisat Kongresi namı altında verilen kararların da hakiki vesaiki arkadaşların ellerinde mevcut değilmiş, o kararlar verilirken, bu benim için ayrıca bir meseleyi açıklamama vesile oldu. Arkadaşlar, vaziyetimizin ağır vahim bir hastalık olduğunu, bilhassa Fazıl Öziş arkadaşım işaret ettiler. Bir hastalık mevcuttur, hastalık müzmindir, fakat vahim değildir. Yani hastalığın bir ithalât ve ihracattan mütevellit, memleketin istih salâtının azlığı ve ithalâtının çokluğundan mütevellit bir hastalığın mevcut olduğunu apaşikâr görüyoruz, fakat bu müzmindir, yine tekrar ediyorum, vahim değildir. Nüfusu artan, istihsale yarayan bütün kaynakları mevcut olan ve sizin gibi münevverleri bir araya toplayıp bütün bu işleri düşünen, yani manevi sermayesi tamamile mevcut, maddi kaynakları mevcut, ancak biraz mütedavil sermayesi ile teşebbüs kabiliyeti diğer Avrupa memleketlerine nazaran az olan bir memleketin hastalığından ibarettir, yoksa vahim değildir.

Bizim şimdiye kadar daima benim görüşüme göre, hâdiseleri yanlış yolda görüşümüzün sebebi şudur; biz daima denk bütçeyi memleketin kalkınmadeğildir. Denk bütçe bir neticedir, denk bütçe memleket kalkınmasının esası değildir. Denk bütçe bir neticede, denk bütçe artan bir istihsalin, artan bir ihracın neticeii tabiiyesidir. Bütçeyi denkleştirmek için istihsalâtı arttırmamız, ihracatı çoğaltmamız lâzımdır. Yoksa bütçe denk olduktan sonra, ben ithalâtı azaltacağım, ihracatı artıracağım, mebdei hareketimiz olduğu müddetçe biz daima ümitsizliklere düşeriz. Bittabi bunun birbirinin üzerine in'ikâsı namütenahidir. Fakat bizim gibi daha kalkınma devresinde olan bir çok memleketler vardır ki bütçeleri denkleşme yolundadır ve ben yer yüzünde denk bütçe bilmiyorum. Amerika'dan ve geçen sene İngiltereden başka hangi memleket bütçesi denktir? Fakat hepsi kalkınma halindedir. Bizim de hedefimiz denk bütçedir. İstihsali arttır-

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI

Cemil Sait Barlas'ın toplantıyı kapatış nutku

"Önümüzdeki ayların içinde alacağım kararlardan bir kısmı biraz cezrî olursa ve bir kısmı belki muayyen hususlarda tatmin etmezse bunun sebeplerini de kendi gözlerinizle gördüğünüz için beni mâzur göreceğinizi tahmin ediyorum.,,

(81 nci sahifeden devam)

mak için yapacağımız istihsallerin, bu yolda atacağımız adımların elbetteki memleketin bütçesinde, bütçe olarak menfi tesirleri olacaktır. Fakat istihsali arttırmak itibarile binnetice verimli sonuçlar alacağımıza şüphe yoktur.

Memleketin muhtelif köşelerinden gelen sanayici, ticaretçi arkadaşlarımız, kıymetli profesörler bu işler hakkında görüşlerini ifade ettiler. Benim teknisyen arkadaşlarım, diğer Vekâletlerden gelen arkadaşlar, bu ithalât ve ihracat rejimimizde alacağımız kararlarda hakikaten bize rehberlik ettiler. Bu toplantı yine tekrar ediyorum, bizim toplantılarımızın başıdır, yahutta ikincisidir. Biliyorsunuz birincisi, İstanbulda toplanmıştı. ([1] Ben Ticaret ve Ekonomi Bakanı kaldığım müddetçe benim, tüccarlar ve sanayiciler hakiki müşavirlerimdir. Binaenaleyh bunu söyleyen bir adam, sizin toplantılarınızı yapmaktan daima istifade edecektir, daima şeref duyacaktır. Binaenaleyh toplantıların temadisi hususundaki temennileriniz benim de arzumun ifadesidir. Biz hattâ bunu yaparken, size huzurunuzda söylemekten sıkılıyorum, yani sizin buraya kadar geldiğiniz zaman, sarfettiğiniz emek mukabili, masraflarınız vesaireden mütevellit hususlarda ben üzüntü de duymakyım. Sizin için belki bir kıymet ifade mez amma, ona rağmen zaman, zaan benim bu külfetimi kabul etmeniben sizden rica edeceğim. (Seve, sesesleri).

Arkadaşlar, bir iki kelime de, bilhas hayat pahalılığı dolayısiyle son zalarda gazetelerde intişar eden hu ar hakkında size ifade etmek isti-

[1] *Eminönü Halkevinde yapılmış olan toplantının tafsilâtı mecmuamızın 20[illegible] sayısında intişar etmiştir.*

yorum. Bilhassa geçen cumartesiden beri bir çok gazetelerde âdeta bir hayat pahalılığının o günden itibaren başladığına dair yazılar intişar etmektedir ve binaenaleyh bu vaziyet dolayısile ben İstanbul Belediyesine vaziyeti sor-

1949-1950 dış ticaret rejimini tayin ederken iş ve ilim adamlarının fikirlerinden istifade etmek için Ankara toplantısını tertip eden ve bu toplantının sonunda önemli bir nutuk söyleyen Ticaret ve Ekonomi Bakanı **CEMİL SAİT BARLAS**

maktan mütevellit bir yazı yazma dolayısile gazetelerde bir şey çıktı. «Ticaret Bakanı mes'uliyeti İstanbul Belediyesine atıyor» Ticaret Bakanı olarak bu iskemleye oturduktan sonra Bakanlık mesuliyetinin ağırlığını -sizler de gördünüz bundan kaçan bir adam değilim- hayatta kaldığım müddetçe de mesuliyeti sırtımdan başkasının sırtına atacak bir arkadaşımız değilim. Binaenaleyh ben -işte raporunuzda siz de o neticeye varmışsınız- İstanbul, Ankara, İzmir gibi Belediyelerin fiyat kontrolu hususunda ne gibi tedbirler aldığını sordum. Bugün İstanbul Belediye Reisi, mansup bir Belediye reisi olduğuna göre, politik bir mevki olan Ticaret Bakanının onunla bu gibi hususları münakaşa edip ona mes'uliyet atması hem küçüklük olur, hem de işin yürümesinde bir alâkası yoktur. Hangi mes'uliyeti kimin üzerine atıyorum? Binaenaleyh sizin de raporunuzda belirttiğiniz gibi, benim istediğim; Belediyelerin bana bu fiyat artışında ne gibi hususlarda tedbir alıp, ne gibi hususlarda bu tedbirlerin müsmir olmadığı hakkında fikir vermeleridir. Hayat pahalılığının artışında, Muhlis Ete'nin de çok güzel işaret ettiği gibi spekülâtif tesiri de inkâr etmek lâzımdır. Memleketin dört buçuğunda hayat pahalılığı aynı nisbette değildir. Spekülâsyonun rolü bilhassa büyük şehirlerde namütenahidir. Bu hususta da siz tüccar ve sanayici arkadaşlarımın, hiç olmazsa bu spekülâtif havayı dağıtmak için bana yardım edeceğinizi limit ediyorum.

Toplantıyı kapatırken, önümüzdeki ayların içinde alacağım kararlardan bir kısmı biraz cezrî olursa ve bir kısmınızı belki muayyen hususlarda tatmin etmezse bunun sebeblerini de kendi gözlerinizle gördüğünüz için beni mazur göreceğinizi de ayrıca athmin ediyorum. Binaenaleyh bir Hükûmet adamının da en büyük vazifesi; muhtelif düşüncelerinizin muhassalasını memleketin menfaatine en iyi tatbik etmek yolu olduğuna göre ve bu hususta sağdan soldan gelecek her hangi hususların tesiri altında kalarak hoşa gitmektense, alınacak netice ile hoşa gitme yolu olması icabettiğine göre atacağımız adımın memleketin menfaatine uygun olduğuna inandığımız yol olduğuna sizin de inanmanızı ister, hepinizi sevgi ve saygı ile selâmlıyarak celseyi kapatırım.

İktisadî Neşriyatta Bir Merhale

Iktisat ve Ticaret
ANSİKLOPEDİSİ

Bu memleketşumul eserin 3 ncü cildi de çok zengin bir şekilde yayınlanmıştır.

4 üncü cilt hazırlanıyor.

ALFABETİK - RESİMLİ - ŞEKİLLİ - GRAFİKLİ - RENKLİ BÜYÜK ESER.

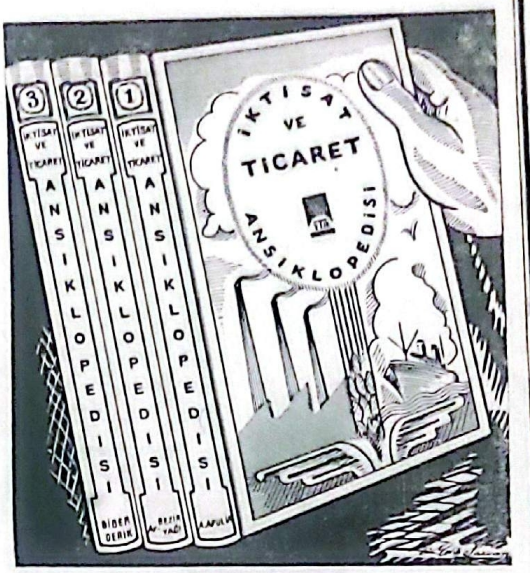

BÜTÜN İŞ ADAMLARININ, İKTİSAT ve TİCARET MENSUPLARININ MÜSTAĞNİ KALAMIYACAKLARI BU MESLEK ANSİKLOPEDİSİ İKTİSADİ NEŞRİYATTA BİR HADİSEDİR.

Ansiklopedi

YAZI AİLESİ

Yük. Müh. *Fuat Adalı*, Ankara; Dr. *İhsan Akhun*, İstanbul; *Hulki Alisbah*, Ankara; Dipl.-Hdl. *İsmet Alkan*, İstanbul; *M. Süreyya Anamur*, Ankara; *Nurettin Aral*, Ankara; *Haydar Arseven*, İstanbul; *Niyazi Atalkın*, İstanbul; Yük. Müh. *Şevket Aydınelli*, İstanbul; Ord. Prof. *Hüseyin Şükrü Baban*, İstanbul; Prof. *Ömer Lütfü Barkan*, İstanbul; Yük. Müh. *Cihat Barut*, Ankara; Ord. Prof. Dr. *Ali Fuat Başgil*, İstanbul; Dr. *Kutsi Beğdeş*, Ankara; Prof. Dr. *Hikmet Belbez*, Ankara; Ord. Prof. *Mustafa Reşit Belgesay*, İstanbul; Doç. *Mahmut R. Belik*, İstanbul; Ord. Prof. *Şevket Memedali Bilgişin*, İstanbul; *Muhittin Birgen*, İstanbul; Yük. Müh. *Hamdi Bozbağ*, Ankara; *Ekrem Cimilli*, Ankara; *Hüsamettin Haydar Çamer*, İstanbul; *Targan Hâcim Çarıklı*, Ankara; *Zühtü Çubukçuoğlu*, İstanbul; Dr. *Esat Demirel*, İstanbul; Prof. *Süheyp Derbil*, Ankara; Ord. Prof. *Mazhar Diker*, Ankara; Doç. *Orhan Dikmen*, İstanbul; *Rauf Âli Eğilmez*, İstanbul; Dr. *Feridun Ergin*, Ankara; *Osman Nuri Ergin*, İstanbul; *T. Halit Erman*, Ankara; Prof. *Bülent Nuri Esen*, Ankara; *Cemal Eyüboğlu*, Ankara; *Habip Germeyanlıgil*, Ankara; Ord. Prof. *Mazhar Nedim Göknil*, İstanbul; Ord. Prof. *Samim Gönensay*, İstanbul; Prof. Dr. *Şevket Raşit Hatipoğlu*, Ankara; *Asım Süreyya İloğlu*, Ankara; Yük. Müh. *Hasan Hâlet Işıkpınar*, Ankara; Prof. *Mehmet Ali Kâğıtçı*, İstanbul; Prof. *Enver Ziya Karal*, Ankara; *Şeyda Kerestecioğlu* İstanbul; *Hikmet Keyman*, Ankara; *Numan Kıraç*, Eskişehir; Dr. *Necdet Köktürk*, Ankara; *Naki Köstem*, Ankara; Prof. Dr. *Kâzım Köylü*, Ankara; Prof. *Hâzım Âtıf Kuyucak*, İstanbul; Dr. *Zeki Mağdenli*, Ankara; *Nurettin Mahrukî*, İstanbul; Ord. Prof. Dr. *Fritz Neumark*, İstanbul; *Mekin H. Onaran*, Ankara; Ord. Prof. *Emin Onat*, İstanbul; *Fuat Oranuz*, İstanbul; *İsmail Oray*, Ankara; *Fahri Halil Örs*, Ankara; Prof. Dr. *Ahmet Ali Özeken*, İstanbul; Dr. *Osman Nuri Özgen*, İstanbul; Doç *İlhan E. Postacıoğlu*, İstanbul; Doç. *Ragıp Sarıca*, İstanbul; *Kâmran Şerif Saru*, Ankara; Dr. *Nihad Sayar*, İstanbul; *Server Somuncuoğlu*, İstanbul; Prof. Dr. *Refii Şükrü Suvla*, İstanbul; *Faruk Sünter*, Ankara; Yük. Müh. Dr. *Sakıp Sürmeli*, İstanbul; *Raşit Taşdur*, İstanbul; *Baha Esat Tekand*, Ankara; *Nüzhet Tekül*, Ankara; Doç. *Hıfzı Tımur*, İstanbul; *Hakkı Toklu*, Ankara; *Nusret Namık Uzgören*, Ankara; Doç. *Sabri Ülgener*, İstanbul; Yük. Müh. *Ekrem Üzümeri*, Ankara; Prof. Dr. *Hıfzı Veldet*, İstanbul; *Reşat Yamaner*, Ankara; Dr. *A. Memduh Yaşa*, İstanbul; *Aslan Tufan Yazman*, İstanbul; Yük. Müh. *Hadi Yener*, Ankara; *Lâmi Yener* İstanbul; *Kâmran Yetiş*, Ankara; *Rattp Yüceuluğ*, Ankara.

ANADOLU
SİGORTA ŞİRKETİ

Telgraf : İMTİYAZ İSTANBUL
Telefon · DİREKTÖR 20513 SANTRAL 24294-3-2
İstanbul: Yeni Postahane karşısında Büyük Kınacıyan Han.
Posta kutusu 485

Jiletlerin şahı

Bu jileti bir defa kullanırsanız, artık başka jiletlere veda etmeğe mecbur kalırsınız

Yurt imarının en esaslı temeli
İLLER BANKASI
Kapital: 100.000.000.— T. L.
İdare Merkezi: ANKARA

1 — BANKA İŞLEMLERİ:
Mevduat: Her nevi ticari ve tasarruf mevduatını en müsait şartlarla kabul eder.
Kredi: Müşterilerine uygun şartlarla ticari krediler sağlar. Teminat mektupları verir.
Sigorta: Gerek özel idare ve belediyeler, gerek özel ve tüzel kişiler ve ticari firmalar namına en müsait ve emin şartlarla sigorta işlerine delâlet eder

2 — HARİTA, PLÂN ve ETÜDLER:
Köy, kasaba ve şehirlerin imarı için gereken harita, plân projeleri ve bunlara ait keşif ve etüdler yapar ve yaptırır.

3 — YAPI İŞLERİ:
Bankanın kurucu ortakları olan özel idarelerle, belediyeler ve köy idarelerinin tesis ve yapılarını yapar, yaptırır ve kont rol eder.

4 — MAKİNA ve ALETLER TEMİNİ:
Kurucu ortak idarelere yurt içinden dışından makina aletleri sağlar. Bunların muayenelerini yapar. Montajlarını kontrol eder.

DUYDU
Matbaası

Temiz dizgi ve Nefis baskı ile

Her türlü Lügat, Mecmua, Kitap ve cetvel işleri yapar

Adres:

Nurosmaniye Caddesi No. 84
İSTANBUL

GÜVEN
Türk Anonim Sigorta
Sosyetesi

Bütün iş ve emlâk sahiplerinin güven kaynağıdır
Sümerbank binası, Bankalar caddesi GALATA
Telgraf: TÜRKGÜVEN - İstanbul
TELEFONLAR: Santral: 44610.
Müdür: 40630.

TOPLANTIDAN SONRA

Dış ticaret rejimini tayin hususunda

Tüccar Derneğinin yeni raporu

Geçen Nisan ayı zarfında Ankara'da Ticaret Bakanlığında dış ticaret ve ihracat rejiminin tespiti için yapılan büyük toplantı, muhtelif teşekküller tarafından muhtelif görüşlerin ortaya atılmasına sebep olmuştur. Bu görüşler arasındaki ayrılığı, mevzuu yeniden müştarek bir incelemeye tâbi tutarak, ortadan kaldırmak ve bir şekil etrafında birleşmek için İstanbul Tüccar Derneği Dış Ticaret Komisyonu ile Ankara toplantısına iştirâk eden Ankara ve İstanbul Ticaret Odaları ve İstanbul İhracatçılar Birliği temsilcilerinden bazılarının şahsan iştirâkleriyle yapılan müteaddit toplantılar sonunda işbu rapor hazırlanmıştır.

1 — UMUMİ İZAHLAR

Mevzuun Hududu:

1 — İnceleme mevzuu, memleketin bugünkü istihsal kapasitesine ve ekonomik realitelerine göre nasıl bir dış ticaret politikası takip etmek lâzım geldiğini araştırmaktır. İstihsâl kapasitesini yükseltmek ve dış ticaret haricindeki sahalara ait iktisadi, mali ve sosyal dâvalarla uğraşmak, inceleme mevzuunun dışında bırakılmıştır.

Dış Ticaret Problemi:

2 — Mevzuun bu suretle hudutlanması şartiyle dış ticaret problemi:

A) İthalâtla ihracat arasında tediye bakımından en iyi şekilde muvazenenin nasıl kurulacağı,

B) Bu muvazene gayesiyle ve ithalâtın hudutlanması sebebiyle alınacak tedbirlerin memlekette eşya fiyatlarını ve hayat pahalılığını doğurmaması için ne gibi tedbirlerle desteklenmesi icap ettiği,

C) Dış ticarette değerleri birbirinden farklı ödeme vasıtaları kullanılması sebebiyle aynı eşyada çeşitli fiyatların doğmasının nasıl önleneceği,

meselelerine cevap vermek suretiyle çözülebilir.

A — Tediye bakımından muvazene prensibi :

3 — Dış ticaret ödemelerinde muvazene prensibinin sağlanması için :

a) İthalâtın yapabileceğimiz ihracatla ölçülü ve onunla otomatik şekilde ayarlanması mümkün olan bir sistem altında bedellerini ödemeye ve hesaplamaya imkân veren bir tediye rejimi tatbiki;

b) Böyle bir rejim altında, memleketin birinci derecede ihtiyacı olan ithalât eşyasının tediye bakımından diğer eşyaya nazaran bir rüçhan kazanması ve bu gibi eşyanın hangi memlekette daha ucuz ise oradan mümkün olduğu kadar bol ve tahditsiz şekilde getirtilebilmesini sağlayacak bir ithal rejimi tatbik olunması;

c) İthalât bedelleri haricinde döviz sarfiyatında ve bilhassa hükûmetin dış masraflarında azami tasarruf yoluna gidilmesi, ve istikrarlı bir döviz bütçesi tanzimi;

d) Sanayi ve bayındırlık işleri gibi uzun senelerde amorti edilecek ithalât eşyasının uzun vâdeli dış kredilerle sağlanması;

icap eder.

B — Fiyat yükselişinin önlenmesi prensibi :

4 — İthalât ile ihracat arasında ödeme bakımından sağlanacak muvazenenin memlekette iç piyasa fiyatlarında devamlı bir yükseliş karşılığı olmaması ve hayat pahalılığını arttırmaya yol açmaması için:

a) İhracat gücümüzün mahdut olmasına rağmen, iç piyasada ithalât eşyasına olan ihtiyaç gün geçtikçe çoğalmakta, ve bu talebin hepsini karşılayacak ödeme imkânı bulunmadığından dolayı ithalât kısılınca iç piyasada fiyatlar yükselmekte olduğundan, bunu önlemek üzere mümkün olduğu ölçüde geniş şekilde istihlâkin daraltılmasına, devletçe ve milletçe âzami tasarrufa riayet olunmasına yarayan tedbirlere baş vurulması;

b) Göstereceği büyük güçlüklere rağmen, tahdit rejiminin başarılı bir şekilde tatbiki için, hiç olmazsa başlıca ithalâtta pratik ve ticari zihniyete uygun olmak üzere bir fiyat kontrolü sistemi tatbik edilmesi;

c) Tahdit ve kontrol tedbirleri dolayısiyle eşyanın müstehlike fâhiş kârlarla intikal etmesini ve karaborsa teşekkülünü önliyecek tedbirler alınması, icap eder.

İstihlâkin mümkün olan hallerde daraltılması ve bu yüzden doğacak anormal kârların mutavassıtlara değil, ya müstahsil ve müstehlike fiyat kanaliyle veya devlete vergi kanaliyle intikal etmesi bahsinde muhtelif tedbirler de düşünülebilir. Ezcümle: bir takım eşyanın istihlâkinde kanuni yollarla tahditler koymak, gerekirse bu gibi eşyayı ancak ihtiyaç sahiplerinin tedarikine imkân veren pratik bir tevzii ve vesika usulü tatbik etmek, zengin halkın lüks ve modaya karşı olan ve malın nedret zamanlarında psikolojik âmillerle çoğalan iptilâsını şiddetli tedbirler ve propagandalarla önlemek, nihayet mali değil, fakat iktisadi mülâhazalarla makul bir lüks vergisi koymak tetkik ve teklife şayan olan tedbirler arasındadır.

C — Çeşitli fiyat teşekküllerinin önlenmesi prensibi :

5 — Çeşitli dövizler arasında resmi kurlariyle fiili ve ticari değerleri arasındaki farklardan veya serbest dövizle ithaline müsaade edilmeyen malların takasla getirilmesine müsaade verilmesi gibi sebeplerden dolayı iç piyasalarımızda hasıl olan çeşitli fiyat teşekküllerinin önlenmesi için,

a) Takaslarda maddeler ve memleketler arasında sık sık değişiklikler yapılması, takasına müsaade edilen bir maldan bir zaman âni olarak bu müsaadenin kaldırılması ve yine konması, anlaşmasız memleketlerden bir kısmına müsaade edilirken indi mütalâalarla diğerlerine bu müsaadenin bahşedilmemesi, takasla ithaline izin verilen bir mala aynı zamanda dövizle de ithâl müsaadesi verilmesi gibi hakkında çeşitli muameleler tatbikine zaruret hasıl olan ve bunlardan mâda bir çok diğer mahzurları da nefsinde toplayan hususi takasın ve takdire dayanan muamele usulünün tamamen terki, ve bu suretle bir eşya üzerinde, hangi memleketten ve hangi vasıta ile getirilirse getirilsin, aynı fiyatın teşekkülüne imkân verilmesi;

b) Dış ticaret ödemelerinde dövizleri resmi rayiçleriyle değil, fiili değerleriyle muameleye tâbi tutan ve aynı zamanda resmi değerlerini de muhafaza ederek anlaşmalarımıza ve Türk parasını koruma amacımıza aykırı olmayan bir sistemin kabul ve tatbiki. (Paramızın fiili istikrarı şart. tır.)

Bu sonuncu fıkraya ait tekliflerimiz aşağıda dış ticaret ödemeleri kısmında gösterilmiştir.

II — ÖDEME BAKIMINDAN DIŞ TİCARET REJİMİ

Dış Ödemelerin Dayanacağı prensip:

7 — Bugün dış ödemelerde dolar ve kuvvetli dövizlerin resmi kuru ile fiili kurları arasında mevcut fark gittikçe büyümekte, bu hâdise diğer dövizlere de

(Lütfen çeviriniz)

sirayet etmiş bulunmaktadır. Resmî kurlar altında dövizle ithâline müsaade edilmeyen mallar çeşitli takasla veya daha düşük döviz ödenmesi suretiyle ithâl edilebildiğinden, dövizli ithalâtın kısılması nisbetinde bu farklar Türk parası ve memleketin umumî iktisadiyatı aleyhine çoğalmakta devam ediyor. Bu itibarla dış ticaret ödemelerinde dolarla diğer dövizler ve ödeme şekilleri arasındaki değer farklarını nazarı dikkata alacak bir sistem tatbiki ilkesi üzerinde ittifak edilmiştir.

İki ayrı görüş:

Komisyon iki görüş üzerinde durmuştur:

A) İngiliz lirası ve ayni iştira kabiliyetinde telâkki edilecek paralar fiyat seviyemiz için esas alınmalı:

a) Sterlin ve benzeri olan İsveç Kronu, Fransız Frangı vesaire ile yapılacak muamelelerde prim teessüs etmesine imkân verilmemeli ve ithal lisansı olanlar bu dövizleri, alakalı memleketlerle vaki anlaşmalar çerçevesi dahilinde ve resmî rayiçleriyle, Merkez Bankasından mübayaa edebilmelidirler.

b) Bu dövizler haricindeki dövizlerle yapılacak ihracattan mütevellit dövizlere bir nevi ithâl hakkı tanınmalı, bu dövizler Merkez Bankasına resmî rayiçleriyle satılmalı ve ithâl hakları da borsadan serbestçe muamele görmeli.

c) İthâl lisansları memleket tayin edilmeksizin verilmeli, ve bunların hâmilleri dilerlerse birinci maddedeki dövizleri resmî kurundan, ikinci maddedeki dövizleri keza resmî kurdan Merkez Bankasından ve fakat ikinci maddedeki dövizler için ithâl hakkı vesikası mübayaa etmiş olmak kaydiyle, iştira edebilmelidirler.

Bu suretle Sterlin ve benzeri paralar resmî kurla temin edilebildiği gibi diğer paralar da keza resmî kurla temin olunacak, ancak ithâl haklarının primi, paraları ayarlıyacaktır. Bu prim hiç bir zaman paraların serbest piyasalardaki farkının üstüne çıkamıyacağına göre, meselâ dolların rayici, bugünkü rayiçlere nazaran, 340-350 kuruşun farkında olamıyacaktır.

B) İkinci görüş de umumiyet itibariyle İngiliz lirası ve emsali dövizler de dahil olduğu halde hepsine şâmil olmak üzere, ihracatçıya ithâl hakkı tanınması, yani ihracat mukabili resmî kurlarla döviz karşılığını Merkez Bankasından alan ihracatçı, ayni zamanda sattığı mal bedelinin yüzde 80 veya yüzde 60 ına mukabil kıymetde bir ithâl permi vesikası alması ve bunu ithalâtçıya devredebilmesi şeklinde bir sistem tatbikinden ibarettir.

Komisyon mevzuu her cepheden uzun boylu inceledikten sonra, çoğunlukla ikinci şıkkın bir çok bakımlardan daha tercihe şayan olduğu neticesine varmış ve bunu teklife karar vermiştir. Bu şekil, Ankara toplantısında Ankara Ticaret ve Sanayi Odasının teklif ettiği, İstanbul ihracatçılarının da ihtiraz kaydiler altında kabul ettikleri esasların ele alınmasını zaruri kılmış ve bunlar aşağıdaki şekil altında değiştirilerek kabul olunmuştur.

İhracatın ve ithâl haklarının tasnifi:

9 — İhracat mallarımız cinslerine ve sürümlerine göre üç kısma ayrılır:

a) Krom, bakır, canlı hayvan ve Amerikan gırat tütün gibi olan mallar birinci katagoriye girer, ve bunların ihracından dolayı ihracatçıya ithâl hakkı verilmez. Ancak bu malların dolar ve serbest döviz haricindeki memleketlere ihracı ticaret anlaşmalariyle bir takım kayıtlara tâbi tutulur ve bunların karşılığında ayni mahiyetteki malların ithâli sağlanır. Bu malların düşük dövizli memleketlere ihraç edilerek oradan yüksek dövizli emmeketlere tekrar ihraç edilmemesi tedbirleri de alınmalıdır.

b) Diğer ihracat eşyamız da iki katagoriye ayrılarak bunlardan serbest dövizle de satabildiklerimiz için ihracatçıya meselâ % 60, diğerleri hakkında % 80 nispetinde ithâl hakkı tanınmalıdır.

İthâl permileri ve kullanma şekli:

10 — İhracatçı yaptığı ihraç bedelini Merkez bankasından resmî kuru üzerinden ve şimdiki usule uygun şekilde Türk parası olarak alırken % 80 veya % 60 karşılığına ithal hakkı veren permi de alacaktır. Bu permiler hesap ve devir kolaylığını sağlamak üzere 100 veya 1000 lira şeklinde hazırlanır. Bunlar verildiği tarihten itibaren bir ay için muteberdir. İhraç aylarında bu müddet bir ay daha uzatılabilir. Bu müddet zarfında kullanılmayan permiler hükümsüzdür. Bu permiler ancak usulü dahilinde lisans almış bir ithalâtçıya veya Kambiyo müsaadesi almış olan diğer birine devrolunabilir veya bu işleri tanzim ile mükellef tutulan malî müesseseler veya konsorsyomlar tarafından satın alınabilir. Tanzim maksadiyle Bankaların satın alacağı permilerde müddet bir ithalâtçıya devredilinceye kadar uzatılabilir. Merkez Bankasına ithalât bedeli ödenirken veya bunun için akreditif açılırken veya Kambiyo müsaadesine dayanan bir tediye yapılırken bu permiler bankaya iade olunur.

Devlet gerek kendisi ve gerek müesseseleri için mal bedeline mukabil olan her türlü ödemeler için ayni usule müracaat etmeli ve kendi ödemelerinde bir istisna tanıyarak farklı fiyat teşekküllerine yol açmamalıdır.

İthalât rejimi ve permilerin kullanma şekli :

11 — İthalât ihtiyaç derecelerine göre (a) ve (b) katagorilerine ayrılmalıdır.

a) Katagorisine girecek olan mallar birinci nevi ihtiyaç eşyası olup mümkün olduğu kadar tahditsiz ve en ucuz hangi memleketten tedarik edilebilirse oradan ithâl edilmek kaydiyle ihtiyaç nisbetinde getirilmesi lâzım gelen eşyadır. Bunların memlekette istihsâl ve istihlâkleri bir takım kayıtlara tâbi tutulabilir; fakat ithalât arasında ucuz fiyatla temin etmek, ihtiyaçtan fazla getirilmemek şartiyle başka hiç bir tahdit bulunmaması ve bunlara ait lisansların süratle verilmesi icap eder. İthalâtçı bu malların bedelini Merkez Bankasına resmî kurlarla öderken ayni miktar için muteber olacak permi de verir. Yani ihracatçıya verilen ve ithalâtçıya devredilen permiler (a) katagorisindeki mallar için yüzde yüz olarak geçer.

b) Katagorisine girecek mallar (a) katagorisi dışında kalıp memlekete ithâline müsaade edilen diğer mallardan ibarettir. Bunlar için hudutlama zarureti aşikârdır. Bu itibarla bu mallar için ithalât permilerinin ancak üzerlerinde yazılan miktarın % 30 gibi mahdut bir kısmı muteberdir. Yani bir tüccar 100 liralık permi ile 100 liralık (a) katagorisinden mal getirebildiği halde (b) katagorisinden ancak 30 liralık mal ithâl edebilir. Bu suretle bu malların ödeme bakımından miktarları daima birinci katagori mallarının muayyen bir nisbetini tecavüz edemez.

Yukarıda gösterilen iki katagoriyi çoğaltmak ve bu itibarla ithâl permilerinin, malların cinsine göre bir kaç kademelik yüzde nispetleriyle kabul edilmesi de mümkündür.

Resmî kurlarla ithâl edilecek eşya:

12 — Dövizlerin resmî kurlariyle ithâl edilecek eşyanın piyasada mübadele mevzuu olmayan ve bilhassa devlet ve âmme teşekkülleri tarafından kullanılacak olan tesislere ve bu mahiyetteki ödemelere ait olması her hâlde ayni mal için kim getirirse getirsin ayni ödeme şeklinin ve muamelenin tatbik olunması zaruridir. Bu noktayı teklif edilen sistemin muvaffakiyeti için başlıca şart olarak mütalâa etmekteyiz.

III — DIŞ TİCARET ORGANLAŞMASI

Teşkilâtın kuvvetlendirilmesi ve yeni teşkilât zarureti:

13 — Dış ticaretin gereği gibi tanzim ve idaresi için :

a) Merkezde bulunan dış ticaret teşkilâtının kuvvetlendirilmesi ve kadrosunun ihtiyaca uygun şekilde genişletilmesi;

b) Resmî teşkilâta yardım ve müzaharet etmek ve dış ticarete ait daimî bir istişare heyeti mahiyetinde bulunmak üzere meslek teşekküller temsilcilerinden müteşekkil daimî bir dış ticaret istişare heyeti ve buna bağlı dış ticaret enstitüsü kurulması;

c) İhracatçıların temin edecekleri prim vesikalarını spekülâsyon mevzuu yapmamak ve nâzımlık vazifesi görmek üzere bir bankalar konsorsyomu meydana getirilmesi.

Konsorsyomun esas vazifesi, ihracatçıdan doğrudan doğruya ithalâtçıya devredilmemiş permi vesikalarını, dövizlerin fiili rayiçlerini göz önünde tutarak satın almak ve bunları ithalâtçıya ve kambiyo müsaadesi almış olanlara satmaktır. Bu muameleden doğan kâr ve zarar devlete ait olmalıdır.

(Raporun son okunuş ve kabul tarihi: 8 Haziran 1939)

Şefik Kumbaracıbaşı

İZMİR İNCİR VE ÜZÜM

TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ BİRLİĞİ
Ankara Ajansı

SON SİSTEM FABRİKALARIMIZDA
HAZIRLANMIŞ ŞIK VE ZARİF
AMBALAJ İÇERİSİNDE

EGENİN EN NEFİS

"Üzüm Balı"

Çocuklar, yaşlılar ve herkes için en kuvvetli bir gıdadır.

(İzmirin en nefis çekirdeksiz üzümünden sıhhi ve fenni usullerle teksifi suretile meydana gelen bu üzüm balında üzümün bütün vasıfları ve vitamini muhafaza edilmiştir. Hiç bir ilâç katılmamıştır.

İNCİR ve ÜZÜM ÇEŞİTLERİ, NATÜREL ve RAFİNE ZEYTİN YAĞI, KOKULU ve KOKUSUZ SABUNLARI, SEK ve DÖMİSEK ŞARAPLARI.

Telefon : 11614
Telgraf : TARİŞ

Bankalar caddesi Yurt Sokak No. 2
ANKARA

Geceleri Yataklı Vagonla
Seyahat

VAKİT
PARA
SIHHAT

Tasarrufu demektir.

Dünyanın her tarafına seyahat tertibi için teşkilâtı olan

Vagonli Kook

«Wagons-Lits // Cook»

Bütün Milletlerarası demiryolları, Havayolları, Denizyolları biletleri için

«Vagon - Li - Kook»

Acentelerine müracaat

Ankara : Tel. 11565 - 11572
İstanbul Galata
44063 - 43876. Beyoğlu 49480
İzmir 3934

Selânik
Bankası

Tesis tarihi: 1888

MERKEZİ: İstanbul

Şubeleri: Galata,
İstanbul (Sultanhamam)
Mersin

Her nevi banka muamelâtı

Bütün memleketlerde
muhabirleri vardır

Dizgi ve
Baskı
işlerinizi
Duygu
Matbasında
yaptırın

ANKARA'DA

Cihan Palas

OTELİ

Ankaranın en rahat,
en konforlu ve
en temiz otelidir.

İş adamları orada
buluşur.

ALTIN TOP
KUNDURALARI

YENİ POSTANE KÜŞESİ
İSTANBUL

ALİ NURİ VE ŞERİKİ

Firması

Çınar han III üncü kat

Galata

Telefon : 43898

Toprak, maden, demir, ahşab ve kimya sanayii tesisleri ve motörleri.
Motörlü kara ve deniz vasıtaları.
Her cins fabrika makineleri ve levazımı,
Vagonetler, ray malzemesi, kamyonlar, yangın tulumbaları ve merdivenleri.
Her cins su tulumbaları, su boruları ve su saatleri.
Buz makineleri, çeltik, makineleri, yağ presleri, konserve makineleri

SİPARİŞLERİ KABUL EDİLİR.

● HER İŞ ADAMI
● HER YAZIHANE
ORIGINAL-ODHNER
HESAP MAKİNASINA
MUHTAÇTIR

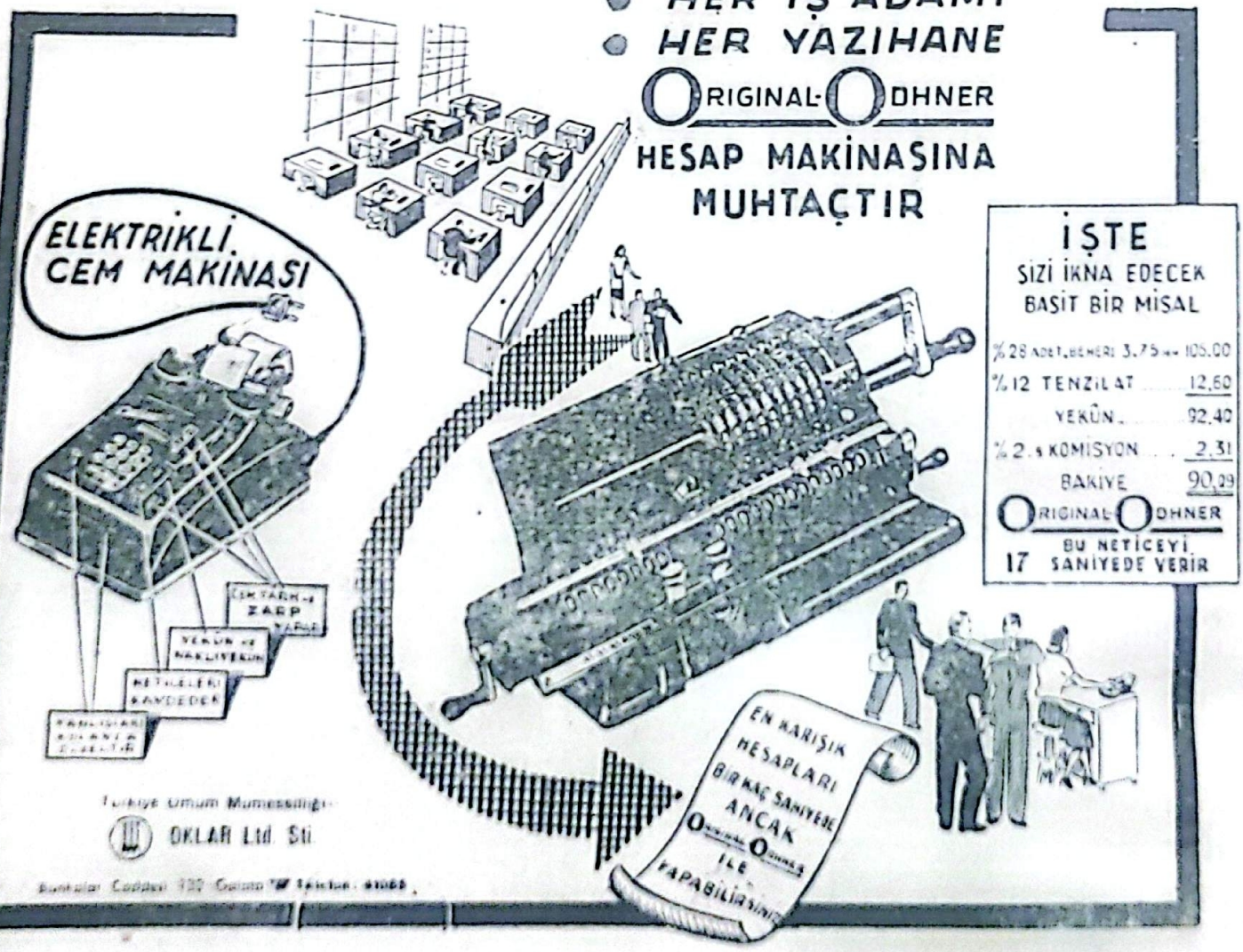

Türkiye Umum Mümessilliği
OKLAR Ltd Şti

BU BEYAZ NOKTA ÜSTÜNLÜK ALÂMETİDİR

Sheaffers in hususi modellerinde bulunur!

Bir Sheaffer's dolma kalemini parmaklarınız arasına aldığınız zaman, ince bir işçilikle emsalsiz malzemenin dünyanın en mükemmel dolma kalemini meydana getirmek üzere birleştiğine bizzat şahit olursunuz. Büyük bir ihtimamla el ile tesviye edilen üstüvane uç hatların zerafetini bir kat daha arttırmaktadır. İster kendiniz için, ister hediye etmek için olsun, kalemlerin en değerlisini arıyorsanız beyaz noktayı sorunuz! Sheaffers'in bazı hususi modellerinde bulunan beyaz nokta, dolma kalem senayiinde üstünlüğün timsalidir!

SHEAFFER'S

ANKARA

Sigorta Şirketi

Kuruluş tarihi: 1936

ETİBANK
İŞ BANKASI
Türk Ticaret Bankası
ve
Millî Reasürans'ın
KURUMUDUR

Sermayesi ve ihtiyatları:

3.000.000 T. L.

Yangın | Nakliyat | Hayat | Kaza

Ve diğer bilumum sigorta branşları

İŞ MERKEZİ: ANKARA

Büyük Postahane karşısı Erzurum Han - Telefon 23883
Telgraf: ANTAŞ - İSTANBUL.

TÜRKİYE TİCARET BANKASI, SELÂNİK BANKASI VE AKHİSAR TÜTÜNCÜLER BANKASININ, MERKEZ VE BÜTÜN ŞUBELERİYLE DİĞER ACENTELİKLERİ «ANKARA SİGORTA ŞİRKETİ» ADINA EN MÜSAİT ŞARTLAR VE KOLAYLIKLARLA BÜTÜN SİGORTA İŞLERİ İÇİN EMRE AMADEDİR.